Stenografični zapisnik

trinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 11. in 12 oktobra 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz, c. kr. dvorni svetnik Rudolf grof Chorinsky, c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl in c. kr. okrajni komisar baron Franc Lazzarini. — Vsi člani razen: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Filip Supančič in Josip Turk. — Zapisnikar: Deželni tajnik Franc Uršič in deželni komisar Ivan Škarja.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XII. deželnozborske seje dne 9. oktobra 1909.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 105. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1910.
4. Priloga 106. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1910.
5. Priloga 107. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada 4% deželnega posojila za leto 1910.
6. Priloga 108. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1910.
7. Priloga 112. Peročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1910.
8. Priloga 119. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1910.
9. Priloga 120. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1910.
10. Priloga 137. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1910.

Stenographischer Bericht

der dreizehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 11. und 12. Oktober 1909.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz, k. k. Hofrat Rudolf Graf Chorinsky, k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl und k. k. Bezirkskommissär Freiherr Franz Lazzarini. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Philipp Supančič und Josef Turk. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič und Landschafts-Kommissär Ivan Škarja.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XII. Landtagssitzung vom 9. Oktober 1909.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums
3. Beilage 105 Bericht des Landesausschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1910 vorgelegt werden.
4. Beilage 106 Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1910 vorgelegt wird
5. Beilage 107. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des 4% Landesanlehensfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.
6. Beilage 108. Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Museumsfondes für das Jahr 1910 vorgelegt wird.
7. Beilage 112 Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.
8. Beilage 119 Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfondes für das Jahr 1910 vorgelegt wird.
9. Beilage 120 Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.
10. Beilage 136 Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1910.

11. Priloga 145. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1910.

12. Priloga 158. Poročilo upravnega odseka o načrtu novega lovskega zakona za Kranjsko. (k prilogi 126.).

13. Priloga 157. Poročilo upravnega odseka o štatutu kranjske kmetijske šole na Grmu. (k prilogi 90.).

14. Priloga 113. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Fara radi otvoritve prometa čez most preko Kolpe na deželni cesti Kočevje-Brod. (407/Pet.).

15. Priloga 127. Poročilo finančnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta, zadevajočim ustanovitev in organizacijo gospodinjskih tečajev na kmetih. (69.).

16. Priloga 128. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Krašnja za osuševanje zemljišč v Krašenjski dolini. (392/Pet.).

17. Utemeljevanje samostalnega predloga poslancev Mandelja, dr. Lampeta in tovarišev glede uravnave potoka Višnjice in nje dotokov do izliva v Krko pri Vidmu. (k prilogi 154.).

18. Utemeljevanje samostalnega predloga poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev glede znižanja eventualno preložitve klanca na deželni cesti Ribnica-Sodražica pri vasi Vinice. (k prilogi 155.).

19. Priloga 147. Poročilo upravnega odseka o načrtu službene pragmatike za deželne uslužbence. (k prilogi 88.).

20. Priloga 153. Poročilo upravnega odseka o načrtu novega poslovnika za deželni odbor. (k prilogi 87.).

21. Priloga 121. Poročilo odseka za reorganizacijo deželnih uradov o revidiranem pokojninskem štatutu za deželne uslužbence. (k prilogi 89.).

22. Priloga 131. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Suhor za napravo vodovoda. (387/Pet.).

23. Priloga 132. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Iška Loka za podporo k zgradbi mostu na občinski cesti. (21/Pet.).

24. Priloga 133. Poročilo upravnega odseka o poročilu deželnega odbora, glede izvrševanja v § 13 nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščenja državnih kletarskih nadzornikov. (k prilogi 30.).

25. Priloga 134. Poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora, glede dovolitve pobiranja 208%, odnosno 133% doklade na direktne davke od udeležencev vodovoda v Malih Vižmarjih. (k prilogi 103.).

26. Priloga 135. Poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora, glede zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preskuševališče v Ljubljani. (k prilogi 38.).

27. Priloga 136. Poročilo upravnega odseka o izboljšanju Narinskih pašnikov. (k prilogi 50.).

28. Priloga 141. Poročilo upravnega odseka o deželni podpori za izboljšanje Senožeških pašnikov. (k prilogi 49.).

29. Priloga 138. Poročilo obrtnega odseka o prošnji „društva rokodelskih mojstrov“ v Ljubljani, da se javna zastopstva pri oddaji del ozirajo na domače obrtnike. (378/Pet.).

11. Beilage 145 Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Staudnerfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.

12. Beilage 158. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf eines neuen Jagdgesetzes für Krain. (zur Beilage 126).

13. Beilage 157. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend das Statut der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden. (zur Beilage 90).

14. Beilage 113. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Fara wegen Eröffnung des Verkehres über die Kulpa-Brücke an der Landesstraße Gottschee-Brod. (407/Pet.)

15. Beilage 127 Bericht des Finanzausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe, betreffend die Errichtung und Organisation der Haushaltungskurse am Lande (69.)

16. Beilage 128. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Krayes um Meliorierung der Hutweiden im Krayner-Tale (392/Pet)

17. Begründung des selbständigen Antrages der Abgeordneten Mandelj, Dr. Lampe und Genossen, betreffend die Regulierung des Višnjica-Baches und seiner Zuflüsse bis zur Einmündung in die Gurk bei Videm (zur Beilage 154.)

18. Begründung des selbständigen Antrages der Abgeordneten Bartol, Jaklič, Dr Pegan und Genossen, betreffend die Tieferlegung eventuell Umlegung der Steile an der Landesstraße Reifnitz-Soderschitz bei der Ortschaft Weinitz (zur Beilage 155).

19. Beilage 147 Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf der Dienstespragmatik für die Landesbediensteten (zur Beilage 88).

20 Beilage 153 Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf einer Geschäftsordnung für den Landesausschuß (zur Beilage 87).

21. Beilage 121. Bericht des Ausschusses für die Reorganisation der landschaftlichen Ämter über das revidierte Pensionsstatut für die landschaftlichen Ämter. (zur Beilage 89).

22. Beilage 131. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Suchor, betreffend den Bau der Wasserleitung. (387/Pet.)

23. Beilage 132. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Igglack um Subvention für den Bau einer Brücke an der Gemeindestraße. (21/Pet.)

24. Beilage 133. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesetzes vom 12. April 1907, R. G. Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereiinspektoren (zur Beilage 30).

25. Beilage 134. Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 208% resp 133% Umlage auf alle direkten Steuern von den Interessenten der Wasserleitung in Klein-Vižmarje. (zur Beilage 103).

26. Beilage 135. Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchsstation in Laibach. (zur Beilage 38).

27. Beilage 136. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden (zur Beilage 50).

28. Beilage 141. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Landessubvention für die Melioration der Senosetscher Hutweiden. (zur Beilage 49).

29. Beilage 138. Bericht des Gewerbeausschusses über die Petition des „Vereines der Handwerker-Meister“ in Laibach um Berücksichtigung der heimischen Gewerbetreibenden bei Vergebung von Arbeiten seitens der öffentlichen Vertretungen. (378/Pet).

30. Priloga 139. Poročilo upravnega odseka glede odprave premij za pokončavanje zveri. (k prilogi 74.).

31. Priloga 140. Poročilo upravnega odseka o prošnji mestne občine Postojna za podporo k stroškom preložitve ceste in zgradbe novega mostu čez Pivko pri Postojnski jami. (450/Pet.).

32. Priloga 185. Poročilo ustavnega odseka o načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu. (k prilogi 118.).

33. Priloga 142. Poročilo obrtnega odseka o prošnji „društva rokodelskih mojstrov“ za ustanovitev obrtnega sveta, ki naj bi bil prideljen kot posvetovalni organ v obrtnih rečeh deželnemu odboru. (377/Pet.).

34. Priloga 143. Poročilo obrtnega odseka o organizacijskem štatutu „Zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani“. (k prilogi 98.).

35. Priloga 114. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Vinica za uvrstitev ceste Vinica-Preloka med okrajne ceste. (66/Pet.).

36. Priloga 115. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Lužarje za uvrstitev občinske ceste Knej-Karlovce med okrajne ceste. (470/Pet.).

37. Priloga 116. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Stari Trg pri Črnomlju za zgradbo projektovanih cest čez Zagozdac do Predgrada na Dol ter iz Starega Trga čez Kot do prevoza čez Kolpo v Lučici. (335/Pet.).

38. Priloga 117. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Struge za spremembo nameravane cestne zgradbe Mala Gora-Polom. (460/Pet.).

39. Priloga 129. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Krašnja v zadevi občinske ceste, ki veže dolino Krašenjsko z Moravško dolino. (390/Pet.).

40. Priloga 130. Poročilo upravnega odseka o prošnji okrajnocestnega odbora Kamniškega za uvrstitev okrajne ceste Kamnik-Črna-Štajerska meja med deželne ceste. (408/Pet.).

41. Priloga 144. Poročilo upravnega odseka o deželni podpori za izboljšanje Kilovških pašnikov. (k prilogi 60.).

42. Priloga 146. Poročilo upravnega odseka glede ustanovitve dveh novih provizoričnih mest deželnih živinozdravnikov. (k prilogi 91.).

43. Priloga 151. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Kandrše za uvrstitev občinske ceste od Pilpahove grajščine do Vidrge med okrajne ceste. (471/Pet.).

44. Priloga 152. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Trebnje in cestnega odbora Trebanjskega za uvrstitev občinske ceste Nemškavas-Lukovk-Ornuškavas-Trebelno med okrajne ceste. (393/Pet.).

45. Priloga 167. Poročilo upravnega odseka o prošnji občin Čatež, Cerklje, Krško, Zakot in mestne občine Brežice ter občine Kalije na Hrvaškem za zgradbo nove ceste od okrajne ceste pri Malencah čez Malenški jarek do Hrvatske meje. (52/Pet.).

46. Priloga 168. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Medvode za uvrstitev občinske poti, ki se odcepi od državne ceste pri Seničici in pelje skozi Golobrdo v Babni dol, med okrajne ceste. (374/Pet.).

30 Beilage 139 Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Abschaffung der Prämien für die Erlegung von Raubtieren (zur Beilage 74).

31. Beilage 140. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Stadtgemeinde Adelsberg um eine Subvention zu den Kosten für die Umlegung der Straße und den Neubau der Brücke über die Poik bei deren Einmündung in die Adelsberger Grotte. (450/Pet.).

32 Beilage 185 Bericht des Verfassungsausschusses über den Entwurf einer Novelle zur Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung. (zur Beilage 118).

33. Beilage 142. Bericht des Gewerbeausschusses über die Petition der Handwerkermeister um Errichtung eines Gewerberates, der als Beratungsorgan in gewerblichen Angelegenheiten dem Landesausschusse zugeteilt wäre. (377/Pet.)

34. Beilage 143. Bericht des Gewerbeausschusses über das Organisationsstatut des „Gewerbeförderungsinstitutes für Krain in Laibach“ (zur Beilage 98).

35 Beilage 114. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Weinitz um Einreihung der Straße Weinitz-Preloka unter die Bezirksstraßen (66/Pet.)

36. Beilage 115. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Lužarje um Einreihung der Gemeindestraße Knej-Karlovce unter die Bezirksstraßen (470/Pet.)

37. Beilage 116. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Altenmarkt bei Tschernembl, betreffend den Bau der projektierten Straße über Zagozdac bis Vornschloß nach Tal und von Altenmarkt über Winkel bis zur Kulpa-Überfuhr in Lučica. (335/Pet.)

38 Beilage 117 Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Strug um Änderung des projektierten Straßenbaues Mala Gora-Polom (460/Pet.).

39. Beilage 129. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Kraxen inbetreff der die Täler von Kraxen und Moräutsch verbindenden Gemeindestraße. (390/Pet.).

40. Beilage 130. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Bezirksstraßenausschusses Stein um Einreihung der Bezirksstraße Stein-Črna-Steiermärkische Grenze unter die Landesstraßen. (408/Pet.).

41. Beilage 144. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Landessubvention für die Melioration der Küllenberger Hutweiden. (zur Beilage 60)

42. Beilage 146. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Kreierung von zwei neuen provisorischen landschaftlichen Tierärztestellen. (zur Beilage 91).

43. Beilage 151. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Kandersch um Einreihung der Gemeindestraße vom Pilpachischen Schloße bis Vidrga unter die Bezirksstraßen. (471/Pet.).

44. Beilage 152. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Treffen und des Bezirksstraßenausschusses Treffen um Einreihung der Gemeindestraße Deutschdorf-Lukovek-Ornuškavas-Trebelno unter die Bezirksstraßen. (393/Pet.).

45. Beilage 167. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Čatež, Zirkle, Gurkfeld, Zakot und der Stadtgemeinde Rann und der Gemeinde Kalije in Kroatien um Ausbau einer neuen Straße von der Bezirksstraße bei Malence über den Malence-Graben bis zur kroatischen Grenze. (52/Pet.).

46. Beilage 168. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Zwischenwässern um Einreihung des bei Seničica von der Reichsstraße abzweigenden über Golobrdo nach Babnidol führenden Gemeindeweges unter die Bezirksstraßen. (374/Pet.).

47. Priloga 148. Poročilo finančnega odseka o zgradbi vodovoda v občini Mošnje. (k prilogi 92.).

48. Priloga 149. Poročilo finančnega odseka o zgradbi vodovoda za Cirknico-Rakek. (k prilogi 93.).

49. Priloga 150. Poročilo finančnega odseka o deželni podpori za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica-Ravne. (k prilogi 97.).

47. Beilage 148. Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau einer Wasserleitung in der Gemeinde Möschnach (zur Beilage 92).

48. Beilage 149. Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau der Wasserleitung für Zirknitz-Rakek. (zur Beilage 93).

49. Beilage 150. Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Landessubvention für den Straßenbau Wocheiner-Feistritz-Raune. (zur Beilage 97).

Začetek seje dne 11. oktobra 1909 ob 8. uri dopoldne.

Beginn der Sitzung am 11. Oktober 1909 um 8 Uhr vormittags.

Deželni glavar:

Konštatujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XII. deželnozborske seje dne 9. oktobra 1909.

1. Lesung des Protokolles der XII. Landtagssitzung vom 9. Oktober 1909.

Tajnik Uršič:

(bere zapisnik XII. seje. — liest das Protokoll der XII. Sitzung.)

Deželni glavar:

Ali ima kdo kaj pripomniti k ravnokar prečitanemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik potrjen.

Prestopimo sedaj k točki:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Gospoda, čast mi je naznaniti sledeče. Po pooblastilu deželnega zbora vojvodine Kranjske sem odposlal v soboto brzojavko Njega Cesarski Visokosti prestolonasledniku Francu Ferdinandu ter izrazil njemu in prejasni njegovi soprogi najudanejše častitke deželnega zbora in prebivalstva dežele Kranjske.

Včeraj prejel sem sledeči odgovor (bere — liest): „Landeshauptmann von Šuklje! Ihnen, Herr Landeshauptmann, der Bevölkerung Krains sowie der Landesvertretung danken Ihre Hoheit und Ich von Herzen für die so freundlichen Glückwünsche, die uns sehr gefreut haben.“ podpisan „Erzherzog Franz“. (Živahno odobravanje in ploskanje. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen.)

Jaz bom ta odgovor, kateri je tako vidno vplival na vas, hvaležnim srcem dal shraniti v arhive deželnega zbora. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

In sedaj gremo dalje. Od tretje do enajste točke dnevnega reda. Imamo samo prva branja. Vse te točke in sicer:

3. Priloga 105. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1910.**

3. Beilage 105. **Bericht des Landesausschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1910 vorgelegt werden.**

4. Priloga 106. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1910.**

4. Beilage 106. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

5. Priloga 107. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada 4% deželnega posojila za leto 1910.**

5. Beilage 107. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des 4% Landesanlehensfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

6. Priloga 108. **Poročila deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1910.**

6. Beilage 108. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

7. Priloga 112. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1910.**

7. Beilage 112. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

8. Priloga 119. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1910.**

8. Beilage 119. **Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

9. Priloga 120. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1910.**

9. Beilage 120. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird.**

10. Priloga 137. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1910.**

10. Beilage 137. **Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1910.**

11. Priloga 145. **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zakada za leto 1910.**

11. Beilage 145. **Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Staudnerfonds für das Jahr 1910 vorgelegt wird** —

so finančnega značaja in torej se vsa ta deželno-odborova poročila odkažejo finančnemu odseku.

In sedaj, gospoda, bi jaz opirajoč se na § 36. deželnega reda neko majhno spremembo ukrenil glede razvrstitve na dnevnem redu stoječih predmetov in dal v razpravo najprej točki 47. in 48., to sta namreč priloga 148. zadevajoča vodovod Mošenjski in priloga 149. zadevajoča vodovod za Cerknico in Rakek. Jaz prosim torej gospoda poročevalca finančnega odseka, da izvoli uvesti razpravo in sicer najprej o točki:

47. Priloga 148. **Poročilo finančnega odseka o zgradbi vodovoda v občini Mošnje** (k prilogi 92.).

47. Beilage 148 **Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau einer Wasserleitung in der Gemeinde Möschnach** (zur Beilage 92).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Ravna se tukaj za zgradbo vodovoda za občino Mošnje in k nji pripadajoče vasi. Ko se je zgradil vodovod za Radovljico in okoliš, so tudi prebivalci te občine želeli, da bi se zgradil enak vodovod tudi za nje, in da bi se pritegnila voda, ki napaja vodovod radovljiški, tudi za njihove okraje, ki trpe na pomanjkanju zdrave pitne vode. Cela stvar se je dognala dobrohotnim potom leta 1907. Napravil se je načrt, in deželni odbor je stopil v dogovor s kmetijskim ministrstvom. Povod, da se je tako ravnalo, kakor se izvolite prepričati iz priloge, je bil ta, ker je ministrstvo uplivalo na to, da se poverijo dotična dela tvrdki G. Rumpel na Dunaju, ki je zgradila tudi radovljiški vodovod v polno zadovoljnost deželne vlade. Tvrdka Rumpel, ki je imela vse svoje priprave in ves svoj park še pripravljen, je rekla, da hoče in more ta vodovod takoj zgraditi, ker ima pripravljen ves aparat in vse stroje. Deželni odbor je nato stopil v dogovor s kmetijskim ministrstvom, ki je pritrdilo, da se zgradi ta vodovod po tvrdki Rumpel, če tudi le s provizornim dogovorom med deželo in kmetijskim ministrstvom. Dejanski bo že ta teden ta vodovod izpeljan v najzadnejšo vas. Mi stojimo torej pred nekakim fait accompli. Finančni odsek je to uvaževal, in v njegovem imenu stavim predlog, da se zakonski načrt, kakor je dogovorjen med c. kr. vlado in deželnim odborom in kakor je tiskan v prilogi 92. odobri v polnem obsegu in da se naknadno odobri obljuba, ki jo je dal deželni odbor, da prispeva 30% k zgradbi tega vodovoda.

V ostalem se sklicujem na poročilo in prosim, da visoka zbornica nespremenjeno odobri zakonski načrt, ki ga potem deželni odbor potom deželne vlade predloži v Najvišje potrjenje.

Deželni glavar:

Za besedo se je oglasil gospod poslanec dr. Vilfan in sicer pro.

Ali se oglasi kdo kontra? Ker ne — pride do besede pro-govornik dr. Vilfan.

Poslanec dr. Vilfan:

Visoka zbornica! Oglasil sem se samo zato k besedi, da prav toplo priporočam ta predlog, s katerim bo omogočeno, da se definitivno reši vprašanje mošenjskega vodovoda. Hočem biti kratek in le to navesti, da je bil in je še danes ta vodovod za to občino čez vse potreben. Dovoljujem si izmed vseh vasij, ki pripadajo tej občini, navesti le Veliko Dobro Polje in Malo Dobro Polje. To sta vasi, v katerih imajo svoja posestva večji posestniki, in sicer arondirana zemljišča, torej večja kmečka posestva, katera so v naših krajih vsled razkosovanja kmetij že jako redka, in ti veliki posestniki nimajo vode. Če pride le majhna suša, če po zimi dalj časa ni dežja, morajo hoditi ti ljudje po vodo na daljno Savo. To jim jemlje veliko časa, na drugi strani pa jim povzročuje veliko truda. Ko bi imel kmet, ki se je ravnokar vrnil z dela na polju, s svojo živino vred nekoliko se počiti in se pripraviti za drugi dan, mora napreči svoje utrujeno živinče in iti daleč po vodo.

Ko so se delale priprave za vodovod radovljiški, smo mi naprosili tudi posestnike mošenjske, da bi se nam pridružili in dobili prepotrebno vodo. To se je po današnjih poganjanjih zgodilo. Končno

se je sklenila dotična pogodba med občinami na eni strani in med deželnim odborom in vlado na drugi strani. Sklenili in podpisali so interesentje, da se najprej napravi vodovod za Radovljico in pozneje za Mošnje. Iz vseh teh razlogov, katerih bi imel navesti še več, posebno tudi glede Brezja, bom prosil, ker se mi zdi, da bo visoka zboznica predležečemu zakonskemu načrtu itak pritrdila, naj slavna zbornica soglasno glasuje za ta predlog.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Pogačnik.

Poslanec Pogačnik:

Z veseljem sem čul besede tovariša dr. Vilfana. Želel bi, da bi se bil gospod dr. Vilfan z vsega početka, ko so začeli graditi vodovod za Radovljico, postavil na tako stališče. Po tem bi bilo veliko jeze in veliko stroškov prihranjenih. (Klic na levi — Ruf links: „Čujte!“) Jaz bi tovariša dr. Vilfana prosil, da v posledici teh besed umakne vse rekurze, ki jih je on v imenu Radovljice vložil proti mošenjskemu vodovodu, in kar je ž njim v zvezi. (Klici na levi — Rufe links: „Tako je!“) in da s tem podkrepi resničnost in iskrenost svojih današnjih besedij.

Poslanec dr. Vilfan:

Prosim besede za faktični popravek.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vilfan ima besedo.

Poslanec dr. Vilfan:

Jaz nisem za svojo osebo vložil nobenega rekurza, ampak vložila ga je občina radovljiška, in občinski odbor je soglasno sklenil, da se naj to zgodi. Za te rekurze so glasovali tudi vsi občinski odborniki, ki so člani Slovenske Ljudske Stranke. (Klici v središču — Rufe im Zentrum: „Čujte, čujte!“) Jaz konstatiram le to, da mi nismo bili nikdar zoper mošenjski vodovod. Vsi naši ugovori so merili le na to, da bi se Radovljici dala prednost v tem oziru pred Mošnjami in drugimi vasmi, da bi za slučaj pomanjkanja vode, prišla v poštev v prvi vrsti Radovljica, potem šele Mošnje, Lesce, Begunje i. t. d. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Sedaj se je to doseglo!“) Osebnosti ni treba spravljati tukaj v debato. Posledica poravnave, ki se je sedaj dosegla, bo itak ta, da se vsi ti rekurzi umaknejo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Vse to vsled poravnave sedaj odpade!“)

Deželni glavar:

Debata je sklenjena, in končno besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Kakor sem že rekel, je stvar sedaj dogovorjena in dognana. Preostaja le še, da visoka zbornica temu dogovoru pritrdi, in zaradi tega predlagam, da visoki deželni zbor skleni:

1. Zakonskemu načrtu o vodovodu za nekatere kraje v občini Mošnje, dogovorjenemu med deželnim odborom in c. kr. kmetijskim ministrstvom, se v celoti pritrdi.

2. Deželnemu odboru se naroča, temu zakonu izposlovati Najvišjo sankcijo.

Predlagam torej, da deželni zbor v celoti ustavno pritrdi zakonskemu načrtu, kakor ga predlaga deželni odbor v prilogi 92. Po mojem mnenju bi bilo odveč, ako bi o stvari se podrobneje razpravljalo, kajti zadeva je, kakor rečeno, dogovorjena in dognana.

Poslanec dr. Tavčar:

Proti temu pa ugovarjam. Nadrobna razprava mora biti.

Deželni glavar:

Ker ni bilo v generalni razpravi nobenega ugovora, in ker je videti, da se vse stranke strinjajo s predlogom, vendar ni treba razprave deliti.

Poslanec dr. Tavčar:

Ne, ker ugovora ni.

Deželni glavar:

Ali ugovarjate?

Poslanec dr. Tavčar:

Ne. Na to Vašo izjavo ne ugovarjam. Prejudica pa nečem imeti.

Deželni glavar:

Torej prestopimo k glasovanju.

Tisti gospodje, ki so za predlog finančnega odseka, oziroma poročilo deželnega odbora, ki vsebuje ob enem zakon o vodovodu za nekatere kraje v občini Mošnje, izvolijo vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je sprejet, in s tem tudi zakon potrjen, in torej je rešena ta točka dnevnega reda.

Deželni glavar:

Prosim dalje gospoda poročevalca, da poroča o poročilu finančnega odseka, priloga 149., ki se tiče zgradbe vodovoda za Cerknico in Rakek.

48. Priloga 149. **Poročilo finančnega odseka o zgradbi vodovoda za Cirknico-Rakek.** (k prilogi 93.)

48. Beilage 149. Bericht des Finanzausschusses betreffend den Bau der Wasserleitung für Zirknitz-Rakek. (zur Beilage 93.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Gotovo so Vam, gospoda moja, preveč znane razprave, ki so se vršile v tej visoki zbornici že mnogokrat in že pred mnogimi leti glede vodovoda za občini Cerknico in Rakek. Že pred leti sta ta dva kraja prosila za to, da bi se jima preskrbela zdrava pitna voda. To prošnjo so leta in leta ponavljali, in je bilo o tem v tej visoki zbornici že toliko govorjenja, da lahko rečem, da morda ni nobenega vodovoda, kateremu bi vsi gospodje tovariši tako pritrjevali in katerega bi tako želeli, kakor ravno ta vodovod. Deželni odbor je zaradi tega dobil ponovno nalog, da pospeši napravo tega prepotrebnega vodovoda. Ker je pa ministrstvo zahtevalo nekaj sprememb, se je stvar nekoliko zavlekla. Deželni odbor je po zahtevi poljedelskega ministrstva moral predelati načrt in troškovnik, kateri poslednji se sedaj glasi na 420.000 K.

Visoka zbornica! V nadi, osobito z ozirom na to, da služi ta vodovod v eminentno korist vojnega erarja, ker se prav v tej okolici vršijo redno velike vojaške vaje, in bi bili dobrote vodovoda v prvi vrsti deležni vojaki, ter bi vojna uprava morala biti hvaležna, da dobi za svoje čete zdravo pitno vodo, katere tukaj sploh primanjkuje, nadejala se je visoka zbornica, in nadejal se je deželni odbor, da bo visoko ministrstvo uvaževalo te razloge in dalo vsaj 50% državni prispevek za to napravo. Toda vlada je ostala v tem oziru neizprosna in je dovolila le 40%. Zato pa je deželni odbor, ker je bil prepričan, da bi vdeleženo prebivalstvo ne moglo prevzeti na svoje rame tako visokega prispevka, kakor bi potem takem spadal na nje, povišal deželni prispevek na 30%. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Dobro!“) Deželni odbor je bil, ko je to storil, v zavesti, da visoka zbornica temu njegovemu sklepu pritrdi in s tem omogoči končno izvršitev tega prepotrebnega vodovoda.

Deželni odbor je bil prepričanja, da bi se tudi v tem slučaju, kakor pri vodovodu za Mošnje, smelc ravnati po izrednem potu, da bi se stvar čim prej izvršila, toda nastale so take razmere, da ni bilo mogoče iti na izvršbo. Danes pa imamo končno razpravljati o zakonskem načrtu, kakor je dogovorjen med poljedelskim ministrstvom in deželnim odborom. Ne bom se spuščal v nadaljnje utemeljevanje predloga, ki ga stavim v imenu finančnega odseka. Saj so vsi razlogi, ki govore zanj, navedeni v poročilu, ki ga gospodje poslanci imate pred seboj v prilogi 93. in zaradi tega le predlagam, da blagovolite poročilo deželnega odbora, oziroma zakon, ki ga isti vsebuje v celem, polnem obsegu odobriti in skleniti:

1. Zakonski načrt o preskrbovanju vode v občinah Cerknica in Rakek (priloga 93.), kakršnega predlaga deželni odbor, se v polnem obsegu potrdi.

2. Deželnemu odboru se naroča, da temu zakonu izposluje Najvišjo sankcijo.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Ali želi kdo besede?

Kot „pro“ govornik se je oglasil gospod poslanec Kobi.

Poslanec Kobi:

Visoka zbornica!

Ravnokar smo slišali poročilo deželnega odbora o zgradbi vodovoda za Cerknico in Rakek. Razmere v omenjenih vaseh so meni, kot poslancu tega okraja jako dobro znane. Ta vodovod ni morda kak šport, ampak je krvava potreba. (Klici: — Rufe: „Tako je!“) Zato prosim, da visoka zbornica soglasno glasuje za ta predlog. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj bomo!“) Ob enem pa prosim, da bi deželni odbor, kakor hitro mogoče razpisal ta dela, da se stvar ne zavleče.

Deželni glavar:

Kot pro-govornik se je oglasil še gospod poslanec Drobnič.

Poslanec Drobnič:

Zahvaljujem se najiskrenejše vsem funkcijonarjem, ki so sodelovali pri tem, da se reši vprašanje o vodovodu za Cerknico-Rakek. Pri tem pa se usojam staviti sledečo resolucijo:

„Deželni odbor se pozivlja, da po deželnem stavbnem uradu da izdelati načrte za vodovode tudi za one vasi cerkniškega okraja in vasi Runarsko in okolico, od koder so vložene prošnje.“

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Schollmayer-Lichtenberg, ebenfalls als Proredner.

Abgeordneter Schollmayer-Lichtenberg:

Hohes Haus! Durch viele, viele Jahre im Karst lebend und mich immer intensiv mit der Frage der Wasserversorgung für die ärmsten Landstriche beschäftigend, fühle ich mich verpflichtet, heute zu dieser Frage, die hier angeschnitten wurde, zur Frage der Wasserleitung Zirknitz-Rakek auch einige Worte zu sprechen, um den hohen Wert dieser Anlage darzutun. Ich war ja sonst für den Karst immer auf dem Standpunkte gestanden, daß man soviel als möglich mit Aufwendung kleiner Mittel unsere Karstbewohner mit Wasser versorgen müsse. Hier aber, bei der Wasserleitung Zirknitz-Rakek liegt die Sache anders. Wir haben da an der Grenze des Kreidekalkes einen großen, mächtigen Gebirgsstock von Dolomit, der sehr reichhaltig Wasser führend ist, und so wie ich seinerzeit im Jahre 1907 auf dem internationalen Kongresse in Wien betont habe, möchte ich hier wieder betonen, daß es in diesem Falle vollkommen angebracht ist, eine großartig angelegte Wasserleitung, ein technisches Kunstwerk durchzuführen.

Es ist für die nötigen Wassermengen durch die Natur vorgesorgt, es ist also weiter nichts zu tun, als diese Quellen in jedem Sinne des Wortes technisch auszubeuten. Der Herr Berichterstatter hat schon auf den großen Wert der Wasserleitung abgesehen von dem Werte für die Bevölkerung — für das Militär hingewiesen. Es ist das ja ein sehr schwerwiegendes Argument, aber ich glaube, man muß in erster Reihe darauf hinweisen, welche große Wohltat man der Bevölkerung gerade des ärmsten Landstriches von Krain hiedurch erweist. Ich kann die Herren nur bitten, wenn ich auch nicht der direkte Abgeordnete dieser Gegend bin — ich lebe aber seit fast 30 Jahren in dieser Gegend und kenne die Verhältnisse — daß Sie die Durchführung dieser Wasserleitung nicht nur beschließen, sondern auch dahin wirken, daß der Bau sobald als möglich in Angriff genommen werde. (Odobravanje. — Beifall. — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: Wird geschehen!)

Deželni glavar:

Nadalje se je oglasil kot pro-govornik gospod poslanec Ravnikar.

Ima torej besedo.

Poslanec Ravnikar:

Visoka zbornica! Povod, da sem se oglasil k besedi, mi je dal tovariš Drobnič, ki je povdarjal, da naj bi se naložilo deželnemu odboru kmalu rešiti neka vodovodna vprašanja njegovega okraja. Imam pa tudi jaz nekaj prošnja, in ker smo pri razpravi o vodovodu Cerknica-Rakek, usojam se opozoriti na to, da imamo v mojem službenem okraju tudi že 30 let načrt vodovoda za Trnovo, in ta načrt leži pri deželnem odboru, ne da bi bil do danes rešen, ter prosim, da ga blagovoli deželni odbor vzeti čimprej v roke in rešiti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Pride vse po vrsti!“)

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, ali se podpira resolucija gospoda poslanca Drobniča.

Gospodje, ki podpirate resolucijski predlog tovariša Drobniča, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je v razpravi.

Ali se oglasi še kdo k besedi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Debata je končana in sklepno besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Ko je gospod deželni glavar vpraševal gospode tovariše, ali je kdo za ali proti predloženemu zakonskemu načrtu, se nihče ni oglasil kot protigovornik. To meni olajšuje mojo nalogo, in nimam storiti drugega, nego da predlog finančnega odseka in ž njim združeni zakonski načrt ponovno najtopleje priporočam. Kar se tiče opazk tovariša poslanca Kobija, mislim, da je on lahko popolnoma miren, kajti iz poročila deželnega odbora lahko razvidi, da je deželni odbor tudi doslej uplival na občine in na ministrstvo v svrho, da se začne ta vodovod čimprej graditi. V tem je zagotovilo, da bo deželni odbor delal tudi odslej po vseh svojih močeh na to, da se ta vodovod izvrši v najkrajši dobi.

S tem končam in prosim, visoka zbornica blagovoli, ako ni ugovora, odobriti poročilo finančnega odseka in ob enem celi zakonski načrt o preskrbovanju vode v občinah Cerknica in Rakek. Predlog sem že prečital in ga torej še enkrat priporočam.

Deželni glavar:

Sedaj preidemo k glasovanju.

Tudi tukaj bi predlagal isti modus, kakor prej, da se namreč glasuje skupno o vseh paragrafih tega zakona, da bo torej eno glasovanje o predlogu finančnega odseka in o vseh paragrafih zakona, kakor je predložen v prilogi 93.

Poslanec dr. Triller:

Pa brez prejudica.

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, ki vsebuje ob enem zakon o vodovodu za Cerknico-Rakek, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Poročilo deželnega odbora in tozadevni zakon sta torej sprejeta.

Sedaj moramo glasovati še o resoluciji tovariša Drobniča. Ali je treba, da jo prečitam? (Klici: — Rufe: „Ni potreba!“) Ker se ne želi, bomo takoj glasovali o tej resoluciji.

Gospodje, ki ste za resolucijo gospoda poslanca Drobniča, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Resolucija je sprejeta.

In sedaj preidemo k točki:

12. Priloga 158. **Poročilo upravnega odseka o načrtu novega lovskega zakona za Kranjsko** (k prilogi 126.).

12. Beilage 158. **Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf eines neuen Jagdgesetzes für Krain** (zur Beilage 126).

Naznanjam, da so se dosedaj dali vpisati v generalni debati gospodje poslanci in sicer: dr. Tavčar in grof Margheri „kontra“, in „pro“ se je oglasil gospod poslanec Schollmayer-Lichtenberg.

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Jaz moram predvsem izraziti svoje veselje na tem, da je preblagorodni gospod deželni glavar dal na dnevni red koj prve seje, ko se obravnavajo zakonski načrti in ko se začenja pozitivno delo, ravno posvetovanje o novem lovskem zakonu. Premembo dosedanjih določil lovskega zakona zahtevali so kmetovalci in zastopniki kmetovalcev že dve desetletji sem. Zato so pa tudi prihajale na visoki deželni zbor vedno peticije in predlogi, naj se določila, ki so bila kmetijstvu zelo neugodna in škodljiva, spremene tako, da se bodo upoštevale potrebe in koristi kmetijstva. Visoka zbornica! Naša dežela je dežela, v kateri morajo biti vedno v ospredju potrebe kmetskega stanu, ker je naša dežela po veliki večini agrarska, in to je pokazal tudi gospod deželni glavar, ko je dal takorekoč v ospredje naših obravnav ravno predloge, ki se tičejo koristi našega kmetijstva.

Dne 14. januarja t. l. je gospod tovariš dr. Zajec stavil predlog, naj se deželni zakon glede lova tako premeni, da bo upošteval ta zakon koristi in potrebe kmetijstva, da bo imela tudi občina, ki je prva zastopnica kmetovalcev, primerno ingerenco pri izvrševanju lovstva. Deželni odbor je ta predlog, ki je bil z veliko večino sprejet, upošteval in se je z veliko vnemo posvetil tej zadevi. Kakor jaz razvidim, pripravil je deželni odbor veliko gradiva, da bi ta zakonski načrt za kmetijstvo ugodno sestavil. Dobil je od raznih deželnih odborov naše države najnovejša zakonska določila, uporabil je tudi predlogo, katera je bila deželnemu odboru leta 1895. predložena in tudi sklenjena, pa ne od najvišje oblasti potrjena, in je potem napravil zakonski načrt, katerega imate, gospodje, v prilogi 126. pred seboj. Upravni odsek se je o tej predlogi in o načrtu zakona posvetoval in je mislil, da je ta zakonski načrt precej primeren in da upošteva predloge, kakor so bili sklenjeni v januarskem zasedanju. Dodal je samo nekatere dodatke in spremenil nekatere majhne reči, kakor jih imate gospodje pred seboj navedene v prilogi 158. Ni se zakonski načrt dal vnovič v tisk, ampak samo spremembe in dodatki, to pa zato, da ne bi imela dežela nepotrebnih troškov. Zakonski načrt, kakor ga imate pred seboj v prilogi 126., upošteva načelo: 'Kmetijski interesi so bolj važni, kakor interesi lova. Tega načela se načrt drži in to načelo je tudi odobraval upravni odsek, in ravno ker se je to načelo upoštevalo, zato so pa tudi določila tega načrta precej drugačna, kakor določila onega načrta, ki je bil predlagan leta 1895. Predvsem se je iz varstva lovskega zakona izločila živalica, katero kmetovalec sadjerec najbolj sovraži, namreč zajec, potem se je določila krajša lovska zakupna doba, nadalje se je veliko več upliva na lov dalo občini, tako da bo v gotovih slučajih smela po spretnih, sposobnih ljudeh izvrševati lov sama. Jaz mislim, da je to popolnoma primerno, če se več upliva da občini na izvrševanje lovske postave, saj je občina vendar pravna zastopnica občanov v svojem okrožju in saj ima v prenešenem in lastnem delokrogu toliko opravil in poslov, ki so veliko važnejši, kakor opravila, katera jim odkazuje sedanji načrt lovskega zakona.

Občina ima oskrbovati vojaške zadeve, ima skrbeti za pokritje svojih dolgov, za elektrarno, sirotišnico itd., samo glede lova naj bi bila popolnoma pod jerobstvom politične oblasti. Načelo, da imej občina, ta najmanjša upravna organizacija, kaj besede pri vitalnih interesih svojih občanov, to načelo se mora upoštevati, in ker ta načrt upošteva to načelo, zato prosim, da se mu pritrdi, in predlagam v imenu upravnega odseka:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1. Načrtu lovskega zakona, predloženega od deželnega odbora, se v zmislu predstoječih dostavkov in poprav pritrjuje;

2. Deželnemu odboru se naroča, izposlovati temu zakonu Najvišje potrjenje.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi pride prvi vpisani gospod kontra-govornik dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V tej splošni debati se oglašam k besedi, ker imam, kar se samo po sebi ume, različne želje, katerim hočem dati izraza. Samo po sebi se ume, da nikakor nisem nasprotnik zdravi reformi takega zakona, kakor je lovski zakon. Najprej pa se usojam gospoda deželnega glavarja nekaj formelnega vprašati. Paragraf 30. našega poslovnika se glasi: „Vsakemu poslancu je svobodno, da se pred začeto obravnavo pri zapisnikarju, po začeti pa pri predsedniku, za ali zoper predlog sploh, ali zbog posebnega dela za besedo oglasi. Obravnava se prične s tem, da se naznanijo že vpisani govorniki, in potem dobi poročevalec prvi besedo.“

To je jasen predpis poslovnika. Ali gospod deželni glavar pl. Šuklje hoče tudi ta predpis poslovnika nekako zaničevati ali pravzaprav ignorirati. Jaz sem se, držeč se tega predpisa, danes pred sejo oglasil pri gospodu zapisnikarju med govornike, gospod zapisnikar me je zapisal in je konštatiral vpričo mene, da se še nikdo ni oglasil k besedi in da sem torej jaz prvi oglašen kot kontra-govornik. Naravno je torej, da sem se moral zanesti na predpis zgorajšnjega paragrafa, ki danes, če ga ne bo gospod deželni glavar kot pravi žongler eskamotiral iz poslovnika, še obstoji v veljavi; naenkrat pa dobim poročilo, da pri gospodu deželnem glavarju nisem vpisan med govornike . . .

Deželni glavar:

Se mi ni takoj povedalo, da ste vpisani!

Poslanec dr. Tavčar:

Če se ni povedalo, to je nekaj drugega! Tudi nečem gospodu zapisnikarju delati nobenih sitnosti! Ampak gospod glavar, ko sem mu bil vse to povedal, je napravljal čuden obraz in oči je nekako po šukljejansko zavijal, da sem že mislil, da sem v nevarnosti, da bi se moja dobro pridobljena pravica morda izgubila!

Deželni glavar:

Ne, — na vsak način imate Vi prvo besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Dobro, me veseli! Če gospod glavar pravi, da tega ni zavestno storil, vzamem to v vednost; neprestano pa stojim na stališču, da se mora poslovnik, dokler velja, izpolnjevati, tudi če gospodu pl. Šukljeju kaka črka tega poslovnika ni všeč!

Po tej formalni opazki prestopim precej k stvari. Tudi druga točka mojega govora bo imela formalen obseg. Gospod poročevalec, kateremu jaz nečem nobene žal besede reči, ker ga poznam kot poštenega človeka, dasi sem se že časih na kakem političnem shodu ž njim lasal, mi bo oprostil, ako moram vzlic temu pripoznati, da mi poročilo, kakor ga je sestavil, ne ugaja. Gospoda, pri tej priliki se mi zdi umestno spregovoriti par besed o tem, kako se pri nas dandanes legislatorični posli v deželi opravljajo. Jaz mislim, da stvar ne bo mogla tako naprej iti! Naglašam to kot deželni odbornik, ker se v deželnem odboru pitamo dan na dan z zakonskimi načrti, ne da bi se nam dala prilika, prepričati se o tem, kaj obsegajo. Položeni so na tesalnico uradniki, gotovo inteligentni uradniki, in ti morajo kakor avtomati dan za dnevom bljuvati iz sebe zakonske načrte, mi deželni odborniki — kdor je objektiven, bo temu pritrdil — pa nimamo niti časa niti telesne moči, da bi mogli ta legislatorični peklenski ogenj še dalje prenašati. Bojim se, da hoče tako prakso gospod deželni glavar vpeljati tudi v to zbornico. Gospodje, seje, ki se pričnó ob osmih zjutraj, so nekaj izvanrednega in jaz ne vem, če bomo mogli prenašati tako delo še nadalje, in ne vem, ali je mogoče od naše fizične narave zahtevati, da bo prenašala, da bodi seja dan za dnevom in sicer z razpravami o najvažnejših zakonskih načrtih, ki bodo globoko segali v javno življenje in pred vsem v mošnje naših davkoplačevalcev.

Gospodje, če pri takih zakonskih problemih ne dopustite, da bi imeli časa vse vsestransko premisliti, potem pridem nehote do domneve, da v tej metodi, katere glavni zastopnik je gospod pl. Šuklje, tiči (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Sistem“.) neka gotova namera in da se hoče atentat izvršiti na davkoplačevalce, ne da bi se primerna kritika pripustila in dovolila v tej visoki zbornici. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Žalibog je tako!“) In, gospodje, meni se vidi, da iz te metode je tudi izšlo poročilo gospoda današnjega poročevalca. Če je poročilo predpisano, potem mora odgovarjati svojemu namenu, potem mora biti tako sestavljeno, da je mogoče o njem razpravljati in da je mogoče glasovati o dotičnem načrtu v tej zbornici. Vzemite v roke to poročilo, gospodje! Že na eni glavni napaki boleha, da ni pri njem zakonskega načrta v tisti spremenjeni obliki, v kateri je bil načrt sprejet v odseku. Videli ste, da se je to zgodilo pri obeh poročilih, kateri ste ravnokar prebičali skozi zbornico, in ravno tako morete tudi v tem važnem slučaju — in vsakdo mi mora pritrditi, da je zadeva važna — le ugibati ter priti do zaključka le tedaj, ako vzamete v roke poročilo prečastitega gospoda Janeza Hladnika ter ga primerjate s predlogo deželnega odbora. Iz teh dveh dokumentov morete še le kombinirati, da pridete do tega, kaj je pravzaprav hotel gospod poročevalec, in to se meni vidi absolutno nedopustno. Če je v kakem zakonskem načrtu sklenjena kaka bistvena sprememba, potem mora celi zakon obsegajoč to spremembo biti natiskan, ker je drugače vsaka jasna in dobra razprava v tej zbornici nemogoča. Poročilo ima pa še druge napake. Ena napaka, in o tem bova intimno govorila z gospodom župnikom Hladnikom, obstoji v tem, da se meni vidi poročilo neresnično. Gospod župnik mi morda ne bo ugovarjal, če pravim — ne rečem, da je neresnico subjektivno zakrivil on, ampak objektivno obstoji neresničnost — da ste, gospod župnik, pozabili, kar ste sami predlagali v odseku pri nekem paragrafu. (Poročevalec — Berichterstatter Hladnik: „Pri § 14.“) Vidite, gospodje, pri § 14. je stavil gospod poročevalec župnik Hladnik v odseku predlog in sicer nek dalekosežen predlog, ki je obsegal bistveno spremembo. Stvar je formelnega značaja in zategadelj spada v splošno razpravo. Kakor veste, gospodje, so se svoj čas od naših graščin, od naših veleposestnikov odkupila ali pravzaprav — kakor pravi patent iz leta 1853 — odvezala zemljišča, ki so jih dobili kmetje, in pri tem se je pa odveza vršila na ta način, da se je lastnikom, veleposestnikom pridržala pravica do lova v tistih zemljiščih, katera so morali odstopiti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Žitnik: „Za večne čase!“) Le počakajte, prijatelj dr. Žitnik! V tem sem se strinjal z gospodom župnikom Hladnikom! Torej pridržala se jim je pravica lova na tistih zemljiščih, katera so dobili kmetovalci. No, in pri § 14. in že preje pri neki določbi (Poročevalec — Berichterstatter Hladnik: „Pri § 4.) je začela gospoda poročevalca ta zadeva peči, in že pri § 4. je hotel on svoj predlog staviti, pa sem ga opozoril, da bi § 4. ne bil pravo mesto. Pri § 14. sem ga zopet opozoril — mislim, da gospod župnik tega ne bo zanikal — da je tukaj čas, če hoče dati izraza svoji ljubezni do ljudstva. In res smo stilizirali predlog, ki je šel na to, da poneha tak samosvoj lov na odvezanih zemljiščih tedaj, ako je graščina ali veleposestvo, od katerega so bila ta zemljišča odvezana, v teku časa padlo tako nizko, da ne obsega več 300 *ha*. Do sedaj je bilo rečeno 200 oralov (Poročevalec — Berichterstatter Hladnik: „200 oralov

ali 115 *ha*“) torej 115 *ha* — o tem se ne bom prepiral! Predlog se je glasil na to, da če zemljišče, od katerega je bil potom odveze odločen dotični svet, pade na tako nizki obseg, da ne obsega več zdržema 300 *ha*, preneha tudi pravica samosvojega lova, o kateri se je ravnokar prijatelj dr. Žitnik izrekel, da se je pridržala veleposestnikom za večne čase. Ta predlog je bil v upravnem odseku absolutno gotovo sprejet in meni se čudno vidi, da v poročilu upravnega odseka ne najdem niti besedice o njem. Ne vem, kako se je moglo to zgoditi. Ali je morda kar čez noč našel častiti gospod poročevalec kako zrnece ljubezni do veleposestva ali pa je to morda krivda gospoda tovariša Povšeta, kateremu rad dam spričevalo, da poročila navadno niso površna, ki prihajajo iz upravnega odseka. Toda v tem poročilu — in to, gospodje, naglašam — je pa nasvetovano tako, da naj se § 14. sprejme nespremenjen ali vsaj brez iste velevažne in iz agrarnega stališča priporočljive spremembe. V tem pogledu je čisto gotovo, da je današnje poročilo drugačno, kakor pa sklep, ki se je sprejel v upravnem odseku. (Poslanec — Abgeordneter dr. Žitnik: „Bi ne bil sankcijoniran sicer zakon!“) (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Žitnik se je izdal!“) Prijatelj dr. Žitnik mi je sedaj vratica odprl, on pravi, da zakon sicer ne bi dobil sankcije. Če pričnem o tem premišljati, se mi torej zdi, da je on bil v tem pogledu za botra. (Medklici in ugovarjanje na levi. — Zwischenrufe und Widerspruch links.) Jaz nimam nič proti temu, če delate medklice in vam bom jako hvaležen, da mi pomagate čas kratiti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Vi čas tratite.“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Bodi no tiho sedaj!“)

Gospodje, jaz mislim, da to ni tako malo važna zadeva, če upravni odsek nekaj drugega sklene kakor poročevalec v zbornici predlaga. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Nazaj odseku!“)

Jaz ne vem, v kake razmere bomo prišli, če se ne moremo zanesti na svoje odseke, ampak jaz, kakor rečem, mislim, da je dokazano, da je odsekovo poročilo prišlo, prej ko je bilo dotiskano, še v roke nekemu nadodseku, in ta je argumentiral tako: Če predlogo vzdržujemo, potem se nam je bati, da zakon ne dobi najvišje sankcije. V tem oziru moram reči, da bi bili vi jako modro postopali, če bi svojega poročevalca ne pustili na cedilu, ampak mu dovolili, da sme svoje poročilo tako napraviti, kakor je bilo v odseku sklenjeno, in da bi potem tu v zbornici imeli pogum glasovati proti predlogu gospoda poročevalca Hladnika, če ste se ravno bali, da bi zakon ne dobil sankcije. (Medklici na levi. — Zwischenrufe links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „dr. Pegan je hud, se ni špasati ž njim!“) Torej to so samo formalni pomisleki proti poročilu prečastitega gospoda župnika Hladnika, in jaz mislim, da so gotovo utemeljeni, zategadelj brezdvojbeno spadajo v splošno debato. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „Poglejmo no, ali smo sklepčni, Zajec je ušel!“) Je vseeno. Bom govoril naprej, četudi sam ostanem v zbornici.

Torej visoka zbornica, po teh formalnih ugovorih, ki so se mi videli taki, da se je moralo o njih v zbornici spregovoriti, preidem k stvari sami. Torej mi smo sedaj v splošni razpravi o lovskem zakonu, to je pravzaprav v splošni razpravi o poročilu deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt novega lovskega zakona. Gospoda moja, nečem zanikati, da bi reforma obstoječih lovskih zakonov ne bila potrebna. Stvar je sama po sebi stara, tako da mora vsak pripoznati, da so lovski zakoni, lovski predpisi, ki stoje sedaj v veljavi, že silno zastareli, da obsegajo v mnogem oziru določila, o katerih lahko z dobro vestjo trdim, da so antikvirana in v svoji celoti kakor tudi v svojih delih neporabna. Eno pa je, kar moram tudi na tem mestu naglašati, eno je, ki se mi vidi neopravičeno. Neopravičeno se mi vidi, če se reforma lovskega zakona izkorišča v politično agitacijo. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.) Če je stvar taka, da je potrebna reforme, potem je pa tudi gotovo take narave, da bi ne smela s politiko čisto nič opraviti imeti. Ali pri nas, ko gre itak že vse narobe, pri nas se je ta stvar izkoriščala na ta način, da se je zlorabljala v politične agitacije in, recite kar hočete, častiti gospod predsednik, ker samo do vas se smem obračati v svojem govoru, nevredno je bilo, da je pri nas tista mala živalica, o kateri je tako prepričevalno govoril častiti gospod poročevalec in katere ime nosi častiti tovariš, ki je ravnokar prišel v zbornico, da je bila ta živalica dolgo vrsto let eden glavnih vaših političnih argumentov, katere ste imeli proti naši politični stranki. Jaz mislim, da je to absolutno nedopustno. Zajec, če ni slučajno deželni poslanec, nima čisto nič političnega na sebi, in poglejte kamor hočete, nikjer ne boste doživeli kaj tacega, da bi se z zajcem na tak nevreden način agitiralo po deželi, kakor se je agitiralo pri nas od častite vaše stranke. Gospoda moja, mi smo velikokrat v nasprotsvu z vami v političnih vprašanjih in tudi v gospodarskih vprašanjih. Saj ni izključeno, da bi dva poštena moža ne imela tudi v gospodarskih vprašanjih različnega mnenja. So mnenja lahko različna o bankah, o posojilnicah, in tudi zajec je strogo gospodarskega značaja, in zato jaz pravim, da je neutemeljeno, ako nasprotnika, ki glede zajca, torej glede gospodarskega vprašanja, ni bil ene misli z vami, ako tega nasprotnika stavljate pred kmeta, kakor da bi bil vsled tega njegov največji sovražnik. No, gospodje, jaz mislim, da ne bo nobenega ugovora iz cele naše stranke v deželi, ako odkrito povem, da se mi nikdar več za zajca ne bomo potegovali. Snedli ga bomo, če pride slučajno na našo mizo, če ga pa več ne bo, se ne bomo zanj potegovali in vam s tem dajali prilike, da bi nas črnili po deželi in imeli zajca kot agitacijsko sredstvo.

In sedaj, gospodje, se moram nekoliko opravičiti zaradi tega, da sem živel v veri, da je vpra-

šanje, bodi li zajec prepovedan ali dovoljen, gospodarsko vprašanje in da sem živel v dobri veri, da se taka stvar ne sme zlorabljati v politične namene. Gospoda moja, stojim še danes na stališču, da so nazori gospoda poročevalca, katere je razvil, v marsičem napačni, v marsičem pretirani. Stojim namreč na stališču, da se o lovu ne sme tako bagatelno govoriti, kakor da bi to bila kakšna posebna bolezen in da je treba to stvar na vsak način zatreti. Gospoda moja, lov ima v naši Avstriji in tudi na Kranjskem ekonomičen pomen, katerega je gospod poročevalec v svojem poročilu popolnoma prezrl. Jaz ne bom tukaj našteval, koliko se dobi za divjačino, in to je precej lep račun tudi pri nas; nikar si ne prikrivajte, gospoda moja, dejstva, da občine, kakor hitro stopi zakon v veljavo, ne bodo z Bog ve kakim veseljem prenašale posledice te reforme. Po mojih mislih je bil lov dostikrat sredstvo, ki je polnilo občinsko kaso (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Tako je!“) in vaši prijatelji po deželi, če bodo slučajni župani, bodo zajca dostikrat pogrešali. Zato, gospod poročevalec, si jaz od tiste glavne dobrote te reforme, da bo prišla v konskripcijo tista mala živalica z dolgimi ušesi, ne obetam toliko kakor vi. Čez nekaj let se bo zajec pogrešal ne samo kot ljubljenec v skledi, ampak tudi v občinskih kasah, in jaz mislim, da boste prišli do spoznanja, da bo čez nekaj let marsikatera občina zajca nazaj klicala v lovišče in da se torej tisti glavni namen, ki ga hočete doseči z zakonom, ne bo dosegel. Ampak vzlic temu je, kakor pravim, lov ekonomičnega pomena tudi za lovce. Če že tudi nič ne nese lovcu, ampak samo občinskim kasam, daje pa vendar pogostokrat lovcu samo priliko, da na lahkomiseln način sipa denar med kmetske kroge, torej ravno med tiste kroge, katere vi zastopate, gospod poročevalec. Iz tega kmetskega stališča se bojim, da se bo pozneje v občinskih zastopih z grdo nehvaležnostjo govorilo proti vam, da ste vpeljali to reformo v deželno zakonodajstvo. In razun tega vam bo nastalo veliko nasprotnikov v vrsti tistih gostilničarjev, ki so sedaj v bližini mest in graščin tam, kjer se lov goji, in da marsikdo izmed njih ne bo z vami zadovoljen. (Smeh na levi. — Gelächter links.)

Torej, gospodje, svoj kratki govor nadaljujem! Iz ekonomičnih ozirov se ne sme tako nizko govoriti o lovu in, kakor rečeno, moje prepričanje je, če boste zajca res zatrli, gospodje, ga bodo občinski zastopi nazaj klicali in začeli prositi, da bi ga naš ljubi gospod Bog z nova ustvaril. (Poslanec — Abgeordneter Perhavc: „Kmet bo imel to pravico!“) Seveda jo bo imel in se je bo tudi poslužil! Sicer se pa z gospodom Perhavcem ne bodem prepiral, samo prosim ga, da me pusti, ker je mogoče, da me s svojo logiko čisto iz koncepta spravi. Ni tako lahko govoriti in take pridige se naučiti, kakor misli morda gospod Perhavc.

Pa še drugo stran tik ekonomične ima lov! Tukaj se moram postaviti na stališče zdravnika, na stališče prijatelja dr. Zajca, ki je zdravnik. S tega stališča opozarjam, da imajo lovi tudi gotovo higijenično stran. In tu mislim, gospodje, da vzlic temu, če se tukaj v zbornici tako strašansko sovražimo, da n. pr. tovariš Demšar meni nič tebi nič vseka prijatelja dr. Novaka, morate pa končno vendar priznati, da smo od Boga ustvarjeni tudi mi, ki v mestu živimo. Vi po deželi uživate zrak, mi, posebno kadar je deželni zbor, pa sedimo kakor v ječah in smo dan na dan priklopljeni na sedeže tako, da nimamo prilike potrebnega premikanja, katerega vendar vsak človek potrebuje (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „In zraka!“) In zraka, kakor pravi zopet zdravnik, ki se je ravnokar oglasil. Torej iz tega higijeničnega stališča moramo vsi neko važnost polagati na to, da se meščani in kmetje ne lasamo med seboj. Vi nam morate vendar toliko privoščiti, da rečete: Dopustimo tem revam, ki nimajo svežega zraka, da pridejo včasih med nas, v našo sredo in da se z lovom, katerega nam itak drago plačajo, nekoliko ožive. Torej na tem stališču stojim jaz in jaz mislim, da tiči v tem nekoliko pravičnosti. Zatorej dajem tudi v ti debati izraza želji, da naj vendar poneha v naši politiki tista grozovita prenapetost, s katero gledajo zastopniki kmetskih občin na zastopnike mest. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „K stvari!“) Prosim, to je čisto k stvari govorjeno, ker jaz zagovarjam higijenično stran lova in Vi bi ne smeli ugovarjati! (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „Kot profesorji bi morali biti vneti za higijeno!“) Toliko o lovu iz higijeničnega stališča. Torej iz vseh teh razlogov je opravičeno, če se lovu pripisuje nekoliko večja važnost, kakor mu jo pripisuje gospod poročevalec. Jaz mislim, da se da stvar urediti tako, da se v sklad spravi glede na koristi kmečkega ljudstva, katero ima gotovo interes v tem vprašanju, katerega ne zanikam, na drugi strani pa izpelje reforma tako, da se ne bo nalašč zatrl interes lovstva. Mislim, da se dasta združiti ti dve stvari in da bi pameten zakon čisto lahko imel tako obliko, da bi združil interes lovstva z interesi našega kmeta. V tem pogledu priznavam, gospodje, da so tu in tam lovci sami na škodljiv način izvrševali pravico lovstva in s tem sami zakrivili, da je prišel kmet v nezadovoljstvo, v katerem ga vidimo danes, ampak priznavati pa moramo vendar, da je to nezadoljstvo v marsikaterem oziru na umeten način napravljeno in v marsikaterem oziru tudi pretirano. Ker se torej v tem pogledu zakonski načrt ne strinja s temi principi, katere zastopam jaz, namreč, da naj se kolikor mogoče združijo interesi obeh strank, se bom jaz usojal staviti nekatere nasvete, katerim se boste, če boste hoteli pravični biti, čisto lahko prilagodili in jih sprejeli, ker, kakor rečeno, zasledujem ž njimi samo namen, lovstvo in kmetijstvo spraviti v tisto harmonijo, ki je lahko dosegljiva in katero bi pravičen in pameten lovski zakon tudi lahko dosegel.

No, gospoda, po tem kratkem uvodu prestopim sedaj k nekaterim načelom, ki so izražena v lov-

skem zakonu in s katerimi se, kakor rečeno, ne strinjam, katera so pa taka, da se dajo s primernimi dostavki na tak način spopolniti, da ne bodo v zakonu nobene škode napravili. Torej gospoda moja, jaz mislim, da mi boste pritrdili, da je vsak zakon gotovo nezdrav in nevzdržljiv, če obsega kaj takega, kar je absolutno krivično, in tembolj zavrgljiv je tak zakon, če kaj takega brez vsake potrebe obseza. V tem pogledu, gospoda moja, so nekatere reči v tem zakonu, ki kmeta prav nič ne ščitijo in ki so že od pričetka take narave, da morajo lovca z jezo in srdom napolniti proti novemu zakonu. Z jezo in srdom pravim, in ker so za kmeta dotične določbe brez vsakega pomena, brez vsake vrednosti, potem je že iz stališča legislatorične oportunitete nepotrebno, da se take reči silijo v zakon, s katerimi se izvrši reforma in peius. Gospoda moja, v nadrobni debati bom o tem še obširneje govoril. Tukaj opozarjam na dva principa, ki ste jih sprejeli v svoj načrt. En princip tiči v tem, in to je maslo prečastitega našega gospoda poročevalca, da tudi v tistem slučaju, če je zajec izvzet iz lovnih živali, moral ovski zakupnik plačati škodo za zajca. To je nekaj absolutno krivičnega. Zajec ni več moj, zajec ne spada več v lov, ampak vzlic temu moram škodo, ki jo povzroči divjačina, škodo ki jo povzroči zajec, vseeno plačati. Vprašam, kje tiči tukaj tista vzvišena pravičnost, katere izvir mora biti vsak zakon. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Streljali ga boste kot lovci!“) Pa to je nedosledno, ker so druge živali, ki tudi škodo delajo, in glede katerih ta določba ne velja! Če na primer jazbec dr. Zajcu koruzo pozoblje, mora on škodo trpeti, če mu pa zajec škodo napravi, jo pa moram jaz kot lovec plačati! To pa le splošno omenjam! Vsaj ne grem v detajl; v detajl pridem šele v nadrobni razpravi. Tukaj le v splošnem oziru omenjam, da je zakon gotovo nezdrav in da zakonodajstvo, ki se poslužuje take odločne krivice ne more biti pravično in ne izvira iz tistega večnega studenca pravice, iz katererega se mora vendar zajeti vsak zakon.

V to krivico, gospoda moja, — v nadrobni razpravi bom seveda še o tem obširneje govoril — so častitega gospoda župnika Hladnika zapeljali zakoni drugih kronovin. V resnici ima zakon za Vorarlberško nekaj podobnega, ampak ta zakon določa, da se mora lovska žival, katero ima vsakdo pravico pobijati, če se ubije, izročiti lovskemu zakupniku. Torej, če ste že hoteli tako določilo vpeljati, bi morali pa vsaj toliko pravični biti, da bi bili potem v zakon sprejeli princip, da sicer vsak sme zajca ubiti, ampak ubitega mora dati lastniku ali zakupniku lova, ako naj je le-ta za škodo odgovoren. Dandanes pa je po načrtu položaj tak, da kdor zajca ubije, ga obdrži, tistemu pa, kateremu zajec škodo napravi, pa mora lovec vzlic temu škodo plačati. To je nekaj krivičnega in vsak kdor ima kaj pojma o nalogah zakonodajstva — jaz ne dvomim, da je prijatelj dr. Zajec poklican zakonodajalec — mora imeti eno pred očmi: krivica se ne sme v zakon siliti. In če se že vi tako bojite Najvišje sankcije, da bi vam ne odšla, opozarjam vas, da bodo tam gori, kjer odločajo o zakonih, katere boste vi sklepali, da bodo tam gori gotovo imeli pojem za to, kaj je pravično in kaj je pravica. Iz tistega kraja pričakujem popolno pravico, nič drugega kakor pravico, in sem prepričan, da takemu zakonu ne bodo pritrdili in ne morejo pritrditi, ker ima prestol, na katerem sedi najvzvišenejša oseba v državi spodaj zapisano: justitia est fundamentum i. t. d.

In potem je, gospoda moja, tudi še drugo načelo v zakonu, ki je ravnotako izšlo iz krivice. To je načelo, na katero so oprte določbe o samosvojem lovu. Gospodje, vi ste v načrt nekaj naravnost grozovitega vpeljali, (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: „Tako je!“) in jaz le obžalujem, da deželni odbor v svojem poročilu niti ni povedal razlogov, ki govore za to, da naj se samosvoji lovi skrčijo na ploskev 300 *ha*. Deželni odbor jih ni povedal, ker jih morda imel ni, ampak o tej stvari je bil govor tudi v upravnem odseku, govorilo se je pro in kontra, in jaz mislim da je bil gospod poročevalec zavezan in da je bila večina upravnega odseka dolžna, odkritosrčno nam povedati, kateri razlogi so se navajali pro in kontra in kateri razlogi so odločilni bili, da se je ta krivica vpeljala v zakon. Gospodje, to je važna reč, in jaz apelujem na gospoda poročevalca, da nam da pred glasovanjem v tem pogledu potrebna pojasnila (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Bom jaz povedal!“) Torej, kakor rečeno, do sedaj nimam niti pojma o teh razlogih, če ni bil ravno tih migljaj gospoda tovariša dr. Šusteršiča vodilo deželnemu odboru in večini upravnega odseka, da se je § 4. sprejel v tej obliki, kakor je natiskana v poročilu deželnega odbora. Gospoda moja, do sedaj je veljala pravica, do sedaj je bilo postavno predpisano, da ima pravico do samosvojega lova vsak lastnik, ki ima toliko skupaj ležečega, ali recimo v smislu cesarskega patenta toliko arondiranega sveta, da meri ta svet 200 oralov ali po novem računjeno 115 *ha*. To je že precej velik obseg, precej velika ploskev, in Vi gospod poročevalec, ki stojite na načelu, da je lovska pravica izvir lastninske pravice, bi morali tukaj dosledni ostati. Sedaj pa priporočate tako določbo, o kateri absolutno ne vem, kaj Vas je dovedlo do tega, da ste samosvoj lov vsakemu vzeli, kdor nima toliko sveta, da meri zdržema vsaj 300 *ha* ali blizu 600 oralov. Gospodje, vi ste lovsko pravico sedaj omejili na tak način, da zahtevate za samosvoj lov skoraj trikrat toliko zemljišča, kolikor so ga do sedaj zahtevali stari zakoni.

No, gospodje, ostanimo nekoliko pri pravni strani te zadeve. Gospoda, lastnik zemljišča, ki je imel do sedaj pravico do samosvojega lova, nahajal se je v nekaki dobri veri, da je ta samosvoj lov del njegovega posestva, in vi boste vsi priznali, da ima posestvo, katero je v zvezi s tako pravico, gotovo večjo vrednost, kakor posestvo, katero te pravice nima. Recite, da je ta vrednost samo afekcijska, a tudi to je že nekaj. Ampak vrednost je pa

poleg tega tudi reelna. Vzemite kako graščino ali sploh kako drugo tako posestvo! Poglejte v Poljansko dolino, kjer je kakih pet kmetskih posestev, ki imajo več kakor po 200 oralov zdržema ležečega sveta in samosvoj lov, in priznali boste vendar, da leži vendar na roki, da je tako zemljišče, če se proda, več vredno, kakor zemljišče, katero ni združeno s samosvojim lovom. Dajte lov v zakup in recimo, da dobite samo 20 ali 30 goldinarjev na leto zakupnine, kapitalizirajte to, gospod poročevalec, in prepričali se boste takoj in videli, da se da taka pravica do samosvojega lova tudi v denarjih zračunati. In zaradi tega Vas vprašam, ali niste tudi Vi tega mnenja, da je taka pravica, ki jo ima kmet do samosvojega lova, čisto sorodna s tisto lastninsko pravico, katero ima do kozolca ali do hlevčka in do hiše? Jaz mislim da je pravica, ki tiči na prvem in drugem, čisto enaka, in kakor bi Vi ne mogli priti z lovskim zakonom, s katerim bi kmetu vzeli lastninsko pravico do kozolca, češ, zajci pridejo tja, se najejo, živijo od tega in torej izgubiš ti pravico do kozolca, ravno tako je s pravico do samosvojega lova! Vi absolutno ne morete dekritirati v zakonu, lastniki izgube ta del svoje lastnine, in zakaj ne? Ker je v tem pogledu naše zakonodajstvo oprto na temelj pravice, kakor drugače biti ne more. Če boste vi kako deželno železnico gradili, bi bil seveda položaj za vas silno prijeten, če bi kratkomalo mogli kmetu vzeti potrebni svet, ampak le napravite tak zakon, po katerem bi morali posestniki ali lastniki zemljišč, kjer bo stekla železnica, odstopiti svet brezplačno, pa boste videli, kaj bo s tem zakonom. (Poslanec — Abgeordneter grof Barbo: „Sehr richtig!“ — Medklici na levi. — Zwischenrufe links.) In vendar bi ga napravili z ravno tisto pravico, kakor je v tem zakonu obsežena v § 4. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Zunaj je golaž kuhan!“) Prosim, prijatelj dr. Zajec, če nečete poslušati in če Vam je golaž ljubši, pojdite ven na golaž ali na pivo, se lahko tudi napijete, jaz govorim v zbornici deželnega zbora kranjskega, in če Vam je toliko vredna zbornica, kakor krožnik golaža, je to Vaš okus, moj ni. (Poslanec — Abgeordneter grof Barbo: „Sehr gut!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Od ljudske volje kaj povej!“) Torej gospodje, jaz pravim tak princip sprejeti v zakon je nemogoče z ozirom na temelj pravice, na katerega se opirajo drugi naši zakoni, in ti zakoni gogore, prijatelji, da se zasebniku pravica, zasebna pravica, s katero je pomnoženo njegovo premoženje, in na to pokladam naglas, s katero je pomnoženo njegovo premoženje, sme sicer včasih, v nujnih trenutkih s silo odvzeti, ampak nikdar pa ne odvzeti brez plačila. Gospoda moja, za gotove namene je dovoljena ekspropriacija, ekspropriacija je dopustna, če zakon to normira, ampak noben zakon nobene kulturne države vse Evrope in prej ko ne tudi Turčije in Kine ne dopušča, da bi se ekspropriacija izvršila brezplačno. Drugače bi se tako ekspropriacijo lahko imenovalo tatvino ali pa rop. V legislaciji seveda ne more biti tega ostrega govora; ampak preklicano podobno je ropu, če hočete vzeti pravico lastniku, s katero je pomnoženo njegovo premoženje. V deželnem odboru se je prijatelj dr. Pegan skliceval na ljudsko voljo. Dr. Pegan je rekel: V tem pogledu je zame merodajna ljudska volja. Taka ljudska volja je lahko dokazljiva. Če pridete v Poljansko dolino in tam rečete: dr. Tavčar, ta nesramen liberalec, ki ima tukaj svoje posestvo in lov, dajmo glasovati, dajmo mu odvzeti posestvo in ga dati občini, — sem prepričan, da boste dobili lepo, krasno in kvalificirano večino za ta predlog. (Smeh v središču. — Gelächter im Zentrum.) Taka je časih ljudska volja, ki gotovo ne zadošča, da bi se smel predlagati v zbornici zakonski načrt, s katerim bi se mi vzelo posestvo. Gospoda moja, v špecijalni debati bom stavil predlog, ki bo meril na to, da se ta odločna krivica iz zakona iztrebi. Poleg tega sem pa tudi na stališču, da je tudi naša kompetenca nekoliko dvomljiva, tukaj se ne gre za ureditev lova, tukaj se gre za dandanes že pridobljene privatnopravne pravice, z eno besedo, gre se za razlastitev, in jaz jako dvomim, ali je deželni zbor kot tak upravičen, tako ekspropriacijo skleniti, in ali bo najvišji faktor mogel to potrditi. Pričakujem, da nam bo vlada vsaj povedala svoje stališče v tem pogledu, kajti jaz mislim, da vlada ne more molčati, ampak da je poklicana posredovati, da se ljudem ne jemlje premoženje! Če bo molčala, pridemo v čudni položaj, da bomo izgubili glavnega činitelja, ki je zavezan braniti pravice v deželi, ki je poklican braniti pravice in ne dopuščati, temveč preprečiti, da se na političnih nasprotnikih ne izvrše legislatorični ropi! Sicer pa to ni še vsa stvar. Jaz poznam obilo kmetskih posestev v deželi, če se ne motim, jih je okoli 70, ki imajo samosvoj lov. Ti kmetje bodo postali, o tem sem prepričan, pravi revolucijonarji, ko bodo slišali o tem, da se jim hoče vzeti samosvoj lov in pričakujem, prijatelj dr. Zajec, da boste s tem ustvarili marsikaterega naprednjaka, liberalca, ki bo slabo hvalo pel častitemu gospodu župniku Hladniku. Vsaka ekspropriacija je nekaj odurnega sama po sebi, in videli boste, ta ekspropriacija, katero boste vpeljali s § 4., se bo v prvi vrsti nad vami maščevala, če bo zakon dobil sankcijo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Jaz sem za 50 *ha*!“) Po mojih mislih ni vseeno, če imajo večji posestniki samosvoj lov ali ne, in ni vseeno, ali sme občina tudi v samosvojem lovu prepovedati zajca. Vse to ima velik pomen za dotične posestnike, ki se bodo od tistega trenutka, ko stopi zakon v moč, nahajali v zavesti, da so proti vsaki pravici oropani svoje premoženjske pravice oziroma dela svoje premoženjske pravice.

Gospodje, s tem sem v splošni debati končal svojo razpravo o principih, kako bodijo ustanovljeni v naši kronovini samosvoji lovi. In sedaj prestopam k drugemu principu, ki se mi iz stališča kmeta zdi nevaren, to je namreč tisto načelo, ki je izraženo v § 8. novega lovskega načrta. Gospodje, ta načrt je v tem paragrafu upravni

odsek s pritrditvijo našega današnjega gospoda poročevalca nekoliko spremenil. Spremenil namreč v tem, da se je v zakon sprejelo določilo, da se ima lov, kadar ga ima občina v rokah, oddati potom dražbe v zakup ali pa, da se ga obdrži v lastni upravi. Prvotni načrt je obsegal tudi določilo, da občina lov lahko pod roko v zakup da. Če bi se bilo to sprejelo, če bi to bilo obveljalo, potem bi bilo pričakovati, da bi se pričele tako nesramne protekcije, da bi bilo groza. Ali v tem pogledu je upravni odsek to spremembo uveljavil, in jaz se mu v imenu lovcev in lova potrebnega meščanskega prebivalstva za to udano zahvaljujem! Ena nevarna stvar je pa v lovskem zakonu vendar ostala, ena nevarna stvar, ki se ne nahaja samo v § 8., ampak se kakor rdeča nit vleče po celem zakonu. To namreč, da občina vsikdar lahko sklene, ali da lov v zakup dá ali da ga obdrži v lastni upravi. Občina in lastna uprava! To se meni zdi pravzaprav velika nesreča, in tukaj se čutim kot nekakega zastopnika kmeta! Jaz sem prej rekel, napravite lovski zakon tako, da ne bo oškodovan interes kmeta. Sedaj ste sprejeli načelo, da sme občina skleniti, da se lov da v zakup ali pa da ga obdrži v lastni upravi. To se pravi v prvem slučaju: Razpišite dražbo in tistemu, ki bo največ ponudil, dajte lov v zakup! Občina pa lahko reče tudi nekaj drugega in to, gospod poročevalec, se mi zdi, da obsega neko eminentno nevarnost. Občina lahko reče: Jaz bom lov sama obdržala in ga po svojih ljudeh izvrševala! Gospodje, jaz pravim, da bodo posledice tega določila jako slabe, da bodo posledice tega določila za našega kmeta naravnost pogubonosne. Zakaj? Zategadelj, ker bodo pričetkoma skoraj vse občine sklenile: Imejmo sami svoje jage! Ta tedenca je že sedaj med kmeti: Lov mora naš biti. Ta tendenca je že sedaj silovito izražena in zastopana med kmečkim prebivalstvom, in nehote bodo kmetje prišli do tega, da bodo hoteli imeti tiste razmere kakor so v Italiji, kjer komaj vsakih 30 let še enega zajca ubijejo! Tam treba le koncesije in če kupi kdo tako koncesijo (in dobi jo vsak), ima potem pravico ubijati zajce, škrjance, lastovke itd. Take lovne razmere bi naš kmet tudi rad upeljal! Če mu jih hočete dati, je to vaša stvar, ampak potem pa mora biti zakon čisto drugačen, potem mora biti zakon tak, da se bo lov sploh negiral. Ker ga pa nečete negirati, zdi se mi določba, da se sme vsaka občina sama izreči, da hoče lov izvrševati v svoji upravi, silno nevarna. Jaz trdim, da bodo v prvih letih, ko stopi novi zakon v veljavo, skoraj vse občine sklenile samoupravo lova. Tukaj moram opozoriti na to, da je ta stvar, če se smem tako izraziti, velikega etičnega pomena in velikega gospodarskega pomena, in jaz mislim, da sem prav dober zastopnik našega kmeta, če pravim: Prijatelji, če res ljubite kmeta, če ga res radi imate, če ga hočete škode obvarovati, obvarujte ga skušnjave, da ne bo postal lovec. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.) V tem oziru sem velik prijatelj kmeta! Za našega kmeta je najbolje, če o lovu nič ne ve. Kdor pozna kmečko ljudstvo — prijatelj dr. Zajec ga čisto gotovo dobro pozna — mora pripoznati, da so najslabši gospodarji tisti kmetje, ki se pečajo z lovom. Kdor pozna življenje na kmetih, bo priznal, da je že dosti dobrih gospodarjev prišlo na beraško palico, ker so se začeli pečati z lovom. To je tista britka resnica, ki se ne da tajiti in na katero se morate ozirati, če hočete dobro kmetskemu ljudstvu. Namen lovskega zakona ne sme in ne more biti, da bi dajal kmetu priliko, da lahko vsak hip postane jager ali lovec. Potem vzemite moralično stran lova! Ne da se žalibog tajiti, da lov zapeljuje kmeta v slabo gospodarstvo, in druga žalostna stran, ki je zelo škodljiva, je, da ga lov privodi tudi v pijančevanje. Torej tak lovski zakon, kakor ga vi nameravate, s katerim se bo pomnožila prilika za kmeta, da lahko postane lovec, ne da bi mu bilo treba postati divji lovec, je prava poguba za kmeta. To boste videli čez par let! Na drugi strani je to tudi veliko obremenjenje naših občin. Občine naj se ukvarjajo z upravo lova, ko imajo že tako čez glavo zadosti opraviti. In sedaj pa naj se pečajo še z lovom, torej popolnoma novim poslom. Potem je tudi še nekaj drugega! Gospodje, če ste lovci, boste priznali, da noben lov nič ne nese. Aktiven, posebno na Kranjskem, ni noben lov, vsak lov je pasiven. Če prepustite sedaj občinam, da bodo lov same upravljale, potem bodo gospodarske posledice zanje precej občutne. Vsak lov se bo vsako leto končal z izgubo, to boste videli, vsak lov, katerega bodo občine upravljale, se bo vsako leto končal z izgubo. Zakon pa sedaj določa, kako se pokrije ta izguba? (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Bodo pa druge odbornike volili, če bodo take zastopnike imeli!“) Potem bo pa zopet zajec tukaj! Zakon določa najprej, da se izdatki lova pokrijejo z dohodki. Izdatkov bo gotovo, dohodki bodo pa mali, kajti gotovo je, da bodo upravniki marsikaj stisnili v stran. Pa če bi se tudi vsak zajček odrajtal v občinsko kaso, bo konec ta, da bodo troški zdatno presegali dohodke. In dalje določi novi zakon: Dotične višje izdatke morajo pokriti občine, ampak samo začasno, potem pa se imajo iztirjati pri lastnikih zemljišč. Ali si predočujete, kako bo mogoče te troške porazdeljevati? To bo velikansko delo za občine. Drugo pa je, ali si predočujete, kako sovraštvo, kaki spori bodo nastali, če se bodo ti izdatki izterjavali od posestnikov? To so važni argumenti, ki govore proti temu, da bi se občini dala ta pravica, da sme vsikdar skleniti, da obdrži lov v lastni režiji. Zategadelj si bom, častiti gospod predsednik, dovolil staviti koncem svojega govora predlog, s katerim naj bi se v zakon vpeljal edino pametni princip, namreč princip, da je občina samo takrat upravičena v lastni režiji upravljati lov, če se jej ni posrečilo ga v zakup oddati. Ampak princip pa bodi: Vsak občinski lov naj gre v zakup in šele, če se zakup ni dosegel, ostani kot zadnji refugiji lastna uprava. To je edino pametni princip, in jaz bom temu principu dal duška s tem, da bom pri § 8. predlagal, da občina ne

sme v lastni režiji upravljati lova, kadar bi ga mogla dati v zakup. Mislim, da je to pametno! S tem, gospodje, sem že dal izraza nekaterim željam, ki merijo na to, da naj bi se reforma lovskega zakona izvršila na ta način, da se bodo nekako harmonično reševale z novim zakonom take zahteve, ki se stavljajo od strani kmetijstva, kakor tudi od strani lovstva. Ena glavnih pritožb seveda je tudi ta, da se je lovska doba v zakonu določila samo s tremi leti. To vprašanje se mi zdi tako, da ž njim prav nič ni tangiran interes kmetijstva. To mora vsakdo pripoznati, da v treh letih je absolutno nemogoče, da bi se na kak način mogel lov gojiti, kar bi pozneje rodilo primerno zakupnino. Iz lovskega stališča je taka kratka doba nesprejemljiva, iz kmetskega stališča pa je popolnoma nepotrebno, da se gospodje kapricirate na tako določbo. Ali je zajc za tri ali za šest let prepovedan, interesi kmetov so enako zavarovani. Ampak zakon ima tendenco, da varuje tudi interes lovstva. Torej ako se to hoče, morate dopustiti, da se lovska doba raztegne za daljši čas in jaz si bom dovolil koncem svojega govora staviti predlog, ki bo meril na to, da se odpravi ta nedostatek. V zakonu je rečeno, da občina lahko tudi za dve dobi da lov v zakup, ampak to ni nič! Občina se mora takoj spočetka na zdravo podlago postaviti. Tako pa se bo vsaka občina izrekla takoj od pričetka za triletno zakupno dobo in potem so uničeni vsi lovi. Vsako lovsko gojenje je od pričetka s tem izključeno. Torej, kakor rečeno, v tem oziru si bom dovolil koncem svojega govora predlagati primerne predpise. In sedaj prestopim k četrtemu principu ali načelnemu vprašanju, k vprašanju, kako naj lovski zakon ravna z nelovno živaljo, kako naj lovski zakon regulira lovenje oziroma uničevanje nelovnih živali. Gospoda moja, tukaj je stvar nevarna, ker dotična določila, če niso pametna, lahko ubijejo vse druge dobre reči, ki ste jih glede lovstva sprejeli v zakon. Določila o nelovnih živalih ne smejo taka biti, da vsled njih postanejo iluzorični predpisi lovskega zakona, ki imajo namen lovcem dati gotove pravice ali da se izrazim bolj razumljivo, predpisi ne smejo biti taki, da se ž njimi de facto divji lov omogoči, ne da bi lovski upravičenec mogel proti temu ugovarjati. Poglejmo, kako je do sedaj bilo v našem zakonu. Dosedaj so predpisi našega zakona določali ravno tisto, kar hoče doseči načrt, o katerem se danes posvetujemo. Dosedaj je tudi veljala pravica, da je vsakdo bil upravičen na svojem svetu preganjati nelovne živali, ampak eno je veljalo, da je namreč tisti, ki je ubil ali drugače pridobil nelovno žival, bil zavezan, izročiti jo upravinčencu lova. V tem oziru se je sedaj sprejela bistvena sprememba. Sprememba tiči namreč v tem, da je vsak upravičen na svojem zemljišču tako žival ubiti na tak način, ki lovu ni kvaren, ampak on sme obdržati žival zase. Pripoznam, določila glede nelovnih živali dosedaj niso veliko koristila, ker se ljudje niso brigali zanja, ker niso imeli interesa misleč si, kaj mi pomaga žival, vsaj jo moram oddati zakupniku lova. Sedaj bo drugače in s to spremembo se je ustanovila premija, ki bo dala povod, da bodo ljudje začeli stvar izkoriščati. Pa še nekaj drugega je. Zakon določa, da se smejo tudi lastniki skupaj združiti, da pohajajo za nelovno živaljo in zakon določa, da se sme taka žival, ako je nevarnost za lastnino ali za osebe dana, da se sme brez odloga in brez vsakega vprašanja ubiti in uničiti. Sedaj, gospodje, si pa pomislite posledice! Kake bodo posledice? Med nelovne živali ste uvrstili v § 58. lisico, kune, namreč kuno belico in, kakor se dalje pravi, „plemenito kuno“. Plemenita kuna to je menda dosloven prevod besede „Edelmarder“. „Plemenita kuna“ to je nekako tako rečeno, kakor se n. pr. lahko reče plemeniti deželni glavar. Mi poznamo plemenitega deželnega glavarja, so lahko plemeniti deželni odborniki, ampak „plemenita kuna“ to je pojem, ki ga do sedaj še nismo poznali. Mi imamo zlato knjigo o našem plemstvu, a ne verjamem, da bi imela kuna pravico se zapisati dati v to zlato knjigo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Jo bomo že prekrstili! Bomo pa rekli „kuna zlatica!“) To je pa nekaj druzega! Dalje spadajo med nelovne živali veverice itd. Vzemite torej veverico ali kuno zlatico. Kmet bo rekel, kuna je nevarna, veverica je škodljiva, in umel bo predpise izrabljati na ta način, da bo lahko prebrskal vse love in to vsak dan pod pretvezo, da lovi veverice ali kune. To določilo je torej jako slabo, ker bo kmet po vsej sili hotel postati lovec in zategadelj jaz temu določilu kot zagovornik kmetskega ljudstva ugovarjam. V tem pogledu si bom usojal tudi koncem svojega govora staviti primerne nasvete, da se doseže tisti cilj, ki je edino pameten, da se bo interes lova harmonično lahko združil z interesom našega kmetijstva.

Še iz enega stališča bi jaz svaril gospode, da bi se v zakon sprejela taka določila, ki so, če se prav presodijo, sama po sebi nekaj nereelnega. Zakon bodi pravičen našemu kmetu, bodi pa tudi pravičen tistemu, ki je šel na limanice in je izdražil kak občinski lov. Neka gotova reelnost mora veljati tudi lovstvu nasproti in jaz mislim, da je zakon slab, če sam določa nereelnosti, v katere naj bi se lovski zakupniki kakor v zanjke lovili. Če sprejmete ta določila, bo tisti, ki bo izdražil lov, oplazen in prevarjen. Ali taka stvar se izvrši samo enkrat, drugič ne več! Potem pa bodo zakupi padli na tak niveau, da občine v bodoče niti najmanjšega dohodka več ne bodo imele od lova. Glede nelovnih živali pa je čisto nepotrebno, da ste kodificirali njihovo preganjanje na tak način! Varujte kmeta, da lovec ne postane in da se kmetu ne bo z nelovnimi živalmi ustanovila nekaka lovska šola, da se bo lahko izučil in lovsko izvežbal v vsakem oziru! In vidite, prijatelji, ta določila pa imajo še drugo stran, katere v splošnem razgovoru ne smemo prezreti. Če vzamete zakon v roke in pregledate §§ 57, 58, 59 itd., boste videli, da se končno na videz lahko izgovarjate s tem, da se

preganjanje nelovnih živali na ta način izvršuje, da lovu ne škoduje. Če bi pa preganjanje teh živali lovu škodovati utegnilo, mora lovski upravičenec k temu dovoljenje dati. Priznavam, da so gotove klavzule v zakonu, ampak naš kmet se jih ravno držal ne bode! On bo prekoračil predpise, bo šel nad veverico, jerebico bo pa streljal! Z eno besedo, vsa ta določila glede nelovnih živali so taka, da se na eni strani ž njimi lovska šola za kmeta vstanavlja, na drugi strani pa bodo kmeta spravljala v neprijeten položaj, da bo vsak dan s puško ven hodil in prekoračeval predpise lovskega zakona. Nastalo bo vsled tega nebroj lovskih prestopkov, kazni in glob in nastala bo splošna nevolja nad poslanci, ker bo kmet, če bo vedno globe in kazni plačeval, rekel: „Moji poslanci zame v deželnem zboru niso nič dobrega storili!“ Že iz tega ozira ostani pri dosedanjih predpisih, ker za nelovne živali razun jazbeca, katerega bi pa morali, ker res škodo dela, veliko bolj v klešče vzeti, kakor to storite vi, drugih predpisov sploh treba ni! So pa nelovne živali, ki delajo škodo le, kadar so v kakem poslopju samem. Kuna-zlatica in kuna-belica čisto gotovo v gozdu ne delata nobene škode. Kuna-belica se pa zagnjezdi v hišah pri kokoših in jajcih in ravno tako je z dihurjem, Torej če že hočete pravilno postopati, vzemite v zakon določilo, da sme vsak te živali ubiti, če jih najde v poslopju. Da bi pa kmetje s puškami hodili v hribih in gozdih za živalmi, od katere nimajo čisto nobene škode, je po mojih mislih nekaj, kar naj bi se preprečilo!

V ostalem pa pri koncu svojega govora lojalno priznavam, da obsega načrt lovskega zakona marsikaj dobrega. Jaz nisem krivičen in tudi političnemu nasprotniku rad priznavam, da je lepo, če je storil kaj lepega in da je dobro, če je storil kaj dobrega. V marsikaterem oziru je pravičen in dober ta zakon. V tem oziru se od marsikaterega lovca razlikujem, ker toplo podpiram določilo načrta, s katerim se je vpeljalo razsodišče glede lovskih škod. V tem določilu ne vidim nobene nevarnosti. Morda se bo zgodilo, da bo spočetka iz razsodišča izšla marsikatera krivična in kruta razsodba. Pričakovati pa je, da se bo polagoma naš kmet zavedal, da je sodnik in da bo izrekal pravične razsodbe. Jaz še celo pravim: Rajši razsodišče, kakor sodišče, ker bi večina slučajev spadala pred bagatelnega sodnika. In glede bagatelnih sodb imam prepričanje, da so dostikrat ravnotako nezanesljive, kakor bodo prvi hip morda nezanesljive razsodbe lovskih razsodišč. Jaz vidim v njih nekaj takega, s čemer se bo naš narod na kmetih nekako vzgajal, da bo dobil večji čut za pravico. Spočetka bodo razsodbe morda ostre in površne, ampak polagoma bodo razsodniki prišli do zavesti, da so sodniki in da morajo kot taki razsodbe dajati po svoji vesti in prisegi. Torej to je na kratko tisto, kar sem hotel v generalni razpravi povedati o tem zakonu.

Gospod deželni glavar, jaz bom stavil spreminjalni predlog k členu I., da stopi zakon v veljavo mesto v treh že v dveh mesecih po razglasitvi v deželnem zakoniku, — k členu II. bom predlagal, da se restituira člen II. kakor ga je predlagal deželni odbor — in k členu IV. bom predlagal, da naj se vstavi vanj „in Mojemu justičnemu ministru“ — „und Meinem Justizminister“.

To se mi zdi potrebno in za te stvari bom svoje razloge povedal v specijalni debati.

K § 1. bom predlagal naj se v drugi vrsti prvega oddelka namestu besede „okraju“ vstavi beseda „okoliš“.

V drugem odstavku naj se besedi „pernate divjačine“ nadomesti z izrazom „lovne perutnine“.

K § 2. predlagam, da naj se namesto „vrste divjih rac“ reče samo „divje race“, in namesto „vrste divjih golobov“ samo „divji golobi“.

Dalje predlagam k § 2.:

„Konec tega paragrafa naj se glasi: za eno lovsko upravno oziroma zakupno dobo — für die Dauer einer Jagdverwaltungs- bezw. Jagdverpachtungsperiode“.

Potem vi zamenjujete skozi celi zakon „zemljiškega lastnika“ z „zemljiškim posestnikom“, kar provzroča lahko največje konfuzije.

Predlagam torej, da povsodi v celem zakonu, posebno pa v § 3. izraz „zemljiski posestnik“, nadomestite z izrazom „zemljiški lastnik“ — nemški: „Grundeigentümer“.

V § 3. je popraviti ta izraz dvakrat v 3. vrsti in v 6. vrsti slovenskega in nemškega teksta. To je površnost sestavljalca zakona, da se povsod govori o zemljiških „posestnikih“. Nemški tekst se pa glasi na enem mestu celo Gemeindebesitzer“, kar je seveda tudi popraviti v „Grundeigentümer“.

V § 4. bom predlagal sledečo spremembo, da naj bi se sedanji lovski lastniki ne razlastili, če njihov svet ne dosega 300 *ha*, in da naj bi kruto določilo, da mora svet obsezati vsaj 300 *ha*, veljalo le za tiste love, ki bodo nastali šele po razglasitvi zakona, torej za take love, ki se bodo na novo ustvarili potem, ko bo zakon že publiciran. Zato bom predlagal, da se § 4. glasi:

„Dosedaj priglašeni samosvoji lovi obstoje tudi nadalje z dosedanjim obsegom najmanj 115 *ha*; v vsakem drugem oziru pa se tudi na te love uveljavljajo predpisi tega zakona . . .“ — torej potrebno je to, da bi se za stare love sedanji obseg pustil, v vsakem drugem oziru pa so podvrženi predpisom zakona „. . . za samolove, ki nastanejo šele po razglasitvi tega zakona pa veljajo nasledna določila . . .“ — in tu sledi potem § 4. popolnoma kakor je tiskan v načrtu, in nemški tekst bi se glasil:

„Die bisher angemeldeten Eigenjagden bestehen auch hinfort im Mindestmasse von 115 Ha; in jeder anderen Beziehung gelten auch für solche Jagden die Bestimmungen dieses Gesetzes . . .“ — in tu pride potem zopet § 4. kakor je tiskan v prilogi 126.

V § 5., točka *a*) v prvem odstavku bom predlagal, naj se mesto besede „ubrani“ vstavi beseda „zabranjuje“.

Pri § 6. naj se v drugem odstavku končne besede spremene tako: „samosvoj lov pristoji užitnim upravičencem, vendar pa se ima vedno oddati v zakup potom občine. Glede tega je smiselno uporabljati predpise § 8. — Steht die Eigenjagd den Nutzungsberechtigten zu. Diese Eigenjagden müssen stets verpachtet werden. Diesbezüglich sind die Vorschriften des § 8 sinngemäß anzuwenden".

O § 6. bom itak še v nadrobni razpravi govoril in prosim vzeti v vednost, da bom tedaj stavil ta predlog.

V § 8. bom predlagal: „Tretji odstavek naj se glasi:

Občinski zastop oddaja v korist zemljiških lastnikov lov v zakup; v lastno režijo ga sme prevzeti le tedaj, če se lov ni mogel v zakup oddati.

Die Gemeindevertretung hat die Jagd zu Gunsten der Grundeigentümer zu verpachten; die Gemeinde verwaltet die Jagd nur dann in eigener Regie, wenn selbe nicht verpachtet werden konnte" — eventualno, če bi se ta sprememba odklonila, pa predlagam:

„Naj se v tem odstavku mesto zemljiških posestnikov glasi: „zemljiških lastnikov" — „Grundeigentümer".

K § 8. bom še k zadnjemu odstavku predlagal naj se ta zadnji odstavek glasi:

„Zakupna doba obsega šest let.

Die Pachtperiode dauert sechs Jahre".

K § 9. predlagam: „Zadnje besede naj se glase: zaslišavši deželni odbor — nach Anhörung des Landesausschusses."

K § 10. predlagam: „Besede: „ali pa dokazano s spričevali" — naj odpadejo. Ravno tako v nemškem tekstu."

Dalje predlagam k § 11.:

„Zadnje besede naj se glase: takoj, ko je bil ta zakon razglašen — sobald dieses Gesetz verlautbart wurde."

Torej to je v zvezi s tistim predlogom, ki sem ga stavil k § 4.

K § 12. predlagam:

„K tretjemu odstavku: Če dosedanji samosvoji lovi z obsegom pod 300 *ha* niso bili zglašeni, se pozneje več izločiti ne smejo."

K § 13. predlagam: Prvi odstavek v tem paragrafu naj se glasi: „Lovska zakupna oziroma upravna doba — Jagdpacht — beziehungsweise Jagdverwaltungsperiode."

Če boste načrt v tem besedilu sprejeli, veljajo vsa tista določila, ki jih hočete tukaj izreči samo za tiste slučaje, ko je lov v lastni upravi občine, ne pa tudi za slučaj, da je lov v zakup dan. Tendenca zakona pa gre očividno na to, da naj veljajo ta določila tudi za slučaj, če je lov v zakup dan. Zato bom pri § 13. to spremembo predlagal.

K § 23. predlagam k drugemu odstavku naj se konec glasi: „. . . ki je vložil priziv, ter se je bil dražbe vdeležil.

— und sich an der Lizitation beteiliget hatte."

V specialni debati bom itak dobil besedo.

K § 24. predlagam: „K drugemu oddstavku naj se pridene. Končno tudi v pokritje odškodnin, v katere se je zakupnik obsodil, in katere se z eksekucijo iztirjati niso mogle.

Die Kaution haftet auch für Entschädigungen in welche der Pächter verurteilt wurde, und welche durch Exekution anderweitig nicht eingebracht werden konnten."

Ko pride § 24. v specialni debati na vrsto, bom to utemeljil in seveda za besedo prosil.

K § 26. predlagam: „K zadnjemu odstavku je dostaviti: Dotični sklep je na v kraju navadni način razglasiti.

Der betreffende Beschluß ist in der ortsüblichen Weise zu verlautbaren."

K § 27. predlagam: „K temu paragrafu naj se da tretji odstavek:

Če hoče lastnik samosvojega lova, ta lov dati v zakup, ga ima prepustiti občini, da ga odda z občinskim lovom v zakup. Glede delitve zakupnine se imajo podobni predpisi tega zakona smiselno uporabljati.

Wenn der Eigentümer einer Eigenjagd dieselbe verpachten will, so hat er die Eigenjagd vorerst der Gemeinde zuzutragen, damit solche mit der Gemeindejagd gemeinschaftlich verpachtet wird. Bei der Teilung des erzielten Pachtschillinges sind die verwandten Bestimmungen dieses Gesetzes sinngemäß anzuwenden."

K § 28. predlagam: „V tretjem odstavku je besedica „posestniki" zamenjati z „lastniki".

Besede: „Mogoč primanjkljaj morajo po sklepu občinskega zastopa pokriti zemljiški posestniki v razmerju velikosti svojih zemljiških posestev, privzetih v dotični lovski okoliš, — je črtati."

Dalje predlagam k § 28., da se v 4. odstavku po končni besedi v prvi vrsti „dobička", ustavi „kakor tudi eventuelne zgube", in ravnotako naj se v nemškem tekstu za besedo „Reingewinnes" ustavi „sowie eines eventuellen Abganges."

Dalje predlagam k § 29.:

„K prvemu odstavku je pristaviti:

„Dedič pa je upravičen, če to hoče, v zakup vstopiti.

Der Erbe ist berechtiget, sofern er dies will, in den Pachtvertrag einzutreten."

K § 30. predlagam nov odstavek (Deželni glavar prevzame predsedstvo. — Der Landeshauptmann übernimmt den Vorsitz):

„5.) ako ni vplačal odškodnine, v katero je bil obsojen.

5.) wenn er die Schulden nicht zahlt, zu deren Ersatz er verurteilt wurde."

K § 44. predlagam, da naj se dostavi:

„17.) za divje golobe od 15. svečana do 15. avgusta.

17.) für Wildtauben vom 15. Februar bis 15. August."

K § 46. predlagam: „Mesto besed: celo ob prepovedanem lovskem času, naj se vstavi: vendar pa če le mogoče izven prepovedanega časa — Doch wenn nur möglich außerhalb der Schonzeit."

K § 47. predlagam, da naj se koncema dostavi:

„— in vselej tudi le proti preklicu. — aber stets gegen Widerruf."

K § 48. predlagam, naj se v prvem odstavku besede „za dobo največ dveh", popravijo v „za

dobo največ enega leta", v nemškem tekstu pa besede „von höchstens zwei Jahren" nameste z besedami „höchstens eines Jahres".

Dalje predlagam k § 55.:

„Naj se spremeni v skopce, pasti, zanjke in druge. — Fallen, Schlingen und andere."

K § 57. predlagam, naj odpade: „in divje mačke" — „und Wildkatzen".

To bom utemeljeval v nadrobni razpravi, za kar mi bo dal gospod deželni glavar besedo.

Potem predlagam k § 58., naj odpade: „(tudi v pasti) — (auch in Fallen)".

Iz drugega odstavka naj odpade: „vidre, galebi, čigre ali ribiči". —

Ravnotako v nemškem.

Torej to so za sedaj tisti spreminjalni predlogi, katere stavljam k načrtu lovskega zakona in glede katerih bom prosil gospoda deželnega glavarja, da jih sprejme že sedaj in da mi potlej, oziraje se na te predložene nasvete, v dotičnem oddelku da besedo v specialni razpravi, da jih bom, če potreba, podrobno utemeljeval.

Za sedaj pa se Vam zahvaljujem za potrpežljivost, s katero ste me gospodje poslušali. („Živijo"-klici in ploskanje v središču. — „Živijo"-Rufe und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Vsi ti predlogi gospoda poslanca dr. Tavčarja se bodo dali, kar se tiče vprašanja glede podpiranja, na glasovanje pri posameznih paragrafih, h katerim so bili stavljeni. Jaz pa opozarjam enkrat za vselej gospode govornike, da je to utemeljevanje posameznih predlogov v generalni debati bilo pač le koncendirati in da se sicer v generalni debati sme naznaniti, kakšne predloge hoče kdo staviti v specialni debati, ampak utemeljevanja predlogov v generalni razpravi ne morem dopuščati, ker se v generalni razpravi sme debata sukati le okoli načel. Tole izvolite vzeti na znanje.

Sedaj pride do besede prvi govornik „pro" — ich erteile dem ersten Redner „pro", dem Herrn Abgeordneten Schollmayer das Wort.

Abgeordneter Schollmayer:

Hohes Haus! In der 6. Sitzung dieser Session am 14. Jänner 1909 hatte ich die Ehre, im Namen des Klubs, dem ich angehöre, hier auszusprechen, daß wir die Schaffung eines neuen Jagdgesetzes für äußerst notwendig halten, daß wir daher die Vorlage eines bezüglichen Gesetzentwurfes begrüßen und daß wir dafür stimmen werden.

Ich habe damals allerdings auch noch hinzugefügt, daß der uns vorgelegte Entwurf, der uns ja auch heute vorliegt, mancherlei Mängel aufweist und mancher Abänderung bedürftig ist, ich habe damals die Hoffnung ausgesprochen, daß es im Verlaufe der Verhandlungen im Ausschusse auch im Hause gelingen werde, alles Unebene aus dem Entwurfe auszumerzen und so ein allgemein annehmbares Gesetz zu schaffen.

Daß wir die Unifizierung der Jagdgesetze begrüßt haben, ist wohl erklärlich, weil wir heute nicht weniger als 14 Gesetze und Verordnungen haben, aus denen wir alles, was sich auf die gesetzliche Regelung des Jagdwesens bezieht, zusammensuchen müssen. Wir haben vom Jahre 1786 an aus dem Jahre 1849 3, aus den Jahren 1852, 1854, 1857, 1872, 1884, 1887, 1888 je 1 und aus dem Jahre 1889 sogar 3 Gesetze beziehungsweise Verordnungen. Da ist es gewiß nur lebhaft zu begrüßen, wenn eine derartige Unzukömmlichkeit endlich aus der Welt geschafft wird.

Die anderen Mängel aber, die ich damals an dem Entwurfe hervorgehoben habe, haften ihm leider auch heute noch an. Im Verwaltungsausschusse, in den ich von meinem Klub entsendet wurde, hat der Herr Abgeordnete Hladnik als Referent die Generaldebatte mit den Worten eingeleitet, die beiden früheren Entwürfe seien der eine von den Städtern, der zweite von den Jägern gemacht und beide nicht sanktioniert worden, den dritten Entwurf machen nun wir Agrarier oder, wie er slovenisch sich ausgedrückt hat, „mi kmetje". Dies habe ich zum Anlasse genommen, gleich in der Generaldebatte zu erklären, daß der Großgrundbesitz bei der Beratung des Jagdgesetzes auf dem Standpunkte stehe, die Interessen der Bauern seien in weitestgehendem Maße zu wahren. Diesem unseren Grundsatze sind wir auch bei den weiteren Ausschußverhandlungen gerecht geworden. Denn es ist dies ganz logisch und nur natürlich, da sich ja Bauer und Großgrundbesitzer am nächsten stehen. Der Großgrundbesitzer ist doch auch nur ein Bauer, ob einer nun ein größeres oder kleineres Gebiet sein eigen nennt, ist alles eins, wir haben volles Verständnis für alle großen und kleinen Leiden des Bauern, wir wissen, wo ihn der Schuh drückt, weil er uns stets an der gleichen Stelle drückt

Das hat uns also Veranlassung gegeben, mit dem größten Ernste und mit dem größten Wohlwollen an der Verbesserung dieses Entwurfes mitzuarbeiten, und zwar sowohl vom volkswirtschaftlichen und agrarischen, wie vom jagdlichen Standpunkte, wobei wir aber den jagdlichen Standpunkt ausschließlich aus der Perspektive der Volkswirtschaft vertreten.

Wir haben also mit der größten Konzilianz mitgearbeitet, leider aber ist es uns nicht gelungen, alle jene Verbesserungen des Entwurfes durchzusetzen, die wir im Interesse des Bauernstandes, des Grundbesitzes für notwendig halten. Es war das natürlich nicht unsere Schuld, ich muß vielmehr sagen, der Entwurf enthält einzelne Bestimmungen, die nicht der Jagd, sondern direkt dem Bauer schädlich sind.

Ich möchte da ein wenig auf die Geschichte des Jagdrechtes zurückgreifen. Ich bitte nicht zu erschrecken, ich werde nicht ins graue Altertum untertauchen, ich will keine Obstruktionsrede halten, ich will nur einige wenige Punkte berühren.

Wenn wir auf die Entwicklung des Jagrechtes zurückblicken, können wir 5 scharf getrennte Perioden unterscheiden, vom Uranfang bis zum 5. Jahrhundert, das ist die Zeit der Okkupation, dann vom 5. Jahrhundert bis auf Karl den Großen, das ist die Zeit der mehr privatrechtlichen Auffassung, es waren das damals die Markegenossenschaften, eine Auffassung, der wir uns in gewissem Sinne heute wieder genähert haben. Dann kommt die Periode von Karl dem Großen bis zum 16. Jahrhundert, die Zeit der Bannjagd, des Königsbannes, des Grafenbannes, endlich die Periode bis 1789, die Periode der Regalität, des Jagdregales.

In der neuesten Zeit endlich arbeiten wir nun darauf hin, alle diese bis jetzt noch ziemlich verworrenen Begriffe zu ordnen.

Wodurch charakterisiert sich die neueste Zeit? Auf allen Gebieten des öffentlichen Lebens finden wir den Drang, die Individualität, die Einzelperson soviel als möglich selbständig zu machen und in den Vordergrund zu stellen, ihr Ellbogenfreiheit zur Entwicklung zu geben und damit nicht nur die Einzelperson, sondern selbstverständlich auch den Grundbesitzer soviel als möglich zum unumschränkten Herrn seines Grund und Bodens, soviel als möglich frei zu machen, soweit nämlich, als dies die allgemeinen und öffentlichen Interessen zulassen. Das ist schon in den 50er Jahren durch das Servitutsablösungsgesetz eingeleitet worden. Gewisse Einschränkungen bestehen ja heute noch, das ist ganz richtig, und zwar nur dort, wo es im allgemeinen und öffentlichen Interesse unbedingt notwendig ist.

Diese Grundsätze des allgemeinen Rechtes nun, in deren Anfängen wir heute noch sind, werden sich immer weiter und weiter entwickeln und diesen Grundsätzen hat sich auch das Jagdrecht logischer Weise anpassen müssen. In dem Entwurfe aber, den wir heute vor uns haben, werden diese Grundsätze nicht befolgt. Er enthält vielmehr einzelne Paragraphen, die diesem allgemeinen Grundsatze direkt entgegenarbeiten. Man hat ja im Jahre 1848 das Prinzip der vollkommenen Freiheit speziell in Bezug auf die Jagd ganz durchgeführt, man hat aber damals das Kind mit dem Bade verschüttet und hat Erfahrungen gemacht, die sehr traurig waren. In Krain zum Beispiel ist das Hochwild nach dem Jahre 1848 vollkommen verschwunden. Es wurde einfach ausgeschossen. So hat man sich die freie Jagd allerdings nicht gedacht. Da arbeiten wir nun seit 50 Jahren daran, diese Freiheit des Grundeigentums in Einklang zu bringen mit einem Zweige der Volkswirtschaft, der ein großes Erträgnis abwirft, mit der Jagd. In der Schweiz und in Frankreich haben wir die ganz gleiche Erscheinung. In der Schweiz ist überall die freie Jagd, und seit mehr als einem Dezennium ist überall der Wildbann durch- und Schongesetze eingeführt. Das gleiche ist in Frankreich der Fall. Durch diese Gesetze, die sich im Laufe der Jahre entwickelt haben, sind nun Rechte geschaffen worden, die heute um so unantastbarer sind, als wir gerade in der Jetztzeit auf dem Standpunkte stehen, das alle wohlerworbenen Rechte erhalten werden müssen. Heute stehen alle diese Eigentumsrechte viel höher als in vergangenen Jahrhunderten.

Die Jagd ist aber, wie erwähnt, ein sehr wichtiger Zweig der Volkswirtschaft, und so müßte die Gesetzgebung diesen Zweig der Volkswirtschaft gewissermaßen schützen, sie mußte dabei die Interessen des Grundbesitzes in Einklang bringen mit den allgemeinen volkswirtschaftlichen Interessen, und so wurden denn einerseits die Eigenjagden, anderseits die Gemeindejagden gebildet, d. h. es wurde eine Gruppe der Grundbesitzer zusammengezogen, weil es nach unseren heutigen Grundbesitzverhältnissen anders nicht möglich ist, die Jagd ordnungsgemäß und im volkswirtschaftlichen Sinne gut auszuüben. Bei den Riemenparzellen in Krain und auch sonst in Österreich ist das vollkommen ausgeschlossen.

Trotz unserer fachlich und sachlich wohlbegründeten Einwendungen im Ausschusse, nach welchen wohlerworbene Rechte, die Rechte der Bauern gewahrt werden sollen, waren wir nicht in der Lage, eine Änderung der diesbezüglichen Paragraphen zu erwirken

Wenn wir den § 3 des Entwurfes uns ansehen, müssen wir insbesondere feststellen, daß der Entwurf Gärten, Parks, Höfen und dgl. keinen Schutz bietet, wie ihn alle anderen Jagdgesetze bieten und wie er in der Natur der Sache begründet ist. Wir müssen doch einen Schutz dagegen schaffen, daß der Jäger dem Bauer zur Zeit der Zwetschkenreife in den Zwetschkengarten hineingeht oder seine Treiber hineinschickt, um das Wild hinauszutreiben, wobei natürlich auch die Zwetschken in Mitleidenschaft gezogen werden. Das ist natürlich nur ein Beispiel. Für Parks gilt das Gleiche. Man sitzt im Park, da kommen die Treiber hinein und treiben das Wild hinaus. Alle Gesetze nehmen darauf Rücksicht, insbesondere jene von Vorarlberg, Nieder- und Oberösterreich, Steiermark; alle Gesetze sagen, daß in solchen Gebieten die Jagd ruhe. Das ist ein ganz guter Ausdruck.

Man hat zwar im Ausschusse gefragt, wer dann den Wildschaden zahlt, und einer der Herren hat gesagt, es sei ihm lieber, es kommen ihm die Treiber in seinen Park oder in seinen Zwetschken- oder Gemüsegarten, wenn er nur auch den Wildschaden ersetzt bekomme. Darüber läßt sich streiten, aber man würde gut tun, um jedem Streite auszuweichen, zu sagen, auch wenn die Jagd ruht, kann man den Wildschadenersatz verlangen.

Mit Rücksicht auf die früher skizzierten Grundsätze können wir auch der Fassung eines anderen Paragraphen nicht zustimmen, und zwar nicht als Jäger, sondern im Interesse des Bauern, nämlich der Bestimmung über die Vergrößerung der Eigenjagd. Wir haben heute in Krain, wie vom statistischen Amte ausgewiesen wird, ungefähr 104 bäuerliche Eigenjagden, aus denen ein ganz eminenter Nutzen gezogen wird. Es gibt z. B. in Oberkrain Alpen, die ein Stückchen Wald enthalten und die weit über 200 Joch groß sind. Der betreffende Besitzer verpachtet die Jagd einem Jäger und zieht einen größeren Ertrag aus der Jagdpacht, als ihm diese Alpe durch die Alpenwirtschaft gibt.

Das Gleiche haben wir in Innerkrain, wo juristische Personen, eine gewisse Anzahl von Dorfinsassen einen Grundbesitz ihr Eigen nennen, der über 200 ha groß ist und welchen sie an den Jagdnachbar gewöhnlich zu äußerst guten Bedingungen verpachtet haben, weil solche geschützte Orte zumeist sehr viel Wild enthalten und infolge dessen besser gezahlt werden. Einzelne Gemeinden, z. B. im Laasertal die Gemeinde Košaršče bekommt für ein Stückchen Jagd 700 K, die Gemeinde Nadlesk 400 K, die Gemeinde Dane ungefähr auch so viel, das sind also Summen, die immerhin schwer in die Wagschale fallen und den Bauern zugute kommen. Nimmt man ihnen solche Eigenjagden weg und schlägt sie zur Gemeindejagd zu, wie es durch den Entwurf beabsichtigt ist, nimmt man ihnen diesen ganzen Ertrag und gibt ihnen dafür nur die paar Kreuzer, die sie pro Hektar bekommen. Dies ist in zwei Hinsichten eine Ungerechtigkeit; erstens weil man ihnen einen Ertrag nimmt, und zweitens weil das, was ihnen aus dem Pachtschilling der Gemeindejagd zukommen würde, nur nach der Fläche aufgeteilt werden soll, während die jetzt bestehenden bäuerlichen Eigenjagden die besten Jagden sind. Diese wildreichen Eigenjagden würden pro Hektar genau so viel bekommen, wie Gemeindejagden, die vielleicht nur einen Hasen und eine Stockente als ganzen Wildstand aufzuweisen haben. In beiden Richtungen ist das also eine Ungerechtigkeit.

Es ist ja vielleicht die Absicht vorhanden — ich will das nicht behaupten, aber es kann das möglicherweise sein — den Großgrundbesitzer gegen den Bauer auszuspielen und dem Bauer zu sagen, man habe dem

Großgrundbesitzer die Eigenjagd weggenommen. Das trifft aber in Krain in den allerwenigsten Fällen zu, denn in Krain hat der Großgrundbesitzer entweder so viel Fläche, daß er durch diese Bestimmung des Gesetzes nicht berührt wird, oder er ist gerade so knapp an der Grenze, daß er das normierte Flächenmaß nicht erreichen kann. Es gibt überhaupt nur 43 Großgrundbesitzer, die zwischen diesen Maßen so hin- und herpendeln. Dadurch hat man gar nichts erreicht. Man hat den Großgrundbesitzer nicht gegen den Bauer ausspielen können, wohl aber hat man den Bauer selbst ganz eminent geschädigt.

Eine weitere Bestimmung dieses Gesetzes sagt, daß die Gemeindevertretung als solche das Recht hat, darüber zu entscheiden, ob die Jagd verpachtet oder in Eigenregie betrieben werden soll.

Durch diese Bestimmung wird der Bauer ebenso geschädigt wie durch die Einschränkung der Eigenjagd.

Die Gemeindevertretung gibt nicht immer das genaue Bild der Ansichten der Grundbesitzer; es gibt bei uns Gemeinden, die eine so starke industrielle Vertretung haben, daß darin der Wille auch die Ansichten der Mehrzahl der Grundbesitzer absolut nicht zum Ausdrucke kommt. Eine solche Gemeindevertretung hat ganz andere Interessen, wenn auch ein dolus, eine böse Absicht ausgeschlossen ist.

Wenn also schon darüber entschieden werden soll, ob die Jagd verpachtet oder in Eigenregie betrieben wird, sind hiezu allein die Grundbesitzer selbst berufen, nicht aber die Gemeindevertretung. Gegen die Entscheidung selbst, ob die Jagd verpachtet werden soll oder nicht, ist schließlich nichts einzuwenden, das können die Grundbesitzer untereinder ausmachen, aber die Grundbesitzer selbst müssen darüber bestimmen können, nicht die Gemeindevertretung.

Ich muß darauf hinweisen, daß man dieses Prinzip in den anderen Kronländern schon längst als richtig erkannt hat, indem man z. B. in Kärnten, Niederösterreich, Steiermark bezügliche Bestimmungen in die Gesetze aufgenommen hat, ja es hat das große, reich entwickelte Böhmen schon seit 1866 eine solche Bestimmung in das Jagdgesetz aufgenommen, nach welcher die Jagdgenossenschaften gebildet wurden.

Das wird sich also jedenfalls noch ändern lassen, ja das muß geändert werden, denn sonst schädigt man die Eigentümer nicht nur in juridischer, sondern auch in finanzieller Beziehung.

Wir haben in Österreich eine Einnahme von 60 Millionen Kronen aus der Jagd, hievon entfällt auf Krain wenigstens 1 Million. Wir bekommen in Krain 120.000 K aus Jagdpachtschillingen, 10.000 K für Jagdkarten, 2000 K an Hundesteuer, ungefähr 30.000 K bekommen jene Jagdhüter, die den Jagdschutz so nebenbei betreiben, denn der Jagdpächter nimmt oft einen Mann auf, der nur nebenbei die Jagd beaufsichtigt. Die Berufsjäger in Krain bekommen 180.000 K, so daß wir schon dadurch auf eine Summe von 342.000 K kommen. Rechnen wir dazu noch den Wert des erlegten Wildes mit 133.000 K, dann die Kosten der Munition, der Gewehre, des Jagdzugehörs, die in Krain ungefähr mit 100.000 K bezahlt werden dürfen, so kommen wir auf eine Summe von 575.000 K, also rund ½ Million. Das ist die effektive Einnahme, die Krain durch die Jagd hat. Dazu sind aber noch nicht gerechnet alle Treiberlöhne, Trinkgelder, die ganz bedeutenden Zehrungskosten der Jäger und Treiber — sehr oft kommt es zum sogenannten letzten Trieb, bei dem es immer sehr lustig zugeht, — die Kleider und Jagdanzüge, die die krainischen Schneider machen, die Wagen u. s. w. Es gibt also noch eine ganze Menge von Nebeneinnahmen, die mit in Rechnung zu stellen sind.

Im Gesetze sind noch weitere Bestimmungen enthalten, welche den Bauer, den Grundbesitzer schädigen. So heißt es im Entwurfe: wenn die Jagd in eigener Regie betrieben wird, fließen die Einnahmen in die Gemeindekasse, die Ausgaben, die Verluste, die die Jagd bringt, haben aber die Grundbesitzer nach Maßgabe der Größe ihrer Fläche zu tragen. Nehmen wir nun eine Gemeinde, in der sehr viel Industrie ist, so bekommt die Industrie das Bene der Gemeindejagd, wenn es sich aber darum handelt zu zahlen, zahlt nur der Grundbesitzer und der Industrielle freut sich und lacht sich ins Fäustchen. Das ist doch gewiß eine große Ungerechtigkeit.

Ich möchte nur noch ganz kurz auf die Ausführungen des Herrn Vorredners, des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar zurückkommen. Dr. Tavčar hat gesagt, im Entwurfe gebe es Bestimmungen, die den Bauern nichts nützen, den Jäger aber mit Zorn und Haß erfüllen. Das ist ganz richtig. Er hat dabei hauptsächlich auf den Wildschadenersatz für Hasen hingewiesen. Es sind aber im Entwurfe, wie ich gezeigt habe, Bestimmungen enthalten, die auch den Bauer, den Grundbesitzer mit Zorn und Haß erfüllen können.

Ich möchte da erwähnen, daß die Verpachtung der Gemeindejagden seinerzeit zum Schutze des volkswirtschaftlichen Wertes der Jagd eingeführt wurde, deswegen hat man auch versucht, die Eigenjagden zu bilden und ist dabei auf einen Gebietsumfang von 115 ha gegangen.

Aus einzelnen Bestimmungen des vorliegenden Entwurfes ersieht man die Tendenz, die Jagd direkt zu schädigen, zu vernichten, anderseits wieder enthalten gerade die Bestimmungen über die Eigenjagdfläche von 300 ha unwillkürlich einen Schutz der Jagd. Es ist also keine Logik, keine Konsequenz im Aufbau des Entwurfes.

Herr Dr. Tavčar hat auch gesagt, der Bauer soll kein Jäger sein, weil er durch die Ausübung der Jagd seinen Besitz zu vernachlässigen gezwungen ist und dies lieber tut, je weniger moralische Kraft er in sich hat. Darum soll keine Eigenregiejagd für die Gemeinden zugelassen werden. Das ist vollkommen richtig, aber ich will von diesem ethischen Momente vollkommen absehen, ich will nur das praktische Moment herausgreifen, das ja für unseren Bauer und für jeden Menschen die Hauptsache ist: die materielle Seite.

Die einzelnen Bestimmungen sind für den Bauer finanziell direkt schädigend, und deswegen glaube ich, daß man unter der bäuerlichen Bevölkerung nicht viel Freunde der einzelnen Bestimmungen dieses Gesetzes finden wird.

Wir sind mit der Novellierung des Jagdgesetzes vollkommen einverstanden, der Entwurf enthält auch sehr viele gute Bestimmungen, wir müssen uns aber unbedingt auf den Standpunkt stellen, daß jene Paragraphen, welche für den Grundbesitz — ganz abgesehen von der Jagd — schädlich sind, eine wohlwollende Amendierung erfahren. In diesem Sinne werden wir dann bei der Spezialdebatte zu den einzelnen Paragraphen Anträge stellen. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt der zweite eingetragene Kontraredner Abgeordneter Graf Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Es ist von seiten der beiden Redner, die wir gehört haben, das neue Jagdgesetz hauptsächlich vom jagdlichen Standpunkte behandelt worden. Es ist selbstverständlich, daß dieses Gesetz den Landmann und den Jäger ziemlich gleichförmig betrifft und daher die Interessen beider Teile in gleichem Maße darin berücksichtigt werden sollen. Bevor ich nun zur Erörterung des neuen Jagdgesetzes schreite, möchte ich zuerst jenen Standpunkt präzisieren, den wir dabei einzunehmen haben. Denn, soweit es sich um die Jagdrechte handelt, unterscheidet sich der Großgrundbesitzer vom kleinen Grundbesitzer nicht dadurch, daß er in der Landtafel steht, sondern dadurch, daß er nach dem früheren Gesetze 115, nach dem neuen Gesetzentwurfe 300 ha haben soll. Diejenigen Besitzer, welche über diesem Maße stehen, könnte man hier eher als Großgrundbesitzer bezeichnen, wohingegen die anderen Besitzer, die nicht so glücklich sind, einen zusammenhängenden Besitz in diesem Maße zu haben, das ganz gleiche Interesse haben, wie die allerkleinsten Besitzer. Also die Interessen des großen Besitzes sind nicht von der Eintragung in die Landtafel, sondern von der zusammenhängenden Fläche, die der eine oder andere Besitzer hat, abhängig. Es verschiebt sich daher in dieser Richtung die Interessensphäre.

Als heuer zu Beginn des Jahres die Schaffung eines neuen Jagdgesetzes beschlossen wurde, mußte das allseits mit Freuden begrüßt werden. Ich habe aber schon damals gewarnt, das Kind nicht mit dem Bade auszugießen und nicht Bestimmungen zu schaffen, die sowohl dem Grundbesitzer als dem Jagdberechtigten zum Schaden gereichen und dadurch einerseits der ländlichen Bevölkerung eine große Einnahme zu rauben, anderseits Verhältnisse zu schaffen, die auch nicht zum allgemeinen Wohle beitragen.

Wenn wir hier den neuen Gesetzentwurf ansehen, müssen wir zugeben, daß jene Herren, welche ihn ausgearbeitet haben, in manchen Punkten Rücksicht genommen haben sowohl auf den Besitzer als auf die jagdlichen Verhältnisse. Man kann also nicht sagen, der Gesetzentwurf enthalte nicht auch vieles, was gut wäre. Leider kann man das aber nicht vom Gesetzentwurfe im ganzen sagen. Es gibt manche Bestimmungen darin, die sich nicht vereinbaren lassen mit dem heutigen Begriffe von Eigentum und Besitz und die daher in dieser Richtung nicht akzeptabel erscheinen. Es gibt auch einige Bestimmungen in dem Entwurfe, die mit den Rechtsbegriffen im Widerspruch stehen, und endlich gibt es darin Bestimmungen, welche es dem Jagdpächter unmöglich machen, die Jagd zu pachten und die daher nicht geeignet sind, den Bestand der Jagd zu sichern.

Betrachten wir zuerst die Bestimmungen über die Eigenjagd. Ich sehe mich da veranlaßt, einen kleinen Rückblick auf die historische Entwicklung des Jagdgesetzes zu werfen. Ich will nicht soweit ausgreifen, wie mein Vorredner, ich muß aber doch auch auf die Zeit vor dem Jahre 1848 zurückgehen.

Bis zum Jahre 1849 war die Jagd ein abstraktes, für sich bestehendes Recht und ein Privilegium bestimmter bevorzugter Stände. Durch das Patent vom Jahre 1849 wurde mit diesem Prinzipe gebrochen, es wurde das Jagdrecht auf fremdem Grund und Boden aufgehoben und damit ausgesprochen, daß die Jagd ein Zubehör des Grundbesitzes sei. Der Gesetzgeber hat jedoch schon damals eingesehen, daß auf kleinen Flächen ein nachhaltiger Jagdbetrieb ausgeschlossen sei. Er hat sich daher gefragt, bei welchem Umfange des Besitzes eine konservative Bewirtschaftung der Jagd stattfinden könne, und ist zur Annahme gekommen, daß dies bei einer Fläche von 200 Joch, das sind 115 ha, denkbar sei, und solche Gebiete wurden als Eigenjagden aus den allgemeinen Bestimmungen ausgeschieden. Das ist nun eine Annahme, über die sich sehr viel sagen ließe.

Anders sind die Verhältnisse im Hochgebirge, wo eine Fläche von 200 Joch verschwindet, und wir Jäger, die wir im Hochgebirge gepachtete Gemeindejagden haben, oder auch Herren, welche einen so großen Besitz haben, daß in denselben bäuerliche Enklaven fallen, die 115 ha umfassen, spüren dieses Eigenjagdrecht unangenehm.

In der Ebene hingegen läßt sich dieses Ausmaß ganz gut annehmen und sowohl vom jagdlichen Standpunkte als vom Standpunkte des Grundbesitzers sehr gut akzeptieren.

Aus meinen Worten geht hervor, daß ich dieser Frage sozusagen geteilten Herzens gegenüberstehen würde, wenn nicht das Bedenken bestünde, daß durch das Patent vom Jahre 1849 jenen Grundbesitzern, die 200 Joch, also 115 ha haben, ein Recht zuerkannt wurde. Dieses Recht besteht und läßt sich mit Rücksicht auf den § 1 dieses Patentes und mit Rücksicht auf die heutige Auffassung vom Jagdrechte nicht mehr trennen. Würde man nun jetzt die Bestimmung treffen, daß von nun an nur von 300 ha aufwärts Eigenjagden zu Recht bestehen, dann würden alle jene Grundbesitzer, welche nur 115 bis 300 ha besitzen, auf das empfindlichste geschädigt werden. Denn darüber ist doch kein Zweifel: Ein Grundbesitz mit Eigenjagd hat einen ganz andern Wert, und zwar faktischen, nicht Affektionswert, als ein Grundbesitz, mit welchem das Jagdrecht nicht verbunden ist. Ja, es haben bis in die neueste Zeit, da kein Mensch daran denken konnte, daß eine derartige gesetzliche Bestimmung geplant werde, viele Leute zur Arrondierung ihres Besitzes auf 200 Joch oft mit sehr großen Kosten Grundstücke erworben. Das soll nun jetzt mit einem Schlage verloren gehen.

Ich halte also diese Bestimmung für ungerecht und das soll ein Gesetz niemals sein. Nur nebenbei möchte ich bemerken, daß der Herr Vorredner ganz recht hat, wenn er meinte, daß in diesem Falle nicht der landtäfliche Großgrundbesitzer am meisten geschädigt wird, sondern daß eine große Anzahl von Bauern vom Nachteile betroffen wird. Auch deshalb gebe ich dem hohen Landtage zu bedenken, ob diese Bestimmung aufrecht erhalten werden soll.

Eine weitere Bestimmung dieses Entwurfes schließt die Jagd in jenen Gärten und eingefriedeten Grundstücken aus, welche mit einer Mauer, einem Zaun und dergleichen umgeben sind. Diese Bestimmung ist an und

für sich ganz gut, und ich glaube, daß weder der Grundbesitzer noch der Jagdpächter dagegen remonstrieren wird, doch habe ich Bedenken gegen jene Bestimmung in einem späteren Absatze, durch welche die Art und Weise präzisiert wird, wie diese Mauern oder Zäune beschaffen sein sollen. Diese Präzisierung macht die Sache noch unklarer, als sie ohnehin schon ist. Ich glaube, daß durch diese Bestimmung eine Unzahl von Prozessen heraufbeschworen werden wird, die weder dem Grundbesitzer, noch dem Jagdpächter zum Nutzen gereichen werden. Diesem Mangel könnte aber durch eine kleine Abänderung des Entwurfes abgeholfen werden und ich werde mir auch in der Spezialdebatte erlauben, zu dem betreffenden Paragraphen einen Abänderungsantrag zu stellen.

Ein weiterer Punkt, den ich in dem neuen Gesetzentwurfe vermisse, betrifft die Enklaven. Sämtliche Gesetze beinahe kennen eine derartige Bestimmung. Es handelt sich nämlich um folgendes. Wenn in einem Eigenjagdgebiete, welches nach dem früheren Gesetze 115, nach dem heutigen Entwurfe 300 ha umfassen soll, ein kleiner Besitz sich befindet, der weniger als 115 ha hat, und wenn auf einem so ganz kleinen Grundbesitze die Jagd ausgeübt werden soll, kann das zu unglaublichen Konsequenzen führen. Der Pächter der Gemeindejagd hat nun das Recht, das nützliche Wild zu erlegen. Derjenige, der sich mit der Raubzeugvertilgung abgibt, hat ebenfalls das Recht, auf diesem kleinen Grundstücke herumzugehen und zu jagen, und er hat alle Gelegenheit, den Besitzer der Eigenjagd zu schädigen. Wie gesagt, die alte Gesetzgebung und eine Reihe von neueren Gesetzen tragen diesem Umstande Rechnung, indem sie eine Bestimmung enthalten, daß dem Eigenjagdberechtigten das Vorkaufsrecht für diese Enklave zusteht, nämlich daß er, bevor das Jagdgebiet festgestellt wird, dieses Grundstück anzumelden und dafür der Gemeinde jenen Betrag zu zahlen hat, der mit der Gemeindepachtung in einem gewissen Verhältnisse steht, eventuell daß er, wenn diese Vereinbarung für eine längere Reihe von Jahren getroffen wird, einen angemessenen Betrag dafür zu zahlen hat. Diese Bestimmung, welche zu den allerunangenehmsten Konsequenzen führen kann, indem sie den Jagdpächter der Gemeindejagd, dem nun auch das Recht, auf diesem kleinen Grundstücke zu jagen, zusteht, verleiten kann, gelegentlich von Jagden, die der Besitzer der umliegenden Gegend veranstaltet, oder sonst zu jeder beliebigen Zeit dort zu jagen. Es ist nun leicht denkbar, daß wenn irgendein Stück Wild die Grenze da oder dort überschreitet, es zu Unzukömmlichkeiten kommt. Einerseits gibt es jugendliche Jäger, anderseits leidenschaftliche Jäger, die nicht immer die Ruhe besitzen, wenn auch der gute Wille immer vorausgesetzt wird, die Grenzen genau einzuhalten, und es ist klar, daß dann die Konsequenzen ganz unübersehbare sein müssen. Es wäre daher dringend zu wünschen, daß eine Bestimmung, betreffend die Enklaven, in das neue Jagdgesetz aufgenommen werde und ich werde mir auch bezüglich dieses Punktes erlauben, einen entsprechenden Antrag gelegentlich der Spezialdebatte zu stellen.

Nun kommen wir aber zu einem der kritischesten Punkte des neuen Entwurfes. Es ist das die Bestimmung, die im § 8 enthalten ist. Der Herr Berichterstatter hat in seinen einleitenden Worten gesagt, daß durch den neuen Gesetzentwurf der Gemeinde als der kompetenten Vertreterin der Grundbesitzer ein großer Einfluß in Jagdangelegenheiten eingeräumt wird. Das ist richtig. Der Einfluß, den dieser Entwurf der Gemeinde einräumt, ist ein sehr weitgehender. Aber ich bestreite, daß die Gemeinde als solche die Vertreterin der Grundbesitzer ist, insbesondere der Gesamtheit der Grundbesitzer. In jeder Gemeinde gibt es verschiedene Parteien, welche hie und da auf politische Momente zurückzuführen sind, sehr häufig aber auch in persönlichen Gegensätzen ihre Ursache haben. Die Gemeindevertretung ist daher kein klares Spiegelbild der sämtlichen Gemeindebewohner, sie vertritt nicht die Interessen aller Gemeindeinsassen, sondern nur der Majorität. Gesetze müssen aber so beschaffen sein, daß nicht nur die Majoritäten, sondern sämtliche Interessen darin zu ihrem Rechte gelangen. Als der neue Gesetzentwurf zur Sprache kam, hat der Herr Antragsteller gesagt, sein Prinzip sei die Demokratisierung auf jagdlichem Gebiete. Meine Herren, was versteht man unter Demokratisierung der Verwaltung? Ich verstehe darunter, daß die Verwaltung auf eine möglichst breite Basis gestellt werde, so daß jeder Grundbesitzer in die Lage versetzt erscheint, über sein Eigentum, über seinen Grund und Boden und über das mit dem Grund und Boden verbundene Jagdrecht zu verfügen, resp. bei der Verwaltung desselben mitzusprechen. Damit stimmt nun durchaus nicht überein, wenn die Gemeinde die Verfügung über die Jagd hat. Erstens gibt es eine große Anzahl von Städten und auch Landgemeinden, welche durchaus nicht ausschließlich von den Grundbesitzern in der Gemeinde vertreten werden. Man denke nur an Ortschaften wie Veldes, Feistritz, wo es ja viele Gewerbetreibende, eine ganze Menge von Villenbesitzern, Hoteliers und Wirten gibt, die die Gemeindevertretung wählen, und so kann es ganz gut kommen, daß der Grundbesitzer in der Gemeindevertretung gar keinen Schutz findet. Darin kann also eine Demokratisierung des Gesetzes nicht erblickt werden. Wenn wir die Gesetzgebungen der anderen Kronländer, welche uns in dieser Richtung schon vorangegangen sind, vergleichen, sehen wir, daß diesem Prinzipe wirklich Rechnung getragen wurde. Wir sehen, daß in den großen Provinzen, wo die Jagd eine ganz andere Bedeutung hat als in Krain, z. B. in dem hochkultivierten Lande Böhmen, in Mähren, Schlesien, Oberösterreich und Niederösterreich, wo die Landeskultur auf einer Stufe steht, die mit der unsrigen leider nicht zu vergleichen ist und wo eine Quantität Wild existiert, die mit unserem Wildstande ebenfalls nicht zu vergleichen ist, wir sehen, daß man in jenen Ländern die Bedeutung dieses Grundsatzes bald eingesehen hat und die Verhältnisse haben dort dazu gezwungen, Bestimmungen zu treffen, welche im Detail das Jagdrecht ordnen. Und wie hat man das dort getan? Man hat die Gesamtheit der Besitzer zu einer Korporation vereinigt und Jagdgenossenschaften gebildet, welche durch Jagdausschüsse vertreten werden.

Nun, meine Herren, in unserem engeren Heimatlande hat die Jagd eine große Bedeutung, aber doch nicht jene, wie in den angeführten hochkultivierten Ländern, und anderseits muß zugegeben werden, daß wir in erster Linie ein agrarisches Land sind und daß die Gemeindevertretungen immerhin meistens von der Landbevölkerung gewählt werden. Man könnte sich daher mit der Bestimmung, daß in Krain

vorläufig keine Jagdgenossenschaften gebildet werden sollen, die einen großen wirtschaftlichen Apparat erfordern, immerhin noch abfinden. Aber dann wird man der Gemeinde als solcher keine so eingreifende Macht geben dürfen, wie es der neue Entwurf tut. Man muß ein Mittel finden, damit der Grundeigentümer, der in diesem Falle auch der Eigentümer des Jagdrechtes ist, Gelegenheit hat, seine Rechte zu wahren. In Kärnten und Steiermark, wo die Verhältnisse ähnliche sind wie bei uns, wurde diesem Umstande Rechnung getragen. Man hat dort gesagt, die Gemeindevertretung vertritt die Interessen der Gemeindejagd, aber die soweit gehende Bestimmung, daß die Gemeindevertretung auch darüber abzusprechen hat, ob die Jagd zu verpachten ist oder nicht, ist an die Klausel geknüpft, ob zwei Drittel der Grundbesitzer, die außerdem mehr als die Hälfte der Grundsteuer zahlen müssen, den bezüglichen Beschluß der Gemeindevertretung akzeptieren. Also es wird eine qualifizierte Majorität der Grundbesitzer selbst verlangt und jeder einzelne hat da das Recht, mitzusprechen. Die Gemeindevertretung kann ja so zusammengesetzt sein, daß sie durchaus nicht die Interessen der Grundbesitzer wahrt. Der Gemeindevorsteher kann selbst ein Nichtgrundbesitzer sein, aber ein recht passionierter Jäger. In diesem Falle wird er einfach sagen, die Gemeinde behält die Jagd für sich, ich beantrage bei der Bezirkshauptmannschaft die Bestellung von so und so vielen Vertilgern des schädlichen Wildes, die müssen ein Zertifikat von der Bezirkshauptmannschaft bekommen. Der Gemeindevorsteher hat dann billige Jäger, das Land hat keine Jagdkartentaxe und der Bürgermeister raubt mit den Raubzeugvertilgern umsonst. Der Grundbesitzer wird sich in solchen Fällen bedanken, denn das sind Bestimmungen, die den großen und kleinen Grundbesitzer vollkommen an die Wand drücken. Und da heißt es nicht etwa, die Bezirkshauptmannschaft «kann», sondern die Bezirkshauptmannschaft «muß». Ich begreife nicht, wie die Regierung zu solchen Bestimmungen, durch welche die Bezirkshauptmannschaften nur zu Schreibern der Gemeinde herabgewürdigt werden, keine Stellung nehmen konnte. (Lebhafte Zustimmung.)

Wie gesagt, die Vertretung der Gemeinde ist in dieser Richtung nicht genügend, sie involviert eine große Gefahr für die Gemeinden selbst. Heutigentags haben die Gemeinden, je nachdem die Jagd ist, große Einnahmen daraus, oft sehr große Einnahmen. Durch diese Bestimmung aber wird es möglich gemacht, daß die Gemeindevertretung die Jagd ganz herunterbringt. Die Jagd wird nach der ersten Periode sozusagen vernichtet und die Gemeinden, die bisher ein bedeutendes Einkommen aus der Jagd gehabt haben, können unter Umständen in die Lage kommen, den Grundbesitzern die Kosten, die die Jagd gehabt hat, aufzubürden. Die Nichtgrundbesitzer sind wieder frei, die Grundbesitzer aber dürfen zahlen und die Gemeinde unterhält sich auf Kosten der Besitzer. Solche Bestimmungen sind nicht gerecht und entsprechen auch nicht dem Prinzipe, das aufgestellt wurde, nämlich dem Prinzipe der Demokratisierung des Gesetzes. Es wird dadurch das gerade Gegenteil erzielt, indem ein Privilegium für solche Herren geschaffen wird, die selbst jagen wollen. Wir nähern uns den Zeiten vor 1849, nur daß jetzt nicht den priviligierten Ständen, sondern den Gemeindevorstehern und einigen jagdlustigen Gemeindeausschußmitgliedern das Privilegium zukommt. Das können sich aber die kleinen Grundbesitzer unmöglich gefallen lassen.

Ich komme nun zu einem weiteren, sehr kritischen Punkte, den Wildschäden. Meine Herren, es ist ja ganz richtig, daß mit der heutigen Landeskultur einige Wildgattungen gar nicht vereinbar sind, daß andere Wildgattungen sich damit nur schwer vertragen, während ein großer Teil des Wildes, eben die interessantesten Wildgattungen, weder einen Schaden verursachen, noch bei weidgerechter Jagdart auf dasselbe ein Jagdschaden verursacht wird. Es wäre aber immerhin leicht möglich, diese Gegensätze entweder zu mildern oder vielleicht auch ganz aus der Welt zu schaffen. Ein Tier, welches z. B. mit der heutigen Kultur tatsächlich nicht vereinbarlich ist, ist allerdings das schönste und edelste Wild, der Hirsch. Im Jahre 1849 wurde der letzte Hirsch alten Schlages in Krain vernichtet. In neuerer Zeit aber haben sich jedoch einige größere Besitzer gefunden, die dieses edle Tier wieder eingeführt haben. Nun, soweit dieses Tier auf ihrem eigenen Grund und Boden haust, ist es ihre Sache, wie sie sich mit dem eventuellen Schaden abfinden. Anders ist es, wenn Hochwild, welches auf freier Wildbahn ist, aus dem eigenen Revier auswechselt und in den Grundbesitz der Bauern hinauswechselt. Nach der heutigen Gesetzgebung muß zuerst von seiten des Jagdpächters ein Gesuch an die Bezirkshauptmannschaft gerichtet werden, das Hochwild innerhalb der Schonzeit erlegen zu dürfen. Bis ein solches Gesuch den bureaukratischen Weg durchlaufen hat, kann der Hirsch schon großen Schaden angerichtet haben. Er kann, bis die Erledigung einlangt, schon längst ausgewechselt sein, den Schaden aber hat der Besitzer zu tragen. Man könnte da insofern eine Remedur schaffen, als man den Hirsch wirklich unter die jagdbaren Tiere zählt und für ihn keine Schonzeit statuiert. Durch eine solche Bestimmung kommt der Jagdbesitzer in die Lage, wenn ihm von einem Grundbesitzer, einem Bauer gemeldet wird, ein Hirsch habe heute im Kukuruz so und so viel Schaden angerichtet, ihn sofort abschießen zu lassen.

Tatsächlich sind also einzelne Wildgattungen mit der heutigen Kultur nicht vereinbar. Was den vielumstrittenen Hasen anbelangt, so will ich darüber weiter nicht sprechen, da dies ja von allen Seiten bereits geschehen ist. Der Hase ist ja schon beinahe tot, und auch nach diesem Gesetzentwurfe kann sich ein Hinterpförtchen finden, welches einem Beschluß der Gemeinde ermöglicht, den Hasen wieder sozusagen zu rehabilitieren, und mit diesem Hinterpförtchen können sich die Grundbesitzer und auch die Jäger zufriedenstellen.

Ein heikliger, wenn auch weit weniger kritischer Punkt ist der Jagdschaden. Unter Jagdschaden versteht man nämlich denjenigen Schaden, den der Jagdpächter oder seine Gäste oder die von ihm bestellten Jagdaufsichtsorgane anrichten. Es ist nun selbstverständlich, daß der Jagdpächter für diesen Schaden aufzukommen hat. Hier muß ich aber auch eines Umstandes erwähnen, der schon vom Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar gestreift wurde. Es gibt nämlich junge Jäger, sei es, daß sie jung an Jahren oder jung als Jäger sind, sowie die große Menge von Sonntagsjägern, die sich oft durch ihre Leidenschaft verleiten lassen, Unvorsichtigkeiten zu begehen. Sie kennen den Wert der Kulturen nicht und setzen sich daher mit den Grundbesitzern in Widerspruch, verursachen oft bedeutende Unzufriedenheit, bringen das Jagdwesen oft in Mißkredit und deshalb begrüße ich es

in dieser Beziehung mit Freuden, daß diesem wilden Jagen möglichst Einhalt getan wird. Aber hier kommt wieder der Pferdefuß nach. In jenen Gemeinden, wo die Gemeinde das Jagdrecht selbst ausüben wird, ist bezüglich der Kontrolle über alle jene Leute, die da auf unsern Grundstücken herumlaufen werden, keine genügende Vorsorge getroffen. Mir kommt es vor, daß dieser Entwurf gar keine oder viel zu geringe Garantien gibt, daß auch dann Jagdschäden hintangehalten werden, und daß, wenn solche vorkommen, der Grundbesitzer eine entsprechende Entschädigung erhalten wird. In dieser Richtung wäre meiner Ansicht nach eine größere Sicherheit zur Wahrung der Interessen des Besitzers sehr am Platze. Leider vermisse ich eine diesbezügliche Bestimmung, und ich werde gelegentlich der Spezialdebatte Anlaß nehmen, hiezu einen Antrag zu stellen.

Erlauben Sie mir nun, meine Herren, daß ich die Wirkungen des neuen Gesetzentwurfes von einer andern Seite beleuchte. Der Gemeinde wird eine ganz kolossale Ingerenz eingeräumt, es werden ihr aber auch ganz bedeutende Pflichten auferlegt, und die Gemeindevorsteher werden nicht selten in die Lage kommen, dem Drängen einzelner jagdlustiger Gemeindeinsassen nachzugeben, während sie es vielleicht am allerliebsten sehen würden, wenn die Jagd verpachtet würde. Ob es ihnen dann gelingen wird, diese jagdlustigen Elemente, insbesondere die jungen Leute, die als Jäger eingeladen werden, im Zaume zu halten, bezweifle ich. Ich habe schon manche Jagd gepachtet und weiß, wie schwer es ist, auf die Jagdgäste und auch auf die Berufsjäger entsprechenden Einfluß zu üben und die nötige Autorität aufzubieten, um diese jagdlustigen Elemente einzudämmen und dafür zu sorgen, daß sie nicht über das Ziel schießen. Das wird also dann Sache des Gemeindevorstehers sein und der wird manchesmal schwere Stunden haben, denn der Grundbesitzer, der der persönliche oder politische Gegner des Gemeindevorstehers ist, wird sich den Jagdschaden und den Wildschaden nicht gefallen lassen, der Gemeindevorsteher wird oft in die Lage kommen, verhandeln zu müssen und ebenso oft gezwungen sein, aus der Gemeindekasse zu zahlen. Wir erweisen also den Gemeindevorstehern einen sehr schlechten Dienst, wenn wir ihnen eine so große Einflußsphäre in einer Angelegenheit zuweisen, die nicht so leicht zu verwalten ist.

Nun ist ja eine allseitige Zufriedenheit niemals zu erreichen, aber das, was wir hier anstreben, sowohl die beiden Vorredner als ich selbst, wird ja denjenigen Jägern, die bloß die jagdlichen Interessen im Auge haben, bei weitem nicht genügen. Sie werden mit ganz anderen Dingen kommen, sie werden es perhorreszieren, daß das Wild in nützliches und schädliches, in jagdbares und nichtjagdbares eingeteilt wird, sie werden sich auf die Gesetze berufen, wie sie in Tirol und Vorarlberg gelten, wo das Vertilgen des schädlichen Wildes an die schriftliche Bewilligung des Jagdpächters gebunden ist. Sie werden also noch viel weitergehende Jagdbestimmungen erwarten, die im Interesse des Jägers gelegen sind, anderseits werden wieder für die Grundbesitzer, welche prinzipielle Gegner der Jagd sind und welche glauben, daß schon das Wort «Jäger» einen Feind des Grundbesitzes bedeute, nur schwer Bestimmungen getroffen werden können, die mit den Interessen der Jäger übereinstimmen.

Die Bestimmung bezüglich der Raubtiere, die erst im Ausschusse formuliert wurde, insbesondere der Zusatz zu § 59 wird zu einer großen Reihe von Unzukömmlichkeiten führen. Es wird ja darnach die Möglichkeit gegeben sein, daß die betreffenden Leute alle Reviere durchgehen können, sie werden sich immer auf den Standpunkt stellen, daß sie für keinen Jagdschaden aufzukommen haben und jederzeit während des Jahres auf den Grundstücken herumstreichen dürfen. Während für den gewöhnlichen Jäger die Schonzeiten gelten, können die Raubtiere das ganze Jahr hindurch vertilgt werden, so daß diese Leute in der Lage sein werden, das ganze Jahr auf den Grundstücken herumzusteigen, was namentlich den Weingartenbesitzern sehr unangenehm sein wird. Denn schon heute machen diese ein unzufriedenes Gesicht, wenn der berechtigte Jäger in ihren Weingarten hineinkommt. Wenn aber gar der Raubtiervertilger in den Weingärten herumsteigen wird, wird er die Reben geradeso beschädigen wie ein anderer Jäger, und das werden die Weingartenbesitzer naturgemäß sehr unangenehm empfinden. Der Zusatz zu § 59 braucht also unbedingt eine Remedur.

Im Ausschusse ist ein ganz merkwürdiges Prinzip in den Entwurf aufgenommen worden. Es soll nämlich der Jagdbesitzer für den Schaden des jagdbaren Wildes und für den Hasen auch dort aufzukommen haben, wo dieses Tier nicht unter die jagdbaren Tiere eingereiht erscheint. Das widerspricht allen Rechtsbegriffen, es wird dadurch, möchte ich sagen, das Rechtsgefühl verletzt, wenn man so etwas hört. Wie komme ich dazu, für etwas zu zahlen, auf das mir gar keine Ingerenz zusteht? Nun, ich weiß, die Herren, welche an der Verfassung dieses Gesetzentwurfes mitgewirkt haben, stehen auf dem Standpunkte, daß in Steiermark, Vorarlberg usw. ähnliche Bestimmungen existieren. Ja, meine Herren, Gesetze macht man nicht so, daß man einen Paragraphen herausschneidet, ohne den vorhergehenden Paragraphen gelesen zu haben. So ist aber dieses Gesetz und ich glaube auch andere Gesetze gemacht worden, indem Sie etwas aus dem steirischen, etwas aus dem vorarlbergschen Gesetze, etwas endlich auch aus dem Entwurfe aus dem Jahre 1895, über den Herr Dr. Tavčar referiert hat, herausgenommen haben. Sie haben also vier oder fünf Gesetze in die Hand genommen und mit der Schere gearbeitet. Das geht aber nicht. Wenn man ein logisch aufgebautes Gesetz schaffen will, muß man die einzelnen Paragraphen miteinander in Zusammenhang bringen und da werden Sie sehen, daß es im § 77 des Vorarlberger Gesetzes ausdrücklich heißt, daß die nichtjagdbaren Tiere vom Jagdpächter und seinem Personal das ganze Jahr erlegt werden dürfen und mit dessen schriftlicher Einwilligung auch von anderen Leuten. Ja, wenn ich es als Jagdpächter verhindern kann, daß mir irgendjemand ein Wild abschießt, dann natürlich bin ich verpflichtet, den Schaden, den dieses Wild anrichtet, zu ersetzen. Wenn ich aber keine Ingerenz darauf habe, dann sehe ich nicht ein, wieso ich dazu komme.

Was die Schiedsrichter, die Bestimmung über die Art und Weise, wie die Wild- und Jagdschäden zu ersetzen sind, und das dabei einzuschlagende Verfahren anbelangt, so glaube ich, daß nach den heutigen gesetzlichen Bestimmungen der Grundbesitzer immer Gelegenheit gehabt hat, seine Rechte zu wahren. Wenn behauptet wird,

daß das nicht der Fall sei, daß der Grundbesitzer bei den bestehenden Gesetzen den Schadenersatz für Wildschäden nicht finden konnte, so ist dies übertrieben. Diese Behauptung ist, abgesehen von ihrer Unrichtigkeit, aber auch eine ganz ungerechte Herabsetzung des Intellektes unserer Bauern, die in Wirklichkeit ihr Recht in viel schwierigeren Rechtslagen als bei einem gewöhnlichen Wildschaden zu suchen und zu finden verstehen. Ich gebe aber zu, daß dies oft mit einigen Schwierigkeiten verbunden war und ich begrüße deshalb eine Modernisierung dieses Gesetzes mit Freuden. Ich bin, wie mein Vorredner, der Ansicht, daß die Schiedsgerichte sich in den meisten Fällen ganz gut bewähren werden. Anfangs wird es vielleicht einige formelle Schwierigkeiten geben, die Leute werden sich aber nach verhältnismäßig kurzer Zeit dazu verstehen, es werden annehmbare Erkenntnisse geschöpft werden. Dennoch ist jede Entscheidung, welche nur auf eine Behörde basiert, gegen die eine Berufung auf eine höhere Instanz nicht möglich ist, immerhin etwas Bedenkliches, und ich möchte glauben, daß in derlei Fragen eine Berufung am Platze wäre. Die Berufung könnte ja vielleicht nur in solchen Fällen zulässig sein, wo es sich um größere Beträge handelt, also um Wildschäden, z. B. über 300 K, denn bei Wildschäden unter diesem Betrage würde sonst, da ja immerhin ein großer Apparat notwendig ist, die Höhe der Kosten unnötig gesteigert werden. Bei Wildschäden bis 300 K also sollte das Schiedsgericht allein maßgebend sein, bei höheren Summen aber sollte eine Berufung zulässig sein. Die Praxis lehrt ja, daß doch immerhin eine etwas größere Sicherheit geboten ist, wenn man zwei Instanzen Gelegenheit bietet, Recht zu sprechen. Ohne also in irgendeiner Weise den Schiedsgerichten ein Mißtrauensvotum auszusprechen, bin ich der Ansicht, daß man bei höheren Beträgen eine Berufung als zulässig erkennen sollte. Nachdem wir nun im ganzen Verfahren an dem Prinzipe festgehalten haben, daß es sich beim Jagdwesen um Eigentumsrechte handelt, welche mit dem Grund und Boden in Verbindung stehen, möchte ich glauben, daß bezüglich des Schadenersatzes, wenn es sich um Berufungen handelt, die Gerichte herangezogen werden können.

Hier möchte ich noch eine Bestimmung berühren, die gleichfalls sehr sonderbar auf das Rechtsgefühl wirkt. Es heißt da, daß die Kosten des Verfahrens vom Jagdpächter zu tragen sind und daß nur, wenn der dem Kläger zugesprochene Betrag um die Hälfte geringer ist, als ein bei dem Vergleichsversuche vom Beklagten fruchtlos angebotener Vergleichsbetrag, dem Kläger der Ersatz eines angemessenen Teiles der Amtskosten auferlegt werden kann. Das ist eine sehr weitgehende Bestimmung. Es kann sich ja um sehr große Summen handeln. Wie kommt da der Jagdpächter dazu, daß er erst dann von den Kosten enthoben wird, wenn das Erkenntnis dahinlautet, daß nicht einmal die Hälfte des Anspruches gerechtfertigt war. Ich glaube, daß bei der Verteilung der Kosten eines strittigen Verfahrens gleiche Rechte und gleiche Pflichten bestehen sollen. Wenn von mir ein Grundbesitzer mehr als das Doppelte verlangt, als ihm gebührt, muß er auch zu den Kosten herangezogen werden können. Ich kann ihm ja doch nicht gleich das Doppelte zahlen, sondern ich werde ihm vorschlagen, einen Schadenersatz in der faktischen Höhe zu nehmen. Ich glaube, daß in dieser Richtung die Bestimmungen des Entwurfes so gemacht werden sollten, daß die Rechte des Jagdpächters darin ebenso geschützt erscheinen, wie die des Grundbesitzers. Ich sehe nicht ein, warum diesbezüglich ein Unterschied gemacht werden soll. Auf besondere Umstände können ja die Richter immerhin Rücksicht nehmen.

Bevor ich zum Schlusse meiner Auseinandersetzungen komme, möchte ich doch auf einen Punkt zurückkommen, den der erste Herr Redner in dieser Debatte berührt hat. Es ist ganz richtig, daß die bäuerlichen Besitzer, die sich zu viel mit der Jagd befassen, gewöhnlich ihrem Ruine entgegengehen. Nur möchte ich in dieser Richtung dem geehrten Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar gegenüber bemerken, daß dies nicht bloß bei den bäuerlichen Besitzern der Fall ist, daß vielmehr auch schon große Herren daran zugrunde gegangen sind. Es ist aber gewiß im Interesse der bäuerlichen Bevölkerung gelegen, daß man ihr wenig Gelegenheit gibt, sich einem Sport zu widmen, der schon viel Unheil angerichtet hat.

Zum Schlusse möchte ich also dringend empfehlen, daß an einigen Bestimmungen des Entwurfes im Interesse des Jagdbesitzers, an vielen auch im Interesse des Grundbesitzers Änderungen vorgenommen werden. Im ganzen aber kann ich zugeben, daß der Entwurf ein derartiger ist, daß er — mit einer Anzahl von Korrekturen — die Unterlage für ein ganz nützliches Gesetz bilden kann. Die einzelnen Abänderungsanträge werde ich mir in der Spezialdebatte zu überreichen erlauben. (Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Besedo si je izprosil za formalni predlog gospod poslanec dr. Zajec.

Poslanec dr. Zajec:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Predlog na konec debate je stavljen.

Gospodje, ki ste za konec debate, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Konec debate je sprejet.

Kontragovornikov ni nihče več vpisan, pač pa je nekoliko vpisanih progovornikov, in sicer gospodje poslanci: dr. Pegan, Bartol, dr. Krek, dr. Lampe, Mandelj, Piber, Jarc, Pogačnik, dr. Triller, grof Barbo, dr. Šusteršič, dr. Vilfan, dr. Oražen, Pirc, Knez, Povše, Zabret, Demšar, Matjašič, Dimnik, Drobnič, dr. Zajec, Višnikar, Lavrenčič, Kobi in Perhavc.

Pozivljam vpisane gospode progovornike, naj izvolijo zjediniti se na izvolitev enega generalnega govornika. Jaz mislim, da se bo najložje izvolilo gospoda govornika po listkih. (Klici — Rufe: «Dobro, dobro!»), ki naj se oddajo meni.

Gospodje, prosim, oddati meni svoje glasovnice.

(Zgodi se — Geschieht.)

(Po prestanku — Nach einer Pause.)

Ali so vse glasovnice oddane?

(Klici — Rufe: «Da!»)

Torej jih bom sedaj pregledal.

(Po prestanku — Nach einer Pause.)

Naznanjam, da je s 23 glasovi izbran generalnim govornikom tovariš gospod Bartol.

Poslanec Bartol:

Visoka zbornica! Iz raznih govorov gospodov predgovornikov sem videl, kako imenitne zagovornike ima zajec zlasti med našimi častitimi gospodi tovariši nasprotne stranke. (Odobravanje na levi — Beifall links.) Posebno znamenito ga je zagovarjal gospod dr. Tavčar, toda — naj mi gospod doktor oprosti, da mu to povem — meni se zdi, da je njegov govor napravil v naših vrstah ravno nasprotni utis od onega, ki ga je nameraval. Kajti mi smo zastopniki kmečkega stanu, kmečkega ljudstva, kateremu je zajec največji škodljivec, (Klici na levi — Rufe links: «Tako je! Dobro!») zato pač ne morete misliti, da bi tudi mi zajca zagovarjali. Po naši deželi, med kmečkim ljudstvom gre glas: Smrt zajcu! (Klic na levi — Ruf links: «Tako je!») In ta glas moramo zlasti mi, ki nas je poslalo kmečko ljudstvo v to zbornico, vpoštevati, kar smo tudi pripravljeni z vso odločnostjo storiti (Klic na levi — Ruf links: «Tako je!») ter že komaj čakamo, da pošljemo našim volilcem veselo novico, da se je ta prepotrebni zakon sprejel. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.) Potrebno pa se mi zdi, da se zakon v nekaterih točkah spremeni in da dobi nekatere dostavke, vsled česar predlagam sledeče spremembe:

V §§ 4. in 14. naj se spremeni obseg somosvojega lovskega okraja v 115 *ha*, namesto 300 *ha*.

K § 15. predlagam k drugemu odstavku ta-le dostavek (čita — lieſt):

«Tudi brez privoljenja prizadetih občin sme deželni odbor, v sporazumu z deželno vlado, razdeliti občinski lov po katastralnih občinah.

V tem slučaju določi deželni odbor, sporazumno z deželno vlado, tudi, kdo in kako naj v zmislu tega zakona upravlja lov katastralne občine (lovstvo izvršuje).»

K § 19. nasvetujem, da se naj postavi besedilo: «Takoj po razglasitvi tega zakona» — namesto: «Šest mesecev pred potekom zadnje lovske upravne dobe» — ter dostavek k prvemu oddelku:

«V prihodnje se mora o tem praviloma vedno šest mesecev pred potekom lovske upravne dobe skleniti.»

K § 20. predlagam, da se lovska upravna doba prične s 15. majem, namesto s 1. julijem. (Klici na levi — Rufe links: «Dobro, dobro!»)

K § 26. predlagam, da se v drugem odstavku črtajo besede: «če upravičenci ne ugovarjajo», tako da bi se ta odstavek glasil (čita — lieſt):

«Vsled sklepa občinskega zastopa se sme čisti donos občinskega lova porabiti tudi v občinske svrhe.»

K § 58. predlagam, da naj se koncem drugega odstavka privzame med nelovne živali tudi še: «poljska vrana in sraka.»

V drugem delu debate bom te predloge obširno utemeljeval, sedaj pa, da ne tratim dragega časa, (Klici na levi — Rufe links: «Tako je!» — Ploskanje — Händeklatschen) sklepam ter predlagam, da se takoj preide k nadrobni debati, pri kateri bom odgovoril na razne pomisleke, ki bi se utegnili proti mojim predlogom pojaviti.

Deželni glavar:

Generalna debata je sklenjena, končno besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Tudi jaz ne bom tratil dragega časa, samo na nekatere opazke bom odgovoril.

Pred vsem moram gospodu dr. Tavčarju to le povedati: On je vedno trdil in naglašal, da mi ne smemo pri ljudstvu vzbujati strasti do lova in da bo ravno ta zakonski načrt, ki je sedaj v pretresu, dosegel, da bodo vsi naši ljudje postali sami strastni lovci. Temu nasproti jaz za svojo osebo, in mislim, da se v tem oziru strinjajo z menoj tudi moji somišljeniki, ne želim in ne maram, da bi naši pošteni kmetje postali tudi lovci. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: «Jaz sem nasproten!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Boljše na lov kakor v gostilno!») Tega pa naš zakonski načrt tudi ne namerava. Saj se ne bodo sami kmetovalci oglašali za izvrševatelje lova, ampak tudi ljudje iz mesta in sploh taki, ki so že sedaj dejansko lovci. Saj tudi sedaj tisti kmetje, ki hodijo na lov, niso samo lovski čuvaji in poganjači. Meščani, ki prihajajo na lov, imajo svoje poganjače in lovske čuvaje. Ti ljudje imajo veselje do lova — v vsaki občini se dobi takih — in ti bodo gotovo, kakor dosedaj, tudi v bodoče izvrševali lov namesto in v imenu dotičnega zakupnika. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: «To naj se sprejme noter, da se na lovu ne sme alkohola piti!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Če pa lovce zebe!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: «Pa je napačno piti alkohol, kadar zebe!»)

V tem oziru nisem mogel priti do tistega prepričanja kakor gospod dr. Tavčar, da bi bilo tako škodljivo, če se tudi občinam dovoli izvrševanje lovstva. Zakaj so pa v nižjeavstrijskem deželnem zboru, in sicer dne 25. maja 1907 predlagali, da naj bi se ona naredba, ki tam le izjemoma dovoljuje izvrševanje lova po zvedencih, razširila tako, da bi zato zadostovala izjava večine zemljiških lastnikov. Ta predlog je bil v nižjeavstrijskem deželnem zboru sprejet, potrjeno pa to ni bilo. Če bi bila stvar res tako škodljiva, bi gotovo ne postavili take določbe v zakonski načrt in je ne zahtevali.

Potem gospodje z nasprotne strani vedno trdijo, da je lov velikega ekonomičnega pomena, in našteli so, koliko stotisočev in milijonov da donaša občinam in krajem. Ali, gospoda moja, tista škoda pa, ki jo povzroča zajec, ko uniči na tisoče in tisoče sadnih dreves, tista škoda pa ni nobenega ekonomičnega pomena? (Klici na levi — Rufe links: «Desetkrat večja je! Stokrat večja!») Če je vsled te škode naš kmet izgubil vsako veselje do sadjereje, ali to ni nobenega

pomena? (Viharno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Gospod dr. Tavčar je nadalje poudarjal, kako da je lov važen v higieničnem oziru, kako da je dobro, če se lovci iz mest gibajo v zdravem zraku, če se prehodijo, da potem lahko z večjim apetitom jedo in in pijejo. To da je velikega pomena. No, recimo, da je nekaj na tem; ne bodem tega tajil.

Toda, gospoda moja, vprašajte zdravnika, ali ni na drugi strani še večjega higieničnega pomena to, če bo naše ljudstvo imelo veliko sadja? (Klici na levi: — Rufe links: «Tako je!») Ravno uživanje sadja je velikega zdravstvenega pomena, in jaz bi v tem oziru rekel, da moramo gledati, da bo naše ljudstvo zakopano v sadje, da bo zdravo. To mu ne bo pomagalo samo v zdravstvenem oziru, ampak tudi v gmotnem, ker si bo kmet na ta način prihranil mnogo drugega živeža, ki ga sedaj porabi, ko trpi na pomanjkanju sadja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: «Kmečko higieno hočemo, pa ne lovsko!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «To je pametno!»)

Potem se moram ozirati še na en ugovor gospoda poslanca grofa Margherija, ki je vedno poudarjal, da naše občine nimajo toliko razsodnosti, oziroma da so preveč enostranske, kakor da bi mogle razsojati objektivno v zadevah lova. Ali pa moremo reči, da so gospodje, ki dejansko sami lov izvršujejo in so obenem na primer tudi sodniki, da ti gospodje ne bi bili enostranski? (Odobravanje na levi — Beifall links.) Torej jaz mislim, če imajo občine pri drugih zadevah kaj govoriti in se jim ne oporeka, da takrat ko odločujejo, ne ukrenejo tudi kaj prav pametnega, zakaj bi se ravno pri lovu izgubila tista pamet, da bi ničesar ne mogli ukreniti, kar je prebivalstvu v korist. Župani, odborniki in svetovalci v naših občinah po deželi so večinoma kmetje, in prav je, da so ti sodniki v svojih lastnih zadevah. Saj tudi juristi pravijo, naj se sleherni sodi s sodelovanjem stanovskih tovarišev. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «In sua causa nemo iudex!»)

Glede posameznih paragrafov se za sedaj ne bom spuščal v podrobnosti, ker bom imel pri nadrobnih razpravah priliko, ozirati se na dotične ugovore.

Prosim torej visoko zbornico še enkrat, da prestopi v specialno razpravo in se potem tudi posvetuje o predloženem načrtu s tistimi dostavki, katere nasvetuje upravni odsek v prilogi 158., in da potem sprejme ta načrt kot zakon.

Deželni glavar:

Gospodje, mi bomo glasovali o predlogu na prehod v specialno razpravo.

Gospodje, ki ste za prehod v nadrobno debato, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto z večino.

In sedaj bom povedal gospodom najprej, kako hočem urediti specialno razpravo.

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede — ne k tej točki, ampak za formalni predlog. Apeliram na gospoda deželnega glavarja, da bi izvolil sejo prekiniti. 4½ ure sedimo in zadnji čas je za krščanskega človeka, da dobi žlico v usta, le potem nam bo fizično mogoče dalje vztrajati pri delu. Mi smo morali ves čas sedeti (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Glavar je že kosil!»), Vi pa ste jedli. Izstradali nas ne boste. Predlagam, da se sejo za četrt ure prekine.

Deželni glavar:

Obžalujem, prekiniti seje ne morem. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Ali je to parlamentarno?!») Jaz nameravam tako postopati: Jaz bom razdelil celo to razpravo na štiri dele, in sicer pridejo v prvi debati v razpravo §§ 1.—31. Druga debata se bo vršila o §§ 32.—66. inklusive. Tretja debata se vrši o §§ 67. do 90, potem pride četrta debata o §§ 91.—104. in če bo to enkrat konsumirano, potem bomo v eni posebni debati imeli razpravljati o členih I., II., III. in IV. Kar se tiče govornikov, se je javil gospod poslanec dr. Tavčar pri gospodu zapisnikarju, in sicer zato, prvič, da govori v generalni debati, drugič za specialno razpravo pri vsakem posameznem paragrafu posebej. Ker imamo 104 paragrafe in štiri člene, bomo imeli to prijetnost — jaz sem vedno gospoda tovariša dr. Tavčarja rad poslušal, da bi ga danes imeli priliko poslušati kar 109krat, (Veselost na levi in klici v središču — Heiterkeit links und Rufe im Zentrum: «Hvala Bogu!») naravno, da tako ne bomo mogli postopati. Tukaj treba ustanoviti prakso. § 30. opravilnika — jaz zaradi boljše stilizacije citiram nemški tekst — določa (bere — liest):

«Es steht jedem Abgeordneten frei, — vor Beginn der Verhandlung beim Schriftführer, nach Beginn aber beim Vorsitzenden, — für oder gegen den Antrag im allgemeinen oder die einzelnen Punkte desselben sich zum Worte zu melden.»

Samo ob sebi umevno, se mora razumeti ta paragraf tako: takrat se sme priglasiti poslanec za besedo, kadar se je začela, pa še ni pričela razprava dotičnega predmeta, sicer pridemo do inkongruentnosti, da bi govorniki en ali dva meseca prej se že oglašali k besedi. On se je oglasil pri gospodu zapisnikarju ob ¾8. uro, in pravzaprav bi jaz lahko rekel: ta vpis ne velja, ampak jaz bom drage volje koncediral gospodu tovarišu dr. Tavčarju, da bo on prvi kontragovornik pri vseh štirih debatah, katere bomo imeli. Za naprej pa prosim, gospodje, držite se te prakse, katero sem jaz sedaj enkrat za vselej statuiral. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Kaj pa je bilo pri verifikacijski debati?!») Torej pri prvi debati pridejo v razpravo §§ 1.—31.

Debata je otvorjena — besedo ima prvi kontragovornik gospod dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Slavna gospoda! Predvsem izrekam, da proti razdelitvi, katero je vpeljal gospod deželni glavar, ne ugovarjam, pod pogojem pa, da ne bo s tem se ustvaril

prejudic za način izvrševanja glasovanja. Nimam ničesar proti temu, če so samo štiri specialne razprave določene, ampak odločno bi ugovarjal, da si ne pustimo zakona lomiti v tem pogledu, da bi končno gospod deželni glavar vstal in rekel: Sedaj bodo pa samo štiri glasovanja in ne več. Torej takega prejudica ne pustimo ustvariti.

Kar se tiče opazke gospoda deželnega glavarja, da so bili pred menoj že oglašeni drugi govorniki, opozarjam, da sem bil pri njem že v trenutku, ko še noben kontragovornik ni bil priglašen, kar omenjam, dasiravno je tudi sicer stališče čisto napačno, katero zavzema gospod deželni glavar k § 30.

Torej sedaj so v specialni razpravi §§ 1.—31. Ali je § 31. tudi vštet?

Deželni glavar:

Je tudi vštet.

Poslanec dr. Tavčar

(nadaljuje — fortfahrend):

Torej v § 1., kateri določa pojem lovskega okoliša, se usojam predlagati spremembo v toliko, da naj se mesto besede «lovski okraj» uvrsti v besedilo zakona beseda «lovski okoliš». To je v prvem odstavku. In v zadnjem odstavku naj se uvrsti mesto izraza «pernate divjačine» izraz «lovne perutnine». «Pernata divjačina» se mi zdi izraz, kateri ne določa nič preciznega. Izraz «lovna perutnina» se mi zdi veliko preciznejši. Torej k § 1. stavim ta predlog. Ali bo gospod deželni glavar vprašanje glede podpore stavil pri koncu specialne razprave ali sedaj?

Deželni glavar:

Pri koncu govora.

Poslanec dr. Tavčar

(nadaljuje — fortfahrend):

K § 2. imam še eno spremembo. Tukaj pride zopet v poštev nejasnost zakona, katero je treba odpraviti. Zadnja točka se glasi (bere — lieſt):

«Vsled sklepa občine se sme zlasti tudi zajec uvrstiti za dotično občinsko ozemlje med lovne živali, toda vselej le za eno lovsko upravno dobo (§ 8.)».

Gospodje, jaz sem že preje rekel, da pri zakonih je pred vsem potrebna jasnost, in na več mestih je zagazil načrt v nejasnost, in to tudi v § 2. Tukaj je treba tem bolj jasnosti, ker se gre za spremembo ene najvažnejših določb lovskega zakona. Občina dobi pravico skleniti, da je zajec izvzet iz nelovnih živali za eno upravno dobo. Upravna doba se pravi nemški «Verwaltungsperiode», in ta izraz bi bil umesten in se lahko tolmači samo za tisti slučaj, če ima občina lov sama v svoji režiji, v svoji upravi, izključen pa je takrat, ko ima občina lov v zakupu. Zato se mora to natančno precizirati. Gospoda poročevalca opozarjam, da tudi načrt, kakor je bil predložen in sprejet po deželnem odboru in upravnem odseku, razločuje na raznih mestih med upravno in zakupno dobo, da ne nastane kakšna pomota. Če ostane pri § 2. tekst kakor je, in tukaj se v prvi vrsti vsako besedilo zakona doslovno interpretira, se bo lahko reklo: Občina je samo takrat upravičena zajca izvzeti iz nelovnih živali, ako ima ona dotični lov v svoji lastni režiji, izključena je pa ta njena pravica, kadar ima lov v zakupu. Zato v interesu varnosti in v interesu občin samih predlagam, da naj se tukaj vzame sledečo spremembo v ta paragraf, tako da se konec tega paragrafa glasi: «Za eno lovsko upravno, oziroma zakupno dobo» — «für die Dauer einer Jagdverwaltungs-, beziehungsweise Jagdverpachtungsperiode». — To je torej drugi moj predlog.

Deželni glavar:

Gospodje, jaz bom vendar, ker je toliko spremenjalnih predlogov stavljenih, že sedaj dal na razsodbo vprašanje ali je ta predlog zadostno podprt. Tisti gospodje torej, ki podpirate ravnokar stavljeni predlog k § 2. in istotako k § 1. stavljeni predlog tovariša dr. Tavčarja, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predloga sta zadosti podprta in sta v razpravi.

Poslanec dr. Tavčar:

(nadaljuje — fortfahrend):

Pride § 3. Gospoda, tukaj je zopet en predlog, ki je jako umesten in katerega po mojih mislih še večina ne bo mogla zavrniti. Vzemimo § 3. kakor se tu glasi (bere — lieſt):

§ 3. Lovska pravica je združena z zemljiško lastnino in pristoji zatorej vsakokratnemu zemljiškemu posestniku, v onih slučajih pa, ko so se služnosti podvržena zemljišča za odvezo zemljiških bremen odstopila s pridržkom lovske pravice, posestniku tistega zemljišča, od katerega so bila služnosti podvržena zemljišča odstopljena.

Torej gospodje, tukaj je stvar s praktičnega stališča čisto gotovo potrebna popolnitve. Vi veste, ni treba, da bi bil človek pravnik, da je bistven razloček med zemljiškim «lastnikom» in zemljiškim «posestnikom». Zemljiški «posestnik» je vse kaj druzega kakor zemljiški «lastnik». Torej če ostane ta zadeva tako nejasna, kakor je tukaj, potem bodo iz tega nastale pri uporabi zakona v poznejših časih velike komplikacije, ker če jaz dam svoje zemljišče v zakup, potem je posestnik tega zemljišča tisti, ki ga je dobil v zakup, in potem lahko nastanejo prepiri, ali ima zakupnik zemljišča pravico do lova ali pa lastnik. Seveda je po mojih mislih jasno, da lastnik, ampak če imate tako nejasnost, da se pravi enkrat «posestnik» enkrat «lastnik», je to nekaj, kar se mora na vsak način iz zakona odpraviti. Zato predlagam, da se v § 3., in sicer v tretji vrsti in istotako v šesti vrsti namesto «zemljiškemu posestniku» rabi obakrat «zemljiškemu lastniku» — «dem Grundeigentümer».

(Se podpira — Wird unterſtützt.)

Pridem k § 4. Gospoda, jaz sem že v splošni razpravi govoril o veliki nevarnosti, ki tiči za Vas v

tem paragrafu. Jaz sem mnenja, da, če Vam je res kaj ležeče na tem, da bi zakon stopil v veljavo, ste tukaj predaleč segli. Vi predlagate, da naj se obseg samosvojega lova zviša od 115 na 300 *ha*, to se pravi od 200 oralov na skoraj 600 oralov. (Poslanec — Abgeordneter dr. Žitnik: «Bartol je predlog stavil, da ostani 115 ha!») Torej o tem ne bom dalje govoril, sem toliko lojalen, ampak stavim samo nasvet, ki se glasi:

«Dosedaj priglašeni samosvoji lovi obstoje tudi nadalje z dosedanjim obsegom najmanj 115 ha; v vsakem drugem oziru pa se tudi na te love uveljavljajo predpisi tega zakona.

Za samosvoje love, ki nastanejo šele po razglasitvi tega zakona, pa veljajo naslednja določila.»

Tu pa sledi v slovenskem in nemškem jeziku celi paragraf 4. kakor je v načrtu tiskan. Razlika je ta, da tisti, ki so sedaj lastniki samosvojih lovov, ostanejo to tudi naprej, če se pa hočejo kaki novi samosvoji lovi ustanoviti ali napraviti, potem pa pridejo ti pod ostrino novega zakona. Nemški tekst pa se glasi:

«Die bisher angemeldeten Eigenjagden bestehen auch hinfort im Mindestmaße vom 115 ha; in jeder anderen Beziehung gelten auch für solche Jagden die Bestimmungen dieses Gesetzes.

Für Eigenjagden, die erst nach der Publizierung dieses Gesetzes neu gebildet werden, gelten die nachfolgeden Bestimmungen.»

In tu potem zopet sledi celi § 4., kakor je tiskan. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: «To bi bil pa potem privilegij; čemu pa to?»)

Če boste vmes govorili, gospod Kobi, potem bom še več govoril.

(Predlog se podpre — Der Antrag wird unterstützt.)

Sedaj imam staviti predlog k § 5. V tem paragrafu se reče pod točko a): « . . . da pod navadnimi razmerami ubrani uhod . . . divjačini». Tukaj predlagam samo formelno, da se namesto besede «ubrani» vstavi beseda «zabranjuje», ker vendar dalj časa traja stvar.

(Predlog se podpre — der Antrag wird unterstützt.)

Sedaj pridem k § 6. Tukaj gre za princip. Že v odseku se je govorilo o tem in so bila že takrat nekako različna mnenja. Določeno je v prvem odstavku, da občini pristoji samosvoj lov po § 4. le glede k občinskemu premoženju spadajočega, bodisi v njenem ali v tujem občinskem ozemlju ležečega zemljiškega prostora. To je pravilno, v drugem odstavku se pa govori o «agrarskih združbah» in o drugih takih «združbah upravičencev». Načrt torej pravi, kjer je taka skupina navzoča, naj bo tudi agrarska, se jej odreka pravica do samosvojega lova, če ima tudi ta skupina toliko zemljišča, da bi ustvaril obseg tega zemljišča samosvoj lov. Torej tukaj se je oškodoval agrarski princip, ustanovila se je neka izjema in jaz ne uvidim, zakaj to, in tudi v poročilu odseka ne najdem nobenega odgovora na to vprašanje. Jaz ne vidim, če ste se odločili za samosvoje love, iz kakega razloga naj bi bile izključene te agrarske skupine. Torej jaz ne uvidevam tiste notranje pravniške sile, ki bi govorila zoper ta samosvoj lov agrarskih skupin, in zato sem za to, da se tem skupinam tudi prideli samosvoja lovska pravica. Seveda sem tudi za to, da se stvar nekoliko v sklad spravi z obstoječimi razmerami, zato, da se tak lov ne sme dati po skupini upravljati, da ga ne upravlja taka skupina, ampak da ga le v najem dá občina. Občina dobi pravico glede takih samosvojih lovov, v imenu združnikov lov v najem dati, in sicer čisto samostojno, ne v zvezi z občinskim lovom, to pa zaraditega, ker je le pri taki zakonski določbi mogoče to stvar v tir spraviti, ker potem je preveč lastnikov in ti bi se glede zakupa ne mogli zravnati in bi nastali prepiri, ki se morajo odstraniti.

To so torej razlogi, da stavljam pri § 6. sledeči predlog:

«V drugem odstavku naj se končne besede spremene tako: samosvoj lov pristoji užitnim upravičencem, vendar pa se ima vedno oddati v zakup pótem občine. Glede tega je zmiselno uporabljati predpise § 8.»

Nemško: «steht die Eigenjagd den Nutzungsberechtigten zu. Diese Eigenjagden müssen stets im Wege der Gemeinde verpachtet werden. Diesbezüglich sind die Vorschriften des § 8 sinngemäß anzuwenden.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj pridem k § 8. K temu paragrafu bom predlagal dve spremembi. Tukaj vidite gospodje, da določa ta paragraf v prvi točki tisto, kar je potrebno glede fiksiranja takozvanega občinskega lovskega okraja. V drugi točki določa ta zakon principielno, da je občina zastopnik tistih zemljiških lastnikov, ki pridejo v poštev za lovsko izvrševanje. Torej ti lastniki dobijo nekakega varuha in zastopnika, nekakega postavnega pooblaščenca, in to je občinski zastop. No, in sedaj se določa v tretjem odstavku, da občina lahko izvršuje to oblast, katero jej dá zakon nad zemljiškimi lastniki, na ta način, da sklene, ali da dá lov v zakup ali pa da ga sama izvršuje v lastni režiji. Torej gospodje, to je ena stvar, katera se mi zdi nevarna. Jaz sem že preje, ampak samo mimogrede, v tej zadevi govoril in zato sem sedaj primoran, nekoliko več v stvar se podati. Jaz sem rekel, da je to princip, ki je vodilen za Vas, da pa se meni zdi nevaren, nevaren zategadelj, ker ima občina dvojno pravico, da dá lov ali v zakup ali pa da ga v lastni režiji upravlja. Jaz takoj odkrito povem, da se vojskujem proti temu načelu. Odvzemimo občini pravico, da bi smela skleniti, da lov dá v zakup ali ga upravlja v lastni režiji. Kaj bo posledica tega, če bo občini prideljena ta pravica? To se že naprej ve, da bodo večinoma občine sklepale, da naj se vsaj prva leta ko bo ta zakon stopil kot nekaj novega v veljavnost, da naj občine poskusijo, da obdrže love v lastni upravi, in potem bo pravzaprav občinski zastop zakupnik, le da mu ne bo treba plačati zakupnine. To je ena stvar, in druga stvar je pa, gospodje, katero moram zopet in zopet naglašati: Ne dajajte kmetu prilike, da bi se ga poprijela lovska strast! Vsaj je čisto resnično, da je še marsikateri graščak tudi že prišel na kant, ampak graščak ima po navadi vendar nekoliko več fonda za seboj, kakor preprost kmet. Kmet bo veliko prej prišel na kant, in po mojih mislih

je to jako slaba vzgoja našega ljudstva, če ga dovajate k lovu. Torej še enkrat rečem, opuščajte v zakonu vse, kar bi pomnožilo prilike, s katerimi se naš kmet privabi v lovsko strast.

No, gospoda, pri tem je pa še, kakor sem že omenil, stvar nevarna tudi zategadelj, ker je nehote samo ob sebi umljivo, da če bodo občine lov imele v svoji lastni upravi, da bodo vsako leto imele velike izgube. To je tako jasno, kakor je jasno božje nebo, in če se bo župan bolj interesiral za lov, tem večje bodo izgube, ker bo občina morala vse poplačati, in naravno je, da bodo troški rastli od leta do leta, in že zaradi sovraštva, ki mora vsled tega med kmeti nastati, prosim, ne vdajte se tej reformi. Če bo tudi šlo samo za manjše zneske, ljudje bodo revoltirali, češ, kako pridemo do tega, da bi za občinski lov še kaj plačali, ko bi morali od njega imeti celo dobiček. Mislim torej, da je od mene nasvetovana sprememba čisto pametna. Pomislite pa še, da je stvar tudi še z drugega stališča vpoštevati kot nevarna. Vsak zakupnik lova mora plačevati lovske škode, in pri tem pa tisti, ki upravlja lov, občina, tudi ni izvzeta. Vsaj ni ta pravica, zahtevati odškodnino za škodo, povzročeno po divjačini, ki je štatuirana v § 67., navezana samo na zakupnika, ampak vsak, ki je upravičen izvrševati lov, je dolžan povrniti škodo po določilih tega zakona. Če torej občina izvršuje lov v lastni upravi, potem je jasno, da bo občina tudi obsojena, da bo morala škodo povrniti, ki je bila po divjačini povzročena, dasi bodo morda dohodki iz lova v dotični občini preklicano majhni. To bo povzročilo le sovraštvo in veliko prepirov. Dalje je še nekaj drugega. Občine bodo sklepale, da naj se lov upravlja v lastni režiji, ker bodo rekle, vsaj je to zadeva cele občine, ne pa zadeva posameznikov. Torej ti pomisleki po mojem mnenju opravičujejo, da se postavite na načelo: Lovi se morajo vsekdar dati po občini v zakup, in ena sama izjema more biti: v lastni režiji se smejo od strani občin samo takrat izvrševati, če se niso mogli preje dati v zakup. To je jasno in kratko načelo in zato se bom usojal staviti k § 8. tale spreminjalni predlog: Tretji odstavek tega paragrafa naj se, namesto kakor sedaj, glasi:

«Občinski zastop oddaja v korist zemljiških lastnikov lov v zakup; v lastno režijo ga sme prevzeti le tedaj, če se lov ni mogel v zakup oddati.»

«Die Gemeindevertretung hat die Jagd zugunsten der Grundeigentümer zu verpachten; die Gemeinde verwaltet die Jagd nur dann in eigener Regie, wenn selbe nicht verpachtet werden konnte.»

Za slučaj, da bi se ta moj predlog odklonil, imam pa še eventualni predlog. Za slučaj odklonitve tega predloga namreč nasvetujem, naj se v tem odstavku zopet spremene besede «v korist zemljiških posestnikov» v besede «v korist zemljiških lastnikov».

Tukaj je to posebno važno, ker je nemški tekst pa še bolj zmeden, in se tukaj pravi «zugunsten der Gemeindebesitzer». Mislim si nazadnje tudi lahko kaj pod tem izrazom «Gemeindebesitzer», ampak «zemljiški lastnik» ni «Gemeindebesitzer».

(Predloga se podpreta — Die Anträge werden unterstützt.)

Torej to je prvi predlog in sedaj bi predlagal še en kratek dostavek, o katerem smo že veliko govorili. Jaz stojim na stališču, da je za kmetski interes čisto vseeno, ali je zakupna doba dolga šest let ali pa če traja samo tri leta. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: «Ne, to pa ne!») Kakor hitro je zajec v prepovedi, je vseeno. Na drugi strani pa za lovca to ni vseeno, ker mu ni dana prilika, vpeljati potrebne odredbe, da se lov postavi na višji nivô. Potem bodo obilna lovišča, ki se bodo pečala samo s perutnino, s pernato divjačino, in za ta lovišča bodo lovci morali precej skrbeti v tem oziru, da bodo vse potrebno storili, da se lov vsaj v tem pogledu poviša, če pa zakupno dobo določite samo na tri leta, ne bo nobeden tako nepreviden, da si bo nakupoval dragih poljskih jerebic itd. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: «Jerebice napravljajo tudi veliko škode.») Poljska jerebica prav nič. Sklicujem se na Brehma samega. Poljska jerebica je za Vas kmete velikega pomena in koristi, ker dosti plevela prežene; če jo zatrete, boste videli, da jo to resnica. Torej jaz predlagam, naj se zadnji odstavek glasi:

«Zakupna doba obsega šest let.»

«Die Pachtperiode dauert sechs Jahre.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj pridem k § 9. Tukaj bom nasvetoval majhno spremembo. Ta paragraf se peča s tistim osobjem, ki ga mora občina imeti v slučaju, če je sklenila, da bo lov obdržala in izvrševala v lastni režiji. Ta paragraf ima res nekaj dobrega na sebi, ker bo neko zapreko ustvaril proti tisti zlorabi, o kateri sem prej govoril in katere se je bati od enega ali drugega župana, da bo namreč vplival na svetovalce, da obdrži občina lov v lastni režiji, da ga potem on v roke dobi. Ta paragraf določa, da mora občina v tem slučaju imeti pa vsaj osobje nekoliko lovsko izvedenškega svojstva, da župan ne bo mogel storiti, kar hoče. Na drugi strani se je bati, da bo župan, ki bo hotel lov imeti, tukaj sitnosti delal in ne bo hotel takega osobja si pridobiti. On bo rekel: Ne potrebujem nobenih izvedencev, bom že jaz sam izvedenec. In zato se je bati, da bo tak občinski mož renitenten postal in se ne bo hotel pokoriti predpisu § 9. Zaraditega je pa tukaj določeno (bere — lieſt): «Ako občinski zastop ne izvrši nastavljenja v roku, ki ga je okrajno politično oblastvo primerno določilo, stori to na predlog političnega okrajnega oblastva deželna vlada v sporazumu z deželnim odborom.» — In te besede, ta konec mi daje povod, da predlagam neko spremembo. Torej gospodje, Vi veste, da je to koristno, če se zapreči, da župan tukaj ne bo zlorabil svoje moči, in da je koristno, če se doseže to, da potem lahko vskoči vmes politična oblast. To je v resnici, v načrtu je nekaj takega nasvetovano, ampak po mojih mislih je nasvet nekoliko pomanjkljiv, ker je besedilo načrta tako, da se vendar lahko pripeti eventualiteta, da se ne bo prišlo do nikakega uspeha, in jaz odkritosrčno takoj povem, da so mi stilizacije takega kalibra, kakor tukaj v § 9., nekaj neljubega, nekaj, česar ne vidim rad v zakonu. Zakon mora biti na ta način sestavljen, da je stvar v vsakem oziru jasna in taka, da se ne more reči, da zakon

obsega nekaj takega, kar na eni strani dopušča, na drugi strani pa prepoveduje. Če zakon ukazuje, da se mora osobje najeti, se bo župan upiral. In za ta slučaj pravi zakon, da nastavi to osobje deželna vlada «v sporazumu» z deželnim odborom. Kaj pa nastane takrat, če se to sporazumljenje med deželno vlado in deželnim odborom ne doseže? Torej v tem tiči nevarnost: Če se deželna vlada in deželni odbor ne sporazumeta, potem obvisi vse v zraku. Jaz ne vem, kje bi bila taka pomoč, če bi se to sporazumljenje preprečilo. Veste pa, da se bo čisto lahko zgodilo, da pride deželni odbor v položaj, ukreniti kako hudo reč, s katero se županu zameri, in da tega ne bo hotel storiti. Vsaj ne pravim, da so sedaj razmere take, da bi se bilo kaj tacega bati, ampak lahko je mogoče, da se bo kaj tacega v prihodnje primerilo, in takrat se ne bo dosegel tak sporazum, in potem bo občina izvrševala upravo lova v svoji režiji ne glede na zakonske predpise in ne tako, kakor bi bilo želeti v interesu zakona in koristi ljudstva. Torej jaz sem na stališču, ali naj se cela stvar sploh odkaže deželnemu odboru ali naj se pa deželni vladi na tak način odkaže ta stvar, da jo bo res mogoče izpeljati. To bo pa le takrat zagotovljeno, če odpadejo besede «v sporazumu z deželnim odborom», in če pravimo, da o stvari odloča deželna vlada potem, ko je zaslišala deželni odbor.

Zato predlagam k § 9. naj se zadnje besede, namesto «v sporazumu z deželnim odborom», glase «zaslišavši deželni odbor» — «nach Anhörung des Landesausschusses».

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj pridem k § 10. Tu imam mal pomislek in ne bom veliko govoril. Ta paragraf določa postopanje, po katerem se ima vesti politična oblast, kadar izbira tiste osebe, ki smejo izvrševati lov pri občini kot zaupne osebe ali lovsko izvedensko osobje takrat, ko je občina lov vzela v svojo lastno režijo. Tudi tukaj sem prepričan, da se bo skušalo na marsikateri način priti okrog zakona, in da bodo županstva delala na to, da bodo med tiste osebe prišle zgolj osebe, ki so popolnoma v njihovih rokah, ki so njih slepi privrženci. Zaraditega se mi zdi nevarno, da se tukaj pravi (bere — lieſt): «Politično okrajno oblasto se mora s primernimi poizvedbami prepričati, ima li dotična oseba lastnosti, ki so potrebne za strokovno opravljanje lova, ako mu to ni že itak znano ali pa dokazano s spričevali.» Jaz sem za to, da bi tele besede «ali pa dokazano s spričevali» — «oder durch Zeugniſſe dargetan», da bi tele besede odpadle, ker nimajo drugače nobenega pomena, nego samo ta pomen, da ga bodo občine, župani izkoriščali v tem oziru, da bodo osebi, katero bodo hoteli spraviti med lovsko osobje, dali spričevalo, da je popolnoma sposobna. In potem bodo politična okrajna oblastva vezana na ta spričevala. Zaraditega predlagam k § 10., naj se črtajo besede «ali pa dokazano s spričevali»; ravno tako naj se v nemškem tekstu črtajo dotične besede.

(Se podpre — Wird unterstützt.)

K § 11. se bom tudi usojal staviti spreminjalen predlog. Gospoda, s tem paragrafom se pričenja novo poglavje, ki ima napis: «Določitev in spremembe lovskih okrajev». Tukaj rad priznavam, da so zakonita določila, ki jih obseza načrt glede določitve lovskih okrajev, boljša kakor določila sedaj veljavnega zakona, ker določajo, da se lovski okraji lahko arondirajo, da se lahko občinski lov, če je primerno, razdeli na dve lovišči. Torej v tem oziru je reformo pozdraviti. Naravno je, da se bodo morala takoj, ko bo zakon v veljavo prišel, z ozirom na te nove določbe in z ozirom na določbe glede samosvojega lova, takoj pričeti dela administrativnih faktorjev, ki bodo merila na to, da se takoj določijo posamezni lovski okoliši po celi deželi. In tukaj bodo občine lahko takoj prišle in priglasile pravico do samosvojega lova ter rekle: Naša občina je prevelika, za celi lov dobimo premalo zakupnine, manj, kakor če bi se lov delil po katastralnih občinah, torej prosimo, da se lov razdeli. Seveda tukaj bodo precej dela imele politične oblasti, želeti pa je, da se to delo kolikor mogoče izvrši poprej, nego se bodo pričeli lovi na podlagi tega novega zakona v zakup oddajati. V tem oziru sem že v odboru, v odseku predlagal pri § 12. primerno spremembo, katera je bila tudi sprejeta. Sedaj pa sem se prepričal, da se lahko še nekaj časa pridobi, ker z določitvijo lovskih okolišev ni treba čakati toliko časa, da stopi zakon v veljavo. Člen I. tega zakona namreč pravi, da stopi zakon v veljavo tri mesece po svoji razglasitvi. Zdi se mi pa, da za ta važna dela, ki jih bo treba izvršiti, ni potrebno čakati toliko časa, da po razglasitvi zakona pretečejo tisti trije meseci, po katerih ima po členu I. zakon stopiti v veljavo, in zaradi tega pravim, naj se tukaj pri § 11. izreče nekako pooblastilo dotičnih faktorjev, da izvrše že poprej dotična dela, o katerih govori § 12., kajti drugače je težko misliti, da bi bil zakon, ki še ni v moči, izvršljiv. Ker je pa želeti, da se dotična v § 12. predpisana dela prejkoprej pričnejo, bi jaz predlagal, naj bi se § 11. namesto kakor sedaj, glasil takole: «Lovski okoliši se določijo takoj, ko se razglasi ta zakon» — «Sobald dieſes Geſetz verlautbart wurde, hat die Feſtſtellung der Jagdgebiete ſtattzufinden.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

In sedaj prestopim k § 12. Tukaj imam seveda tudi staviti spreminjalen predlog. Ta predlog pa velja za ta slučaj in o tem predlogu ne bo treba na vsak način glasovati, temveč, le če obvelja nek drugi predlog, katerega sem stavil k § 4., s katerim je v zvezi. Tam sem stal na stališču, da naj se samosvoji lovi, ker tvorijo nekak premoženjski del dotičnih upravičenih lastnikov, kar jih je dosedaj priglašenih, s svojim dosedanjim obsegom tudi zanaprej vzdržujejo, in tam sem stavil predlog, da naj se šele nanovo ustvarjeni ali konštituirani samosvoji lovi ravnajo glede obsega po določilih tega novega zakona. In sedaj pravi § 12., da imajo takoj, ko stopi zakon v moč, politična oblastva razglasiti po celi deželi, da se bodo pričela tista dela, katerih končni uspeh bo določitev lovskih okrajev. V ta namen se bodo občine morale zglasiti pri političnem oblastvu, in v ta namen se bo moral tudi vsak drugi zglasiti, ki živi v veri, da ima pravico do samosvojega lova. Ta bo moral dokazati, da ima 300 ha ali

približno 600 oralov zdržema ležečega sveta, in po mojem predlogu pa vsaj dokazati, da ima najmanj 200 oralov ali 115 ha sveta. V tem oziru sem šel še nekoliko dalje. Zakonski načrt določa, da tisti, ki ima saj 300 ha zemlje, mora priglasiti dotično svojo pravico do samosvojega lova, in če je ni priglasil, mora zopet toliko časa čakati, dokler ni dotična zakupna doba pošla. Stvar je razumljiva. Če ni priglašen dotični samosvoj lov, bo ostal del občinskega lovišča toliko časa, dokler zakupna doba ne bi potekla. Šele takrat ima lastnik zopet pravico zahtevati, da se dotično zemljišče izloči. Ker sem stavil svoj spreminjalni predlog in videl, da agrarci toliko važnost pokladajo na zvišanje samosvojih lovov na 300 ha, in ko sem zastopal stališče, da vsaj dosedaj z manjšim obsegom priglašeni lovi ostanejo tudi v bodoče samosvoji, sem pa pri tem paragrafu neko omejitev nasvetoval. In sicer nasvetujem, da se vsi ti samosvoji lovi, ki ne dosegajo 300 ha in se ne zglase pri prvem uradovanju, ki se bo razpisalo v zmislu § 12. tega načrta, pozneje več izločiti ne smejo. Torej to bistveno razliko jaz določujem med dosedanjimi lovi glede obsega 115 ha in bodočimi samosvojimi lovi, kateri bodo morali v vsakem slučaju dosezati obseg 300 ha. Vsled tega predlagam, da bi se tretjemu oddelku § 12. dodalo: «Če dosedanji samosvoji lovi z obsegom pod 300 ha niso bili zglašeni, se pozneje več izločiti ne smejo.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj preidem še k § 13. Tukaj se moram sklicevati na to, kar sem že povedal prej pri neki priliki. § 13. se glasi: (bere — liest):

«Ako se v teku lovske upravne dobe zglasi samosvoj lov na ozemlju v § 4. ali 5. označene vrste in je to ozemlje ali v teku te lovske upravne dobe šele nastalo ali pa svoj čas ni bilo zglašeno za izločitev po predpisih § 12., tedaj nastopi pravica do samosvojega lova šele s prihodnjo dobo.

Če pa ležijo deli zglašenega samosvojega lovskega okraja v občinskih lovskih okrajih, katerih lovske upravne dobe različno potekajo, tedaj se začne pravica do samosvojega lova šele s koncem tiste lovske upravne dobe, ki poteče najzadnje.

Med tem časom ostanejo posamezni deli tega na novo nastalega samosvojega lovskega okraja spojeni z dotičnimi občinskimi lovišči.

Politično okrajno oblastvo mora zglasitev in dokazila presoditi, izvršiti še morda potrebne poizvedbe in potem razsoditi, se li ima zglašeno ozemlje izločiti iz občinskega lovišča ali ne.

Kadar se zglasi povečanje že obstoječega samosvojega lovskega okraja, uporabljati je zmisloma gornja določila.»

Da ne bodo tukaj nastali kaki dvomi in da ne bi kdo mislil, da je to določilo veljavno samo za tisti slučaj, če ima občina kak lov v svoji upravi, ne pa tudi za slučaj, da ga je dala v zakup, predlagam to spremembo, da naj se povsod v tem paragrafu namestu «lovska upravna doba» reče «lovska zakupna, oziroma upravna doba — Jagdpacht-, beziehungsweise Jagdverwaltungsperiode».

(Se podpre — Wird unterstützt).

Kar se tiče § 14., ne vem, kaj se bo ž njim učinilo. Jaz tu ne bom stavil nobenega predloga, ampak samo še enkrat konštatujem, da je napačno poročilo upravnega odseka in da zamolčuje sklep upravnega odseka, ki je bil v resnici sprejet.

Deželni glavar:

Ali ste že nehali gospod poslanec, ste pri koncu s svojim govorom? Sicer bi moral prositi, da ne delate predolgih intervalov.

Poslanec dr. Tavčar

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz moram vendar nekoliko premisliti; ko imam tako veliko materijo pred sabo, moram vendar nekoliko pogledati, da kaj ne pregledam.

Sedaj preidem k § 23. — Nekoliko potrpežljivosti morate vendar imeti z nami, gospod deželni glavar, saj nas tako zadosti pritiskate, da nam niti jesti ne pustite. Za nas ni tako dobro preskrbljeno kakor za prijatelja profesorja Jarca, ki se kar cedi veselja, da je tako dobro kosil. (Poslanec — Abgeordneter prof. Jarc: «Ali veste, kako je v ‚Krstu pri Savici?'») Torej v § 23. bom preskočil nekatere točke. § 23. se peča z lovsko dražbo. Predpisano je, da se mora lov v zakup oddati, kadar se sklene, da se mora v zakup oddati, pótem dražbe, in sicer te dražbe lahko izvršuje občina sama. To omenjam mimogrede in opozarjam na to, da za ta slučaj, če je občina sama dražbo vodila, ni jasnega določila v § 23. V slučaju, če je dražba bila pri okrajnem glavarstvu, nastopijo lahko različni pripetljali, na katere se mora zakonodajalec ozirati. Vsled tega pripušča tudi zakonski načrt, da je odprta pritožba, če je v kakem slučaju lov bil zdražitelju odkazan, dasi bi postavno to ne bilo utemeljeno. Zategadelj je politična oblast poklicana, razsoditi včasih o tem, ali je kaka dražba neveljavna in ali je spremeniti odkaz lova, kakor se je bil v prvem hipu izrekel. V tem oziru se glasi drugi odstavek (bere — liest): «Kadar se zoper odkaz vloži in za utemeljeno spozna pritožba, je razsoditi, da je izvršena dražba neveljavna in da je občinski lov iznova dati v zakup za ostali čas zakupne dobe, razen, če o pritožbi razsojajoče oblastvo odkaže občinski lov drugemu ponudniku, ki je vložil priziv».

Torej tole določilo je silno nejasno. Kaj je umeti pod besedo «ponudnik»? «Ponudnik, ki je vložil priziv!» Tukaj sta mogoči dve interpretaciji. Če se je dražba lova izvršila, potem je dvojno mogoče, da se dá pravica do pritožbe samo tistim, ki so se dražbe faktično udeležili, ali pa sploh vsakemu, bodisi da se je dražbe udeležil ali ne, samo da pozneje pride, vloži pritožbo in napravi kako ponudbo. Torej ponudniki niso samo tisti, ki so se faktično udeležili dražbe, ampak ponudnik postane lahko vsak, ki pozneje pride in stavi ponudbo, če se tudi ni udeležil dražbe. Torej v tem pogledu je potrebna jasnost v zakonu, ker to morate priznati, da besede, kakor so tukaj tiskane, niso jasne. Kako je sedaj s to stvarjo, ali sme samo ponudnik iz

tistega ožjega kroga priti s pritožbo, ali pa smejo priti pritožbe sploh iz tega občnega kroga ponudnikov? Jaz sem na stališču, pa samo zaradi reda, da ga bo mogoče napraviti in vzdrževati — če je kak občinski lov na dražbi, da je udeleženec pri dražbi samo tisti, ki se je v resnici udeležil dražbe, in da sme torej rekurs vložiti samo tisti, ki se je dražbe res udeležil. Če se pa postavite na širše stališče, da postane lahko ponudnik vsak, potem pa bodo po mojih mislih razmere nastale, ki se sploh vzdrževati ne bodo mogle.

Zategadelj predlagam k § 23., k drugemu odstavku, naj se konec glasi: «ki je vložil priziv ter se je bil dražbe udeležil — und ſich an der Lizitation beteiligt hatte.»

(Se podpre — Wird unterſtützt.)

In sedaj pride § 24....

Deželni glavar:

Sedaj pridem jaz, in ne § 24., tem bolj ker se mi je ravnokar povedalo, da je moj gospod namestnik — bržkone vsled tistega atentata na naše zdravje — obolel, da ima želodčni krč, in ker moram jaz vendar tudi nekaj užiti. Potem sem Vam zopet na razpolago, ako treba tudi 48 ur. Jaz bom torej prekinil sejo, pa samo za pol ure, in gospod poslanec dr. Tavčar bo potem po prekinjeni seji, ko se bo zopet otvorila, nadaljeval svoj govor. Torej seja je prekinjena.

(Seja prestane ob 1 uri 45 minut popoldne in se nadaljuje ob 2. uri 37 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 45 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 2 Uhr 37 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje, sklepčni smo. Povabljam gospoda tovariša dr. Tavčarja, da nadaljuje svoj govor.

Poslanec dr. Tavčar

(nadaljuje — fortfahrend):

Sedaj pridem k § 24. Ta paragraf določa, da ima tisti, ki je lov v zakup vzel, 14 dni potem, ko se mu je odkazal, povrniti troške, ki jih je morda povzročil odkaz, oziroma zakupovanje, in, kar je glavna določba, da mora vložiti primerno kavcijo. V drugem odstavku je potem povedano, kakšen namen ima ta varščina ali kavcija. Med te namene spada, da mora kavcija služiti v pokritje troškov, ki nastanejo pri odpravljanju v zakup vzetega občinskega lova in ki jih mora plačati zakupnik, naposled za zakupnino in pa za izpolnjevanje drugih zakupniku po zakupni pogodbi naloženih obveznosti. Torej ta zadnji odstavek ne vem, ali je jasen dovolj ali ne. Poročilo niti deželno odborovo niti ono upravnega odseka ne podaje v tem oziru nikakega pojasnila. Splošno se pravi, da ima kavcija služiti v pokritje morebitnih glob, dalje za troške pri upravljanju lova, za zakupnino in pa za izpolnjevanje drugih, zakupniku po zakupni pogodbi naloženih obveznosti. Tukaj nastane vprašanje, in to vprašanje bi se moralo po mojih mislih, kakor hitro stoji tukaj dostavek, da je kavcija namenjena v pokritje «zakupnine in pa za izpolnjevanje drugih zakupniku po zakupni pogodbi naloženih obveznosti», pred vsem rešiti. Vprašanje namreč, ali je kavcija morda namenjena tudi v to, da se iz nje, ako se eksekucija ni dala z uspehom izvesti, pokrijejo tudi tiste lovske škode, katere mora zakupnik ex lege plačevati. Torej mogoče je, da če bo kdo prebral ta odstavek, bo mislil, da med po zakupni pogodbi naložene obveznosti spada tudi obveznost, pokriti in poplačati tiste škode, za katere obvezanec stoji s svojim premoženjem v zmislu predpisa § 67. Ali jasno to ni, po mojih mislih nastanejo lahko dvomi, ali gre tu za obveznost, ki izvira iz zakupne pogodbe ali ne. Jaz mislim, gospoda, da je to obveznost, ki ne izvira iz zakupne pogodbe. Zakupna pogodba je kontrakt, sklenjen med dotično občino in med zakupnikom, in ta pogodba je lahko tudi tako narejena, da se bo o njej izreklo, ti si zavezan plačati vse škode, ki jih napravlja lovska žival, tvoje lovsko osobje in eventualno tudi zajec, čeravno je izvzet iz lovnih živali. Navadno se pa pogodba ne bo tako glasila in zakupnik ne bo vezan, iz pogodbe plačati odškodnino, ampak ta obveza izvira vselej zgolj le iz postave same. Jaz pa polagam važnost na to, da se to vprašanje takoj pri tej priliki korenito reši. Jaz polagam važnost na to, da se po zakonu izreče, ali služi kavcija tudi v pokritje tistih lovskih škod, za katere je zakupnik ex lege vzmislu § 67. tega načrta odgovoren, in jaz se tu postavljam čisto na Vaše agrarsko stališče, gospoda. Jaz se postavljam na agrarsko stališče zategadelj, ker sem prepričan, da je ravno vprašanje glede lovskih odškodnin napravilo med kmetskim ljudstvom največ slabe krvi. Jaz bi hotel v tem oziru v zakonu imeti določbo, s katero je poškodovancu pokritje njegove škode kolikor mogoče zavarovano. Jaz to tudi zategadelj storim, ker se mi vidi jako umestno, da se stvar glede škode hitro reši, potem ko je enkrat razsodišče dotično škodo presodilo. In zategadelj bi jaz zagovarjal načelo, da naj se v zakonu principielno izreče, da je po zakupniku založena lovska kavcija odgovorna, če se smem tako izraziti, tudi za njegove škode, v katere bo obsojen, da jih ima plačati. Je na prvi pogled to nekaj trdega po mojih mislih, ampak zadeva, če se izpelje, je vendar le taka, da bo vsled tega vprašanje dobilo naravno rešitev in da bo vsak lovec hitel poplačati škodo. Potem ne bomo imeli eksekucij, pri katerih bi se v ospredje potisnili slamorezniki, češ, tam si iščite odškodovanje! Takih razmer bi jaz ne hotel, ampak želel bi, da bi lovski zakupniki že na podlagi zakona živeli v zavesti, da jim je škode hitro poplačati.

Zategadelj se bom usojal k § 24. predlagati dostavek, v katerem se bo to načelo izreklo, vsaj nekoliko sramežljivo izreklo, tako da bo zakupnik lova vendar le imel interes na tem, da prejkoprej plača škode. Jaz želim izraziti načelo, da je lovska kavcija tudi zato tukaj, da se iz nje povrnejo škode v zmislu § 67. v slučaju, če bi zemljiški posestnik brezuspešno poskušal z eksekucijo izterjati svojo odškodnino. Agrarci morate priznati, da je to iz stališča kmeta jako vpoštevati, ker

je s tem dana predvsem garancija, da ne bodo pravi lovci ostali lepo v zatišju in da se ne bodo za zakup lova silili ljudje, ki nič nimajo in katerim bi se v slučaju lovskih škod ne moglo nič odvzeti, oziroma od katerih bi se škode ne dale izterjati.

Zatorej predlagam sledeči dostavek k temu § 24., in sicer k drugemu odstavku. Vse lahko ostane kakor je, samo nasvetujem, da se na koncu pristavi:

»Končno tudi v pokritje odškodnin, v katere se je zakupnik obsodil, in katere se z eksekucijo izterjati niso mogle.

Die Kaution haftet auch für Entschädigungen, in welche der Pächter verurteilt wurde und welche durch Exekution anderweitig nicht eingebracht werden konnten.«

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Prestopim k § 26. Ta paragraf ima neko važno določilo, določilo namreč o tem, kako naj se lovska zakupnina porabi. Seveda, ker je princip vseh lovskih zakonov ta, da je pravica do lova izvir lastnine do zemljišča, je samo ob sebi umevno, da mora veljati v zakonu princip, da imajo do lovske zakupnine pravico vsi lastniki zemljišč, ki leže v dotični občini. To je star princip, ki se pa navadno ne izvršuje, ker — gospodje, v tem smo si pač vsi edini — dotična zakupnina, če je tudi relativno včasih visoka, če se pa prenese na vsa posestva, ležeča v občini, pride nazadnje na posameznega lastnika vsota, ki je naravnost smešna, na drugi strani pa že sedaj dajejo take reči silno veliko posla, in dotični zemljiški lastnik pa dobi nazadnje nekaj vinarjev in za vsa druga upanja, ki jih je imel, se pa sme obrisati. Tu mislim, da bi bilo silno pametno, in predlagal bi, naj se v zakon sprejme določilo, da gre zakupnina vsa v občinsko kaso. (posl. Kobi: »Oho!«) Veliki posestniki, kakor gospod tovariš Kobi, bodo seveda ugovarjali, ampak ljudska volja bo z nami držala in ne z Vami, no, pa ta stvar je seveda najbrž neizpeljiva in ostalo bo pri tem, da bo lovska zakupnina se faktično iztekala v občinsko kaso in da se bo le redkokdaj oglašalo prebivalstvo z zahtevo, da naj se razdeli ta zakupnina na v občini ležeča posestva. No, na drugem mestu se je zakon že uklonil tej misli, misli namreč, da bi bilo koristno, če se ti lovski zakupi, lovske zakupnine pridobe občini. Vsled tega se v drugem odstavku § 26. priporoča, da vsled sklepa občinskega zastopa se sme donos občinskega lova, če upravičenci ne ugovarjajo, porabiti za občinske svrhe. Jaz pa bi raje videl, da bi se lovska zakupnina vselej morala uporabljati v občinske svrhe, ker to pride tudi v korist dotičnim stanovalcem, saj ti morajo plačevati po razmerju visokosti davkov občinske doklade, in če se zakupnina porabi tudi v pokritje občinskih potrebščin, so olajšani glede drugih bremen, in večje kakor je posestvo, bolj bodo olajšani. Torej princip pravičnosti s tem ne bi bil kršen. Ampak na drugi strani je stvar danes neizpeljiva in morala se je v zakon vzeti določba, da se smejo te zakupnine izjemoma porabljati v občinske svrhe. Pogoj je na eni strani, da občina to sklene, in drugi pogoj je ta, da občani temu ne ugovarjajo. No, in če je stvar že enkrat v zakonu, mora pa biti popolnoma jasna. In zato je potrebno, da se, če tudi gre za nekak superfluum, vendar izreče v zakonu, da se ima dotični občinski sklep primerno razglasiti. Tendenca občine bo šla včasih na to, da sklep napravi, ne da bi ga razglasila, in zato se usojam k drugemu odstavku § 26. predlagati sledeči dostavek:

»Dotični sklep je na v kraju navaden način razglasiti.

Der betreffende Beschluß ist in der ortsüblichen Weise zu verlautbaren.«

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj prestopim k § 27. Tukaj je določba, da je zakupljeni lov deloma ali popolnoma prepustiti v podzakup, dopustno le tedaj, če je na eni strani politična okrajna oblast temu pritrdila in če so na drugi strani temu pritrdili udeleženi občinski zastopi. Ravnotako je tudi zamena posameznih delov sosednih lovskih okolišev odvisna od pritrditve političnega okrajnega oblastva in občinskih zastopov. Pri tem vprašanju bi jaz rešil, oziroma hotel rešiti neko agrarsko vprašanje, ker jaz pripoznam, da so agrarske težnje vendarle nasprotne samosvojim lovom. Zastopniki kmetskega ljudstva občutijo te love deloma po nepotrebnem kot težavo. Dostikrat da lastnik takega lova lov v zakup. To pravico ima seveda lastnik. Moja tendenca, kakor ste že posneli iz mojih govorov, gre na to, da bi se kolikor mogoče ublažila taka nasprotstva na eni strani med kmetskimi posestniki, kolikor jih je v občini, in na drugi strani med tistimi zemljiškimi lastniki, ki imajo v občini samosvoj lov. In v tem pogledu se mi vidi jako primerno, če bi se — in k temu je brezdvojbeno ta legislativna korporacija upravičena — napravila neka sprememba, s katero bi nobenemu ne bila odvzeta nikaka pravica, kakor n. pr. pri § 4., ampak s katero bi se le v interesu lova postavila v zakon neka omejitev, ki je jako previdna in na vse strani dopustna. Ta sprememba gre na to, da v tistih slučajih, ko je lastnik samosvojega lova prišel do sklepa, da ga ne bo več sam upravljal, ampak da ga bo dal v zakup, da bi se v teh slučajih izvršila nekaka zakonita presija na lastnika takega samosvojega lova, da se mu sicer ne vzame prostost, dati svoj samosvoj lov v zakup s prosto voljo, ampak da je tukaj normirana v zakonu nekaka predzakupna pravica na korist občini, oziroma na korist lastniku drugih posestev v občini. Torej moje mnenje gre na to, da naj bi se v zakon sprejela sprememba ali da naj bi se v zakon sprejelo določilo, s katerim se lastniku samosvojega lova, kadar ga hoče dati v zakup, predpiše, da mora ta lov najprej ponuditi občini, in sicer na tak način, da ga potem občina z drugim občinskim lovom da v zakup. To bi bilo nekaj pametnega, ker v tistem hipu, ko bi se to izvršilo, da gredo tudi vsi samosvoji lovi z občinskim lovom v zakup, bi prenehale vse pritožbe in vsa nasprotstva proti samosvojim lovom. Seveda občina bi potem te love ravno tako dala v zakup, kakor oddaja v zakup svoje love. Če gre lov v zakup med zakupno dobo, sem prepričan, da bo vsak zakupnik rad prevzel lov v zakup, in se uporabljajo v tem slučaju sorodni predpisi, ki so že obseženi v zakonu, in niti najmanjših težav ne

bo radi tega, kako naj se zakupnina razdeli, ker imamo že v tem pogledu sorodna določila v zakonu. Za tako delitev je merodajna površina in velikost dotičnega posestva.

Torej v tem oziru bi nikjer ne nastale nobene težave, in zategadelj mislim, da bi bilo umestno, če bi se s tem vprašanjem bavili, in zatorej predlagam, da naj se k § 27. napravi še tretji odstavek, ki naj bi se takole glasil:

«Če hoče lastnik samosvojega lova ta lov dati v zakup, ga ima prepustiti občini, da ga odda z občinskim lovom v zakup. Glede delitve zakupnine se imajo podobni predpisi tega zakona zmiselno uporabljati.

Wenn der Eigentümer einer Eigenjagd dieſelbe verpachten will, ſo hat er die Eigenjagd vorerſt der Gemeinde anzutragen, damit ſolche mit der Gemeindejagd gemeinſchaftlich verpachtet wird. Bei der Teilung des erzielten Pachtſchillinges ſind die verwandten Beſtimmungen dieſes Geſetzes ſinngemäß anzuwenden.»

(Se podpre — Wird unterſtützt.)

Pri § 28. moram zopet staviti eventualni predlog za ta slučaj, če se moj predlog, katerega sem stavil k § 8. ne sprejme. V § 8., sem predlagal, da naj se občini odvzame pravica, da lahko sklene ali da dá lov v zakup ali pa da ga sama v lastni režiji upravlja. Torej, če se dotični moj predlog sprejme, bi se moral tudi § 28. nekoliko spremeniti, če bi se pa predlog zavrnil, pa stavim eventualni predlog, da se tudi tukaj v četrtem odstavku besedica «posestniki» spremeni v «lastniki». Tukaj je pa to zelo važno. Tukaj imate besedilo (bere — lieſt): «Glede uporabe morebitnega čistega dobička veljajo določila § 26. Mogoč primanjkljaj morajo po sklepu občinskega zastopa pokriti zemljiški posestniki v razmerju velikosti svojih zemljiških posestev, privzetih v dotični lovski okoliš.» Torej tukaj seveda mora biti zakon čisto določen in jasen. Če boste, gospodje, sprejeli ta paragraf s tem besedilom, kakor je tiskan, bo pri takih zahtevkih nastalo veliko prepirov. Gotovo nihče rad ne plača davkov in takih reči, vsak je vesel, če ni nič plačati treba, če pa ostane pri tem besedilu, kakršno je tukaj tiskano, potem bo dostikrat lastnik se začel prepirati in bo rekel, moje posestvo je štantno, zakon tukaj ne govori o lastnikih, ampak o zemljiških posestnikih, in pravda je gotova. Prepiral se bo, stvar bo šla po vseh inštancah, advokati se bodo futrali in še tisti, ki bo imel razsojati, ne bo vedel, kako naj sodi, ker je zakon v tem oziru teman.

Torej, gospod deželni glavar, če se pri § 8. ne sprejme moj principielni predlog, predlagam eventualni predlog, da naj se v četrtem odstavku § 28. besedica «posestniki» zamenja z besedico «lastniki».

(Se podpre — Wird unterſtützt).

Sedaj imam še tri paragrafe pri tej skupini, h katerim hočem staviti spreminjalne predloge. K § 31. nimam ničesar predlagati, pač pa imam spreminjalne predloge pri § 29. in 30. Najprej se bom pečal s § 29. Sedaj se v zakonu pričenja nov oddelek, katerega namen je, določiti, kdaj da nastane razveljavljenje kake lovske zakupne pogodbe, in kdaj se sme oblastveno kak lovski zakup razveljaviti. No, in tukaj je v § 29. pred vsem določeno, kar sicer ni navadno, da se dotični kontrakt razveljavi ipso iure takrat, če je zakupnik umrl. Gospodje, jaz ne vem, ali je ta stvar dobro premišljena ali ne. Jaz bi bil tukaj ostal na stališču, ki se navadno zastopa v navadnem življenju, da smrt kontrakta ne prelomi. Če se to načelo praktično izvaja, postane velika negotovost, in je izključeno, da bi se v pravno življenje to smelo uvesti. Tudi pri lovskem zakupu se sklene pogodba. Vsaj zakon sam pravi v enem prejšnjih oddelkov, da zakupnik sklene zakupno pogodbo, in sedaj nastane vprašanje, ali sploh kaže zaradi take pogodbe ustanoviti izvanredno določbo, da smrt prelomi pogodbo. Po mojih mislih je to absolutno nepotrebno, če bi pa logičen bil, bi moral gospod poročevalec tudi podati se na drugo polje, ki istotako govori, da bi se lahko pogodba razveljavila. S fizično smrtjo je dostikrat primerjati pravniško smrt. Tisti, ki umre, ni več vezan na pogodbo, tisti pa, ki slučajno pravniško umre, ta pa je vzlic temu vezan po besedilu tega zakona. Torej tu je neka pravniška inkonsekvenca, ki je zlezla v načrt, in jaz mislim, da je najbolje, če se to izjemo, katero določa ta načrt v § 29. v prvem odstavku, nekoliko odpravi, in sicer na ta način, da bi se ne reklo direktno «s smrtjo preneha zakupna pogodba», ampak, da naj se dediču, ki pa seveda mora imeti vsled predpisov tega zakonskega načrta gotovo lovsko kvaliteto, dovoli, da lahko vstopi v zakupno pogodbo. Torej dedič naj, če ima potrebna svojstva, ako hoče, vstopi v lovsko zakupno pogodbo. To pa ni priporočljivo samo iz pravniških ozirov, ampak tudi iz praktičnih razlogov. Saj občini ni nič na tem ležeče, da se lov da večkrat v zakup, ampak mora jej več biti na tem ležeče, da je stvar stabilizirana in da ni potreba dražb večkrat ponavljati. Zato je priporočati že iz praktičnih ozirov, da se dedičem dà pravica da vstopajo v zakupno pogodbo, in s tem prihrani občini nekaj posla, dostikrat dragega posla, in neprijetno v zakup oddajanje lova. Zato se usojam predlagati k § 29., naj se prvemu odstavku doda:

«Dedič pa je upravičen, če to hoče, v zakup vstopiti.

Der Erbe iſt berechtigt, ſofern er dies will, in den Pachtvertrag einzutreten.»

(Se podpre — Wird unterſtützt.)

Sedaj pridem še k § 30., to je zadnji paragraf, pri katerem bom govoril. Zdi se mi potrebno, da se še en dostavek sprejme, in sicer zopet iz razloga, da naj lovski zakon, kolikor mogoče, ustanovi take razmere, ki so same ob sebi, kolikor mogoče, malo komplicirane. Torej v tem paragrafu se določajo slučaji, v katerih sme oblastvo lovski zakup razveljaviti. Torej to so določila, po katerih sme okrajno glavarstvo lovski zakup, katerega je oddalo pótem dražbe, v gotovih slučajih razveljaviti. Tukaj je rečeno, da so razlogi za to, če se ne plača varščine ali zakupnine v za to odločenem roku ali če se ne izpolnjuje zakonitih predpisov glede nadzorovanja lova, potem če se opeto-

vano zakrivi kake prestopke tega zakona ali če kdo izgubi zmožnost dobiti lovsko karto. Jaz bi tem štirim skupinam razlogov pridejal še eno skupino, in sicer zaraditega, da bi varoval kmetski interes pri lovu. Jaz bi dal politični oblasti tudi pooblastilo, da sme lovski zakup razveljaviti tudi v tem slučaju, če zakupnik ne plačuje lovskih odškodnin, v katere je bil obsojen. Jaz sem že prej imel priliko izreči, da polagam največjo važnost na to, da se lovskemu zakupniku takoj vcepi zavest, da je njegova velika dolžnost, da točno in reelno poplača odškodnine, v katere bo obsojen. Zategadelj bi jaz v zakon sprejel določilo, da je politična oblast v nasprotnem slučaju upravičena izreči razveljavljenje dotičnega zakupa. Zategadelj se usojam k § 30. predlagati, da naj se sprejme v zakon še peta točka, ki se glasi takole:

«5.) Ako ni plačal odškodnine, v katero je bil obsojen.

5.) Wenn er die Schäden nicht zahlt, zu deren Ersatz der verurteilt wurde.»

In sedaj, gospod deželni glavar, mislim, da pri tej skupini, glede katere se vrši sedaj debata, nimam staviti nobenih predlogov več.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate zadnji predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in pride na glasovanje.

Sedaj pride do besede prvi gospod progovornik poslanec Schollmayer.

Abgeordneter Schollmayer:

Wie ich schon in der Generaldebatte erwähnt habe, ist der Jagdgesetzentwurf an und für sich ganz gut brauchbar und annehmbar. Es sind aber unbedingt mehrere Änderungen notwendig, und mit Befriedigung habe ich aus der Rede des Herrn Generalredners entnommen, daß die Majorität dieses Hauses eine Änderung aus eigener Initiative vorgenommen hat, und zwar die Verminderung der Fläche für die Eigenjagd von 300 auf 115 ha. Diese Änderung in dem Ausmaße der Eigenjagdgebiete gibt mir auch die Hoffnung, daß es vielleicht möglich sein wird, auch noch eine andere wirklich notwendige und zuträgliche Änderung bei § 8 durchzuführen.

Ich habe in der Generaldebatte ein wenig die Geschichte des Jagdrechtes berührt und habe dort auch gesagt, daß ich nochmals darauf zurückkommen werde.

Vorerst muß ich sagen: die Geschichte der Jagd sowohl als des Jagdrechtes war seit jeher nicht nur ex offo, sondern auch privat mein liebstes Studium.

Nun enthält der § 8 eine Bestimmung, welche in der Geschichte des Jagdrechtes ein interessantes Novum bildet. Ich habe früher erwähnt, daß wir im 15. und 16. Jahrhundert den Königsjagdbann und den Grafenjagdbann hatten, und nun würde als Novum der Gemeindevertretungs-Jagdbann hinzukommen. Ich halte es allerdings nicht für gut möglich, daß wir wieder auf den Standpunkt des 15. und 16. Jahrhunderts zurückkehren, durch solche Bestimmungen in das Mittelalter zurückgeschleudert werden.

Ich will keinen direkten Antrag stellen, sondern möchte nur der Meinung Ausdruck geben, § 8 sei in der Weise abzuändern, daß nicht die Gemeindevertretung, sondern die Grundbesitzer selbst darüber zu beschließen haben, ob die Jagd in eigener Regie ausgeübt oder verpachtet werden soll. In eine weitere Begründung will ich mich jetzt nicht einlassen, nachdem noch andere zu diesen Paragraphen sprechen werden. Ich wollte nur auf dieses Kuriosum in der Geschichte des Jagdrechtes hinweisen und bemerke nur noch, daß Herr Graf Margheri einen konkreten Antrag bezüglich der Änderung des § 8 stellen wird.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Demšar ima besedo.

Poslanec Demšar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Tisti gospodje, ki ste za konec debate, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Konec debate je sprejet.

Sedaj omenjam, da sta oglašena za besedo še dva govornika, in sicer kontra gospod poslanec grof Margheri in pro gospod poslanec Bartol. Ta dva imata torej še besedo.

Poslanec Lenarčič:

Gospod deželni glavar, jaz sem se tudi oglasil k besedi.

Deželni glavar:

K temu poglavju?

Poslanec Lenarčič:

Da.

Deželni glavar:

Pro ali kontra?

Poslanec Lenarčič:

Pro.

Deželni glavar:

Potem se bosta imela zmeniti s tovarišem Bartolom, kdo izmed Vaju bo generalni govornik. Ako se ne zedinita, odloči žreb.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da se prekine seja za deset minut, da se gospoda zmenita.

Poslanec dr. Šusteršič:

Volita naj. Če se ne zedinita, potem odloči žreb.

Deželni glavar:

Bom prekinil sejo za tri minute, da se gospoda zmenita.

(Po kratkem odmoru — Nach einer kurzen Pause.)

Zopet otvarjam prekinjeno sejo.

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Graf Margheri

Abgeordneter Graf Margheri:

In Ergänzung meiner Ausführungen in der Generaldebatte habe ich noch einige Bemerkungen zu einzelnen Paragraphen des Entwurfes zu machen.

Was in § 4 die 115 ha anbelangt, welche als Basis für die Bildung der Eigenjagden gelten sollen, so hat schon mein Vorredner darüber gesprochen, es ist auch ein Antrag von seiten der Majorität darüber gestellt worden, ich brauche also darüber wohl nicht mehr zu sprechen.

Ich stelle nun folgenden Antrag:

«Die Befugnis zur Eigenjagd steht dem Eigentümer einer zusammenhängenden Grundfläche (auch Bauarea, Gewässer) von wenigstens 115 ha (Eigenjagdgebiet) zu.»

An diese Bestimmung schließt sich dann der § 5, welcher noch andere Grundstücke aus dem Jagdgebiete ausschließt. Ich habe schon in der Generaldebatte darauf hingewiesen, daß diese Bestimmungen teilweise unklar, teilweise auch mangelhaft sind. Es ist nämlich in diesem Paragraph keine Rücksicht genommen auf die Besitzer von Gärten und Parkanlagen. Ich habe daher einen Abänderungsantrag formuliert, welcher lautet:

«Die Befugnis zur Eigenjagd steht ferner zu:

a) Dem Besitzer von solchen Gärten (Zier- und Gemüsegärten) oder Parkanlagen, ohne Unterschied ihres Flächenmaßes, welche sich bei einem Wohnhause befinden und durch eine natürliche oder künstliche ständige Umfriedung umschlossen sind, daß der Zutritt dritten Personen ohne Verletzung oder Übersetzung der Umfriedung auf keinem anderen Wege, als durch die an letzterer angebrachten schließbaren Türen oder Tore tunlich erscheint;

b) dem Besitzer einer solchen Grundfläche, ohne Unterschied ihres Flächenmaßes, ihrer Widmung und Lage, welche durch eine Mauer, ein Gitterwerk oder eine ähnliche ständige Anlage derart umschlossen ist, daß unter gewöhnlichen Verhältnissen das Haarwild nicht einwechseln kann.

Diese Befugnis zur Eigenjagd steht dem Besitzer der vorstehend sub a) und b) bezeichneten Grundstücke von dem Zeitpunkte zu, in welchem er den Jagdberechtigten im Wege der Gemeindevertretung verständigt hat, daß er die Ausübung der Jagd auf den bezeichneten Grundstücken nicht gestattet.»

Alinea 1, 2, 3 des § 5 entfallen ganz, alle übrigen bleiben, nur bekommt Absatz b) die Bezeichnung c).

Ich glaube, daß durch meinen Antrag in vielen Fällen Differenzen zwischen Jagdpächter und Grundbesitzer vermieden würden.

Den Hauptanstand aber erheben wir gegen § 8 des Entwurfes. Denn er gibt am allermeisten Anlaß zu verschiedenen Bedenken.

Ich habe schon in der Generaldebatte ausgeführt, daß dem Grundbesitzer Gelegenheit geboten werden müsse, bei der Verwaltung seines Eigentums mitzuwirken, ich habe dabei auf die in den Nachbarländern, namentlich in Kärnten und Steiermark, geltenden Bestimmungen hingewiesen, wo die Jagdverhältnisse doch verhältnismäßig jenen Krains am ähnlichsten sind.

Obwohl es in mehreren Kronländern Bestimmungen gibt, welche eine Verwaltung des Jagdrechtes durch die Gemeindevertretung nur in dem Falle kennen, wenn die Jagd nicht verpachtbar ist, so läßt die Gesetzgebung in Steiermark und Kärnten es doch zu, daß die Gemeinde beschließt, es soll die Jagd in eigener Regie gehalten werden, sie knüpft aber diesen Beschluß an eine Erklärung der qualifizierten Majorität der Grundeigentümer.

Ich glaube nun, daß mit Rücksicht auf die heutige Situation in sozialer Beziehung diese gesetzlichen Bestimmungen am besten entsprechen werden. Es wird dadurch in einer Beziehung den Grundbesitzern Rechnung getragen und doch der Gemeinde eine ganz bedeutende Ingerenz zuerkannt. Absatz 1 und 2 des § 8 blieben unverändert, der Rest des § 8 aber hätte zu lauten:

«Die Gemeindevertretung beschließt darüber, ob die Jagd auf dem Gemeindejagdgebiete (Gemeindejagd) zugunsten der Gemeindebesitzer verpachtet oder durch bestellte Sachverständige oder andere vertrauenswürdige Personen ausgeübt werden soll.

Ein derartiger Beschluß ist jedoch erst dann gültig, wenn er durch die Abstimmung der Grundbesitzer des betreffenden Gemeindejagdgebietes bestätigt wird.

Zur Gültigkeit eines solchen Beschlusses des Gemeindeausschusses ist die Zustimmung von mindestens zwei Dritteilen der anwesenden Gemeindeausschußmitglieder erforderlich und gilt ein solcher Beschluß nur dann als bestätigt, wenn sich mindestens drei Vierteile aller Grundbesitzer, welche zugleich auch die Mehrheit der gesamten Grundsteuerleistung in dem betreffenden Gemeindejagdgebiete vertreten, dafür entscheiden. Bezüglich der Zahl der zu bestellenden Sachverständigen hat zu gelten, daß für Gemeindejagdgebiete bis einschließlich 300 Hektar ein Sachverständiger zu bestellen ist.

Übersteigt das Gemeindejagdgebiet 300 Hektar, so kann für je weitere 300 Hektar und einen etwa erübrigenden, daß Ausmaß von 150 Hektar übersteigenden Bruchteil ein Sachverständiger bestellt werden.

Der Beschluß auf Ausübung der Jagd durch Sachverständige ist seitens des Gemeindeausschusses mindestens sechs Monate vor Beginn der neuen Pachtzeit zu fassen.

Die Bestellung der Sachverständigen erfolgt auf die Dauer der festgestellten Pachtzeit.

Zu der erforderlichen Abstimmung hat der Gemeindevorsteher sämtliche Grundbesitzer binnen vier Wochen unter Bekanntgabe des bezüglichen Beschlusses des Gemeindeausschusses mittelst besonderer schriftlicher Verständigung einzuladen und hat die Verständigung mindestens acht Tage vor der stattfindenden Abstimmung zu erfolgen.

Die Abstimmung erfolgt nach dem Willen des stimmberechtigten Grundbesitzers, entweder durch Abgabe des ausgefüllten Stimmzettels vor der hiefür eingesetzten Kommission oder durch Einsendung des vom Abstimmenden unterschriebenen Stimmzettels.

Die näheren Bestimmungen über das Verfahren zum Zwecke dieser Abstimmung hat die Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschusse im Verordnungswege zu erlassen.

Wird der Beschluß des Gemeindeausschusses auf Ausübung der Gemeindejagd durch einen Sachverständigen im Sinne der Bestimmugen dieses Paragraphen bestätigt, so hat der Gemeindevorsteher hierüber die Anzeige an die politische Bezirksbehörde zu erstatten.

Wenn der Beschluß auf Ausübung der Jagd durch Sachverständige oder die Bestätigung dieses Beschlusses durch die Abstimmung der Grundbesitzer (Absatz 4 und 8) oder die Art und Weise der Durchführung des Jagdbetriebes durch Sachverständige den Bestimmungen dieses Gesetzes nicht entspricht, kann über Antrag der politischen Bezirksbehörde die Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschusse diese Form der Jagdausübung einstellen. In diesem Falle hat die politische Bezirksbehörde die zur Verpachtung der Gemeindejagd erforderlichen Verfügungen zu treffen.

Die Bestellung der Sachverständigen — unterliegt soweit die persönliche Eignung der Sachverständigen, dann die Zahl der Sachverständigen (Absatz 6 und 7) sowie die Dauer der Bestellung (Absatz 9) in Betracht kommt — der Bestätigung durch die politische Bezirksbehörde. Wenn der Gemeindeausschuß diese Bestellung innerhalb einer von der politischen Bezirksbehörde angemessen festzusetzenden Frist nicht vornimmt, erfolgt dieselbe durch die politische Bezirksbehörde.

Wenn der Sachverständige den gesetzlichen Anforderungen oder den ihm obliegenden Verpflichtungen nicht entspricht, so kann die politische Bezirksbehörde einen anderen Sachverständigen bestellen.

Die Landesregierung kann nach Einvernehmung des Landesausschusses im Verordnungswege für die Ausübung der Gemeindejagd durch Sachverständige bestimmte Vorschriften erlassen.»

Ich glaube, daß durch diesen Antrag die Rechte der Grundbesitzer doch einigermaßen gewährleistet sind.

Zu § 8 möchte ich noch bemerken, daß die dreijährige Pachtdauer der Jagd ganz unzulässig ist, denn in 3 Jahren kann sich kein Wild erholen, sei es daß es durch Elementarereignisse zurückgegangen ist, oder daß es durch schlechte Jagdwirtschaft dezimiert worden wäre. Diese Dauer ist zu kurz, als das darin ein konservativ wirtschaftender Jäger sein Revier wieder in Bestand bringen könnte. Das mindeste was man verlangen muß, sind 4 bis 6 Jahre, wobei man in außerordentlichen Fällen der Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschusse es überlassen könnte, diese Frist zu verlängern, doch nicht über 10 Jahre, oder zu verkürzen, allerdings niemals auf weniger als 3 Jahre. Ich glaube, diesbezügliche Anträge liegen schon vor, deshalb will ich keinen Antrag stellen, jedenfalls würde durch eine solche Bestimmung ein wesentlicher Mangel des 8 § abgestellt werden.

Einen weiteren Mangel habe ich im § 12 des Entwurfes gefunden. Es ist nämlich bei der Feststellung des Jagdgebietes in keiner Weise die Rede von den eingeschlossenen Grundstücken, den sogenannten Enklaven, wie sie das alte Jagdgesetz kennt. Es existiert nämlich eine Ministerialverordnung aus dem Jahre 1849, die bestimmt, daß Grundstücke, welche einen geringeren Umfang als 115 ha haben, die von einem Eigenjagdgebiete von 115 ha vollkommen eingeschlossen sind, in dieses Gebiet einbezogen werden können. In dem Entwurfe fehlt eine solche Bestimmung, was geeignet wäre, zu einer Menge von Prozessen und Streitigkeiten zu veranlassen. Mit einer Bestimmung aber, wie sie im Jahre 1849 getroffen wurde, würde allen diesen Unzukömmlichkeiten Rechnung getragen werden. Ich habe mir deshalb erlaubt, einen Zusatzantrag zu stilisieren, der im § 12 zwischen Absatz 3 und 4 einzuschalten wäre:

«Sind Grundstücke, deren Besitzer wegen des nicht 115 ha erreichenden Umfanges hierauf kein Jagdrecht haben, von einem 115 ha oder mehr betragenden Grundkomplexe ganz umschlossen, so wird dem zur Jagdausübung berechtigten Besitzer des größeren Grundkomplexes die Befugnis eingeräumt, die der Gemeinde auf dem Enklave (eingeschlossenem Grunde) zuständige Jagd vor jedem andern, und zwar zu dem Preise zu pachten, wie derselbe sich im Verhältnisse zu dem für die Gemeindejagd sonst bedungenen Pachtzinse stellt oder in Ermangelung dessen zu einem Pachtzinse nach einer billigen Schätzung für eine längere Zeitperiode. Läßt sich der Besitzer des Grundkomplexes zur Pachtung herbei, so begiebt er sich hiedurch seines Jagdpachtrechtes auf die Enklave.»

Landeshauptmann:

Ich werde die Unterstützungsfrage stellen.

Die Herren, welche den Anträgen des Herrn Abgeordneten Grafen Margheri zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sie sind genügend unterstützt — so zadostno podprti in torej pridejo na glasovanje ti predlogi.

Ker se gospoda progovornika nista mogla zjediniti, kdo bo govoril, odloči žreb (po prestanku — nach einer Pause.)

Žreb je odločil za gospoda poslanca Lenarčiča, kateremu torej podam besedo.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi zaradi nekaterih majhnih sprememb pri raznih paragrafih zakona, ki je v razpravi. Gospoda moja! To vprašanje glede zajca odmeva že toliko časa v tej visoki zbornici, da že skoro vsakomur preseda. Še vselej, kadar smo se sešli v tej zbornici, smo imeli priliko, baviti se z vprašanjem, ali naj se zajec pokonča, ali naj se goji. Gospoda moja, jaz nisem lovec in ne morem misliti, da bi mi kdo očital, da danes zagovarjam zajca z lovskega stališča. Toda nekatere določbe zakona, katerega imamo tukaj pred seboj, so take, da po mojem mnenju ne bodo dosegle namena, katerega se hoče z njimi doseči.

Gospod poročevalec je že sam omenil, da je povod za ta zakon pravzaprav dal zajec sam, in sicer zaraditega, ker je napravljal in še napravlja tako silno škodo na enem delu našega narodnega gospodarstva, in to je na sadjereji. (Poslanec — Abgeordneter

dr. Zajec: «Na zelju pa ne?!») Kar se tiče drugih kmečkih pridelkov, napravlja pač tudi škodo, a ta škoda je jako majhna. Priznati pa moramo, da dela zajec na sadnem drevju ogromno škodo, in prav je, da se v tem oziru kaj stori, kajti dosedanje določbe ne zadoščajo, da bi se tem škodam prišlo v okom.

Res je, da ima lastnik zemljišča pravico, da se obrne na zakupnika lova in da od njega zahteva odškodnino, ki mu jo je provzročil zajec, in res je tudi, da se take stvari v nekaterih krajih bolj, v drugih krajih pa manj objektivno presoja in temu primerno tudi odškoduje. Resnično pa je, da je tista moralna škoda, tisti vpliv, ki ga imajo take poškodbe na posameznike, tak, da je vse nagnjenje za sadjerejo pri posameznih posestnikih vsled takih poškodb pokvarjeno. Ta škoda se nikakor ne more popraviti. Vsled tega neha vsako nagnjenje posestnikov, da bi se še nadalje pečali s to panogo, ki je izpostavljena taki nevarnosti, in vsled tega se mi jako umestno zdi, da se v zakonu določi, kako bi se prišlo temu kvarnemu vplivu, ki ga zajec provzroča na napredek sadjereje, v okom.

Prejšnje čase se je slišalo, da dela zajec škodo samo v zimskem času, toda ta presneta para se je navadila, da dela škodo tudi v drugih letnih časih. Jaz sem pred poldrugim mescem pregledal škodo, ki jo je zajec sedaj, torej ne pozimi, napravil na mojih posestvih. Iz tega sledi, da tisti čas, ko naj bo zajec v varstvu, nikakor ne zadostuje, da bi prišli v okom raznim poškodbam. Torej je umestno, da se kaj ukrene, in sicer kaj temeljitega ukrene. Jaz sem prepričan, da je zlasti ta škoda, ki jo provzroča zajec sadjerejcu, dala povod ogorčenju našega ljudstva proti zajcu. To ogorčenje je dandanes občno. Naravno pa je, če se kakšno gibanje prične, da se potem ne ustavi tam, kjer bi se ustaviti moralo, ampak da gre tudi naprej. Meni se zdi, da je to gibanje preseglo tiste meje, katerih bi se moralo držati, in da se je lovsko vprašanje tudi v tej visoki zbornici začelo razpravljati čez naravne meje.

Tako vidimo, vsaj meni se zdi tako, da je upravni odsek, katerega danes zastopa gospod poročevalec Hladnik, nekoliko predaleč zašel in je sprejel v zakon nekoliko paragrafov, ki ne odgovarjajo potrebi. Po mojem mnenju ni potrebno, da bi šel zakon tako daleč, da bi naravnost komu napravljal škodo, oziroma mu jemal na neopravičen način pravice, ki mu pristoje, jemal pravice do lastnine, ki jih imajo posamezni posestniki.

V mislih imam zlasti § 4. Vem, da se je v upravnem odseku o tem paragrafu na dolgo in široko razpravljalo, in danes sem slišal od posameznih govornikov nasvet, da naj bi se premenil ta paragraf tako, da bi se število 300 ha zopet reduciralo na površino 115 ha, kakor je bilo prvotno določeno za samosvoje love.

Gospod poročevalec sicer nima pravice, da bi mogel sam zagovarjati in se prilagoditi kakemu predlogu, ki prihaja od druge strani, toda jaz sem prepričan, da bi visoka zbornica uvidela, kako potrebno je, da se sprejme površina 115 ha kot minimalna mera za samosvoje love, kajti s sprejemom 300 ha bi se silna krivica delala posameznim posestnikom, ki so se takorekoč uživeli v to zakonsko določbo, in ki so morda celo komasirali svoja posestva ravno z ozirom na lov.

Gospoda moja! Že večkrat se je poudarjalo, da je posestvo, ki ima lastni lov, neprimerno več vredno, kakor posestvo, ki ga nima. In to je naravno. Pa če bi ne bilo nič drugega, če bi ne imel kdo ničesar razen svojega kmetskega posestva in ž njim združenega samosvojega lova, bi mu gotovo ta lov služil v razvedrilo, in zanj bi bilo velikega pomena, da more hoditi s puško po svojem zemljišču in se ga veseliti.

Torej, gospoda moja, meni se vidi umestno, in prepričan sem, da nečete delati krivice posameznim posestnikom in kratiti jim pravic, ki so si jih morda z velikimi žrtvami pridobili. Prepričan sem pa tudi, da se boste prilagodili zahtevi, oziroma predlogu, da naj se vzame kot minimalna meja za samosvoje love površina 115 ha. V tem oziru je že stavljen predlog, ki pride itak na glasovanje, torej z moje strani odpade potreba, da bi še posebej stavil tak nasvet. Povem le, da ta predlog priporočam in da bom zanj glasoval.

So pa še neki drugi paragrafi, ki potrebujejo pojasnila.

Sem spada § 5., v katerem se govori, na kak način morajo biti ograjena zemljišča, v katerih je dotični lastnik upravičen do lastnega lova, tako da na tem zemljišču drugi zakupniki lova nimajo pravice loviti. Jaz bi se v tem oziru usojal vprašati gospoda poročevalca, ki se je glede te zadeve gotovo razgovarjal s člani odseka, kako je postopati v slučaju, če ima kdo svoje posestvo ograjeno z žično ograjo (Stacheldrahtzaun). Zakon tukaj govori, da so izključena od lova, ki ga izvršujejo zakupniki, le ona posestva, da so torej ta posestva izobčena iz zakupa, ki imajo tako ograjo, skozi katero ne bi mogla divjačina prihajati. Če imam ograjo iz žice, je čisto umevno, da zajec lahko prehaja. Tedaj pa nastane vprašanje: Če je n. pr. senožet ograjena z žično ograjo, skozi katero lovec ne more, ali ima lovec pravico vstopiti na tako zemljo ali ne? Ali imam jaz kot posestnik pravico ustreliti zajca na takem, svojem, z žico obdanem zemljišču ali ne, čeprav to zemljišče ne meri 115 ha? Glede tega vprašanja ne stavim nobenega predloga, prosim pa, da bi ga gospod poročevalec omenil v svojem končnem govoru, kako je v takih slučajih v zmislu zakona postopati.

Potem pridem do § 7. in se usojam staviti nek dodatek. In sicer določa ta paragraf, da se posamezni zemljiški kompleksi, ki so last enega in istega posestnika, pa če se ne drže popolnoma skupaj, ne smatrajo kot enota. Gospoda moja, v tej zadevi se mi zdi, da se lahko zgodi komu kaka krivica. Lahko je mogoče, da ima kak posestnik 200 ha zemlje v enem kompleksu, potem pa teče ob posestvu majhen potoček in pri potočku navzgor, za en streljaj ali dva, se nahaja drug kompleks istega lastnika, oziroma posestnika, ki meri morda 199 oralov. Človek bi mislil, da taka majhna oddaljenost, kakor je ta, ne bi mogla dati tistega kriterija, da bi se drugi kompleks ne smatral kot spadajoč k prvemu. Naravno je, da človek misli, če ni drugo zemljišče oddaljeno več kakor en streljaj, recimo 300 m, da bi moralo pripadati k prvemu in tvoriti skupno enoto. Škoda bi se s tem ne mogla

goditi nikomur. (Poročevalec — Berichterstatter Hladnik: «Občini!») Občini ne, ker nima nič od tega. Zakupnina je last posestnikov in se mora porazdeliti med nje. To je naravno, vsaj na tej podlagi stojimo. Na vsak način pa bi dotični posestnik prvega kompleksa lažje opravljal lov tudi na drugem svojem zemljišču, ki je od prvega le za streljaj oddaljeno, in ceneje opravljal, kakor kdo drug, ker ima za take posle že svojega logarja itd. Vsaka druga kombinacija tukaj odpade. Zaraditega bi se jaz usojal k § 7. predlagati dostavek: «Če oddaljenost drugega lastnikovega zemljišča ne presega 300 *m.*»

Glede § 8. je bilo tudi že govorjeno, in so gospodje predgovorniki poudarjali, da je doba treh let za lovski zakup jako majhna, ako se hoče res lovstvo gojiti strokovno. Kajti v 3 letih je nemogoče, če je prednik v zakupu morda nepremišljeno in na neracijonelen način ravnal, lov tako popraviti in divjačino tako pomnožiti, da bi odgovarjala zakupni ceni. Gospoda moja! Že upravni odsek, oziroma deželni odbor je to uvidel in ta nedostatek zakona deloma hotel popraviti tako, da je temu paragrafu dodal dopolnilo, v katerem je izrečeno in ki meri na to, da je občinskemu odboru dovoljeno, podaljšati lovsko upravno dobo, ki bi imela trajati za vsako licitacijo še za enkrat toliko, torej na šest let. To je pa le odvisno od slučaja dobre volje v občinskem odboru, in meni se zdi, da taka odvisnost ni umestna z ozirom na koristi zemljiških posestnikov, katerim pripada zakupnina. Že zaradi tega je umestno in je želeti, da bi se v tem oziru postopalo tako, kakor odgovarja strokovnim zahtevam. V šestih letih je namreč mogoče divjačino toliko popraviti, da ima dotični zakupnik kako korist, da more dotični lov uživati, da more vsaj zadnja tri leta uživati sad svojega truda. V tem oziru se prilagodim predlogu gospoda grofa Margherija, da bi se naj šestletna doba določila kot zakupna doba.

Samo še k § 26. bi si dovolil k drugemu odstavku nasvetovati nekoliko dodatkov, in sicer v prvi vrsti v tem pogledu, da bi se določilo, na kak način imajo upravičenci podati svoje ugovore v zmislu tega paragrafa. Tukaj namreč ni nič jasno določenega. Na vsak način pa morajo upravičenci vedeti, kam naj se pritožijo, kajti sicer jim ta določba prav nič ne koristi. Lahko se namreč zgodi, da se obrnejo na napačno oblast in da je vsled tega vsak ugovor ničeven. Mislim torej, da je umestno, če bi se pri § 26., drugi odstavek, dodal nov dodatek, ki bi se glasil: «Ta ugovor imajo upravičenci podati na občinski odbor.»

To je sicer samo formalna zadeva, katera je pa neobhodno potrebna razjasnitve in ureditve, ako se hoče doseči to, kar zakon namerava, da se namreč dá upravičencem priliko, da izrazijo svoje želje in se varujejo škode.

Končno mi je omeniti § 28., h kateremu bi se jaz usojal predlagati, da se črtajo besede: «Mogoč primanjkljaj morajo po sklepu občinskega zastopa pokriti zemljiški posestniki v razmerju velikosti svojih zemljiških posestev, privzetih v dotični lovski okoliš.»

Gospoda moja! Če nimam prilike, da bi se mogel obvarovati škode, če mi ni ingerenca dana, da bi mogel škodo odvrniti, ki je morda nastala po nepravilnem gospodarstvu z mojim zemljiščem, potem se vendar od mene kot posestnika ne more zahtevati, da bi jaz bil za slabo gospodarstvo z svojim posestvom še posebno kaznovan tem pótem, da bi moral povračati eventuelni primanjkljaj in povračevati škode, ki so nastale vsled tega, ker se je lov izvrševal v lastni režiji občine. Umestno se mi torej zdi, da se ta del § 28. črta.

Gospodu poročevalcu bo itak prilika dana, če se bo hotel na ta moja izvajanja ozirati, da besedilo tega paragrafa v njegovem prvem delu spremeni in da ustreže tej moji želji ter odpravi krivico, ki se na primer meni kot lastniku zemljišča more zgoditi, ako se slučajno z mojo lastnino ne ravna tako kakor bi odgovarjalo racijonelnemu gospodarstvu.

Zaraditega prosim gospoda poročevalca, da bi se strinjal z imenovanimi predlogi in se prilagodil temu, da se navedene besede črtajo.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec ima sklepčno besedo.

Poprej moram pa še vprašati, ali se podpirajo predlogi gospoda poslanca Lenarčiča k §§ 7., 26., 27. in 28.

Gospodje, ki podpirate te predloge, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlogi so zadostno podprti in so v razpravi.

In sedaj prosim gospoda poročevalca, da poprime sklepčno besedo.

Poročevalec Hladnik:

Najprej dovolite, gospoda, da izrazim svoje začudenje na tem, da ima gospod tovariš dr. Tavčar danes toliko pomislekov in toliko dodatkov k posameznim paragrafom predležečega načrta. Gospod tovariš dr. Tavčar je bil v upravnem odseku, tam smo pretresali ta zakonski načrt, in v upravnem odseku je tudi gospod tovariš Tavčar izražal marsikatere pomisleke in stavil marsikatere dodatke. Pogledal sem v zapisnik in iz njega vidim, da je gospod dr. Tavčar vsega skupaj predlagal 23 raznih dodatkov, izmed katerih jih je bilo 18 sprejetih in vpoštevanih. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «No, vidite, kako priden sem bil jaz!») Če on torej že stavi toliko spreminjalnih predlogov in dodatkov, ki so bili večinoma tudi vsi sprejeti, naj bi bil še ostale svoje pomislike izrazil in ostale predloge podal v upravnem odseku, gotovo bi se bil marsikateri pomislek in predlog vpošteval in potem bi mu danes ne bilo treba tratiti toliko dragega časa z dotičnimi svojimi predlogi, ki jih stavlja k posameznim paragrafom. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Se je pozneje spomnil, je študiral!») Prosim, tudi na ta ugovor hočem odgovoriti. Gospod poslanec dr. Tavčar je imel predlogo že prej v rokah, kakor drugi člani visoke zbornice. On je imel predlogo v rokah še predno je prišla v deželni odbor, kjer se je tudi pregledavala

in prerešetavala. Sicer sem pa razvidel iz njegovih papirjev, da je imel zakonski načrt vsaj 48 ur prej v rokah, kakor ostali člani upravnega odseka. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: «V deželnem odboru je hvalil načrt!») Ko bi se vsled kake nezgode zgodilo, da se vsi iztisi, ki jih imamo pred seboj, izgube, sem prepričan, da je predlogo gospod tovariš dr. Tavčar tako natančno preštudiral, da bi nam jo celo lahko iznova na pamet narekoval. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Priznavate, da imam dobro glavo!») To je res! Kar se tiče stilističnih reči, nad katerimi se je spodtikal gospod dr. Tavčar, da naj se namesto «pernate divjačine» rabi izraz «lovna perutnina», namesto izraza «okraj» «okoliš» in namesto izraza «posestnik» «lastnik», se vsem tem izrazom prilagodim in jih sprejmem. Tudi kar se tiče predloga gospoda poslanca Bartola, da naj se obseg za samosvoje love zniža na minimum 115 ha, se s tem predlogom strinjam; nikakor se pa ne strinjam s predlogom gospoda dr. Tavčarja, da bi se reklo, le takrat se ne smejo novi samosvoji lovi napraviti, če ne dosezajo 300 ha. Tega nikakor ne smemo sprejeti, ker sicer ustanavljamo nekako pravico do širjenja latifundij, in tega nikakor ne smemo dovoliti. Tudi temu oporekam, da bi se lovska zakupna doba od treh let raztegnila na šest let. Mi vpoštevamo, da gre v prvi vrsti za to, da se zajec pokonča in drugič pa, da se zemljiškim lastnikom opomore, in tu je boljša kratka kakor pa dolga lovska zakupna doba. Vselej se zviša zakupnina, kadar se lov daje v najem. Pridejo novi ljudje, in večkrat ko je lov dan v najem, tolika večja je zakupnina. (Klici v središču — Rufe in Zentrum: «Ni res!»)

In še nekaj. Gospod tovariš dr. Tavčar se vedno boji, da bi občina trpela vsled tega, če se bo lov po občini opravljal, in misli, da bo občina izgubo imela. Mogoča je taka izguba, ali naj gospod dr. Tavčar tudi misli na ta slučaj, da bo občina, če bo res na izgubi, imela priliko opomoči si že čez tri leta in se odločiti že čez tri leta za drug način zakupovanja in opustitev opravljanja lova v lastni režiji. Za slučaj, da bo občina imela izgubo od lova, torej gotovo ne kaže vezati jo na njen račun za dobo šestih let.

Glede vprašanja gospoda poslanca Lenarčiča zaradi žične ograje, mislim, da določa § 5., da mora ograja taka biti, da od zunaj ne more vstopiti dlakasta divjačina, dovolj jasno. Da bi bila pa samo taka žica, ki ima trnje, sposobna braniti prihod zajcu (Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: «Prihod lovcu!»), ni nikjer v zakonu rečeno. Kar se pa tiče predloga gospoda poslanca Lenarčiča k § 26., je pa tudi že tovariš Bartol predlagal dostavek, kateremu se tudi jaz prilagodim. Če občina sklene, da se dohodki lova razdele med zemljiške lastnike, potem naj se tudi škoda eventualno razdeli, če pa občina sklene, da se imajo dohodki lova iztekati v občinsko blagajnico, potem naj pa tudi eventualno škodo trpi občinska blagajnica.

V ostalem predlagam, da gospodje sprejmete posamezne paragrafe z besedilom, kakor je predlagano po upravnem odseku, in seveda z nasvetovanimi stilističnimi spremembami, katerim se tudi jaz prilagodim.

Deželni glavar:

Preden prestopimo h glasovanju, mi je omeniti, da je gospod poslanec Bartol, ki ni prišel do besede, priobčil nekoliko predlogov. Jaz bom te predloge prečital. Ako bodo dovolj podprti, pridejo na glasovanje.

Predlogi se glase (bere — lieſt):

«K § 4. in 14. naj se spremeni beseda 300 ha v 115 ha.»

(Se podpira — Wird unterſtützt.)

Dalje pri § 15. se glasi predlog gospoda poslanca Bartola:

«Tudi brez privoljenja prizadetih občin sme deželni odbor v sporazumu z deželno vlado razdeliti občinski lov po katastralnih občinah.»

(Se podpira — Wird unterſtützt.)

K § 19. nasvetuje on sledečo spremembo:

«Takoj po razglasitvi tega zakona, ter dostavek o tem se mora za prihodnje vedno šest mesecev pred potekom zakupne dobe skleniti.»

(Se podpira — Wird unterſtützt.)

K § 20. nasvetuje gospod poslanec Bartol:

«Da se lovska upravna doba prične s 15. majem.»

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je enoglasno podprt. (Ploskanje na levi — Händeklatſchen links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Vidite, kako smo pravični!»)

K § 26. se glasi predlog gospoda poslanca Bartola:

«Predlagam, da se črta v II. odstavku § 26. besedilo: če upravičeni ne ugovarjajo.»

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je zadostno podprt. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Sedaj pa zopet niste pravični!» — Veselost — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Rajši recite, da se sploh za občine to porabi!»)

K § 28. se glasi predlog tovariša Bartola:

«Glede uporabe morebitnega čistega dobička, kakor tudi eventualne zgube veljajo določila § 26.»

(Se podpira — Wird unterſtützt.)

In končno predlaga k § 58:

«Naj se koncem II. oddelka pristavi: «poljska vrana in sraka.»

Gospodje, ki podpirate ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je zadostno podprt in je torej, kakor vsi ravnokar prečitani predlogi, v razpravi.

In sedaj prestopimo na glasovanje o §§ 1. do 31. in o tem kosu spreminjalnih predlogov.

K § 1. je gospod poslanec dr. Tavčar stavil nasvet:

V drugi vrsti namesto «okraju» naj se vstavi beseda «okoliš».

V zadnjem odstavku namesto «pernate divjačine» naj se rabi izraz «lovna perutnina».

(Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Ja, prosim, gospod deželni glavar, da nam poveste, kako mislite glasovanje urediti?» — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Saj to hoče ravno razložiti!» Mi bomo glasovali o vsakem posameznem paragrafu in o vseh k dotičnemu paragrafu stavljenih predlogih.

Poslanec dr. Tavčar:

Jaz predlagam h glasovanju, da se glasuje od paragrafa do paragrafa posebej in o vsaki spremembi posebej in zahtevam dalje, da se nam dá med vsakim desetminutni odmor v zmislu § 41. opravilnika.

Deželni glavar:

Obžalujem, da tej zahtevi pri § 1. ne morem ugoditi, in sicer zato ne, ker se je gospod poročevalec obema predlogoma tovariša dr. Tavčarja akomodiral, in imamo pred seboj torej samo en predlog.

Poslanec dr. Tavčar:

Torej, jaz protestiram proti temu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Zakon je zakon!»)

Deželni glavar:

Če se je akomodiral gospod poročevalec Vašemu predlogu, ali hočete potem 10 minut premišljati, ali naj se predlog sprejme?

Poslanec dr. Tavčar:

Mi imamo postavo zase!

Deželni glavar:

Tako se bo glasovalo, kakor sem jaz rekel. (Odobravanje na levi — Beifall links.)

Tisti gospodje, ki ste za predloga gospoda poslanca Tavčarja, katerima se je akomodiral gospod poročevalec (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Ta pa tudi krši poslovnik!»), blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešen § 1.

K § 2., . . . (Poslanec —Abgeordneter dr. Triller: «desetminutna pavza! — Predlog velja za vsa glasovanja!»)

Poslanec dr. Tavčar:

Gospod deželni glavar, jaz sem stavil predlog da se nam dá sedaj odmor 10 minut.

Deželni glavar:

Odmor je med stavljenim vprašanjem in med glasovanjem. (Ugovori v središču — Widersprüche im Zentrum.) Ne mojte se razdražiti, jaz vestno čuvam besedilo poslovnika.

Torej k § 2. nasvetuje kolega dr. Tavčar sledeče:

«Konec tega paragrafa naj se glasi: za eno lovsko upravno, oziroma zakupno dobo — für die Dauer einer Jagdverwaltungs-, beziehungsweise Jagdverpachtungsperiode.»

Če sem prav razumel, se gospod poročevalec tudi s to stilistično spremembo strinja, in mi imamo zopet samo en nasvet, namreč tisti nasvet, kateremu se je prilagodil gospod poročevalec. Jaz mislim, da tudi tukaj ni treba te desetminutne pavze (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Škandalozno postopanje!», ker boste ja vedeli, ali je to pametno, kar ste predlagali. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Vi ste zato tukaj, da se držite poslovnika!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «To je subjektivna stvar, stvar razsodnosti!»)

Gospodje, ki ste za predlog tovariša dr. Tavčarja, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «To je nasilnost!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Se bo nad Vami tudi maščevalo, spomnite se, gospod dr. Šusteršič!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Saj nisem jaz deželni glavar! Jaz se pokoravam deželnemu glavarju!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «V celoti se mora uporabljati poslovnik!»)

K § 3. je stavil spreminjalni predlog samo tovariš dr. Tavčar, in ta se glasi:

V tretji vrsti namesto: «zemljiškemu posestniku — zemljiškemu lastniku.»

Nemško «Grundeigentümer».

Ravnotako v šesti vrsti: «Lastniku tistega zemljišča — Dem Eigentümer . . .»

Vprašam gospoda poročevalca, ali se strinja s tem predlogom.

Poročevalec Hladnik:

Se strinjam.

Deželni glavar:

Torej imamo samo dr. Tavčarjev predlog.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto — in s tem je sprejet § 3. s to spremembo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Gospod deželni glavar, pazite, kako se glasuje, da veste poročilo napraviti, ko predložite načrt v sankcijo!»)

K § 4. imamo več predlogov. Najprej gospoda dr. Tavčarja:

«Dosedaj priglašeni samosvoji lovi obstoje tudi nadalje z dosedanjim obsegom najmanj 115 ha; v vsakem drugem oziru pa se tudi na te love uveljavljajo predpisi tega zakona.

Za samosvoje love, ki nastanejo šele po razglasitvi tega zakona, pa veljajo naslednja določila.

(Tu sledi celi § 4. predloženega načrta:)

Nemško: «Die bisher angemeldeten Eigenjagden bestehen auch hinfort im Mindestmaße von 115 ha; in jeder anderen Beziehung gelten auch für solche Jagden die Bestimmungen dieses Gesetzes.

Für Eigenjagden, die erst nach der Publizierung dieses Gesetzes neu gebildet werden, gelten die nachfolgenden Bestimmungen.

(Jetzt folgt der § 4 des Entwurfes:)

Dalje predlog gospoda grofa Margherija, ki slove v nemškem tekstu (bere — liest):

«Die Befugnis zur Eigenjagd steht dem Eigentümer einer zusammenhängenden Grundfläche (auch Bauarea, Gewässer) von wenigstens 115 ha (Eigenjagdgebiet) zu;»

in potem predlog poslanca.

Jaz bi tukaj uvedel glasovanje tako, da bomo najprej načelno glasovali o tem, ali hočemo za samosvoje love kot najmanjši obseg statuirati 115 ha, kakor nasvetujejo ti trije gospodje predlagatelji, ali pa hočemo vztrajati pri predlogu upravnega odseka.

Poročevalec Hladnik:

Se akomodiram predlogu, da se obseg določi na 115 ha.

Deželni glavar:

Torej imamo samo en princip.

Tisti gospodje, ki ste za princip, da se za samosvoje love določi kot najmanjši obseg 115 ha, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

(Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Se ne udeležujem več glasovanja!»)

Predlog je sprejet.

In glede besedila — sedaj gre tudi za obliko — se mi vidi, da najdalje sega predlog gospoda poslanca Bartola, naj se spremeni številka «300 ha» v «115 ha».

Prosim gospoda tovariša dr. Tavčarja ali zahteva on morda sedaj desetminutno pavzo.

Poslanec dr. Tavčar:

Zahtevam jo pri vsakem glasovanju.

Deželni glavar:

Torej bom prekinil sejo za deset minut.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim, jaz konstatiram, da je zbornica že sprejela princip, da se določi za samosvoje love kot najmanjši obseg 115 ha. Oblika in stvar sta identična. Tukaj je torej predlog tudi že v stvari sprejet. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Ni res, oblika mora biti pravilna!»)

Deželni glavar:

Gospod tovariš dr. Šusteršič ima pravzaprav prav, ampak desetminutno pavzo za tokrat vzlic temu dovolim. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Za eno smotko!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Le glejte, da ne bo vse za eno fajfo tobaka!» — Veselost — Heiterkeit.)

Seja je prekinjena.

Seja prestane ob 4. uri 28 minut popoldne in se zopet nadaljuje ob 4. uri 45 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 4 Uhr 28 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 45 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Nadaljujemo prekinjeno sejo. Sklepčni smo.

In sedaj bomo glasovali o predlogu gospoda poslanca Bartola glede § 4.

Tisti gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet, in sedaj odpade glasovanje o drugih predlogih, stavljenih k temu paragrafu, in mi sedaj prestopimo k § 5., kjer je stavil gospod tovariš dr. Tavčar predlog — je težko čitati tele hieroglife, akoravno sem bil štiri leta zaprisežen izvedenec v branju (Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit) —, ki se glasi: Namesto besede «ubrani», naj se vstavi «zabranjuje» vhod . . . itd. To se lahko tudi v tretjem branju popravi, ampak gospod poročevalec se je predlogu itak akomodiral . . .

Poročevalec Hladnik:

Glede stilističnih sprememb se sploh akomodiram vsem predlogom.

Poslanec dr. Tavčar:

Jaz protestiram proti temu, da proti predlogom upravnega odseka zastopa gospod poročevalec drugo stališče. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «To je vendar nedopustno!»)

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se je predlogu prilagodil, torej imamo samo en predlog pred seboj.

Gospodje, ki se ž njim strinjate, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Pridem k § 6. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Predlagam, da se nam dá desetminutni odmor!» — Veselost — Heiterkeit.)

K § 6. je predlagal gospod tovariš dr. Tavčar sledeče (bere — liest):

«V drugem odstavku naj se končne besede spremene tako: samosvoj lov . . . pristoji užitnim upravičencem . . .»

ja, jaz bi vendarle prosil, gospod, Vi mi morate predloge pismeno izročiti, ampak v krščanski, v taki pisavi, da jo človek, ki je štiri razrede ljudske šole absolviral, more čitati. (Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «To je zopet subjektivno!») Prosim, gospod poslanec, da izvolite k meni pristopiti, da mi pomagate čitati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Saj dr. Tavčar ima naravnost kaligrafično pisavo!» — Bučen smeh — Schallendes Gelächter.)

Poslanec dr. Tavčar

(pristopivši k deželnemu glavarju — zum Landeshauptmanne tretend, bere — lieſt):

«... vendar pa se ima vedno oddati v zakup pótem občine. Glede tega je zmiselno uporabljati predpise § 8. — Steht die Eigenjagd den Nutzungsberechtigten zu. Diese Eigenjagden müssen stets im Wege der Gemeinde verpachtet werden. Diesbezüglich sind die Vorschriften des § 8 sinngemäß anzuwenden.»

Deželni glavar:

Torej, ali se predlaga od vprašanja do vprašanja desetminutni odmor?

Pavšalne koncesije poslovnik ne pozna.

Poslanec dr. Tavčar:

Saj tudi lahko rečete, da nam sploh nič odmora ne daste!

Jaz predlagam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Torej bom najprej vprašal, kdo pritrjuje predlogu tovariša dr. Tavčarja. Glasovalo se še ni, in jaz vprašanja prej nisem stavil.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam desetminutno pavzo.

Deželni glavar:

Stavljen je predlog na desetminutni odmor.

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je zadostno podprt, in jaz bom torej prekinil sejo za 10 minut. (Klic na levi — Ruf links: «Ljudstvo pa čaka!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Ljudstvo gori ali doli!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Mi smo takoj za to, da pavzira lovski zakon!»)

Seja je prekinjena.

Seja prestane ob 4. uri 51 minut popoldne in se zopet nadaljuje ob 5. uri 1 minuti popoldne. — Die Sitzung wird um 4 Uhr 51 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 1 Minute Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Seja se nadaljuje. Bomo glasovali o spreminjevalnem predlogu gospoda tovariša dr. Tavčarja.

Tisti gospodje, kateri ste za predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je ostal v manjšini in je padel.

K § 7. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «O § 6. še nismo glasovali!») se je stavil spreminjalni predlog gospoda poslanca Lenarčiča, ki se glasi: «Dostavek k tretjemu odstavku: če oddaljenost drugega lastnikovega zemljišča ne presega 300 m.»

Poslanec dr. Triller:

Prosim v zmislu § 41. poslovnika za desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Prosim! Tisti gospodje, ki podpirate predlog gospoda poslanca dr. Trillerja za desetminutni odmor, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je zadostno podprt, in jaz bom torej zopet pustil gospode 10 minut premišljati, če je ta predlog utemeljen ali ne.

Prekinem sejo.

Seja prestane ob 5. uri 3 minute popoldne in se zopet nadaljuje ob 5. uri 13 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 3 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 13 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Seja se nadaljuje. Preden pridemo do glasovanja o § 7., moramo glasovati o odsekovem besedilu pri § 6.

Tisti gospodje, ki ste za to odsekovo besedilo § 6., izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride § 7. Tisti gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca Lenarčiča, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je manjšina, in predlog je padel.

Poslanec dr. Tavčar:

Prosim, za § 7. se je predlagal desetminutni odmor za glasovanje (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Smo že čakali!») za spreminjalni predlog.

Deželni glavar:

Ja, pride še odsekovo besedilo o § 7.

Gospodje, ki ste za to besedilo, vstanite!

(Zgodi se — Geſchieht.)

§ 7. je sprejet po odsekovem predlogu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Sedaj smo mi zakon rešili! — Sicer ne bi bil sankcioniran!»)

Sedaj pride § 8. K temu paragrafu imamo dva spreminjalna predloga; predlog gospoda tovariša dr. Tavčarja, ki se je itak že dvakrat, oziroma trikrat prečital, in predlog gospoda poslanca grofa Margherija, ki se glasi (bere — lieſt):

Absatz 1 und 2 bleibt.

Der weitere Paragraph hat zu lauten:

Die Gemeindevertretung beschließt darüber, ob die Jagd auf dem Gemeindejagdgebiete (Gemeindejagd) zugunsten der Gemeindebesitzer verpachtet oder durch bestellte Sachverständige oder andere vertrauenswürdige Personen ausgeübt werden soll.

Ein derartiger Beschluß ist jedoch erst dann gültig, wenn er durch die Abstimmung der Grundbesitzer des betreffenden Gemeindejagdgebietes bestätigt wird.

Zur Gültigkeit eines solchen Beschlusses des Gemeindeausschusses ist die Zustimmung von mindestens zwei Dritteilen der anwesenden Gemeindeausschußmitglieder erforderlich, und gilt ein solcher Beschluß nur dann als bestätigt, wenn sich mindestens drei Vierteile aller Grundbesitzer, welche zugleich auch die Mehrheit der gesamten Grundsteuerleistung in dem betreffenden Gemeindejagdgebiete vertreten, dafür entscheiden. Bezüglich der Zahl der zu bestellenden Sachverständigen hat zu gelten, daß für Gemeindejagdgebiete bis einschließlich 300 Hektar ein Sachverständiger zu bestellen ist.

Übersteigt das Gemeindejagdgebiet 300 Hektar, so kann für je weitere 300 Hektar und einen etwa erübrigenden, das Ausmaß von 150 Hektar übersteigenden Bruchteil ein Sachverständiger bestellt werden.

Der Beschluß auf Ausübung der Jagd durch Sachverständige ist seitens des Gemeindeausschusses mindestens sechs Monate vor Beginn der neuen Pachtzeit zu fassen. Die Bestellung der Sachverständigen erfolgt auf die Dauer der festgestellten Pachtzeit.

Zu der erforderlichen Abstimmung hat der Gemeindevorsteher sämtliche Grundbesitzer binnen vier Wochen unter Bekanntgabe des bezüglichen Beschlusses des Gemeindeausschusses mittelst besonderer schriftlicher Verständigung einzuladen und hat die Verständigung mindestens acht Tage vor der stattzufindenden Abstimmung zu erfolgen.

Die Abstimmung erfolgt nach dem Willen des stimmberechtigten Grundbesitzers, entweder durch Abgabe des ausgefüllten Stimmzettels vor der hiefür eingesetzten Kommission oder durch Einsendung des vom Abstimmenden unterschriebenen Stimmzettels.

Die näheren Bestimmungen über das Verfahren zum Zwecke dieser Abstimmung hat die Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschusse im Verordnungswege zu erlassen.

Wird der Beschluß des Gemeindeausschusses auf Ausübung der Gemeindejagd durch einen Sachverständigen im Sinne der Bestimmungen dieses Paragraphen bestätigt, so hat der Gemeindevorsteher hierüber die Anzeige an die politische Bezirksbehörde zu erstatten.

Wenn der Beschluß auf Ausübung der Jagd durch Sachverständige oder die Bestätigung dieses Beschlusses durch die Abstimmung der Grundbesitzer (Absatz 4 und 8) oder die Art und Weise der Durchführung des Jagdbetriebes durch Sachverständige den Bestimmungen dieses Gesetzes nicht entspricht, kann über Antrag der politischen Bezirksbehörde die Landesregierung im Einvernehmen mit dem Landesausschusse diese Form der Jagdausübung einstellen. In diesem Falle hat die politische Bezirksbehörde die zur Verpachtung der Gemeindejagd erforderlichen Verfügungen zu treffen.

Die Bestellung der Sachverständigen unterliegt, soweit die persönliche Eignung der Sachverständigen, dann die Zahl der Sachverständigen (Absatz 6 und 7) sowie die Dauer der Bestellung (Absatz 9) in Betracht kommt, der Bestätigung durch die politische Bezirksbehörde. Wenn der Gemeindeausschuß diese Bestellung innerhalb einer von der politischen Bezirksbehörde angemessen festzusetzenden Frist nicht vornimmt, erfolgt dieselbe durch die politische Bezirksbehörde.

Wenn der Sachverständige den gesetzlichen Anforderungen oder den ihm obliegenden Verpflichtungen nicht entspricht, so kann die politische Bezirksbehörde einen anderen Sachverständigen bestellen.

Die Landesregierung kann nach Einvernehmung des Landesausschusses im Verordnungswege für die Ausübung der Gemeindejagd durch Sachverständige bestimmte Vorschriften erlassen.«

Poslanec dr. Triller:

V zmislu § 41. opravilnika predlagam desetminutni odmor pred glasovanjem o vsakem posameznem stavljenem predlogu.

Deželni glavar:

Če bo eden sprejet, odpade glasovanje o drugih. Jaz bom dal najprej na glasovanje predlog gospoda poslanca Margherija, ki po mojem mnenju dalje sega, kakor predlog gospoda dr. Tavčarja.

Gospod poslanec dr. Triller nasvetuje desetminutni odmor.

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je dovolj podprt, torej dam sedaj desetminutni odmor. Prekinem sejo za 10 minut.

Seja prestane ob 5. uri 10 minut popoldne in se zopet nadaljuje ob 5. uri 20 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 10 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 20 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Nadaljujemo prekinjeno sejo.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda grofa Margherija, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je ostal v manjšini.

Sedaj prosim gospode, ki ste za spreminjalni predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, izvolite vstati...

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Prosim, to se sme zahtevati samo enkrat pri enem paragrafu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Pro-

testujem!») Torej gospodje, ki ste za spreminjalni predlog dr. Tavčarja, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto, in s tem je rešen § 8.

Sedaj pridejo na vrsto spreminjalni predlogi gospoda poslanca dr. Tavčarja, katere je stavil k §§ 9., 10. in 11.

K § 9. je predlagal gospod dr. Tavčar (bere — lieſt):

«Zadnje besede naj se glase: zaslišavši deželni odbor — nach Anhörung des Landesausſchuſſes.»

Predlog dr. Tavčarja k § 10. se glasi (bere — lieſt):

«Besede ‚ali pa dokazano s spričevali' — naj odpadejo. Ravno tako v nemškem tekstu.»

In k § 11. nasvetuje tovariš dr. Tavčar (bere — lieſt):

«Zadnje besede naj se glase: takoj, ko je bil ta zakon razglašen — ſobald dieſes Geſetz verlautbart wurde.»

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

V zmislu § 20. opravilnega reda predlagam, da se preko ravnokar prečitanih predlogov preide na dnevni red.

Poslanec dr. Triller:

O tem predlogu predlagam v zmislu § 41. opravilnega reda desetminutni odmor.

Deželni glavar:

To, kar je predlagal gospod tovariš dr. Krek, ni nobeno vprašanje, ampak involvira samo negativen predlog.

Gospodje, ki ste za predlog tovariša dr. Kreka, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog tovariša dr. Kreka je sprejet.

Prehod na dnevni red preko predlogov, stavljenih k §§ 9., 10. in 11. je sklenjen, in sedaj bomo glasovali skupno o besedilu upravnega odseka.

Tisti gospodje, ki ste za te §§ 9., 10. in 11. po predlogu gospoda poročevalca, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht. Klici v središču — Rufe im Zentrum: «Nasilstvo!»)

Sprejeto. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «To imenujete parlament? — To je konvent!»)

Jaz mislim, da postopam popolnoma in strogo parlamentarno, ampak v polemiko se v tem oziru s tovarišem dr. Tavčarjem ne morem spuščati.

Pridemo k § 12. K § 12. je znani predlog stavil gospod poslanec dr. Tavčar in potem tudi gospod poslanec grof Margheri.

Dalje sega predlog gospoda poslanca grofa Margherija.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja, prosim vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je dovolj podprt, torej ugodim želji in prekinem sejo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Konstatiram, da je natanko 5 ura 22 minut!»)

Seja prestane ob 5. uri 22 minut popoldne in se zopet nadaljuje ob 5. uri 32 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 22 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 32 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Seja se nadaljuje.

Gospodje, ki ste za ta sedaj dobro premišljeni predlog (Veselost — Heiterkeit) gospoda poslanca grofa Margherija, blagovolite vstati — bitte ich, aufzuſtehen.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Iſt in der Minderheit, der Antrag iſt gefallen.

Sedaj pride spreminjalni predlog gospoda dr. Tavčarja.

Gospodje, ki ste zanj, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je padel.

Gospodje, ki ste za odsekov predlog, prosim, vstanite.

Je sprejet in s tem § 12. rešen.

K § 13. je stavil gospod dr. Tavčar predlog — jaz bom vzel skupaj § 13. in 14. —, ki se glasi (bere — lieſt:)

«Prvi odstavek v tem paragrafu naj se glasi:

Lovska zakupna, oziroma upravna doba — Jagdpacht-, beziehungsweiſe Jagdverwaltungsperiode.»

Poslanec dr. Krek:

V zmislu § 20. opravilnika predlagam, da se preko tega predloga preide na dnevni red.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam desetminutno pavzo.

(Veselost — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Prosim, to ni vprašanje.

Gospodje, ki ste za predlog tovariša dr. Kreka, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto — s tem je odklonjen predlog dr. Tavčarjev, in glasovali bomo skupaj o §§ 13. in 14.

Gospodje, ki ste ž njim zadovoljni, vstanite, prosim.

(Zgodi se — Geschieht. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Predlagam desetminutno pavzo!» — Smeh in klici na levi — Gelächter und Rufe links: «Prepozno»!)

Sprejeto.

In sedaj pridemo k § 15. Tukaj je stavil spreminjalni predlog gospod poslanec Bartol in gospod poročevalec se mu je prilagodil. Predlog se glasi (bere — liest):

«Tudi brez privoljenja prizadetih občin sme deželni odbor v sporazumu z deželno vlado razdeliti občinski lov po katastralnih občinah.»

Bom dal na glasovanje ta predlog.

Tisti gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet, in s tem je rešen § 15.

Proti §§ 16., 17. in 18. ni bilo nobenega ugovora.

Gospodje, ki ste za te paragrafe, prosim . . .

Poslanec dr. Triller:

Predlagam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

— sem že uvedel glasovanje. Prosim, se prej oglasiti — prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pridemo torej do § 19.

Tukaj je stavil tovariš Bartol predlog, kateremu se je prilagodil tudi gospod poročevalec. Predlog se glasi (bere — liest):

«Takoj po razglasitvi tega zakona, ter dostavek o tem, se mora za prihodnje vedno šest mesecev pred potekom zakupne dobe skleniti.»

Gospodje, ki glasujete za ta spreminjalni predlog, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet, in sedaj bomo glasovali še o drugem besedilu § 19.

Gospodje, ki se ž njim strinjate, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht).

§ 19. je sprejet.

K § 20. nasvetuje kolega Bartol, naj se lovska upravna doba namesto s 1. julijem prične že s 15. majem, in temu predlogu se je prilagodil gospod poročevalec.

Gospodje, ki ste za to spremembo, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejeta.

Sedaj prosim, gospodje, ki ste za drugo odsekovo besedilo § 20., prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešen § 20.

Proti §§ 21., 22. in 23. ni bilo nobenega ugovora in torej bomo o teh paragrafih skupno glasovali.

Poslanec dr. Triller;

Zahtevam, da se glede vsakega paragrafa posebej glasuje in med vsakim glasovanjem dá desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Saj imam pravico, da jaz uredim glasovanje.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca dr. Trillerja, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je padel.

Sedaj bomo skupaj glasovali o §§ 21., 22. in 23.

Gospodje, ki ste za tiskano besedilo, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride § 24.

Tukaj nasvetuje tovariš dr. Tavčar sledeče — prosim gospod kolega dr. Tavčar, pomagajte mi čitati.

Poslanec dr. Tavčar:

Čisto zastonj pot napravim gori (Veselost — Heiterkeit). Torej moj predlog se glasi (bere — liest):

«K drugemu odstavku naj se pridene:

Končno tudi v pokritje odškodnin, v katere se je zakupnik obsodil in katere se z eksekucijo izterjati niso mogle.

Die Kaution haftet auch für Entschädigungen, in welche der Pächter verurteilt wurde und welche durch Exekution anderweitig nicht eingebracht werden konnten.»

Zahtevam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Koncediram ta odmor.

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede!

Poslanec dr. Pegan:

Dr. Krek se je oglasil k besedi.

Deželni glavar:

Ne zamerite, sem prej že izjavil, da koncediram odmor. Seja je prekinjena.

Seja prestane ob 5. uri 40 minut popoldne in se zopet nadaljuje ob 5. uri 50 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 40 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 50 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

Nadaljujemo prekinjeno sejo. Gospod dr. Krek se je prej oglasil k besedi, prosim.

Poslanec dr. Krek:

Oglašam se, da varujem pravico svojo kot poslanec. Jaz sem, ko sem prej prosil za besedo, da bi bil stavil predlog v formalnem oziru po zmislu § 20. opravilnega reda, kateremu naj se primerja § 36., imel pravico zahtevati, da takoj pridem do besede in jaz protestiram, da se temu ni ugodilo.

Kar se tiče desetminutnega odmora, tega ne morem na noben način priznavati, da bi se bil drugače tolmačil ta odmor, kakor da ga je napravil predsednik sam, ne pa na željo dr. Tavčarjevo, kajti on niti stavil ni podpiralnega vprašanja, in se torej o predlogu tudi sklepati ni moglo.

Jaz vzdržujem svojo pravico kot poslanec in predlagam na podlagi § 20., da se preide o predlogu dr. Tavčarjevim na dnevni red.

Deželni glavar:

Gospodje, jaz nisem mogel ugoditi želji tovariša dr. Kreka, ker sem že bil v tej izjavi. Če hoče tovariš dr. Krek kaj predlagati, oziroma protestirati, naj se oglasi o pravem času. Zanj in istotako za gospoda tovariša dr. Trillerja velja enaka mera in enaka vaga.

Bomo sedaj glasovali o predlogu tovariša dr. Tavčarja.

Poslanec dr. Krek:

Prosim, moj formalni predlog!

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste za predlog dr. Tavčarja, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je manjšina.

Gospodje, ki ste za besedilo upravnega odseka, prosim vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto. Predlog je sprejet po besedilu, kakor ga predlaga odsek.

Proti § 25. ni bilo nobenega ugovora.

Gospodje, ki ste za tiskano besedilo, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Pri § 26. imamo kar tri spreminjalne predloge.

Tovariš Bartol hoče v drugem odstavku črtati: «če upravičenci ne ugovarjajo»; — kolega Lenarčič predlaga dodatek k drugemu odstavku: «Ta ugovor imajo upravičenci podati na občinski odbor» in kolega dr. Tavčar predlaga v zadnjem odstavku dostavek: «K zadnjemu odstavku je dostaviti:

Dotični sklep je na v kraju navadni način razglasiti.

Der betreffende Beſchluß iſt in der ortsüblichen Weiſe zu verlautbaren.»

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede h glasovanju. Predlagam ločeno glasovanje o vsakem posameznem spreminjalnem predlogu in o odsekovem predlogu in med vsakim glasovanjem desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Jaz tega ne morem koncedirati, predno . . .

Poslanec dr. Triller:

Prosim, jaz varujem svoje pravice ravnotako, kakor tovariš dr. Krek.

Deželni glavar:

. . . predno ne vprašam, koliko gospodov ta predlog podpira.

Gospodje, ki podpirate predlog tovariša dr. Trillerja, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je zadostno podprt, se moram ukloniti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: «Predlagam, dr. Trillerju se kupi zlata ura!» — Veselost — Heiterkeit). Seja je prekinjena.

Seja prestane ob 5. uri 53 minut zvečer in se zopet nadaljuje ob 6. uri 3 minute zvečer. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 53 Minuten abends unterbrochen und um 6 Uhr 3 Minuten abends wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjeno sejo zopet otvarjam in mi preidemo h glasovanju.

Glasovanje bom uredil takole:

Najprej bomo glasovali o predlogu tovariša Bartola k predlogu, da se v drugem odstavku črtajo besede: «če upravičenci ne ugovarjajo.»

Gospodje, ki ste za predlog tovariša Bartola, kateremu se je prilagodil tudi gospod poročevalec, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je sprejet ta predlog, in s tem odpade glasovanje o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, ki je nasvetoval dostavek k drugemu odstavku: «Ta ugovor imajo upravičenci podati na občinski odbor», kajti če sploh nimajo pravice ugovarjati, potem je ta dostavek brezpredmeten.

Mi imamo torej še glasovati o predlogu gospoda dr. Tavčarja, po katerem je zadnjemu odstavku dostaviti: «Dotični sklep je na v okraju navadni način razglasiti.»

Gospodje, ki ste za ta dodatek, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je padel.

In sedaj bomo glasovali o besedilu § 26., kakor ga nasvetuje upravni odsek, toda z izpustitvijo od tovariša Bartola črtanih besed «če upravičenci ne ugovarjajo — wenn ſeitens der Berechtigten dagegen kein Einſpruch erhoben wird».

Gospodje, ki ste za tiskano besedilo, izpustivši te besede, prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto — in torej § 26. rešen.

K § 27. je stavil gospod dr. Tavčar zopet spreminjalni predlog, kateri se glasi (bere — lieſt):

«K temu paragrafu naj se dá tretji odstavek:

«Če hoče lastnik samosvojega lova, ta lov dati v zakup, ga ima prepustiti občini, da ga odda z občinskim lovom v zakup. Glede delitve zakupnine se imajo po dobni predpisi tega zakona zmiselno uporabljati.»

«Wenn der Eigentümer einer Eigenjagd dieſelbe verpachten will, ſo hat er die Eigenjagd vorerſt der Gemeinde anzutragen, damit ſolche mit der Gemeindejagd gemeinſchaftlich verpachtet wird. Bei der Teilung des erzielten Pachtſchillings ſind die verwandten Beſtimmungen dieſes Geſetzes ſinngemäß anzuwenden.»

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Tako pravičen človek, kakor dr. Krek, pa tako krši opravilni red! To je demokratstvo! Nemcem se pa ne upate zameriti!»)

Formalno v zmislu § 20. opravilnika predlagam, da se preko tega predloga preide na dnevni red.

Deželni glavar:

Bom dal na glasovanje ta predlog.

Gospodje, ki ste za prehod na dnevni red, prosim vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto, in bomo torej takoj in merito glasovali. Gre za besedilo upravnega odseka.

Gospodje, ki ste za besedilo § 27., blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

K § 28. imamo zopet celo vrsto predlogov.

Kolega Lenarčič predlaga (bere — lieſt):

«Besede: Mogoč primankljaj morajo po sklepu občinskega zastopa pokriti zemljiški posestniki v razmerju velikosti svojih zemljiških posestev, privzetih v dotični lovski okoliš. — Je črtati.»

Poslanec dr. Triller:

Predlagam desetminutno pavzo.

Deželni glavar:

Bom najprej dal na znanje posamezne predloge, sicer jih niti ne morete premisliti in boste moteni v svojih globokih študijah, če bodo razsekano naznanjeni.

Torej k § 28. je stavil tovariš Bartol predlog:

«Glede uporabe morebitnega čistega dobička, kakor tudi eventualne zgube, veljajo določila § 26.»

«Bezüglich der Verwendung eines etwaigen Reingewinnes ſowie eines eventuellen Abganges gelten die Beſtimmungen des § 26», s katerim se je gospod poročevalec strinjal.

Končno imamo še predlog tovariša dr. Tavčarja, naj se v tretjem odstavku beseda «posestniki» zamenja z «lastniki».

Tega niti na glasovanje ne bom dal. (Smeh in ploskanje v središču — Gelächter und Händeklatſchen im Zentrum. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Še bolje!»), ker smo se sploh že izrekli za to, da se izraz «zemljiški posestniki» povsod zamenja z izrazom «zemljiški lastniki». Sicer je pa to le stilističnega pomena. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Juristističnega pomena! Je velikansk razloček med ‚posestnikom' in ‚lastnikom'!»)

Poslanec dr. Tavčar:

Jaz predlagam desetminutni odmor.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je zadostno podprt (Ploskanje v središču — Händeklatſchen im Zentrum. — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Vi imate § 41., mi pa § 20.!») — prekinem sejo.

Seja prestane ob 6. uri 10 minut zvečer in se zopet nadaljuje ob 6. uri 21 minut zvečer. — Die Sitzung wird um 6 Uhr 10 Minuten abends unterbrochen und um 6 Uhr 21 Minuten abends wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(pozvoni — Das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje.

Sedaj bomo glasovali o § 28.

Najprej pride na glasovanje predlog gospoda poslanca Bartola.

Tisti gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht).

Je sprejet.

Sedaj bom stvar tako uredil. Mi bomo glasovali o besedilu § 28. s to spremembo. Če je sprejeto to besedilo, je obenem rešen predlog gospoda poslanca Lenarčiča.

Tisti gospodje, ki ste za besedilo upravnega odseka, prosim vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht).

Je sprejeta. — S tem odpade predlog gospoda poslanca Lenarčiča in § 28. je rešen.

K § 29 . . .

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede.

(Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit.)

Deželni glavar:

. . . je predlagal dr. Tavčar dostavek (bere — lieſt):

K prvem odstavku je pristaviti:

«Dedič pa je upravičen, če to hoče, v zakup vstopiti.

Der Erbe ist berechtigt, sofern er dies will, in den Pachtvertrag einzutreten.»

K formalnemu postopanju se je oglasil k besedi gospod tovariš dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se preko tega predloga preide na dnevni red. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Contre coeur!»)

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste za prehod na dnevni red, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, torej glasujmo o besedilu § 29.

Gospodje, ki ste za besedilo upravnega odseka, vstanite, prosim.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto — in s tem je § 29. rešen.

Pri § 30. imamo zopet spreminjalni predlog tovariša dr. Tavčarja, ki se glasi (bere — liest):

5.) «ako ni plačal odškodnine, v katero je bil obsojen.»

5.) «wenn er die Schäden nicht zahlt, zu deren Ersatz er verurteilt wurde.»

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da se dá desetminutni odmor. (Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit.)

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se preide preko predloga gospoda dr. Tavčarja na dnevni red.

Deželni glavar:

Obžalujem, gospod tovariš dr. Triller, najprej se je oglasil za besedo tovariš dr. Krek. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Moj predlog je bil prvi!»)

Gospodje, ki ste za prehod na dnevni red, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Torej bomo sedaj še glasovali o odsekovem besedilu § 30.

Gospodje, ki ste za § 30., izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride § 31., h kateremu ni bil stavljen noben spreminjalni predlog.

Gospodje, ki ste za § 31., prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet, in s tem je rešena prva debata.

In sedaj, ko smo prvo debato konsumirali, preidem do nadrobne razprave glede druge skupine, ki obsega §§ 32. do 66.

Dosedaj sta oglašena dva govornika, in sicer pro gospod poslanec baron Born, kontra gospod poslanec dr. Tavčar, ki se je že v generalni razpravi oglasil kot kontragovornik za vse specialne debate.

Besedo zadobi prvi kontragovornik gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Pri tej skupini ne bom stavil preveč spreminjalnih predlogov, ker mi ni na tem, polniti ž njimi malho tovariša dr. Kreka.

Pričnem s tem, da odločno ugovarjam, da bi bilo stališče, katero zavzemata gospod deželni glavar in gospod dr. Krek, v soglasju z opravilnikom, katerega bi moral deželni glavar vestno spolnovati. § 20. tega opravilnika se ne more drugače tolmačiti nego tako, da se ž njim celi «Verhandlungsgegenstand» amovira. Da bi pa bilo mogoče ali dopustno, spreminjalne predloge, stavljene k posameznim paragrafom v razpravi stoječe tvarine, na ta način odstraniti, bi bilo povsod drugod absolutno nemogoče. Protestujem proti takemu nasilstvu kar najodločneje, ampak seveda «Macht geht vor Recht»; silo imate na svoji strani, mi se moramo vdati, kakor se končno mora vdati tisti, ki se mu z mečem glavo odseka.

Po tem uvodu bom sedaj stavil nekatere spreminjalne predloge k paragrafom, ki so v sedanji nadrobni debati v razpravi.

Tu hočem prekoračiti celo vrsto paragrafov ter se ustaviti najprej pri § 44.

Ta paragraf, gospoda, določa takozvani prepovedani čas za lovne živali, v katerem času se lovne živali ne smejo ne loviti, ne pobijati in ne drugače ugonabljati.

In tu priznavam s hvaležnostjo, da so že v upravnem odseku sprejeli gospodje različne moje predloge k temu paragrafu. To priznavam s hvaležnostjo! Vendar pa moram na besede gospoda poročevalca, ki mi je na ne posebno lojalen način očital, da bi bil lahko že v odseku iztresel, kar sem danes prinesel v zbornico, nekoliko odgovarjati.

Gospodje, že danes zjutraj sem povedal, da je tako delovanje, tako forsiranje, kakor je v zadnjih časih v navado prišlo v deželnem odboru, kakor pri deželnem zboru, naravnost nekaka karikatura parlamentarnega poslovanja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Gola resnica!») Jaz sem zakon prečital, kolikor mi je bilo mogoče v kratkem času, ki mi je bil za to na razpolaganje. Ampak, če na tak silovit način prečičate tak zakon skozi deželni odbor in potem skozi odsek, kakor se je pri predležečem zakonskem načrtu zgodilo, je čisto lahko mogoče in se temu ni čuditi, da pride končno človek še na druge misli, ko si je enkrat vzel nekoliko več časa, da se je pripravil na razpravo v zbornici. To je pri vsakem zakonu tako, in če je človek slučajno član kakega odseka, ne vem,

kje je predpisano, da mu je potem prepovedano, ali da bi bilo izključeno, da bi potem še kaj smel spraviti v zbornici v razgovor. To, častiti gospod župnik, komu očitati, je proti vsakemu parlamentarnemu običaju. Jaz bi obžaloval, če bi se uvedel ta princip, in da bi odsekovi poročevalci poslancem smeli očitati, zakaj kake stvari niso že v odseku povedali, ampak storijo to šele v zbornici! Menim, da tem besedam tudi častiti gospod župnik Hladnik ne bo odrekel opravičenja in da absolutno ne gre, na ta način proti tovarišu v deželnem zboru polemizirati. To je čisto neopravičeno, tem bolj, ker je častiti gospod poročevalec že sam moral priznati, da je od vseh tistih sprememb, ki so se v odseku sprejele, celih 18 sprememb zrastlo na moji njivi. Iz tega bo lahko vsakdo čisto opravičeno mogel sklepati, da sem jaz ravnotako izpolnil svojo dolžnost v odseku, kakor vsak drug odsekov član, in morda še bolje. Niti enega poslanca pripadnika Slovenske Ljudske Stranke ni bilo, ki bi bil stavil kar 18 predlogov, katere vse je odsek sprejel kot upravičene! Nekoliko pridnosti, tega monopola Vaše stranke, torej meni menda gotovo ne morete odrekati.

S hvaležnostjo priznavam, kakor rečeno, da je odsek marsikatero od mene predlaganih sprememb k § 44. blagovolil vpoštevati in jo tudi odobril.

In sedaj, da ne bom dolgo govoril, pridem s staro svojo željo, katero sem tudi v odseku že zastopal. Prepričanje imam, gospoda, da je ena najlepših in najprijetnejših ptic v naši naravi divji golob. Nerad bi pogrešal goloba v naših gozdih, nerad, četudi včasih kako zrno ajde ali drugega žita pozoblje. Mislim, da to ni taka škoda, da bi ga zaradi tega morali tako preganjati in mu ne dali nobenega prepovedanega lovnega časa. — Kako lepo je, če grlí golob na drevesu! In sedaj se bo pobijal, zatiral in mladiči se bodo že v gnezdu pokončavali. Mnogo koristnega pa stori golob s pokončavanjem mrčesa, tako, da res ne zasluži, da ne bi imel prepovedanega časa. Vsaj se niti ne izplača, da bi se patrona zapalila zanj. Kmetje bodo vpoštevali, da stane patrona toliko in toliko, golob pa niti toliko ni vreden, kar stane patrona!

Torej, gospod deželni glavar, usojam se predlagati, naj bi se k § 44. sprejel dostavek, da se med tiste vrste živali, ki spadajo med lovne in imajo prepovedani lovski čas, pod novo točko 17, uvrsti tudi divji golob, in sicer za čas od 15. februarja do 15. avgusta.

(Se podpre — Wird unterſtützt.)

Po tem paragrafu preidem na § 46. Ta paragraf določa sledeče (bere — lieſt):

«§ 46. Kadar bi se v lovskem okraju spoznalo za potrebno zmanjšati kakšno vrsto divjačine na korist po nji oškodovanega poljedelstva ali gozdarstva, mora politično okrajno oblastvo v sporazumu ali na prošnjo lastnika samosvojega lova, lovskega zakupnika ali dotičnega občinskega zastopa ukazati, da se postreli gotovo število divjačine v dotičnem lovskem okraju celo ob prepovedanem lovskem času.»

Ta paragraf bo dal veliko povoda za sekature lovskih zakupnikov. Če v kaki občini ne bodo mogli drugače nagajati lovskemu zakupniku, pa bodo zahtevali, da naj se izdajo take zaukazbe od strani političnega oblastva. In politično oblastvo bo to tudi dovolilo. Vsled tega bodo lovi izgubili še tisto zadnjo ceno, katero bodo morda še imeli vsled predpisov predležečega zakonskega načrta Mislim namreč, da se bo od tistih, ki bi hoteli nagajati, gledalo na to, da se bo skušalo dobiti takih dovolil največ v prepovedanem lovskem času. In vsled tega bo marsikdo med divjačino imel grozne nasledke in bo perfektno postalo opustošenje naših lovišč! Jaz nečem plavati proti vodi in zategadelj ne stavljam predloga, da bi se taka dovolila sploh prečrtala v zakonu. Stavljam samo predlog, da bi se take zaukazbe, če le mogoče, izrekale samo v dobi, ki ni prepovedana. Če bi prišle zahteve od občin, da naj se v zmislu § 46. napravijo take postrelitve in velike ugonobitve divjačine, polagam važnost na to, da bi bilo v zakonu izrečeno, da ima politična oblast, če le mogoče, te odredbe izdajati v neprepovedanem lovskem času. Vsaj to ne bo veliko razlike! Prepovedana doba lova je čisto kratka in čisto lahko se počaka do avgusta, da se bo potem o neprepovedanem času streljalo. Sicer je pa mogoč slučaj, da bi politična oblast ne mogla čakati tako dolgo, in tudi tega slučaja nečem iz zakona izključiti, ampak le želim, da se zapiše v zakonu, da naj politična oblast, če mogoče, v neprepovedanem času napravlja take izvanredno vplivajoče gonje.

Zato predlagam k § 46. sledečo spremembo:

Namesto besed na koncu prvega odstavka «celo ob prepovedanem lovskem času» naj se ustavi: «vendar pa, če le mogoče, izven prepovedanega časa — doch, wenn nur möglich, außerhalb der Schonzeit.»

(Se podpre — Wird unterſtützt.)

Sedaj prestopim k § 47. Ta paragraf daje političnemu okrajnemu glavarstvu dovolilo, da disponira o tem, koliko časa bodi doba prepovedanega lovskega časa, in da ima okrajno glavarstvo pri tem pravico, da ta prepovedani lovski čas lahko skrči na dobo, ki ne odgovarja zakonskemu predpisu. To se zgodi tudi že sedaj in večkrat v škodo lovstvu. Take naredbe se izdajajo posebno glede divjih rac. Divjih rac se ne sme streljati pred 1. avgustom, in pri vseh lovih na Ljubljanici in drugod se je ukoreninila navada, da so se malovestni lovski zakupniki obračali do okrajnega glavarstva, in to je dovolilo, da so se smele streljati divje race že od 1. julija naprej. Torej ob času, ko se žival niti iz vode ne more vzdigniti, tako da so do 1. avgusta že celi zarodi divjih rac pokončani! Brezvestni lovci, ki jim je pri lovu le za moritev, ne pa da bi se na lovu naravnih prikazni veselili, so za to skrbeli, da se je zarod divjih rac na Ljubljanici popolnoma ugonobil, ker je okrajno glavarstvo vsakemu zakupniku dovolilo, da je smel že s 1. julijem streljati mlade divje race, namesto počakati do 1. avgusta, ko postava daje svobodo do streljanja. Torej počakati na čas, od katerega se po postavi divja raca lahko strelja, ampak težje seveda, ker je že bolj razvita, da se laglje reši pred napadom!

Ravno tista navada se je ukoreninila glede srnjakov. Po sedanjem zakonu je dovoljeno pričeti streljati srnjake s 1. junijem vsakega leta. Takrat je «zalezba» dovo-

ljena in takrat je trava že nekoliko večja, kakor pa maja meseca, in tudi ni več tako nežnega okusa, kakor meseca maja. Žival to dobro razločuje, srnjak meseca maja veliko raje stopi iz loze na senožet, ker je trava še nežna, medtem ko je 1. junija trava že močnejša in starejša in je tudi že v gozdu pognalo zadosti trave, tako da žival ni več odkazana na senožet. Vzlic temu se je ukoreninila lovska razvada, da so pričeli lovci prositi, da se jim zalezba ali «pirš» dovoli že s 15. majem. Vsled tega se je pripetilo, da so v prepovedanem lovskem času lovili na srnjake in provzročili lovu dosti škode, ker so jih dobili dosti več, kakor bi jih bili dobili v dopuščenem času.

Torej to razvado — sicer nimam nič upanja, da bom s svojim predlogom prodrl, ga bo že zopet gospod deželni glavar zadušil ali pa prijatelj dr. Krek — bi jaz odpravil na ta način, da bi dodal koncem § 47. dostavek, da politična oblastva izjemoma smejo take dovolitve dajati, da so pa upravičena, te dovolitve še v tistem letu, za katero so bile izdane, če pridejo pritožbe in če se politično oblastvo samo prepriča, da je bilo le zapeljano po lovskih zakupnikih, zopet preklicati.

Zaradi tega se usojam k § 47. predlagati dostavek, da bi se končal ta paragraf, oziroma da bi se glasil zadnji stavek:

«Vendar se smejo te izjeme dovoljevati samo za vsakokratno tekoče leto . . .» — in sedaj pride moj dodatek — «. . . in vselej tudi le proti preklicu.» — In nemški: «Diese Ausnahmen dürfen jedoch nur für das jeweilig laufende Jahr zugestanden werden . . .» — in sedaj pride zopet moj dodatek: — «. . . aber stets nur gegen Widerruf.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj prestopim k § 55. Ta paragraf določa v prvem odstavku (bere — lieſt):

«Lovne živali se ne smejo loviti v skopce, pasti in druge priprave za samolov.»

Jaz le želim, da bi se v ta paragraf sprejela tudi beseda «zanke», ker je to eden najnevarnejših inštrumentov za lovljenje živali, zato predlagam, da se prvi odstavek blagovoli spremeniti takole: «. . . skopce, pasti, zanke in druge . . .» — «. . . Fallen, Schlingen und andere . . .».

To je kratek predlog, ki ga stavim k § 55.

(Predlog se podpre — Der Antrag wird unterstützt.)

In sedaj prestopim nazaj k § 48., katerega sem prezrl. Tudi tu bom silno kratek. § 48. štatuira neko določbo, ki je navidezno na korist lovcem, to je določba, da sme politična oblast odrediti, da se gotove vrste lovnih živali v določenem času sploh streljati ne smejo. Doba dveh let je predolga, zato predlagam, da se namesto tega vstavi: «za dobo največ enega leta — höchſtens eines Jahres.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Sedaj prestopim k § 57. To je sicer paragraf, ki bo jako malokrat prišel v porabo pri naših notoričnih lovskih razmerah. Obseg tega paragrafa je tale:

«V prostosti zasačene divje prašiče, medvede, volkove, rise in divje mačke sme vsakdo in ob vsakem letnem času loviti, ubijati ter si tako prilastiti.»

Meni se zdi ta določba v celoti opravičena za živali, ki so res takega značaja, da se morajo preganjati, če pridejo v kulturne kraje. Tu sem spadajo divji mrjasci, deloma medvedje, predvsem volkovi, a zakon hoče imeti tudi divjega mačka vmes.

Gospodje, jaz bom tukaj čisto objektivno govoril. Bojim se na eni strani, da bo ta zakonski načrt marsikomu dal priliko, da bo začel okolu hoditi in po gozdih stikati s puško ob rami ter se bo izgovarjal, da je zasačil medveda, volka, mrjasca, in da ga preganja. Pri medvedu, volku, mrjascu se hitro izve, če se kje prikaže; recimo na Gorenjskem, to je tam takoj notorično. Drugače je stvar glede divje mačke. V tem pogledu imam več pomislekov, ki bi bili znabiti vpoštevanja vredni, če bi gospodje mirno in trezno celi položaj v pretres vzeli. Divji maček je divjačina, ki podnevi v brlogu prespi in se podnevi malokdaj dá zasačiti. Že zaraditega izostane potreba te zakonske določbe. Gospoda moja, pa še druga stvar je pri tem. Seveda v tem oziru, ali je divji maček tako škodljiv, da je želeti, da se popolnoma pokonča, so mnenja različna. Iz strogo lovskega stališča, katerega pa jaz nikdar nečem zastopati, morda pritrdite temu vprašanju, morda tudi ne, ampak so v literaturi mogočna mnenja, ki govore za to, da divji maček niti ne spada med škodljive živali, ker se največ krmi z mišmi in drugimi škodljivkami. Torej s tega pogleda bi bilo morda umestno črtati divjega mačka iz zakona. Na drugi strani je pa še neka druga okoliščina, ki se mi zdi zadosti važna, da nekoliko govorimo in premišljujemo o njej. Razvit divji maček — ne vem, ali je kdo izmed Vas že imel priliko, tako zver videti v gozdu — razvit divji maček je močna žival, in če je napaden, silno nevarna žival. Če boste kmetu z zakonom vcepili misel: ugonobiti ga smeš, kjer ga dobiš, bi jaz svaril proti temu. Je veliko slučajev, dokazanih slučajev, da so že izkušeni gozdarji morali izgubiti svoje življenje v boju proti divjemu mačku. Z mačkom se ni tako šaliti, kakor z zajcem, katerega s palico udariš in je pokončan. Divjega mačka napasti, je nekaj nevarnega, nekaj, kar lahko prinese smrt. Če boste kmetu dali pravico in ga opozarjate na divjega mačka, je prav lahko mogoče, da bodo ljudje začeli po gozdih okrog laziti in čisto mogoče je, da pride v nevarnot kako življenje.

Torej to so gotovo čisto stvarni razlogi, ki prihajajo iz odkritosrčnega mišljenja, in s katerimi lovci ne bodo posebno zadovoljni. Divji maček niti taka škodljivka ni, da bi jo bilo treba ugonabljati na ta način, in divji maček je žival, katero naj kmet, posebno če nima strelilnega orožja v roki, rajši pri miru pušča.

Zaradi tega se usojam predlagati, da naj bi se v § 57. besede «in divje mačke» — «und Wildkatzen» kratkomalo črtale.

(Se podpre — Wird unterstützt).

Sedaj prestopim k § 58., pri katerem bi imel seveda s stališča lovca obilo pritožb, ampak jaz se hočem držati le tistega, kar je neobhodno potrebno, da se predrugači. Priznavam, da se je črtal konec «in vsakdo brez izjeme na javni imovini», kar je predpise

zakona že precej temeljito spremenilo. Zategadelj ne bom več veliko govoril, ampak samo nasvetoval bom, da bi se pri § 58. v 1. odstavku črtale tiste besede, ki so zapažene, to je besede «tudi v pasti» — «auch in Fallen», ker se bodo ljudje sicer samo zapeljevali, da bodo začeli stavljati pasti in druge take priprave, katere so navadnemu človeku iz rok vzete z drugim paragrafom ravno tega zakona. Preprosti človek meni, da tudi zajca sme loviti v pasti in konec bo, da bo prišel v kazensko preiskavo in nepotrebne sitnosti.

Torej moj prvi predlog k § 48. je, da naj v prvem odstavku odpadejo besede v oklepaju «tudi v pasti» — «auch in Fallen».

V drugem odstavku, gospoda, so pa naštete tiste živali, ki so nelovne, katere sme vsak pobijati, če so škodljive njegovi lastnimi. To je princip! In jaz, s stališča, ki ga moram kot ribič zavzeti, želim nekatere spremembe glede živali, ki so tukaj naštete in glede katerih je čisto gotovo, da so škodljive samo lastnini ribiča. Ribič pa ima že pravico, dotične živali ugonabljati in sedaj ne umem, kako pridejo živali v ta lovski zakon, ki so samo lastnini ribičevi škodljive, pa nobenemu drugemu ne, in katere ima ribič že itak pravico, preganjati. Vsled tega se bojim, da se bo prilika porabila za ribiške tatvine. Ljudje bodo ribe kradli in zagovarjali se bodo: sklicujemo se na lovski zakon, po katerem imamo pravico vidro preganjati! Vidra pa nobene škode ne napravlja na navadni imovini, ampak edino le na lastnini zakupnika ribolova.

Ravnotako je s pomorskimi vrani, galebi, ponikovalci — «mahavke» pravimo pri nas. To so vesele prikazni, ki nobenemu ne napravljajo škode nego ribiču. Čemu je torej treba v lovski zakon te živali tlačiti, ko je za njih pokončavanje že preskrbljeno v ribiškem zakonu. Zategadelj predlagam, da naj se spremeni drugi odstavek § 58. na ta način, da se «vidre, galebi, čigre ali ribiči» črtajo, ker so to vse škodljivke ribištva, ne pa škodljivke druge privatne imovine.

(Se podpre — Wird unterſtützt).

Sedaj pri koncu se še pečam na kratkem s § 59. Gospoda, tukaj je odsek razpravljal in bil splošno mnenja, da so nekateri načini ugonobitve nelovnih živali taki, pri katerih mora zakonodajalec biti jako previden. Med take naprave prištevam nastavljanje samostrelnih naprav. Jaz se popolnoma s tem strinjam, da bodi vsakemu lovcu prepovedano v lovu nastavljati samostrele. To je absolutno izključeno, ampak odsek je vendar dovolil neko izjemo. V tem pogledu bom prosil gospoda poročevalca, da bi mi dal neko pojasnilo, ker drugače bi vsaj jaz za to izjemo ne mogel glasovati. Torej povsod so samostreli prepovedani, samo pri voluharju, ki v drugem odstavku § 58. niti naštet ni med škodljivkami, naj bodo dovoljeni. Če hočete logično postopati, morate tudi voluharja dati v drugi odstavek § 58. Škodljivka je voluhar res, ampak zakaj ravno zaradi njega dopuščate samostrelne naprave? Jaz bi opozarjal gospode v tem oziru, da je zelo nevaren predlog upravnega odseka, ki se glasi:

«Samo za pokončavanje voluharja v drevesnicah in sadovnjakih je to dovoljeno.»

Torej tukaj se obračam do gospoda poročevalca, ki ima danes tako veliko oblast, da bi stvar vzel v roko in da bi popravil, kar smo morda vsi zagrešili v odseku in česar ne očitam nikomur, ker je tudi odsekova večina — in največkrat prav po človeški — zmotljiva in je torej mogoče, da se je kaj pregledalo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Seveda, če gre vse tako hitro!»)

Princip je: Samostreli so brezpogojno prepovedani, napravlja se pa izjema za vrtove in drevesnice in se reče, da so ti samostreli tam dopustni, in sicer proti voluharju. Vem, da nimam pojma, kako je treba nastavljati te samostrele, in zakon o tem tudi nič ne določa, ali bojim se, da bi se samostrel lahko tudi postavil na mestu, da pride v nevarnost človeško življenje. Rekel bo kdo: v moj vrt hodi zajec, napravil bo samostrel na gotovi poti, koder prihaja, in če se bo potem zgodila kaka nesreča, je zakon tako nedoločen, da se bo vsak lahko izgovarjal: napravil sem ta samostrel za voluharja! Vsaj je stvar morda jasna častitemu gospodu župniku Hladniku, ki je prejkone sadjerejec, kar jaz nisem, in prejkone bo odgovoril, saj se tak samostrel pod zemljo napravi! Če pa postavite samo besede v zakon: Za ves lov so samostrelne naprave brezpogojno prepovedane, le za voluharja ne, bo lahko vsakdo mislil, da so tudi na površini zemlje dopustni samostreli proti voluharju, in vsak se bo lahko izgovarjal, da je v drevesnici in na vrtu napravil samostrel za voluharja, dasiravno je šlo za kakega zajca, ki hodi v drevesnico!

Ali v tem pogledu ne stavljam nobenega predloga, da mi ga ne bo zopet prijatelj dr. Krek pojedel. Izrekam samo željo, da bi se drugemu odstavku dodale besede: «. . .», ako je ta naprava pod zemljo». — «. . .», wenn dieſe Vorrichtung unterirdiſch iſt». (Klic na levi: — Ruf links: «Vsaj se pod zemljo nastavljajo za voluharja!».) Vem to, ampak če ostane besedilo zakona kakor je sedaj, se bo vsak izgovarjal: Zakon daje dovoljenje, da ga postavim lahko tudi na površini. Pri tako nevarni reči ni nikdar škodljivo, če obstoja v vsakem oziru jasnost. Na vsak način mislim, da bi bilo pametno, če dostavite besede, da se smejo samostreli napravljati za voluharja samo pod zemljo. Potem je izključeno, da bi se mogel kdo, če je vprašan, čemu je napravil samostrel na površju zemlje, izgovarjati, da ga ni napravil za zajca, ampak za voluharja. Sicer, gospodje, se zelo bojim, da se bo določba te izjeme čisto resnično izrabljala, in da bodo ljudje v drevesnicah napravljali samostrele na zajce, potem se pa izgovarjali, da so jih napravili na voluharja. Res je, da se racionelno ne bo drugje napravil samostrel na voluharja, nego pod zemljo, ampak zaraditega pa naj bo to v zakonu izrečno tudi zaukazano, ker bo vsled tega velikansko zmanjšana nevarnost takega samostrela.

Kakor rečeno, predloga ne stavim nobenega, izrekam samo željo, Vam pa prepuščam, ali hočete dostopni biti popolnoma stvarnim razlogom, ki so čisto gotovo umestni. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «In koristni za sankcijo!»)

Ravnotako je, gospoda moja, stvar glede polaganja strupa nevarna. Tudi tukaj bi jaz želel, da se ta stvar

kolikor mogoče precizno izrazi v zakonu. Strup polagati, posebno če se zastrupi goveje meso, je res nekaj takega, pri čemer vsaka šala preneha. Povedal bi Vam tu neko epizodo, ki sem jo sam doživel. Mi smo na lovih v Poljanski dolini prejšnje čase zastrupljali lisice in uporabljali za to goveje meso, zastrupljene kosce pa porazložili po oddaljenih, četudi se ne more ravno reči, samotnih mestih. Neko nedeljo smo se podali na lov, in ker sem tam z ljudmi vedno dobro izhajal, šli smo, ko smo okrog 11. ure prekinili lov, v neko kmetsko pogorsko hišo. Revščina je bila v ti hiši; na peči pa dobim kos mesa. Bilo je zmrznjeno, in hišni gospodar ga je, vračajoč se iz cerkve, našel v gozdu in ga pobral. Mislil si ni nič pri tem, čudna se mu stvar ni zdela, pobral je tisti kos mesa, in ko stopimo v hišo, ležalo je tisto meso na peči, da se otaja. Našel sem ta kos mesa, položil ga na peč, da se otaja, in žena ga bo skuhala — je rekel hišni gospodar. Kar trd sem postal, moram reči, in od tistega časa je pri meni zastrupljanje nekaj, česar se nič več ne lotim. Jaz za svojo osebo bi najraje, da se zastrupljanje sploh prepove, ampak tendenca zakona gre že enkrat na to, da se dopusti. Če se pa tukaj pravi: «Izjemoma sme občinski zastop dovoliti nastavljanje strupov pozimi na oddaljenih gozdnih mestih, zaukazavši potrebne previdnosti» — se mi to zdi premalo precizno izraženo. «Oddaljen» je gozd lahko, pa s tem izrazom se mi še ne zdi zadosti povedanega in: superflua non nocent. Ta «oddaljenost» mora biti tudi združena s samoto, in zaraditega, gospoda, da Vas dalje ne mučim, predlagam k § 59., naj se tretji odstavek v toliko spremeni, da se bo namesto «v oddaljenih gozdnih mestih» — «in entlegenen Waldrayons» reklo «v oddaljenih in samotnih gozdnih mestih» — «in entlegenen und einsamen Waldrayons».

To je moj zadnji predlog in s tem sem končal razpravo o lovskem zakonu. (Živahno odobravanje v središču — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je zadostno podprt in pride torej na glasovanje.

Zum Worte gelangt jetzt der erste eingetragene Pro-Redner, der Herr Abgeordnete Baron Born.

Abgeordneter Freiherr von Born:

Ich möchte mir nur zu dem in Debatte stehenden Abschnitte des Jagdgesetzentwurfes einen kleinen Zusatzantrag zu § 50 zu stellen erlauben.

§ 49 sagt ausdrücklich, daß die Bestimmungen der §§ 44 bis 48 des Gesetzes auf Tiergärten keine Anwendung finden sollen. Es folgt aber daraus, daß, wenn man in einem Tiergarten außerhalb der Schonzeit Wild erlegen darf, man das Wildbret dann auch muß verkaufen können.

Ich glaube daher, daß § 50, der den Verkauf des Wildbrets während der Schonzeit regelt, dahin ergänzt werden muß, daß für Stücke, die aus solchen Tiergärten stammen, das Verkaufsverbot aufgehoben werden muß. Ich beantrage daher, daß § 50 in der Weise ergänzt werde, daß zum Schlusse die Worte angefügt werden:

«Wenn sich nicht der Verkäufer durch ein Zertifikat der Gemeinde darüber ausweisen kann, daß der Abschuß des betreffenden Stückes zur Zeit und am Ort des Abschusses gesetzlich gestattet war.»

Landeshauptmann:

Ich werde zunächst die Unterstützungsfrage stellen.

Ich bitte diejenigen Herren, die den Antrag des Herrn Abgeordneten Baron Born unterstützen — gospodje, ki podpirate ta predlog, izvolite vstati — sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in Verhandlung.

K formalnemu predlogu se je zglasil gospod poslanec Jaklič.

Poslanec Jaklič:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Konec debate je predlagan.

Gospoda, mi bomo glasovali. Gospodje, ki ste za konec debate, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Konec debate je sprejet.

Vpisan je samo še en govornik, gospod poslanec Dular, in sicer «pro».

Prosim ga, da poprime besedo.

Poslanec Dular:

Visoki zbor! Kot dolenjski kmetovalec sem dolžan oglasiti se k § 58. Na Dolenjskem so letos poljske vrane napravile neizrečeno veliko škode in prosili so kmetovalci, da bi jim okrajno glavarstvo izdalo orožne liste, da bi se mogli braniti nadležnih gostov! Okrajno glavarstvo je vselej vprašalo najemnika lova, ako je on s tem zadovoljen (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Oho! Čujte!») in ker ima ravno gospod glavar v našem glavarstvu največ lovov v najemu, je naravno, da okrajno glavarstvo tistim, ki so se oglasili za orožne liste, samo da varujejo svoja polja, teh orožnih listov nikakor ni hotelo dati (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Čujte, čujte! Nečuveno! Kaj pa je to za en okrajni glavar? Kako se piše?»). Predlagam in odločno zahtevam torej, da posestniki polja dobijo vsaj od meseca aprila do srede oktobra orožne liste v varstvo polja in da občine določujejo, kateremu se da orožni list in za koliko časa.

Vprašam gospoda deželnega predsednika, ali mu je znano, kako škodo trpe prebivalci ravno po Dolenjskem na poljih vsled poljskih vran in dalje, ali namerava potrebno ukreniti, da se taka škoda več ne bo godila kmetovalcem in posestnikom polja, in

končno predlagam še, da se oddelku drugemu § 58. privzame tudi poljska vrana (Odobravanje na levi — Beifall links).

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je zadosti podprt in pride vsled tega na glasovanje.

In sedaj ima še sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Hladnik:

Visoki zbor! Gospod prvi predgovornik je bil sedaj neobičajno precej kratek. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Pa stvaren vseskozi, celi dan!» — Veselost Heiterkeit) in torej smem tudi jaz biti precej kratek.

Najprej moram opozoriti gospode na to, da je gospod tovariš dr. Tavčar bil tisti, ki je leta 1895. pripravil predlogo za lovski zakon. Jaz sem slučajno tisto predlogo pregledal in jo imam pred saboj, in v tisti, od njega samega sestavljeni predlogi beremo predlagane od njega vse tiste reči, katere on danes tako silno graja. (Veselost in odobravanje na levi — Heiterkeit und Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Skušnja ga je izučila!») V tedanji predlogi nahajamo n. pr. divje mačke navedene kot škodljivke, o katerih je danes pri § 57. toliko časa govoril, da ne spadajo vanj, ker niso škodljivke, in besedilo današnjega § 57. je dobeseden prepis tedanjega dotičnega paragrafa. (Odobravanje na levi — Beifall links.)

Ravnotako je s § 58., kjer je govor o dihurju, povodnem kosu, ribiču itd. Ja, še povodnega kosa nahajate v svoječasni predlogi dr. Tavčarjevi, katerega je pa letos v upravnem odseku predlagal črtati. Iz tega se vidi, da se tudi gospod tovariš dr. Tavčar včasih spreminja v svojih nazorih (Veselost na levi — Heiterkeit links.) In še «plemenito kuno» ima on notri v svoji lastni predlogi! (Ponovljena veselost na levi — Erneute Heiterkeit links.)

Glede posameznih predlogov, ki so se stavili danes, bi omenil sledeče:

Glede samostrelov priznavam, da so res nevarni na površini zemlje. Toda pri voluharju morate imeti pred očmi, da voluhar vedno živi pod zemljo in lastnik drevesnice ali sadovnjaka mora vsled tega samostrel itak nastaviti pod zemljo, tako da niti on sam ne ve, kje je nastavljen, če nima mesta zaznamovanega s palčico. Jaz torej mislim, da stvar ni tako nevarna, vendar ne bom ugovarjal, če se sprejme dodatek gospoda tovariša dr. Tavčarja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Torej je sedaj stavil že 19 pametnih predlogov!») Da, če je ta res tudi pameten.

Dostavku zaradi polaganja strupa tudi ne ugovarjam. Stvar je bolj jasno izražena, akoravno bi jaz za svojo osebo seveda rajše videl, ako bi otrovanih snovi sploh ne bilo treba nastavljati. Sicer je pa že v predlogu odsekovem rečeno, da mora občinski odbor vedno razglasiti, kje so nastavljene otrovane snovi, tako da se ljudje potem že vedo varovati, medtem ko v starem predlogu dr. Tavčarjevem niti te določbe ni najti.

Glede predloga gospoda poslanca barona Borna izjavljam, da se mu prilagodim.

Končno prosim, da bi slavni zbor izvolil sprejeti §§ 32. do 66.

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali.

Proti §§ 32. do vštetega § 43. ni bilo nobenega ugovora in jaz bom torej skupno dal na glasovanje vse te paragrafe.

Poslanec dr. Triller:

Protestujem proti temu in zahtevam, da se ta protest zabeleži v zapisniku!

Deželni glavar:

Pride itak v zapisnik.

Torej gospodje, ki pritrdite § 32. do vštetega § 43. izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj preidemo na glasovanje o § 44., kjer nasvetuje kolega dr. Tavčar, naj se dostavi kot nova točka 17. določilo, da bodi prepovedan lovski čas «za divje golobe od 15. februarja do 15. avgusta».

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da nam gospod deželni glavar dovoli zopet tisto desetminutno pavzo.

Deželni glavar:

Če mislite, da je treba deset minut, da se lahko uverite, ali je ta predlog umesten, ali ne — neka bude! (Veselost — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: «Neka bude!» — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Prosim, gospod deželni glavar! Naš poslovni jezik je slovenski, ne hrvatski!» — Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit.)

Prekinem sejo za deset minut.

Seja prestane ob 7. uri 30 minut zvečer in se nadaljuje ob 7. uri 40 minut zvečer. — Die Sitzung wird um 7 Uhr 30 Minuten abends unterbrochen und um 7 Uhr 40 Minuten abends wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje.

Predno prestopimo na glasovanje, mi je čast javiti, da je kot vladni zastopnik došel gospod dvorni svetnik grof Chorinsky.

In sedaj bomo glasovali o tisti spremembi § 44., katero nasvetuje gospod tovariš dr. Tavčar, namreč glede divjega goloba.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda tovariša dr. Tavčarja izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je manjšina, torej je predlog padel.

In sedaj pride odsekov predlog. Tisti gospodje, ki ste za besedilo, kakor ga predlaga upravni odsek z dostavki gospoda poročevalca, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj bom jaz skupno dal na glasovanje predloge glede §§ 44. do inkluzivno § 49.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da se ločeno glasuje od paragrafa do paragrafa!

Deželni glavar:

K tem predlogom stavil je tovariš dr. Tavčar, in sicer k § 46., predlog:

«Namesto besed: celo ob prepovedanem lovskem času, naj se vstavi: vendar pa, če le mogoče, izven prepovedanega časa. — Doch, wenn nur möglich, außerhalb der Schonzeit!»

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede za formalen predlog!

Poslanec dr. Triller:

Predlagam desetminutni odmor!

Deželni glavar:

Jaz moram vendar najprej povedati, kako je s temi predlogi.

K § 47. je predlagal kolega dr. Tavčar:

«Naj se koncem dostavi: — in vselej tudi le proti preklicu. — Aber ſtets gegen Widerruf.»

In končno je predlagal kolega dr. Tavčar še k § 48. spremembo, naj se v prvem odstavku namesto besed «za dobo največ dveh let» vstavi: «za dobo največ enega leta».

Gospod kolega dr. Krek se je oglasil k besedi za formalen predlog.

Poslanec dr. Krek:

Na podlagi § 20. poslovnika predlagam, da se preko teh predlogov dr. Tavčarjevih preide na dnevni red.

Poslanec dr. Triller:

Prosim, gospod deželni glavar, da se konštatuje v zapisniku, da sem pred gospodom tovarišem dr. Krekom stavil predlog, naj se ločeno glasuje o vsakem predlogu!

Deželni glavar:

Torej, sedaj se bo glasovalo o predlogu gospoda tovariša dr. Kreka.

Gospodje, ki ste za prestop na dnevni red, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Prehod na dnevni red je sprejet.

Sedaj bomo glasovali o predlogu upravnega odseka glede § 44. do vštetega § 49., kateri predlog zastopa gospod poročevalec.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

K § 50. stavil je gospod poslanec baron Born naslednji dodatek:

«... wenn ſich nicht der Verkäufer durch ein Zertifikat der Gemeinde darüber ausweiſen kann, daß der Abſchuß des betreffenden Stückes zur Zeit und am Ort des Abſchuſſes geſetzlich geſtattet war.»

Gospodje, ki ste za ta dodatek, prosim, vstanite.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Dobro, dobro! Tukaj se pa ne upate proti glasovati, boste vsi na «Butterhof» povabljeni! — Herr Baron, vergeſſen Sie nicht, die Herren auf ein Nachtmahl einzuladen!» — Smeh v središču — Gelächter im Zentrum.)

In sedaj bomo skupno glasovali o § 51. do inkluzive § 57.

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede za formalen predlog!

Deželni glavar:

Prosim, počakajte! Imam naznaniti dva spreminjalna predloga, namreč k § 55. predlog kolege dr. Tavčarja:

«Naj se spremeni v skopce, pasti, zanke in druge ... — Fallen, Schlingen und andere ...»

Poslanec dr. Triller:

Desetminutni odmor predlagam k temu spreminjalnemu predlogu!

Deželni glavar:

In k § 57. je stavil (ugovori v središču. — Einſprüche im Zentrum. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Pustite gospoda glavarja, vsaj ve kaj dela! Je zaprisegel!») tovariš dr. Tavčar predlog:

«Naj odpade in ‚divje mačke' ‚und Wildkatzen'.»

Gospod poslanec dr. Krek se je oglasil k besedi za formalni predlog.

Poslanec dr. Krek:

Predlagam na podlagi § 20., da se preko teh dveh spreminjalnih predlogov tovariša dr. Tavčarja prestopi na dnevni red.

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste za predlog tovariša dr. Kreka, prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto in torej bomo sedaj samo glasovali o besedilu teh paragrafov, počenši od § 51. pa do vštetega § 57., po predlogu gospoda poročevalca.

Gospodje, ki ste za predlog, oziroma, ki pritrdite §§ 51. do vštetega § 57., prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Predlagam, da se avtomat napravi!»)

K § 58. so bili stavljeni trije predlogi. Kolega dr. Tavčar predlaga, naj v prvem odstavku odpadejo besede «(tudi v pasti)», in potem hoče iz drugega odstavka izpustiti besede «vidre, galebi, čigre ali ribiči».

Dalje je predlagal kolega Bartol že v generalni razpravi, naj se v drugem odstavku privzamejo «poljske vrane», in istotako je predlagal tudi kolega Dular, da se naj privzamejo tudi poljske vrane.

Jaz bom torej dal glasovati o teh predlogih, in sicer najprej o spreminjalnem predlogu dr. Tavčarjevem.

Gospodje, ki ste za ta predlog . . .

Poslanec dr. Triller:

Predlagam desetminutno pavzo!

Deželni glavar:

Prosim, je že prekasno, sem že uvedel glasovanje, (Poslanec — Abgeordneter Pirc: «Pošteni bodite!»). No gospodje, pa naj bo, za deset minut gori ali doli.

Torej prekinem sejo (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Nič milosti!» — Poslanec — Abgeordneter Pirc: «Ni treba nič milosti!»)

Seja prestane ob 7. uri 50 minut zvečer in se nadaljuje ob 7. uri 60 minut zvečer. — Die Sitzung wird um 7 Uhr 50 Minuten abends unterbrochen und um 7 Uhr 60 Minuten abends wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Seja se nadaljuje.

Bomo glasovali najprej o predlogu tovariša gospoda dr. Tavčarja in potem o predlogu tovariša Bartola, ki obenem vsebuje tudi predlog tovariša Dularja.

Gospodje, ki ste za spreminjalni predlog gospoda poslanca dr. Tavčarja k § 58., izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Je manjšina, predlog je padel.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca Bartola, prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejet in s tem je obenem rešen predlog tovariša Dularja.

Sedaj bomo glasovali o besedilu upravnega odseka s tem dodatkom gospoda poslanca Bartola.

Gospodje, ki ste za to pomnoženo besedilo, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto. § 58. je rešen in sedaj bomo skupno glasovali o predlogih glede §§ 59. do vštetega § 66. Le pri enem paragrafu je tukaj stavil kolega dr. Tavčar dodatni predlog . . .

Poslanec dr. Krek:

Prosim besede k formelnemu predlogu.

Deželni glavar:

. . . s katerim se je akomodiral gospod poročevalec (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Si torej lahko prihranite vaš predlog, gospod dr. Krek!»), namreč pri § 59., kjer predlaga:

«V tretjem odstavku naj se spremeni: «na oddaljenih in samotnih gozdnih delih» «in entlegenen und einsamen» — v drugem odstavku pa dostavek: «Ako je ta naprava pod zemljo» — «Wenn diese Vorrichtung unterirdisch ist.»

Mi bomo torej glasovali o spreminjalnem predlogu kolege dr. Tavčarja glede polaganja strupov v oddaljenih in samotnih gozdih in nastavljanja samostrelov na voluharja.

Gospodje, ki ste za ta dva predloga, prosim vstanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride glasovanje o vseh teh §§ 59. do vštetega § 66., kakor jih nasvetuje gospod poročevalec.

Gospodje, ki pritrdite tem paragrafom, prosim, vstanite!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena druga skupina.

Sedaj bo čas večerjati in jaz bom prekinil sejo za tričetrt ure, tako da bomo nadaljevali ob $^3/_4$ 9. uro.

Med tem časom bom dal tudi dvorano prezračiti, ker mislim, da bomo precej dolgo danes še sedeli.

Prekinem sejo.

Seja prestane ob 8. uri 5 minut zvečer in se nadaljuje ob 9. uri 2 minuti zvečer. — Die Sitzung wird um 8 Uhr 5 Minuten abends unterbrochen und 9 Uhr 2 Minuten abends wieder aufgenommen.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se zopet otvori in se nadaljuje. Sklepčni smo.

Mi prestopimo sedaj k tretji specialni debati, ki obsega §§ 67. — 90.

Prvi kontragovornik je gospod poslanec dr. Triller. Dam mu besedo.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Marginalni napis ad III, zakonskega načrta, ki je v razpravi danes že od 1/2 9. ure, kar bi naglašal v dokaz naše izredne pridnosti in marljivosti, se glasi: Škoda, storjena po lovu in divjačini. — Ta marginalni napis daje mi pogum, da sem se oglasil k besedi o zakonu, kateremu sicer, to moram na svojo sramoto priznati, stojim nasproti kot neveščak. Predno torej preidem k obrazložbi svojega mnenja k posameznim paragrafom, katere obsega ta marginalni napis, in predno stavim k njem svoje spreminjalne predloge, katere sem se odločil staviti, je moja dolžnost, visoka zbornica, da oproščam svojo drznost na tri strani. Najprej nasproti tej visoki zbornici sami zaradi tega, ker se, popolen neveščak ali vsaj nekaj let sem popolen neveščak v lovskih stvareh vendarle drznem spregovoriti o lovskem zakonu, na drugi strani nasproti dosedanjim velečastitim predgovornikom, ki so tvarino obdelavali, razkosali in razjasnjevali na tako temeljit strokovnjaški način, da je v resnici jako težko za neveščaka izpregovoriti še kako besedo; in na tretji strani, visoka zbornica, je moja dolžnost, da oproščam svojo predrznost tudi nasproti gospodu poročevalcu. Jaz pred vsem naglašam, da gospodu poročevalcu — jaz sem mu pazno sledil v celi dosedanji razpravi — v celem obsegu priznavam bonam fidem. Častiti gospod poročevalec župnik Hladnik je popolnoma prepričan, da vse to, kar on predlaga v imenu odsekovem, pomenja samo suho zlato in nič drugega kot suho zlato. Zaraditega se bo bržčas srdil nad menoj, da se bom nasproti njegovemu trdnemu prepričanju usojal vendarle staviti nekatere spreminjalne predloge in zato, da bom to storil, prosim ga že naprej oproščenja. On ni jurist, on ne ve, da ni težjega dela na božjem svetu, nego je logika v zakonodajstvu, da je ni dragocenejše stvari in za zakonodajstvo bolj potrebnega orožja, kakor je zadostni čas. Mi imamo pred seboj zadevo, katero zagovarja on v popolnoma umevni gorečnosti, saj je, v kolikor ga poznam, in kakor je tudi že gospod tovariš dr. Tavčar naglašal, velik kmetovalec in sadjerejec. Vsled tega je gorečnost njegova umljiva in on bo težko veroval mojemu zatrdilu, ako rečem, da se zakon, obstoječ iz 104 paragrafov, ne da kar tako čez koleno prelomiti. Pri takem zakonu, ki mora pasirati še jako trnjevo pot do Najvišje sankcije, je treba pri vsakem paragrafu gledati, da je v soglasju s pravno logiko celote, kakor mi juristi pravimo. Mi juristi smo namreč tako ošabni ljudje, da pravniško-logičnega pojmovanja izven samim sebi nikomur drugemu ne priznavamo; priznati pa moram, da sem to pravno logiko v zakonu pogrešal, ko sem ga pregledoval kot jurist. Seveda smo zakon dobili šele v zadnjem hipu v roke. Veliko časa za študiranje torej ni bilo danega na razpolago, zlasti meni, ki sem član šolskega odseka, ustavnega odseka in razen tega še nekaterih drugih odsekov, v katerih sem zadnji teden gotovo presedel svojih 20 ur. Poleg tega moral sem, če sem kolikor toliko hotel zadostiti svoji dolžnosti kot vesten tolmač intencij svojih volilcev, čitati še cel kup zakonskih načrtov in zaradi tega ni čuda, da so se vse te stvari pričele nekako kalejdoskopično vrteti v moji glavi. Menda se drugim gospodom z večjo in intenzivnejšo duševno silo, kakor jo imam jaz, tudi ni godilo bolje, in jaz zato tem bolj občudujem gospoda poročevalca upravnega odseka, da s takim radikalnim prepričanjem, s takim svetim navdušenjem prehaja na dnevni red preko skoro vseh spreminjalnih predlogov, ki so se danes stavili v tej visoki zbornici. In vidite, gospodje, ravno iz tega, ker je gospod tovariš dr. Tavčar, katerega vsi poznamo kot sicer jako pohlevnega človeka, danes imel povod pobahati se, da je že upravni odsek sprejel nič manj nego 18 od njega stavljenih spreminjalnih predlogov glede tega zakonskega načrta, prav iz tega lahko razvidite, da gospod poročevalec nima prav, in da narodno-napredna stranka, oziroma njena delegacija ni načelno nasprotna temu zakonu, temveč, da je skušala po najboljši moči amendirati to prenagljeno predlogo na tak način, da je vsaj opravičeno upanje dano, da bo deležen Najvišje sankcije. In tu bi se obrnil posebno do velečastitih tovarišev od kmetskega stanu, katere pa žalibog ravno sedaj pogrešam v zbornici. Jaz obžalujem to, obžalujem zaradi tega, ker gre za razpravo o zakonskem načrtu, pri katerem so ravno oni najbolj interesirani. Obžalujem torej, da moram iz tega dejstva sklepati, da interes našega kmeta na predležeči noveli lovskega zakona vendar ni tako intenziven, kakor bi človek moral soditi po dosedanjem njihovem postopanju. Hvaležen pa sem gospodu tovarišu Dimniku, da prihaja baš sedaj v zbornico — gospod tovariš Dimnik, Vas vsaj bo utegnilo zanimati, ko skušam svojim tovarišem, kmetskim poslancem vzeti iz srca njihov predsodek, namreč tisti predsodek, ki se jim je sugeriral od izvestne strani, češ, da smo mi zastopniki mest in trgov načelno nasprotni vsaki remeduri, vsaki pravični popravi lovskega zakona. Ta predsodek mora uničiti že dejstvo, da je ravno tovariš dr. Tavčar stavil, kakor rečeno, v upravnem odseku 18 spreminjalnih predlogov k tej zakonski predlogi, ki so bili sprejeti, in če se ne motim, sprejeti celo soglasno, in da je današnja večina v tej zbornici, akoravno nerada, poslušavši izvajanja tega velikega strokovnjaka na lovskem polju, tudi morala sprejeti te njegove predloge. Vidite, visoka zbornica, to naglašam zaraditega, da bi ne mislili kmetski poslanci, da mi obstruiramo lovski zakon. (Klic na levi — Ruf links: «Kaj pa drugega! Zajca?») Lovskega zakona ne — mi obstruiramo morda na podlagi opravilnika nekaj, kar ima pozneje priti v razpravo — ampak prepričanje vseh zastopnikov mest in trgov, kar se tiče lovskega zakona, je, ne glede na peščico prestrastnih lovcev, to, da so gospodarski interesi meščanov in tržanov in pa kmeta v tem pogledu popolnoma kongruentni. Naša iskrena želja je torej, da danes, jutri ali pojutrišnjem sklenemo tako novelo lovskega zakona, ki bo odgovarjala na eni strani opravičenim javnim interesom in na drugi strani opravičenim zahtevam kmetskega prebivalstva; zakonsko novelo, ki bo pa tudi pravniško in logiško tako utemeljena in dovršena, da bomo lahko upravičeno upali na Najvišjo sankcijo. Zgolj, da dam duška tej želji, sem se oglasil za besedo. Jaz torej ne bom stavil nobenega obstruk-

cijskega predloga; to na tem mestu in v tem hipu slovesno obljubujem; zaraditega ne, ker hočem samo izboljšati lovski zakon, ker hočem po svojih slabih, neveščih močeh pripomagati, da bo ta zakonska predloga čim prej postala kri in meso. Nikakor pa ne želim, da bi se še nadalje kmetovalcu, zemljiškemu posestniku godila kruta krivica na ljubo temu ali onemu športu, kakršen je tudi lov. Gospod tovariš Dimnik mi pritrjuje. Hvaležen sem mu za to, ker vidim, da vsaj pri njem najdem razumevanje. Tovariš dr. Zajec sicer odkimuje tovarišu Dimniku, ampak visokočastiti gospod deželni glavar, da se zopet ne spozabim in obrnem besede do posameznih članov visoke zbornice, jaz pravim, dokler bo položaj v tej zbornici tak, da bodo naši kmetski poslanci svobodni možje, še nezastrupljeni po moderni politični morali — tu ne mislim na nobeno stranko posebej — dokler bodo lahko ti možje glasovali svobodno v eni roki svoje slovensko srce, v drugi roki pa svojo vest, dotlej se ni bati, da bi s kakim pametnim predlogom propadel; vsaj toliko časa ne, dokler se gospod tovariš dr. Krek, katerega smo do danes imeli za prepričanega demokrata in ljubitelja svobode, ne bo podajal v to, da bi zaukazoval, kdaj sme poslanec iz kmetske občine, nezastrupljen od politike, glasovati po svoji vesti. Naglašam torej vnovič, da ne bom stavil nobenega obstrukcijskega predloga, kajti kakor globoko se je zajedlo v mojem srcu ogorčenje nad čisto nepravično interpretacijo poslovnika...

Deželni glavar:

Jaz bi vendar prosil, da preidete kmalo v meritorno podrobno razpravo, v razpravo o paragrafih, ki so sedaj v razgovoru. Meni bi bilo jako neljubo, ako bi moral gospoda poslanca poklicati k stvari.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz sem se hotel zavarovati samo proti temu, da bi spreminjalni predlogi, katere mislim staviti, in katere bo gospod poročevalec morda celò sprejel za svoje, deležni postali tiste interpretacije opravilnika, katero je danes iznašel gospod tovariš dr. Krek. Ostanem pri stvari, ampak toliko le rečem: naš protest zoper tako interpretacijo § 20. opravilnega reda se ne more glasno dovolj razlegati, kajti nasilstvo, nečuvena nasilna interpretacija deželnozborskega opravilnika...

Deželni glavar:

Gospod tovariš dr. Triller, jaz Vas v drugič opominjam in prosim, preidite k stvari.

Poslanec dr. Triller:

(nadaljuje — fortfahrend):

Predno riskujem, da izgubim besedo, se rajše podam, akoravno mislim, da sem bil pri stvari. Torej mi imamo sedaj v razpravi III. poglavje: Škoda, storjena lovu in divjačini. Tu je prvi, § 67. Ta paragraf vsebuje nekako načelo, kdaj sme kmet, zemljiški posestnik zahtevati odškodnino za škode, provzročene po divjačini. Ta paragraf je velevažen, in jaz bi se usojal k njemu staviti poseben spreminjalni predlog, ki se glasi, da naj bi se po besedah «... po določilih tega zakona» pristavilo «oziroma po določilih občnega državljanskega zakonika» — «nach den Bestimmungen dieses Gesetzes, respektive auch des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches.»

V utemeljevanje tega svojega predloga usojam se častiti gospodi navesti le nekaj. Zakonski načrt, kakor nam je predložen po deželnem odboru, oziroma rectius po upravnem odseku, pravi (bere — lieſt):

«Vsak, ki je upravičen izvrševati lov, je dolžan po določilih tega zakona povrniti:

a) škodo, katero pri izvrševanju lova narede on sam, njegovo lovsko osobje in njegovi lovski gostje ali lovski psi teh oseb (škodo po lovu);
b) škodo, katero v njegovem lovskem okraju narede lovne živali zemljišču in ne še spravljenim pridelkom na njem (škodo po divjačini).»

Torej tu imamo dva različna pojma: škoda po lovu in škoda po divjačini.

K zadnjemu odstavku (bere — lieſt):

«Kadar pravica, izvrševati lov, pristoji več osebam, so vse nerazdelno odgovorne za škode, storjene po lovu in divjačini» nimam ničesar pripomniti.

Nemško se to-le glasi (bere — lieſt):

«Der zur Ausübung der Jagd Berechtigte iſt verpflichtet:

a) den bei der Ausübung der Jagd von ihm ſelbſt, von ſeinem Jagdperſonale und ſeinen Jagdgäſten oder durch die Jagdhunde dieſer Perſonen verurſachten Schaden (Jagdſchaden),
b) den innerhalb ſeines Jagdgebietes von den jagdbaren Tieren an Grund und Boden und an deſſen nicht eingebrachten Erzeugniſſen verurſachten Schaden (Wildſchaden) nach den Beſtimmungen dieſes Geſetzes zu erſetzen.»

Ta določba se meni zdi pomanjkljiva, in sicer pomanjkljiva proti interesu tistega kmeta, čigar poslance žalibog v tem hipu zopet moram pogrešati v tej zbornici. Ta zakonski načrt obsega namreč ekscepcionalno določbo, kdaj nastane tista «škoda po lovu» — «Jagdſchaden» — in kdaj «škoda po divjačini» — «Wildſchaden», — o kateri govori § 67. Po mojem prepričanju vsebuje ta paragraf, kar se je brez dvojbe prezrlo, utesnitev onih določil občnega državljanskega zakonika, ki govore o odškodninah sploh, in če se sprejme ta predloga v tej obliki, kakor je stavljena, potem, gospoda moja, ste postavili kmeta na slabše, kakor je danes. Danes ima namreč kmet pravico zahtevati povračilo škode, katero trpi na svojem premoženju vsled lova v celem obsegu na podlagi tistih precej številnih paragrafov občnega državljanskega zakonika, ki govore o obveznostih do povračila škode sploh. Če pa § 67. sprejmete, kakor je tiskan, potem utesnite določbe občnega državljanskega zakonika — in jaz Vam to sedaj čisto lojalno polagam na srce, akoravno vidim, da gospod tovariš grof Margheri z menoj ni

zadovoljen, kar je najboljši dokaz, da govorim stvarno ne glede na levo in desno. Uvažujte to, gospod poročevalec, in potem razmišljajte, ali je upanje, da bo sankcioniran deželni zakon, ki ustesnuje določbe občnega državljanskega zakonika. Če bi bil jaz stvari sami nasproten, bi lahko tudi molčal in pozneje po drugih potih visoko vlado opozoril na ta nedostatek § 67. Toda jaz Vas lojalno že v tem hipu nanj opozarjam in stavim tudi predlog, katerega bom prečital in katerega, upam, bo gospod poročevalec tudi sprejel, oziroma se mu prilagodil, kajti s tem pridemo v okom vsakemu očitanju, da hoče deželni zastop kranjski popravljati državljanski zakon, ki je veljaven za vsa kraljestva in dežele, zastopane v državnem zboru. V tem oziru tudi obžalujem, da nismo slišali v tej visoki zbornici glasu visoke deželne vlade. Jaz nisem prijatelj te vlade; in bil sem že večkrat prisiljen in bom bržčas še prisiljen, da jo ostro kritikujem; toda vzlic temu bi želel, da naj bi pri vsakem takem načrtu v interesu usode in realnosti dotičnega zakona deželna vlada označila svoje stališče, kakor je to storila v šolskem odseku glede zakona o šolskem nadzorstvu. Ko smo razpravljali v šolskem odseku novelo zakona o šolskem nadzorstvu, je bil poleg deželnega predsednika navzoč tudi šolski referent deželne vlade. (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: «To ne spada sem!»), in gospod tovariš Ravnikar bo pritrdil, da se je oglasil skoro pri vsakem paragrafu, opozarjal na vsak posamezen nedostatek, ki bi bil nasproten priporočilu za sankcijo; to isto bi priporočal in pričakoval, da bi se zgodilo tudi pri tem zakonu. Če bi se bila visoka vlada držala tega principa tudi pri lovskem zakonu v upravnem odseku, potem bi bilo meni najbrž prihranjeno, da bi moral v tem trenutku opozarjati na ta nedostatek pri § 67. Doslej smo videli pred seboj v tej visoki zbornici le jako lakoničnega in molčečega gospoda deželnega predsednika; nekaj ur sem se je pa situacija predrugačila, in mi vidimo na njegovem mestu čilega in mladega gospoda dvornega svetnika, in jaz bi prosil, da bi nam morda vendarle on povedal svoje mnenje k § 67., ali je moje pravno stališče pravo; če on izjavi, da se odrekanja sankcije ni bati, ako se sprejme § 67. po predlogu upravnega odseka, potem sem precej pripravljen umakniti svoj spreminjalni predlog.

Dovolite sedaj, gospod deželni glavar, da Vam ta spreminjalni predlog takoj izročim.

Deželni glavar:

Predlog se glasi (bere — lieſt): Po besedah: «po določilih tega zakona» — nemško po besedah: nach den Beſtimmungen dieſes Geſetzes,» naj se ustavijo besede «oziroma tudi po določilih občnega državljanskega zakonika — reſp. auch des allgemeinen bürgerlichen Geſetzbuches».

Gospodje, ki podpirate ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je zadostno podprt in torej v razpravi.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

Drugi spreminjalni predlog, katerega želim staviti, se tiče § 69.

Ko sem, častita gospoda, danes čital lovski zakon, sem se, prišedši do § 69., takoj spodtikal nad besedami, ki se glase: «Škode, ki jih zemljišču ali ne še spravljenim pridelkom store nelovne živali . . . Schäden, welche an Grund und Boden, oder an deſſen noch nicht eingebrachten Erzeugniſſen . . .» Pri tem paragrafu sem prišel do prepričanja, da je pretesno štilizovan in formuliran, sem imel tudi že spreminjalni predlog, pa sem bil spregledal, da se je že v upravnem odseku za to skrbelo pri § 67., kjer se je pod točko b) reklo: «škodo, katero v njegovem lovskem okraju narede lovne živali zemljišču in ne še spravljenim pridelkom na njem, dalje pridelkom v kozolcih, v kopah in senicah v planinskih krajih (škodo po divjačini)» — «den innerhalb ſeines Jagdgebietes von den jagdbaren Tieren an Grund und Boden und an deſſen nicht eingebrachten Erzeugniſſen, ferner an Bodenprodukten in Harfen, Heuhaufen und Heuhütten in Alpengegenden verurſachten Schaden (Wildſchaden) nach den Beſtimmungen dieſes Geſetzes zu erſetzen.» To je jako važno pri gorskem lovu. Kdor je ljubitelj planin kot jaz, je gotovo že videl na naših gorah tiste visoke drogove, okoli katerih je nakopičeno seno, in tam se zgodi največ lovske škode. Jaz sem že sam imel priliko govoriti z našimi posestniki, ki so mi dejali, da se jim na polju ne zgodi toliko škode po divjačini, kakor pa tam, ko pride gams, posebno pozimi, in iz tistih senenih kopic izpuli vse, kar je užitnega. Dosedaj so se lovci izgovarjali — ne morem za to, če gospod tovariš grof Margheri temu neče pritrditi —, ampak dosedaj so se lovci jako radi izgovarjali, zakaj nimajo kmetje bolje zavarovanega sena. Ja, kam naj pa spravljajo posestniki seno tam gori v hribih v nepristopnih krajih, kjer, kakor naše planinsko društvo najbolje ve, vsako zidanje desetkrat, dvanajstkrat in petnajstkrat več stane, kakor pa v dolini. Zaraditega sem mislil staviti tak predlog k § 67.; pa ker je to že upravni odsek storil, zasledoval sem stvar dalje in prišel do tega, da je upravni odsek isto stvar pri § 69. prezrl.

Ker mi je, kar še enkrat naglašam, na tem, da napravimo lovski zakon tak, da bo logičen in jasen, zaraditega sem se prostovoljno oglasil k besedi, da opozorim na to dejstvo pri § 69. in stavim sledeči predlog.

§ 69. se namreč glasi (bere — lieſt):

«Škode, ki jih zemljišču ali ne še spravljenim pridelkom store nelovne živali, ki so ušle iz zverinjakov, mora ravnotako povrniti lovski upravičenec tistega okoliša, kjer je bila škoda storjena. — Schäden, welche an Grund und Boden oder an deſſen noch nicht eingebrachten Erzeugniſſen durch aus Tiergärten ausgebrochene, nicht jagdbare Tiere verurſacht werden, ſind gleichfalls von dem Jagdberechtigten des Gebietes zu erſetzen, wo der Schaden verurſacht wurde . . .»

Deželni glavar:

No, gospod poslanec, ni bilo ravno treba vsega paragrafa prečitati, saj imamo vsi tiskani zakon pred seboj. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Zaradi jasnosti!»)

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

.... Kar pa velja o nelovnih živalih izven zverinjakov, to mora veljati tudi glede živali v zverinjaku. Jaz namreč ne umevam, zakaj bi posestnik zverinjaka — gospod poslanec baron Born bo temu pritrdil — bil na boljšem, kot navaden lovski najemnik. Zato predlagam k § 69. amendement, glede katerega, tako se saj usojam upati, ne bo nobenega zadržka, da bi ga gospod referent ne akceptiral. Ta amendement se glasi: Črtajo naj se besede «ne še spravljenim — noch nicht eingebrachten».

Najtopleje Vam priporočam, da ta predlog sprejmete.

(Predlog se podpre — Der Antrag wird unterstützt.)

K §§ 70., 71. in 72. nimam pri najboljši volji nobenega spreminjevalnega predloga, ker se mi zdi, da so ti paragrafi dovolj izpiljeni, tako da mi niti s pravniškega, niti z lovskega, niti s splošno stvarnega stališča ni ugovarjati. Obstruirati pa, kakor rečeno, zoper lovski zakon ne maram. Pač pa imam, visoka zbornica, tehten pomislek zoper § 73. Kot pravniku, ki stojim v praksi že kakih 24 let in ki sem imel priliko pečati se z različnimi zakoni, se mi zdi, da bo ta paragraf imel tak uspeh, kakršnega vsi, ki resno mislimo z novim lovskim zakonom odstraniti dosedanje nedostatke, gotovo ne želimo; namreč ta uspeh, da se bosta lovec na eni strani in zemljiški posestnik na drugi strani še bolj lasala, pravdala in sovražila, kakor storita to žalibog dandanes; zakaj stilizacija § 73. — o tem ne morete biti v nobenem dvomu — odpira duri in okna najrazličnejšim interpretacijam.

In kaj pomenja v zakonodajstvu mogočnost različne interpretacije, o tem smo doživeli danes prav eksemplarično skušnjo. Tako jasni paragrafi, kot jih obsega naš opravilnik, so se danes od različnih strani interpretirali različno. Sedaj pa mirno in trezno prečitajte § 73., in potem pa na vero in poštenje povejte, kdo bo, bodisi lovec, bodisi kmet, vsled mogoče različne interpretacije prevladal. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: «Kdor bo bolj kunšten!») Najemnik lova bo rekel, da znaša škoda 1 kr., kmet bo rekel 10 gld., in poglejte, če pride zraven zvit advokat, bodisi kot zastopnik lovca, bodisi ubogega kočarja — in znano Vam je, da je naše ljudstvo trmoglavo in za tisto, kar imenuje svojo pravico, žrtvuje zadnji krajcar, potem bo gorje! — In sedaj vzemite poleg advokata, strokovnega izvedenca, bodisi v kmetijstvu ali v lovstvu, kajti ravnotako kakor kmet, si bo izvedenca vzel tudi lovski upravičenec, in potem pomislite, kako se bo mrcvaril ta nejasni § 73. Vi ste sprejeli v zakon določbo, da je za razsojanje sporov kompetentno politično oblastvo, v kolikor ne spadajo pred razsodišča. Treba je sestaviti zapisnik, v katerega se sprejmejo vsi sklepi, vsi ugovori in vsa izvajanja strank. S tem ste, gospodje, ustanovili in zopet oživeli nekaj, o čemer lahko rečem, da se je takrat, ko se je črtalo, oddahnila vsa avstrijska javnost, oživeli ste namreč faktično zopet pismeno pravdno postopanje. Kdor se spominja, kako se je postopalo po starem našem civilnem pravdnem zakonu — gospod tovariš dr. Pegan je morda premlad, ampak tovariš gospod dr. Tavčar se tega dobro spominja — mi bo pritrdil, da bo na podlagi tistega paragrafa, ki pravi, da se ima tak zapisnik napraviti pri političnem oblastvu, vsakemu odvetniku ali tehničnemu izvedencu dana prilika, da ad calendas graecas zavleče odškodninsko zahtevo kmetovo, oziroma dolžnost lovskega upravičenca do povračila škode In to bi jaz rad zabranil! Zakon naj bo tak, da se glede določitve škode pravično in resnično pride v okom vsaki stvari, ki bi se dala subsumirati pod pojmom «Spitzfindigkeit». Jaz govorim tukaj ne kot advokat, ampak kot poslanec, takorekoč proti lastnemu stanu ali vsaj proti temu, kar se imenuje izrodek advokature, ampak jaz bi rad kmeta obvaroval posledic, ki bodo zanj nastale, ako sprejmete načrt, kakor je predložen. Pustite, da se izvede lovski zakon, ko postane kri in meso v praksi sam; nečesa pa se varujte, varujte se takih in podobnih procesualnih določb. Vsaka taka procesualna določba je nož, s katerim se bori dotična stranka, ki ima interes na tem, da se stvar zavleče do skrajnosti, in takih strank, bodisi, da bo na eni strani šlo za določitev in pravično fiksiranje visokosti škode, bodisi na drugi strani za fiksiranje obveze same, takih strank ne bode nikdar zmanjkalo. Jaz vem, da je gospod tovariš grof Margheri lojalen lovec, tudi takih je najti, ampak človek je človek, eden ima ta značaj in temperament, drugi zopet drug in tako se prav lahko najde med lovci tudi človek, ki bo tako določilo zlorabil. Zaraditega se usojam staviti k § 73. sledeči spreminjevalni predlog (bere — lieſt):

«§ 73. se črta».

(Se podpre — Wird unterstützt).

Potem prehajam, velečastiti gospodje, k odstavku B, poglavja III., ki se tiče postopanja pri zahtevah do povračila škode po lovu in divjačini, kjer se § 76. glasi (bere — lieſt):

«O zahtevi do povračila škode po lovu ali divjačini razsoja razsodišče, ki obstoji iz načelnika ali njegovega namestnika in iz dveh drugih razsodnikov (§ 80.)».

Drugega odstavka, ki se ne tiče mojega predloga, ne bom čital, in prav iz tistega razloga ne bom čital nemškega teksta § 76.; imam pa tukaj spreminjevalni predlog, glede katerega zopet upam — oziroma s svojega strankarskega stališča bi se moral tega bati — da ga bo gospod poročevalec sprejel. Danes se je veliko govorilo o tem, ali je umestno za določitev sporne lovske škode — § 67. pozna dve vrsti škod — ali je umestno za določitev sporne lovske škode ustanoviti razsodišče. Če se ne motim, je o tem že govoril velečastiti gospod tovariš dr. Tavčar (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Jaz nisem velečastiti, tistega pa ne!»), torej častiti gospod tovariš dr. Tavčar in ravnotako gospod poslanec grof Margheri in oba sta

izražala svoje pomisleke proti temu, ali kaže izročiti razsodišču na milost in nemilost na eni strani opravičeni interes po lovstvu oškodovanega kmetovalca, na drugi strani pa tudi lovca proti eventualnim pretiranim zahtevam od strani kmeta. Jaz sem o tej stvari premišljeval in prišel sem do zaključka, da bi bila tukaj najboljša srednja pot. Mene je, to moram priznati, danes v izvajanjih častitega gospoda poročevalca najbolj simpatično dirnul tisti stavek, ko je s prepričevalnim glasom govoril: Mi kot sadjerejci, mi moramo gledati, da bomo kmeta pokrili s sadjem. V tem pogledu imel je prav, in v tem kotu tiči pa tudi zajec tega lovskega zakona. Vsako škodo še pretrpi kmet, pri sadjereji pa ga lovska škoda strašno boli. Jaz sem imel prej priliko govoriti z nekim tovarišem od Slovenske Ljudske Stranke, z zastopnikom kmetskega stanu, ki se je bridko pritožil v tem oziru in rekel, da popolnoma pritrjuje besedam gospoda poročevalca, da so namreč lovske škode že marsikateremu sadjerejcu popolnoma uničile veselje do sadjereje sploh in s tem provzročile nezmerno škodo narodnemu gospodarstvu na Kranjskem. V tem pogledu mu jaz popolnoma pritrjujem. Tu je treba nekaj takega ustanoviti — v § 76. pride to v poštev — da je nemogoč vsak slučaj, da bi kmet sadjerejec trpel po lovu kako škodo brez jasne pravice popolne odškodnine; zakaj, gospodje, če bo katera panoga kmetijstva rešila našega kmeta, potem je to poleg živinoreje čisto gotovo samo sadjereja. Tukaj jaz stojim na stališču, da nobena zakonita določba, težeča za tem, da se kmeta sadjerejca brani škode, ni ostra dovolj in da je treba v naš lovski zakon sprejeti določbo, katera bo popolnoma izključevala vsako tako nevarnost majoriziranja kmeta od strani lovcev. Gospodje, in sedaj pomislite v koliko se je zato poskrbelo v § 76. in morda tudi v sledečih paragrafih. Razsodišče je nekaj lepega, gospodje, razsodišče pozna tudi civilni pravdni red, ali vsakdanja skušnja kaže in dokazuje zlasti nam pravnikom — v tem mi bo pritrdil gospod tovariš dr. Pegan, in če bi bil navzoč, prav gotovo tudi gospod tovariš dr. Šusteršič, da je razsodišče često nevarna stvar. Oba mi bosta v tem pritrdila, če pravim, da se stranke, in ravno inteligentnejše stranke, kaj nerade poslužujejo razsodišča in da sta obe stranki, če to storita in provocirata izrek tega razsodišča, v katerem sedi zaupnik ene stranke, zaupnik druge stranke in potem pa načelnik, ki naj bo vsekdar popolnoma objektiven, da sta torej končno obe stranki nezadovoljni z izrekom razsodišča in še vedno iščeta poti do rednega sodišča. Naj izpade izrek razsodišča v okviru § 76. za prizadetega zemljiškega posestnika še tako ugodno, nikdar, velečastiti gospod deželni glavar — to mene uči skušnja — nikdar ne bo imel ta kmet tistega zadoščenja, kakor če bi mu prav tisto vsoto, do vinarja tisto vsoto priznalo redno sodišče v pravični razsodbi. Naš kmet ne pozna nič višjega, nego je cesarsko sodišče, in misli, da sme le cesarsko sodišče rabiti c. kr. postave, in zato se ukloni tudi samo rednemu sodišču. Zaradi tega Vas jaz, častiti gospodje, svarim pred tem, da bi sprejeli kot ultimam rationem za določevanje in razsojo lovske odškodnine razsodišče. Saj je mogoče, da bo kmet tuintam tudi z izrekom razsodišča zadovoljen — gorenjski kmet je seveda drugačen in različen od notranjskega, od dolenjskega kmeta . . .

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim gospoda govornika, da ni predolgovezen!

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

Gorenjski kmet bo rekel, jaz se vdam, dolenjski je že drugačen, bo iskal ovinkov, notranjski, ki si je z lesno kupčijo pridobil izkušenj, bo morda še bolj prefrigan i. t. d., in zato jaz mislim, da je le v interesu zakona samega, v interesu ugleda zakona in v interesu vtisa, katerega naj napravi zakon na kmeta, če se uveljavi postulat, da naj se kmetu da na prosto voljo: Če misliš, da boš prišel do pravice po razsodišču, sprejmi razsodišče, če pa misliš, da boš večjo pravico žel tam, kjer si jo vajen iskati, pri rednem sodišču namreč, pa pojdi tja. To je potrebno in samo s tem boste potom zakona tistim slojem prebivalstva, katerim hočete nakloniti zakon kot nekako godovno darilo, vcepili prepričanje, da se je ustvarilo ž njim nekaj dobrega, koristnega, nekaj, kar izključuje to, o čemer je danes vsak kmet prepričan — kot nelovec seveda ne vem, v koliko po pravici, — da namreč dandanes takrat, kadar gre za lovske odškodnine, ne dobi pravice. Po tem kratkem utemeljevanju se usojam precizovati predlog, katerega nameravam staviti k § 76., kakor sledi. Kot zadnji odstavek bi predlagal dostavek, s katerim se daje oškodovancu na prosto voljo, da sme namesto, da se obrne na razsodišče, nastopiti redno pravno pot. Tisto pravico, kakor kmetu, ravno tisto pravico pa morate seveda priznati tudi lovcu. Razsodišče naj bo nekaj elektivnega za lovca in za kmeta. Če se ena stranka, da si prihrani na eno ali drugo stran visoke stroške, veliko togote in jeze, hoče poslužiti tega elektivnega sodišča, naj to stori, sicer pa ji je na prosto voljo dano, da nastopi pot redne pravde. Torej moj predlog k § 76. se glasi:

«Ad § 76. naj se sprejme dostavek: Na prosto voljo pa je dano oškodovanemu, da nastopi redno pravno pot in isto sme zahtevati v povračilo obvezanec. — Doch ist es dem Beschädigten frei, den ordentlichen Rechtsweg zu betreten; ebenso aber auch dem Ersatzpflichtigen.»

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Visoka zbornica! Potem imam en pomislek, ki pa ni tako velike in principielne važnosti kakor drugi spreminjalní predlogi, katere sem se usojal dosedaj staviti, — en majhen pomislek k § 77., in tudi tukaj se bom usojal staviti primeren spreminjalni predlog. Torej tukaj gre zopet za razsodišče. Že pri obrazložbi svojega predloga, katerega sem se usodil staviti k § 76., že ta čas sem naglašal, da na razsodišče ne polagam tiste važnosti, katero polagata na to razsodišče načrt in upravni odsek, oziroma velečastiti njegov gospod poročevalec. Naglašal sem pa tudi, da izključiti

razsodišča ne maram, pač pa se mi zdi, da je neprimerna določba, katera pravi, da naj načelnika razsodišča, oziroma njegovega namestnika, določi deželni odbor za dobo treh let. Častiti gospodje, nič si ne prikrivajte, da bo funkcija načelnika razsodišča o lovski škodi, oziroma o škodi po divjačini, kakor jo pozna predležeči načrt, da bo ta funkcija nekaj silno odioznega. Jaz že naprej pomilujem tiste može, katere bo naš velečastiti in visoki deželni odbor določil za načelnike. Ti možje bodo postali sčasoma pravi trpini, pa naj bodo še tako objektivni, še tako pravični. Naša dežela — to je predvsem uvaževati — je nacionalno razcepljena in razkosana, kakor malokatera druga dežela v Avstriji, še bolj pa strankarsko razkosana v naši narodnosti sami. Deželnemu odboru bo torej težka naloga, odgovorna naloga, da bo našel za vsako lovišče, za vsak lovski okoliš kot načelnike razsodišč može, ki bodo uživali vsled svoje absolutne strankarske objektivnosti, vsled svojega znanja, vsled svoje socialne pozicije v dotičnem domačem kraju tak ugled, da bo vsaj upanje dano, da se bodo na eni strani lovci in na drugi strani kmetje posestniki zaradi določevanja lovskih odškodnin z vsem zaupanjem nanje obračali. Njegova pozicija bo, visoka zbornica, tem težja, ker je razsodišče, kakor določuje nek poznejši paragraf, inappellabel, kajti predležeči načrt določa, da je končnoveljaven tisti izrek, za katerega se izreče večina razsodišča. Večina razsodišča obstoji iz dveh glasov, in če sedaj pomislite, visokočastiti gospodje, da enega razsodnika voli lovec, enega kmet, potem mi bo pritrdil vsak, kdor pozna vsakdanje skušnje, skušnje pravniškega življenja, skušnje glede boja za to, kar ljudstvo imenuje svojo pravico, da bo lovec izvolil takega razsodnika, ki bo neizprosno zastopal njegovo stališče, kmet pa takega, ki bo zopet neizprosno zastopal njegovo stališče. Načelnik razsodišča bo torej v tem neprijetnem položaju, da bo moral odločevati. In tu, velečastiti gospodje, jaz toplo pogrešam v tem zakonskem načrtu določbe, ki bi rekla, da je posvetovanje in sklepanje razsodišča tajno. To bi bila vsaj neka relativna remedura, bi bilo nekako, bi dejal nekako, četudi le malo pokritje dotičnega razsodnika zoper animoznost na desno in na levo . . .

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim gospoda govornika, da je nekaj krajši in ne tako dolgovezen v svojih izvajanjih. Prosim ga, naj se drži stvari.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz mislim, da sem itak pri stvari.

Torej jaz moram povedati, da bo imel razsodnik tako težko življenje, da bo vsak načelnik razsodišča po prvi razsodbi vrgel svoj mandat tja in rekel: Izberite si drugega mučenika, jaz ne maram več biti načelnik. Zaraditega se mi zdi določba § 77. v tem oziru drakonična, krivična, in dejal bi, tudi neutemeljena. Neutemeljena v tem, kar imenujemo psihologijo mase, ako se določi doba predsednika ali kakor ga zakon imenuje načelnika razsodišča, oziroma njegovega namestnika za tri leta. Temu bi jaz prišel rad v okom, in zato bi se usojal staviti k § 77. predlog, ki se glasi, da naj se v slovenskem tekstu v drugi vrsti prvega odstavka besede «za dobo treh let» nadomeste z besedami «za dobo enega leta» — in v nemškem tekstu pa v tretji vrsti odstavka prvega, da se besede «auf die Dauer von drei Jahren» nadomeste z besedami «auf die Dauer eines Jahres».

(Se podpre — Wird unterstützt.)

Potem, visoka zbornica, bi prišel v poštev § 78. o katerem pa ne bom nič govoril. Pač pa moram zopet poprijeti besedo, da stavim predlog k § 79., in v tolažbo prečastitemu gospodu deželnemu glavarju povem pa takoj, da je to zadnji predlog, katerega nameravam staviti k poglavju III. zakona, akoravno bi bilo morda v interesu jasnosti in v interesu sloga, če bi stavil preminjalne predloge tudi še k nekaterim drugim paragrafom, kar pa opustim samo zato, da se mi ne bo očitalo, kakor da bi hotel preprečiti ali zadržavati nadaljnje stvarno razpravljanje o zakonu. Zaraditega se bom usojal staviti samo še k § 79. nek mali predlog. § 79. pravi, da je v slučaju, da se je zgodila kaka lovska škoda po divjačini ali po lovu, kakor razlikuje to § 67., oškodovanemu varovana pravica, da pozove poškodovalca na mirno poravnavo. Jaz tendenco tega paragrafa najtoplejše pozdravljam, visoka zbornica. Iz razlogov, katere sem se že prej usojal navajati v najkrajših besedah, pozdravljam to tendenco, ki tiči v tem, da se hoče, dokler je mogoče, preprečiti ves tisti aparat, ki je združen z ocenjevanjem škode, kajti tendenca zakona mora biti, da se odstrani vse, kar bi utegnilo povečati vse tisto, kar imenuje nemška terminologija «die Reibungsflächen» med lovcem in kmetom, in teh «Reibungsflächen» je danes preveč, kar je tudi vzrok, da ste se odločili s tako naglostjo spraviti pred zbornico ravno načrt novele lovskega zakona. Ampak, gospoda moja, če že damo priliko strankama, da se zlepa med seboj poravnata, potem mora biti prilika taka, da to ne bo samo forma, ampak da se lahko tista stranka, od katere je bila poravnava lojalno ponujena, od nasprotne pa odbita, da se tista stranka tudi lahko nanjo sklicuje. Zakaj — homines sumus — tudi razsodniki se lahko motijo, poleg pridejo v poštev simpatije razsodnikov, ki bodo pa zmirom na strani tistih, od katerih se je prijateljska roka ponudila za poravnavo. Zaraditega pozdravljam § 79., zdi se mi pa, da je tamkaj določeni rok, v katerem se ima lovski upravičenec izjaviti o zahtevi oškodovanca, prekratek. Imamo paragraf v tem zakonu, ki govori o tem, da je najemnik lova, ki ne biva v dotičnem kraju, zavezan, da pravočasno označi svojega pooblaščenca v dotičnem kraju, pooblaščenca, na čegar roke je tudi vsak uradni akt izročiti s tem učinkom, kakor da bi se bil najemniku osebno dostavil. V dotičnem paragrafu je torej treba nekaj določiti, s čemer je vsak poskus operirati s slamorezniki izključen. Skušnje so že take, da kažejo, da se je dostikrat namesto s pravim

najemnikom lova imelo opraviti s slamoreznikom. Torej tendenca dotične zakonite določbe je jako lepa, ker ima namen preprečiti vsak tak beg imovitega lovca pod streho ubogega slamoreznika, zoper katerega se z eksekucijo ničesar ne doseže. Zato sem popolnoma tega mnenja, da se postavimo za poskus poravnave, od katerega priznam, da bo marsikdaj izšel od kmeta posestnika, ampak za lovskega upravičenca pa naj se postavi primeren rok, ker je rok 48 ur vsekako prekratek. V 48 urah se imejitelj lova, tudi če biva v občini, če je, kar se velikokrat lahko zgodi, kakorkoli zadržan, absolutno ne more prepričati, koliko je v resnici nastalo škode, objektivno, in v koliko je dana subjektivno njegova dolžnost do povračila te škode, katera je bila storjena bodisi po njem samem, po njegovih gostih, po njegovem osebju ali po psih. Primeren rok se mu mora na vsak način dati, sicer bomo, gospodje, doživeli, da se bo kak nelojalen lovec, in o nelojalnih lovcih se po pravici mnogo govori, vedno rad skliceval na to, da bi se bil rad poravnal, da pa prilike ni imel, se prepričati o tem, v koliko je zahteva po odškodnini upravičena, ker je bil rok prekratek. Temu uvaževanju se bo po mojem mnenju težko izogniti. Zato se usojam staviti zadnji spreminjalni predlog k temu III. poglavju, ki se glasi: Namesto: «V 48 urah — binnen 48 Stunden» se ima glasiti: «v treh dneh — binnen drei Tagen.»

Jaz sem nalašč vzel relativno jako kratek rok, da se ne bo reklo, da hočem v prilog nelojalnega lovca celo stvar zavleči ad calendas graecas.

In častita gospoda, če sem sedaj obljubil, da je bil to zadnji predlog, katerega sem si dovolil staviti k III. poglavju zakona, potem si bom dovolil pripomniti tudi še tole: Videl sem, da se je od strani govornikov od leve in desne strani izražalo presenečenje, kako si je član stranke, kateri načeluje častiti gospod tovariš dr. Tavčar, drznil staviti take predloge. Naglašam, da smo mi lovski zakon smatrali za tako važno gospodarsko vprašanje, pri katerem je mogoče najrazličnejše naziranje, in dejstvo, ali je kdo aktiven lovec ali ne, vpliva tudi na to naziranje, kakor tudi to, ali je kdo sadjerejec. Zaraditega je naš klub tukaj varoval vsakemu članu popolno svobodo in jaz koncem svojih izvajanj odkritosrčno povem, da mi je k vsem mojim spreminjevalnim predlogom, katere sem se staviti usodil, dalo povod moje globoko pravno prepričanje, glede katerega sem žalibog že naprej prepričan, da na desni strani ne bo našlo odmevanja, da je namreč lovsko pravo, zajeto iz srednjeveškega nemškega prava, nezdružljivo s principom lastninske pravice. V tem oziru je meni tisto načelo, tisti princip najbolj simpatičen, ki ga obsega italijanski državljanski zakon, kateri pravi: Vsak zemljiški posestnik je upravičen, da z ograjenjem svojega sveta prepove pristop na dotično zemljišče vsakemu lovcu. Kdor je potoval po Italiji, je, kot eno najbolj markantnih prikazni italijanskega življenja, na vsakem ograjenem vrtu in vsaki njivi videl napis «Divieto di caccia» (Caccia riservata»). To zadošča po italijanskem zakonu, da lovec ne sme prestopiti meje dotične njive, dotičnega ograjenega vrta. Na drugi strani je pa lov po celi Italiji prost. Če vzamem v Napolju lovski list, smem loviti od Apenin, od Alp pa do Vezuva. Kaj bom dobil, je moja stvar, lovski strasti bo zadoščeno, ampak to stališča italijanskega državljanskega zakonika je edino, ki se da spraviti v sklad s pojmom lastninske pravice, kakršen je tudi v naš državljanski zakonik prevzet iz rimskega prava.

Torej, gospodje, oprostite, ako sem, ne glede na levo in na desno, odkritosrčno dal duška svojemu pravnemu prepričanju. Ne morem za to, če sem se morda na eno ali drugo stran zameril, ampak v dolžnost sem si štel, da sem jasno in odkrito in pa v prilog zakonu samemu povedal svoje mnenje.

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, ali gospodje podpirajo zadnji predlog gospoda poslanca dr. Trillerja, ki ga je bil stavil k § 79. Gospodje, ki podpirate ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je v debati.

In sedaj dobi besedo gospod dvorni svetnik grof Chorinsky.

C. kr. dvorni svetnik grof Chorinsky:

Visoka zbornica! Gospod poslanec dr. Triller me je direktno vprašal, če bi oviral sankcijo § 67. zakonskega načrta. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Sploh kak paragraf!») Vi ste vprašali zaradi § 67. Posebno ste me vprašali zaradi § 67. tudi zaraditega, ker je tukaj rečeno: «Vsak, ki je upravičen izvrševati lov, je dolžan po določilih tega zakona povrniti . . .» —, in sicer zaraditega, ker se nanaša ta paragraf na splošni državljanski zakonik. Po mojem mnenju ne bo to oviralo sankcije, ker se nanaša to na splošni državljanski zakon, in sicer sem zato tega mnenja, ker se tudi v drugih zakonskih načrtih, v štajerskem in nižjeavstrijskem (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: «Tudi moravskem!») nahaja določilo «Der Schadenersatz hat nach den Bestimmungen dieses Gesetzes zu erfolgen.» Torej to sankcije ne bo oviralo. (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Sem popolnoma zadovoljen, samo da ste to izjavili.»)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt nun der erste Prorednеr der Herr Abgeordnete Graf Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Zu dieser Gruppe habe ich mich zum Worte gemeldet, um meine Bedenken bezüglich einzelner Bestimmungen auszusprechen und einige Abänderungsanträge zu stellen.

Der Herr Abgeordnete Dr. Triller hat mich bei § 67 apostrophiert, als ob wir Jäger uns irgendwie

dagegen sträuben würden, wirklich erfolgte Wildschäden zu vergüten. Diese Behauptung muß ich auf das entschiedenste zurückweisen. Wenn Herr Dr. Triller bei unserer letzten Versammlung im Hotel Ilirija zugegen gewesen wäre, hätte er gehört, daß der Referent es als einen der ersten Punkte betonte, daß jeder Schaden der durch Wild erfolgt, vom Jäger in vollem Ausmaße ersetzt werden soll, natürlich nur der wirkliche Schaden und in der tatsächlichen Höhe.

§ 67 enthält nun Bestimmungen, wie sie sich auch in anderen Landesgesetzen finden, ein Novum aber ist der Zusatz, der im Ausschusse beschlossen wurde, daß der Jagdberechtigte den durch den Hasen verursachten Schaden auch dort zu ersetzen hat, wo der Hase nicht unter die jagdbaren Tiere eingereiht erscheint. Eine solche Bestimmung finden Sie in keinem anderen Landesgesetze, wie ich schon in der Generaldebatte betonte. Denn in Vorarlberg und in mehreren anderen Kronländern heißt es ausdrücklich, derjenige, der Raubzeug und nicht jagdbares Wild mit der Schußwaffe vertilgen will, muß dazu eine schriftliche Bewilligung des Jagdpächters haben. Eine solche Bestimmung fehlt im Entwurfe, und außerdem statuiert der Entwurf, daß das nicht jagdbare Wild, das erlegt wird, dadurch in das Eigentum des Betreffenden übergeht. Nun, in diesem Falle ist es ganz unlogisch und unrichtig, wenn der betreffende Jagdpächter verpflichtet wird, für den Wildschaden aufzukommen.

Ich habe mir daher erlaubt, den Antrag zu stellen, im § 67, Absatz 2, hat die Bestimmung «Den durch den Hasen verursachten Schaden hat der Jagdberechtigte auch dort zu ersetzen, wo der Hase nicht unter die jagdbaren Tiere eingereiht erscheint», zu entfallen.

Landeshauptmann:

Ich stelle gleich die Unterstützungsfrage. Diejenigen Herren, welche den Antrag unterstützen, bitte ich, sich von den Sitzen zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht in Verhandlung.

Abgeordneter Graf Margheri

(nadaljuje — fortfahrend):

Der geehrte Herr Abgeordnete Dr. Triller hat auch erwähnt, daß die Schiedsgerichte wenig sympathisch begrüßt werden und daß sich namentlich der Obmann des Schiedsgerichtes bald die Feindschaft der Bevölkerung zuziehen werde. Ich will zugeben, daß das in manchen Fällen vorkommen wird, aber die Wildschädenersätze spielen ja nicht eine so große Rolle, als man gewöhnlich anzunehmen beliebt. Ich versichere Sie, daß diese Wildschädenfrage sehr übertrieben wird. Daß Wildschäden vorkommen, ist selbstverständlich, aber gar so arg ist es nicht, und namentlich was den Obstzüchter anbelangt, können wir sehen, daß bei Obstausstellungen, die allgemein beschickt werden, gewöhnlich das Obst, welches der Großgrundbesitzer hinschickt, zu dem schönsten und besten gehört. Voriges Jahr war eine derartige Ausstellung im Bezirke Rudolfswert, und wir konnten uns überzeugen, daß es dort sehr viel und schönes Obst gab, trotzdem es auf den Besitzungen der betreffenden Grundeigentümer die meisten Hasen gibt. Wie kommt das? Daß der Hase Schaden macht, ist richtig, aber das er gar so viel Schaden macht, wie man oft sagt, wird kaum richtig sein. Ich kann Sie auch versichern, daß ich in sehr obstreichen Gegenden in Oberkrain selbst die Jagd gehabt habe und tatsächlich sind mir jährlich ein paar Besitzer mit Wildschädenansprüchen gekommen, ich habe nicht die Intervention einer Behörde gebraucht, sondern bin selbst mit ihnen fertig geworden, aber sonderbarer Weise haben gerade diese zwei Besitzer abgewirtschaftet, aber nicht wegen der Hasen, das kann ich Sie versichern. Wer neugierig ist, dem kann ich auch die Namen nennen, aber das gehört nicht hieher.

Glauben Sie übrigens, daß, wenn das neue Jagdgesetz in Kraft tritt, mit demselben Tage auch der letzte Hase vom Erdboden verschwunden sein wird? Gar keine Rede! Der Fuchs ist bis zum heutigen Tage in derselben Situation, in die der Hase nun kommen soll, und es ist eine Ironie des Schicksals, im heurigen Jahre hat der Fuchs dem Jagdpächter meiner Heimatsgemeinde, mir und dem Gemeindevorsteher, der auch die Jagdberechtigung hat, alle Hühner genommen. Alle waren in der Lage, sich zu schützen, aber sie haben sich nicht schützen können.

Ich muß sagen, daß ich das Schiedsgericht als solches eigentlich mit Freuden begrüße. Ich glaube, daß es in den meisten Fällen gelingen wird, durch eine derartige Behandlung der Wildschäden, wie dies der neue Gesetzentwurf vorsieht, einen Ausgleich herbeizuführen. Wo das aber nicht möglich sein sollte, wird halt der Prozeß durchgeführt werden müssen, der dann wie jede gerichtliche oder vor einer Behörde durchgeführte Verhandlung seine unangenehmen Seiten hat.

Ich hätte dabei nur das eine Bedenken, daß, wenn der Wildschaden wirklich ein sehr großer ist und die eine oder die andere Partei sich in ihrem Rechte empfindlich gekränkt glaubt, ihr nicht Gelegenheit geboten ist, ihr Recht bei einer zweiten Instanz zu suchen. Die Inappellabilität dieser Schiedsgerichte finde ich also etwas zu weitgehend. Ich erlaube mir daher, zu § 83 einen Zusatzantrag zu stellen.

«Nach Schluß ist noch folgende Bestimmung aufzunehmen:

Entscheidungen des Schiedsgerichtes bis zum Betrage von hundert Kronen sind inappellabel.

Falls es sich um einen Schadenersatz von über hundert Kronen handelt, so sind alle Interessenten berechtigt, die Schadenersatzfrage im ordentlichen gerichtlichen Verfahren auszutragen. Das Gericht hat auch über die Kosten des Schiedsgerichtsverfahrens mitzuentscheiden.

Eine Partei, welche von diesem Rechte Gebrauch machen will, muß dies binnen drei Tagen dem Obmanne des Schiedsgerichtes mitteilen. Falls die Partei nicht binnen drei Monaten von der Zustellung des Schiedsspruches die Klage bei Gericht überreicht, so wird der Schiedsspruch exekutionsfähig und kann auch im gerichtlichen Wege nicht angefochten werden.»

Landeshauptmann:

Ich bitte jene Herren, welche diesen Antrag unterstützen, sich von den Sitzen zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Der Antrag ist unterstützt und steht in Verhandlung.

Abgeordneter Graf Margheri

(nadaljuje — fortfahrend):

Wenn vom Herrn Abgeordneten Dr. Triller gesagt wurde, daß die im § 79 statuierte Frist von 48 Stunden, binnen welcher sich der Jagdberechtigte über den Anspruch des Beschädigten zu erklären hat, zu kurz bemessen sei, so glaube ich auch, daß es wirklich angemessener wäre, eine etwas längere Frist zu gewähren.

Ich hätte noch ein Bedenken. Der § 85 statuiert, daß, wenn der dem Kläger zugesprochene Betrag um die Hälfte geringer ist, als ein bei dem Vergleichsversuche vom Beklagten fruchtlos angebotener Vergleichsbetrag, über Verlangen des Beklagten dem Kläger der Ersatz eines angemessenen Teiles der Amtskosten auferlegt werden kann.

Nun, ich glaube, das Recht soll doch auf beiden Seiten gleich sein. Wenn der Jagdpächter dem Beschädigten einen höheren Betrag anbietet, als er konstatiert wird, ist es ja nicht seine Schuld, wenn dieser Betrag nicht angenommen wurde. Ich glaube daher, daß der entscheidenden Behörde die Möglichkeit geboten werden soll, nach Ermessen die Kosten in jedem Falle demjenigen aufzuerlegen, der Schuld daran ist, daß der Vergleich nicht zustande gekommen ist.

Ich beantrage daher, im § 85 : Im Schlußabsatze 3 haben die Worte «um die Hälfte» zu entfallen.

Landeshauptmann:

Diejenigen Herren, welche diesen Antrag unterstützen, wollen sich erheben.

(Geschieht.)

Der Antrag ist unterstützt und steht in Verhandlung.

Abgeordneter Graf Margheri

(nadaljuje — fortfahrend):

Damit glaube ich meinen Bedenken Ausdruck gegeben zu haben und empfehle meine Abänderungsanträge zur Annahme.

Deželni glavar:

Za formalni predlog se je k besedi oglasil gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Dr. Lampe predlaga konec debate.

Pozivljam tiste gospode, ki ste za ta predlog, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Konec debate je sprejet.

Vpisan je še kot kontragovornik gospod poslanec dr. Zajec. Prosim ga, da poprime besedo.

Poslanec dr. Zajec:

Visoka zbornica! Oglasil sem se pri tej priliki k besedi, in sicer kot kontragovornik. Povod temu, da sem se oglasil kot kontragovornik, je obstrukcija od strani častite narodno-napredne stranke. Ker je obstrukcija slaba stvar in vsaka slaba stvar zasluži kazen, zato hočem staviti k § 72. poseben predlog, to pa zaraditega, ker je gospod tovariš dr. Tavčar na nekem sestanku v hotelu Ilirija izrazil ravno nad tem paragrafom svoje posebno veselje. Na tistem sestanku — to moram priznati — so bili gospodje jako lojalni napram lovcem, ker so sprejeli v zakonski načrt ta § 72., ki naj bi kolikortoliko varoval tudi lovce. Jaz rečem: Lovstvo in kmetijstvo, to sta dve nasprotujoči si stvari. Med tema dvema zadevama ni mogoč noben kompromis. Če sprejmemo § 72. po načrtu upravnega odseka, mi napravimo pravico lovcem, čemur pa mi kot zastopniki kmeta odločno ugovarjamo. § 72. določa namreč, da bi morali zemljiški posestniki zavarovati predmete, izpostavljene škodi po divjačini, na v kraju običajen način z napravami, katerih se posluži dober gospodar. Kaj se to pravi? Dober gospodar bo zavaroval svoje reči itak na način, ki se mu zdi primeren. Če je pa gospodar slab, pa se sploh ne bo pečal na primer s sadjerejo. Torej ta paragraf že sam po sebi nima nobenega zmisla, in zato predlagam, da se § 72. črta. (Klic na levi — Ruf links: «Proč ž njim!»)

Glede § 73. je gospod dr. Triller predlagal, da se črta. Jaz se temu pridružujem ter ravnotako nasvetujem, da se črta tudi § 73., ker nima nobenega zmisla.

Deželni glavar:

Stavim najprej vprašanje do gospodov poslancev, ali podpirajo ravnokar stavljeni predlog.

Gospodje, ki ga podpirate, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in pride na glasovanje.

In sedaj ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Jaz moram priznati, da sta me predloga gopoda tovariša dr. Trillerja in dr. Zajca kar presenetila. Jaz sem mislil, da sem radikalen agrarec, ampak ravno iz tega predloga vidim, da sta še veliko bolj radikalna agrarca gospoda tovariša dr. Zajec in dr. Triller. Reči moram, da se jaz niti upal ne bi bil staviti takega predloga. Podpišem torej predloga obeh gospodov tovarišev z obema rokama in se jima prav presrčno zahvaljujem v imenu vseh kmetov, da sta se za tak predlog odločila. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Sem prijatelj kmeta!») Glede razsodišča, da bi se imenovalo to razsodišče samo za eno leto, pa ugovarjam gospodu tovarišu dr. Trillerju, in sicer, prvič zaraditega, ker bi bilo to res nepotrebno delo

za deželni odbor, ako bi moral za vsako leto imenovati nov odbor, drugič pa zaraditega, ker tudi nižjeavstrijski lovski deželni zakon določa, da veljaj razsodišče za eno lovsko upravno dobo, katera traja tam pet let, dočim bo pri nas trajala tri leta. Kakor je že gospod tovariš grof Margheri povedal, vsaj dosedaj s tem odškodninskim postopanjem ni bilo toliko opravila.

Gospod tovariš dr. Tavčar je v priznani svoji pridnosti in natančnosti leta 1895. sestavil nekak seznam, koliko so te odškodnine znašale v posameznih letih, in tu je zapisano, da se je v l. 1876. prisodilo lovskih glob samo 31 gld., l. 1885. 177 gld., l. 1886. 284 gld. 86 kr., l. 1887. 55 gld, l. 1888. 116 gld., l. 1892. 49 gld., l. 1893. 6 gld. in l. 1889., 1890. in 1891. pa na vsem Kranjskem niti krajcarja ne. Dasiravno ni dvoma, da bodo v prihodnje te odškodnine znašale več, vendar ne bo stvar tako grozna, in torej se ni bati, da bodo razsodniki, ki bodo imeli opravljati to grozno službo, prišli kar na vislice.

Proti predlogu gospoda poslanca grofa Margherija, da bi se v drugem odstavku § 67. črtalo določilo, po katerem bi v tistih občinah, kjer zajec ne bo med lovne živali vpisan, tudi imel povrniti škodo, katero povzroča zajec, lovski upravičenec, proti temu predlogu sem odločno, in to zaraditega, ker ni nikakega pravega razmerja med lovci in drugimi posestniki, ki bodo smeli pokončavati zajca, kajti lovci bodo imeli čisto drugačna sredstva za pokončavanje zajca, kakor pa kmetje; lovec ima puško, čuvaje in lovske pse in ima vso pravico pokončavati zajca, vsaj zakon ne pravi, da lovec zajca tam, kjer je izvzet iz lovnih živali, ne sme pokončavati. Saj ga sme, kmetje bodo to še z veseljem pozdravljali, in gotovo bo škoda, katero bo zajec storil, postajala vedno manjša. Drugič me silijo k temu prepričanju tudi določila raznih drugih deželnih zakonov. Veverica tudi ne napravlja kake posebne škode. Kvečjemu, da poje kak oreh itd., pa vendar pravi nižjeavstrijski lovski zakon, da mora škodo, katero povzroči veverica, dasiravno ne spada med lovne živali, tudi trpeti lovski upravičenec. In šleska postava iz l. 1887. še določa, da dotični, ki je dobil kako tako živalico, niti ni dolžan izročiti jo lovskemu upravičencu, ampak jo sme sam pridržati. Torej, če je stvar za Nižjeavstrijsko in za Šlezijo logična, ne vem, zakaj naj bi ne bila logična tudi za Kranjsko. Zaraditega sem zato, da se ostane pri besedilu § 67., kakor je tiskan.

Priporočam pa visoki zbornici v sprejem predlog, da se črtata §§ 72. in 73.

Deželni glavar:

Sedaj preidemo na glasovanje, in sicer nameravam glasovanje tako urediti, da bomo mi skupno glasovali o §§ 67. do 71. inkluzive.

Drugo glasovanje se bo vršilo skupno o §§ 72. in 73. Potem bomo glasovali o §§ 74. do 78. in končno o §§ 79. do 90.

Stavljeni so predlogi po gospodih poslancih dr. Trillerju in grofu Margheriju k § 67. Potem je stavil gospod tovariš dr. Triller predlog k § 69.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam pred glasovanjem, da se glasuje o vsakem paragrafu in o vsakem spreminjevalnem predlogu posebej, in dalje predlagam med vsakim glasovanjem desetminutni odmor.

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se preko predlogov gospodov poslancev dr. Trillerja in grofa Margherija k § 67. in preko predloga gospoda poslanca dr. Trillerja k § 69. preide na dnevni red.

Poslanec dr. Triller:

Konštatujem, da je ta predlog stavljen za mojim predlogom.

Deželni glavar:

§ 20. opravilnega reda pravi: Ob vsakem trenotku sme zbornica izreči prehod na dnevni red. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Über einen Verhandlungsgegenstand», to ni «Verhandlungsgegenstand!») Da je to «Verhandlungsgegenstand», se vendar vidi iz tega, da sem stavil vprašanje glede podpore. Predsednik je izrecno stavil vprašanje, ali se predlog podpira. Mi bomo torej glasovali o predlogu gospoda poslanca dr. Kreka. (Ugovarjanje v središču — Widerspruch im Zentrum.)

Gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca dr. Kreka, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Prehod na dnevni red je sprejet in torej odpade glasovanje o predlogih gospodov poslancev dr. Trillerja in grofa Margherija. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller «Se boste kesali!» — Nemir na galeriji — Unruhe auf der Galerie.) In sedaj bomo glasovali o § 67., kakor ga predlaga gospod poročevalec. (Poslanec — Abgeordneter Pirc: «Gospod deželni glavar, ali ima Terseglav kako predpravico, da se vmešava v razprave in dela opazke?») Gospod poslanec Pirc, Vi nimate besede! (Poslanec — Abgeordneter Pirc: «Napravite mir na galeriji!») Prosim za mir na galeriji! Še enkrat naj se kdo oglasi na galeriji in ga dam takoj odstraniti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Saj je sotrudnik ‚Slovenca!‘») Je vse eno, galerija ima molčati. Torej bomo sedaj glasovali. (Ponovljen nemir na galeriji in klic «baraba» — Erneute Unruhe auf der Galerie und Ruf «baraba». — Poslanec — Abgeordneter Pirc: «Gospod deželni glavar, Terseglav nima nobene pravice zmerjati poslance! To je nečuven škandal!») Pozivljam dotičnega gospoda na galeriji, da jo takoj ostavi. Kadar bo on sedel tukaj doli, bo smel govoriti, dokler pa je na galeriji, ima molčati. Pozivljam ga še enkrat, da se takoj odstrani, sicer ga dam odstraniti po gospodih rediteljih in po slugah. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Misli, da je on deželni glavar!» — Klici na levi — Rufe links: «Saj je šel doli!») Torej gospodje bomo glasovali.

Tisti gospodje, ki ste za predlog, katerega zastopa tukaj gospod poročevalec upravnega odseka glede § 67., izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je sprejet, in s tem je rešen predlog gospoda poslanca grofa Margherija k § 67.

Glasovati nam je pa še treba o predlogu gospoda tovariša dr. Trillerja k § 67., kateri je dodaten predlog.

Gospodje, ki ste za ta dodatni predlog gospoda tovariša dr. Trillerja, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je padel. (Nemir in vpitje na stopnicah; nekateri poslanci hite iz zbornice. — Lärm und Geſchrei im Stiegenhauſe; einige Abgeordnete eilen aus dem Sitzungsſaale.) Prosim, gospodje, za mir! (Poslanec — Abgeordneter Gangl: «Mi nismo sklepčni; imajo drugi več besede, kakor mi poslanci!») Ne, za to sem jaz garant. Sedaj bomo glasovali o spreminjevalnem predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja k § 69., da naj se črtajo besede: «ne še spravljenim» — «noch nicht eingebrachten».

Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je odklonjen.

In sedaj bomo glasovali skupno o §§ 68. do 71., in sicer o besedilu, katero zastopa gospod poročevalec upravnega odseka.

Gospodje, ki ste za to besedilo pri §§ 68. do 71., blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj prideta na vrsto §§ 72. in 73., o katerih predlaga gospod kolega dr. Zajec, da se črtata. Temu predlogu se je prilagodil tudi gospod poročevalec.

Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je sprejet.

Pri §§ 74. in 75. in nadaljnjih paragrafih se sedaj po črtanju §§ 72. in 73. seveda spremene številke paragrafov.

Gospodje, ki ste za §§ 74. in 75. po besedilu upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o §§ 76. do 78. inkluzivno.

Poslanec dr. Triller:

Pri §§ 76. in 77. sem stavil spreminjevalna predloga.

Deželni glavar:

Torej pri §§ 76. in 77. imamo spreminjevalna predloga gospoda poslanca dr. Trillerja.

Poslanec dr. Triller:

Predlagam ločeno glasovanje in desetminutni odmor med glasovanjem o §§ 76. in 77. in o spreminjevalnih predlogih.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Krek se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se predloga prebereta.

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca dr. Trillerja k § 76. se glasi (bere — lieſt):

«Na prosto voljo pa je dano oškodovanemu, da nastopi redno pravno pot in isto sme zahtevati v povračilo obvezancu. — Doch iſt dem Beſchädigten frei, den ordentlichen Rechtsweg zu betreten; ebenſo aber auch dem Erſatzpflichtigen.» (Nemir v središču — Unruhe im Zentrum.) Ja, prosim za mir! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Če je Terseglav smel govoriti, smem jaz tudi!») Jaz sem ga dal odstraniti z galerije in sedaj prosim za mir! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Konstatujem, da je šel z revolverjem v roki!»)

In drugi spreminjevalni predlog gospoda tovariša dr. Trillerja k § 77. se glasi (bere — lieſt):

«Mesto: za dobo treh let — auf die Dauer von drei Jahren» — naj se glasi: «za dobo enega leta — auf die Dauer eines Jahres.»

Poslanec dr. Krek:

Predlagam v zmislu § 20., da se preko teh predlogov preide na dnevni red.

Poslanec dr. Triller:

Konstatujem, da sem že prej predlagal desetminutni odmor med glasovanjem.

Deželni glavar:

Tovariš dr. Krek je predlagal prehod na dnevni red preko predlogov gospoda poslanca dr. Trillerja.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Prehod na dnevni red je sprejet, in sedaj prosim, glasovati o besedilu upravnega odseka glede §§ 76., 77. in 78.

Gospodje, ki ste za te paragrafe po predlogu upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Vsa čast Vam gospod deželni glavar!») In sedaj

prestopimo h glasovanju o zadnji skupini te specialne debate, o §§ 76. do 90. inkluzive. Tukaj imamo predlog tovariša dr. Trillerja k § 79. . . .

Poslanec dr. Novak:

Predlagam desetminutno pavzo.

Deželni glavar:

. . . in potem spreminjevalni predlog gospoda poslanca grofa Margherija k §§ 83. in 85. . . .

Poslanec dr. Novak:

Predlagam desetminutno pavzo.

Deželni glavar:

. . . Počakajte, prosim, gospod poslanec dr. Novak, je še prezgodaj. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: «Če se poprej oglasimo, pravite, da je prezgodaj, če se pozneje oglasimo, pa da je prepozno! — Jaz predlagam desetminutno pavzo!»)

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se preko spreminjevalnih predlogov gospodov poslancev dr. Trillerja in grofa Margherija preide na dnevni red.

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste za predlog gospoda tovariša dr. Kreka, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je večina, torej prehod na dnevni red sprejet, in s tem je padel predlog gospoda tovariša dr. Trillerja in ravnotako tudi oba predloga gospoda poslanca grofa Margherija, in mi bomo imeli glasovati zgolj o predlogih upravnega odseka.

Gospodje, ki pritrjujete besedilu, kakoršno predlaga upravni odsek pri §§ 79. do 90., blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto. (Veselost na levi — Heiterkeit links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Ne vem, če se boste do konca smejali?!») In sedaj preidemo do zadnje skupine, do zadnje specialne debate, obsegujoče §§ 91. do 104. inkluzive.

Ali želi kdo besede k tej skupini?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet ſich.)

Ker ne, prestopimo takoj na glasovanje, in sicer skupno o vseh teh paragrafih.

Gospodje, ki pritrjujete §§ 91. do 104., kakor jih predlaga upravni odsek, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto, in sedaj bomo še glasovali o členih, in sicer nameravam jaz dati na glasovanje skupno člene I., II., III. in IV.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet ſich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujete členom I., II., III. in IV., blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

In sedaj prosim glasovati še o uvodu in naslovu.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet ſich.)

Ne, — torej prosim gospode, ki ste za naslov in uvod, kakor imate oboje tiskano v prilogi 126., da blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Hladnik:

Predlagam tretje branje.

Poslanec dr. Pegan:

Prosim za besedo. V § 2. se nahaja neka stilistična pomota. Cela debata je kazala, da je načelo, izraženo v zakonu to, da naj bo zajec izvzet iz lovnih živali. Sedaj je pa v predzadnjem odstavku § 2. rečeno: «Deželna vlada sme po ukaznem potu tudi še druge živalske vrste razglasiti za lovne». Tu bi predlagal samo stilistični popravek, da naj se po besedi «vrste» ustavijo besede «z izjemo zajca.» To je pomotoma izostalo in je zgolj stilistični popravek.

Poročevalec Hladnik:

Jaz mislim, da je to že subsumirano v dostavku upravnega odseka, oziroma v spremembi, katero nasvetuje upravni odsek v prilogi 158. glede zadnjega odstavka § 2. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Gospod poročevalec ima prav! — in sluga zvest je Fridolin!»)

Deželni glavar:

Predlagani stilistični popravek spada ravno v tretje branje.

Vprašam gospoda poročevalca, ali se on morda prilagodi temu predlogu

Poročevalec Hladnik:

Jaz vzdržujem predlog upravnega odseka.

Poslanec dr. Pegan:

Jaz umaknem svoj predlog.

Deželni glavar:

Torej bomo sedaj glasovali o predlogu gospoda poročevalca, kateri predlaga tretje branje.

Gospodje, ki pritrjujete ravnokar v drugem branju sprejetemu zakonskemu načrtu tudi v celoti, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakon je v celoti sprejet. (Živahno odobravanje, ploskanje in «Živijo»-klici na levi — Lebhafter Beifall, Händeklatschen und «Živijo»-Rufe links.)

Poslanec dr. Triller:

Gospod deželni glavar, izročam Vam tukaj 16 nujnih predlogov z izrečno pripomnjo, da naj se ž njimi postopa v zmislu § 21. opravilnega reda.

Deželni glavar:

Na to izjavljam, da ž njimi drugače postopati ne morem in drugače postopal ne bom, kakor po § 36. deželnega reda. (Burno odobravanje in «Živijo»-klici na levi — Stürmischer Beifall und «Živijo»-Rufe links). Če treba, tudi proti celi zbornici se bom držal tega paragrafa. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: «Se bomo že zmenili)! «In sedaj prestopimo k točki:

13. Priloga 157. Poročilo upravnega odseka o štatutu kranjske kmetijske šole na Grmu (k prilogi 90.).

13. Beilage 157. Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend das Statut der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden (zur Beilage 90).

Povabim gospoda poročevalca, da izvoli uvesti razpravo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Ga ni tukaj, torej je izgubil besedo!» — Veselost v središču — Heiterkeit im Zentrum.) Potem prosim gospoda načelnika upravnega odseka, da on prevzame poročilo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Protestiram proti temu! — To je nedopustno!») Prosim, to se tudi v državnem zboru tako godi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Tukaj smo v deželnem zboru!») Povejte eno določbo! (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Poročevalec mora poročati!») Prosim, jaz poznam tudi nekoliko poslovnik deželnega zbora in sem prestar, da bi rabil še kakega instruktorja. Torej prosim gospoda načelnika, da uvede poročilo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: «Deželni zbor vojvodine Kranjske, njega Veličanstvo plemeniti Šuklje naš car!»)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica je odkazala poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt štatuta kranjske kmetijske šole na Grmu skupnima odsekoma, finančnemu in upravnemu odseku. Ta dva odseka sta razpravljala o tem štatutu. Gospodom je znano poročilo deželnega odbora, v katerem se obširno utemeljujejo razlogi za novo ureditev in jaz menim, da sem upravičen predlagati:

«Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Štatut kranjske kmetijske šole na Grmu, katerega je predložil deželni odbor, se z dopolnilom v IV. poglavju, kakršno predlaga upravni odsek v prilogi 157., odobri.»

Predlagam, da se preide v specialno debato.

Deželni glavar:

Torej mi prestopimo sedaj v generalno debato in vprašati moram kdo izmed gospodov se oglasi k besedi v generalni debati.

K besedi se je oglasil gospod tovariš dr. Tavčar. Prosim ali «pro», ali «kontra»?

Poslanec dr. Tavčar:

«Kontra» ali «pro», kakor hočete.

Visoka zbornica, jaz konstatujem, da sedimo v tej zbornici od 8. ure zjutraj, in da je absolutno nemogoče po tolikem naporu še resno razpravljati o važnih predlogah, ki so največjega pomena za našo deželo. Če hočete to parodijo nadaljevati, prosto Vam, mi je ne bomo nadaljevali. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: «Gospod grof Chorinsky zabeležite, kak parlament je to!» — Poslanec dr. Tavčar ostavi z narodno-naprednimi poslanci zbornico — Abgeordneter Dr. Tavčar verläßt mit den national-fortschrittlichen Abgeordneten den Sitzungssaal.»)

Deželni glavar:

Torej ne želi v generalni debati nobeden več besede?

Ali želi gospod poročevalec še enkrat besedo?

Poročevalec Povše:

Ker se je štatut v celoti sprejel v združenih odsekih, kakor ga je predložil deželni odbor, predlagam, da ga nespremenjenega odobri in sprejme visoka zbornica s prej omenjenim dopolnilom v IV. poglavju.

Deželni glavar:

Gospodje, ste čuli predlog. Ker nihče ne ugovarja, bom dal o njem glasovati. Gospod tovariš profesor Jarc ima besedo.

Poslanec Jarc:

Pogrešam v štatutu eno določilo. Tukaj se pravi (bere — liest):

«Prvi zimski tečaj v obeh šolah rabi pred vsem za pouk v splošno izobraževalnih in utemeljevalnih predmetih.

Drugi letni, oziroma zimski tečaj obeh šol pa rabi pred vsem kmetijsko-strokovnemu pouku.»

Jaz bi predlagal, da se tukaj vrine dostavek «v obeh tečajih se poučuje tudi veronauk, in sicer v tistem obsegu, kakor to določi vodstvo sporazumno z deželnim odborom.»

Da predlagam veronauk, je samoobsebi umevno, glede na naše razmere. Saj se poučuje tudi na trgovski šoli in na obrtnih nadaljevalnih šolah, in bi zaraditega bilo vsako utemeljevanje odveč. Jaz le prosim, da visoka zbornica sprejme moj predlog.

Deželni glavar:

Torej bomo takoj glasovali. Najprej se bo glasovalo o štatutu v celoti in potem pride glasovanje o resolucijskem predlogu gospoda tovariša profesorja Jarca.

Poročevalec Povše:

Tudi dosedaj se poučuje na Grmski šoli veronauk, in sicer je poučeval ta predmet dotični učitelj veronauka z gimnazije. Kakor mi je gospod poročevalec deželnega odbora pravil, je veronauk le pomotoma izostal, ampak v predmetih, ki tukaj niso vsi navedeni, je zapopaden tudi ta pouk.

Priporočam torej, da visoka zbornica sprejme tudi resolucijo gospoda tovariša profesorja Jarca.

Deželni glavar:

Najprej bomo glasovali v celoti o štatutu.

Gospodje poslanci, ki sprejmete štatut grmske šole v celoti v zmislu predloga upravnega odseka pod prilogo 157., izvolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Štatut je enoglasno sprejet. Sedaj prosim glasovati še o resoluciji gospoda tovariša profesorja Jarca.

Gospodje, ki pritrjujete tej resoluciji, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je tudi sprejeta, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride sedaj točka:

14. Priloga 113. Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Fara radi otvoritve prometa čez most preko Kolpe na deželni cesti Kočevje–Brod. (407/Pet.)

14. Beilage 113. Bericht des Verwaltungsausſchuſſes über die Petition der Gemeinde Fara wegen Eröffnung des Verkehres über die Kulpa-Brücke an der Landesſtraße Gottſchee–Brod. (407/Pet.)

Poročevalec Jaklič:

Občina Fara se je obrnila s prošnjo na deželni odbor, da bi se otvoril most preko Kolpe na deželni cesti Kočevje-Brod.

Upravni odsek predlaga:

Deželni zbor skleni:

«Prošnja županstva občine Fara se odstopi deželnemu odboru v nadaljno poslovanje».

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet ſich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena 14. točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

15. Priloga 127. Poročilo finančnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta, zadevajočem ustanovitev in organizacijo gospodinjskih tečajev na kmetih. (69.)

15. Beilage 127. Bericht des Finanzausſchuſſes über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe, betreffend die Errichtung und Organiſation der Haushaltungskurſe am Lande. (69.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Gospod poslanec dr. Lampe je predlagal nujnim potom, da se deželnemu odboru dovoli primeren kredit v svrho ustanovitve tečajev za mlade kmetske gospodinje. Dosedaj so se poskusi na polju organizacije gospodinjskih tečajev dobro obnesli. Osobito uspeva vzorni in ugledni zavod v Marijanišču naravnost izborno, in vsako leto se oglasijo mnogoštevilni starši s prošnjami, da bi sprejel zavod v vzgojo za gospodinje njihove hčerke. Pa tudi drugi zavod na Vrhniki obeča najlepših sadov, in gotovo je, da kakor je želeti, da se naši mladeniči, kmetski sinovi izučijo za umno, res pametno gospodarstvo v stroki kmetijstva, ravnotako je tudi treba, da se izvežbajo kmetska dekleta za umne in pametne gospodinje. Saj star pregovor pravi, da tri vogle hiše drži gospodinja. Želje prihajajo od vseh strani, da se tudi drugod ustanove taki gospodinjski tečaji.

Finančni odsek se je posvetoval o zadevi in je uvaževal to res živo potrebo po takih tečajih. Zato je pa tudi razširil prvotni nujni predlog gospoda poslanca dr. Lampeta, ki je zahteval, da se deželnemu odboru dovoli za pripravljalne korake kredit 3000 K, ter predlaga:

Deželnemu odboru se dovoli v svrho ustanovitve in organizacije gospodinjskih tečajev na kmetih, osobito za vzgojo v to potrebnih učiteljskih moči in za njih letno plačevanje kredita, in sicer za l. 1909 . 3.000 K
za l. 1910. pa do . . . . . 15.000 »

Deželni odbor naj v to svrho stori vse pripravljalne odredbe in o tem poroča deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju ter predloži v končno odobrenje za ureditev gospodinjskih šol in tečajev potrebni štatut.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet ſich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjate s predlogom gospoda poročevalca, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

16. Priloga 128. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Krašnja za osuševanje zemljišč v Krašenjski dolini.** (392/Pet.)

16. Beilage 128. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Kraxen um Meliorierung der Hutweiden im Kraxner-Tale.** (392/Pet.)

Poročevalec Povše:

Poročati imam v imenu upravnega odseka o prošnji občine Krašnja za osuševanje zemljišč v Krašenjski dolini.

Kdor je potoval v okraju brdskem, ki veže našo deželo s Štajersko, je gotovo videl, da so vsa zemljišča in osobito travniki popolnoma močvirni in da zastaja na njih voda. Ondotna voda — osobito potoka Radomlje — provzroča, da je dotični svet popolnoma močviren, vsled česar je seno jako slabo in dostikrat preblateno, tako da je, če je misliti tudi tam na amelioriranje zemljišč, v to svrho treba pred vsem regulirati potok Radomljo. S tem se bodo zemljišča osušila in spravila v stan, kakoršen je potreben za uspešno živinorejo. V to je treba, da deželni tehnik prouči razmere in izdela načrte, po katerih bi se uravnal potok Radomlja.

Predlagam v imenu upravnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnjo občine Krašnja, v kateri prosijo za napravo načrta za uravnavo potoka Radomlja in s tem osuševanje ondotnih močvirnih zemljišč po dež. stavbnem uradu, se odstopa deželnemu odboru z naročilom, da odredi ogled na lici mesta in potem napravi v to potrebne načrte.«

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Krek, in sicer »pro«.

Poslanec dr. Krek:

Mene veseli, da odgovarja predlog upravnega odseka ravno stališču, katero moram jaz zastopati glede melioracij v ožjem smislu, in jaz že danes izjavljam, ker poznam potrebe dotičnih krajev, ne samo potrebe dotičnih krajev, ampak tudi inteligenco prebivalcev, da bodo za temi prošnjiki prišli še mnogi drugi, in sicer ne samo iz brdskega, ampak tudi iz kamniškega okraja. V kamniškem okraju so zlasti v okolici Trzina na vsak način potrebni melioracije.

Pozdravljam, kakor sem rekel, predlog gospoda poročevalca, izražam pa obenem, da je naša dežela sedaj vsled tega nesposobna, da bi izvrševala eno poglavitnih panog kulturnega gospodarskega delovanja na kmetijskem polju, zato ker deželni odbor še danes nima nobenega kulturnega tehnika in ker ima šele samo enega travniškega mojstra. Pri tej priliki ne bom stavil nobenega predloga, polagam pa deželnemu odboru na srce, da v tem oziru radikalnejše postopa. Opozarjam le še, da bo samo kamniški okraj absorbiral enega travniškega mojstra za dolgo vrsto let.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Ne, hvala.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali.

Gospodje, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

17. **Utemeljevanje samostalnega predloga poslancev Mandelja, dr. Lampeta in tovarišev glede uravnave potoka Višnjice in nje dotokov do izliva v Krko pri Vidmu** (k prilogi 154.).

17. **Begründung des selbständigen Antrages der Abgeordneten Mandelj, Dr. Lampe und Genossen, betreffend die Regulierung des Višnjica-Baches und seiner Zuflüsse bis zur Einmündung in die Gurk bei Videm** (zur Beilage 154).

Poslanec Mandelj:

Visoka zbornica! Jaz bom prav na kratko orisal, kaj pravzaprav hočemo s svojim samostalnim predlogom. Naš višnjegorski kraj ima kraško tvorbo, četudi na zunaj ne kaže kraškega lica, in ta kraj je posebno potreben, da se že enkrat deželni odbor in deželni zbor spomnita, in da se že enkrat prične melioriranje tamošnjega sveta. Povod, da se je deželni odbor že začel pečati s to zadevo, so dali Višnjegorci, oziroma Dedendolci, ki so prosili, da naj bi se osušila dedendolska dolina. Na to prošnjo je deželni odbor dvakrat doli poslal svojega tehnika, in rezultat je bil, da je deželni stavbni urad predlagal, da naj se en del, in sicer gorenji del dedendolske doline meliorira, drugi del te doline pa meliorira šele tedaj, ko se bo celi višenjski potok od Višnje gore do

Muljave reguliral. Deželni tehnik pravi, sploh bi se dala z malimi stroški izvršiti naprava nele za osuševanje, ampak tudi za namakanje travnikov in na koncu svojega poročila pravi: Deželni odbor izvoli to poročilo naznanje vzeti in deželnemu stavbnemu uradu naročiti, da vse potrebno ukrene za napravo načrta in proračuna za osušenje dedendolske doline.

Jaz se s predlogom samoposebi umevno skladam, ampak jaz grem še dalje, kajti ako se res hoče tam kaj koristnega storiti za celo dolino, bo to mogoče le na ta način, da se vzame regulacija za Višnjico od Višnje gore do Muljave in potem do Vidma, kjer se Višnjica steka v Krko. Pri Mleščevem je letos Višnjica izginila pod zemljo in res nevarnost obstoji, da pride popolnoma pod zemljo in je ne bo več mogoče spraviti na dan in zato bi jaz deželnemu odboru pokladal na srce, da se za to stvar zavzame in vzame v roke ne samo melioriranje zgornje doline dedendolske, ampak regulacijo vsega višenjskega potoka. Opozarjal bi posebno visoko zbornico na muljavsko dolino. Tam so od daleč videti travniki krasni, ali če se pride blizu, se vidi, da skoro nič trave na njih ne raste, in vendar je na videz zemlja dobra. Jaz sem se za stvar zanimal in prosil načelnika kemijskega preizkuševališča, da si razmere ogleda, in on pravi v svojem strokovnem poročilu, da je iskati vzrokov slabe rušne v često ponavljajočih se povodnjih in v vodah, ki pozimi pokrivajo travnike. Dalje pravi, da se dá stvar izboljšati le potom korenite regulacije višenjskega potoka. Jaz poznam vso dolino prav natanko in moram reči, da ga ni leta, ko ne bi bila dvakrat ali trikrat poplavljena od Mrzlega polja pa do Kompolja. Travniki so lepi po celi dolini, a dostikrat pod vodo, tako da pridelajo komaj kakih 10 meterskih stotov sena na 1 ha, namesto da bi ga pridelali vsaj deset do dvanajstkrat toliko. Stavim torej predlog:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da vse vodno omrežje Višnjice hidrotehniško dá preiskati in nameravano uravnavo Višnjice in melioracijo travnikov ob tem vodnem obrežju sukcesivno od izvira do iztoka v Krko pri Vidmu izvrši ter z ozirom na veliki gospodarski in higienični pomen to delo kar najbolj pospeši.«

Pri tej priliki opozarjam še na drug kraj, na lučensko dolino, ki je tudi v vedni nevarnosti pred poplavljenji.

Za danes ne bom več govoril, ampak priporočam, da se predlog sprejme in da deželni odbor kakor hitro mogoče izvrši dano mu naročilo. (Odobravanje na levi. — Beifall links.)

V formalnem oziru predlagam, da se predlog izroči upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Po § 18. imamo glasovati o tem, kateremu odseku naj se samostalni predlogi izroče.

Gospod poslanec Mandelj je predlagal, da se njegov predlog odkaže upravnemu odseku.

Gospodje, ki ste za ta formalni predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet, in s tem je rešena 17. točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

18. Utemeljevanje samostalnega predloga poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev glede znižanja, eventualno preložitve klanca na deželni cesti Ribnica-Sodražica pri vasi Vinice (k prilogi 155.).

18. Begründung des selbständigen Antrages der Abgeordneten Bartol, Jaklič, Dr. Pegan und Genossen, betreffend die Tieferlegung, eventuell Umlegung der Steile an der Landesstraße Reifnitz-Soderschitz bei der Ortschaft Weinitz (zur Beilage 155).

Poslanec Bartol:

Visoka zbornica! Kdor se je vozil iz Ribnice proti Blokam, je gotovo opazil pri vasi Vinice strm klanec. Ta klanec ima na 1 m približno 20 cm padca, vsled česar ni čuda, da se tam dogajajo marsikatere neprilike, in marsikateri voznik ima odrte rame, ker morajo ljudje z ramami riniti težke tovorne vozove. Ta klanec je tak, da ni mogoče nalagati na vozove take teže, katera bi se sicer lahko nalagala pri vožnjah proti postajam v Ortneku ali Ribnici. Vsled tega največ trpi trgovinski promet naše doline. Po tej cesti se jako veliko vozi iz Trave, Drage, Ložkega potoka, Sodražice in okolice. Klanec bi se s prav malimi stroški dal ponižati, oziroma, ako bi se na licu mesta prepričala tehnična oseba, da bi bilo bolje, da se preloži, naj se pa klanec preloži, ker bo potem cesta tekla po popolnoma ravni progi. Jaz Vas, častiti gospodje tovariši, ne bom dalje mučil, temveč Vas samo prosim, da pritrdite mojemu samostalnemu predlogu, ki se glasi:

»Deželni zbor skleni:

Klanec na deželni cesti Ribnica-Sodražica pri vasi Vinice se naj poniža, eventuelno cesta preloži.

Deželnemu odboru se naroča, da izdela načrte za ponižanje, oziroma preložitev omenjenega klanca ter delo izvrši.«

V formalnem oziru pa predlagam, da se odkaže ta predlog upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod tovariš Bartol predlaga, da gre njegov predlog na upravni odsek.

Gospodje, ki ste za predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Obvelja.

Na vrsto pride sedaj točka:

19. Priloga 147. **Poročilo upravnega odseka o načrtu službene pragmatike za deželne uslužbence** (k prilogi 88.).

19. Beilage 147. **Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf der Dienstespragmatik für die Landesbediensteten** (zur Beilage 88).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Ker se je v visoki zbornici stavil predlog, da se morajo odsekova poročila podajati pismeno, sem to izvršil v imenu upravnega odseka. Visoka zbornica je bila dobila tiskano poročilo upravnega odseka o službeni pragmatiki za deželne uslužbence pravodobno v roke, in zato opuščam vsako nadaljnje utemeljevanje in samo v imenu upravnega odseka predlagam:

»Visoki deželni zbor izvoli od deželnega odbora v prilogi 88. predloženi in od upravnega odseka, kakor iz priloge 147. razvidno, predelani službeni pragmatiki za uradnike, pisarniške oficijante in sluge deželnega odbora in zavodov, ki so v neposredni deželni upravi, pritrditi, oziroma tako službeno pragmatiko skleniti.

Der hohe Landtag wolle der so redigierten Dienstpragmatik für die Beamten, Kanzleioffizianten und Diener des Landes Krain und der in unmittelbarer Verwaltung der Landesvertretung stehenden Anstalten seine Genehmigung erteilen, beziehungsweise diese Dienstpragmatik zum Beschlusse erheben.«

Posamezne izpremembe bom navajal v specialni razpravi in za sedaj samo predlagam, da izvoli visoka zbornica prestopiti v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec nasvetuje prehod v nadrobno razpravo. Ali želi kdo besede v generalni debati. — Wünscht jemand der Herren in der Generaldebatte das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, bomo glasovali.

Tisti gospodje, ki ste za predlog gospoda poročevalca, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in s tem sklenjeno, da se prestopi v nadrobno razpravo.

Prosim gospoda poročevalca, da uvede specialno debato.

Poročevalec Povše:

Glede §§ 1.—6. nimam ničesar omeniti in predlagam, da se neizpremenjeno sprejmejo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali skupno o paragrafih 1. do štetega 6.

Gospodje, ki ste za te paragrafe, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Povše:

§ 7. ostani neizpremenjen v vseh odstavkih. Le št. 3. naj se doda dostavek:

»Deželni odbor pa je upravičen nastaviti tudi take prosilce, ki so poleg dovršenih nižjih razredov kake srednje šole z dobrim uspehom dovršili kako trgovsko akademijo ali kako drugo trgovsko šolo.«

V drugem predlagam, da se vsi odstavki sprejmejo neizpremenjeno.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali o § 7. in sicer bo najprej glasovati . . .

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo k glasovanju. Jaz mislim, da je ločeno glasovanje nepotrebno, kajti gospod poročevalec predlaga vendar isto, kakor upravni odsek. Sploh mislim, da je nepotrebno, da gospod poročevalec ponavlja, kar imamo itak tiskano pred seboj.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali o § 7., kakor ga nasvetuje upravni odsek.

Gospodje, ki ste za besedilo upravnega odseka pri § 7., blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Dalje predlagam, naj se §§ 8. do inkl. 22. sprejmejo neizpremenjeno.

Deželni glavar:

Predlog gre na to, da se paragrafi počenši od 8. do inkl. 22. sprejmejo neizpremenjeno.

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Lampe ima besedo.

Poslanec dr. Lampe:

Predlagam, da odpade § 14., v katerem se dajejo neka navodila za deželni odbor, katera po mojih mislih ne spadajo v službeno pragmatiko za deželne uslužbence.

Deželni glavar:

Gospod tovariš dr. Lampe torej predlaga črtanje § 14.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — ali se gospod poročevalec morda pridružuje temu predlogu?

Poročevalec Povše:

Jaz se v imenu upravnega odseka predlogu ne morem pridružiti, ampak za svojo osebo nimam ničesar proti temu, če se sprejme.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora, bomo najprej glasovali o §§ 8. do 22., izvzemši § 14.

Gospodje, ki pritrdite tem paragrafom po predlogu upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj prosim glasovati še o predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta, naj se črta § 14.

Gospodje, ki ste za črtanje § 14., izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

V § 23. je treba v nemškem tekstu besedo »Beamte« popraviti v »Bedienstete«. Predlagam, da se § 23. sprejme s to izpremembo.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki se strinjate s § 23., kakor ga nasvetuje upravni odsek po svojem poročevalcu, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§§ 24. do inkl. 29. izvolijo naj se sprejeti neizpremenjeni.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki pritrjujejo §§ 24. do inkl. 29., da blagovolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Pri § 30. sem po nasvetu gospoda tovariša dr. Šusteršiča oproščen navajati izpremembo, ker je ta izpremememba, katero priporočam, itak že tiskana v prilogi 147. Predlagam torej, da se § 30. sprejme z dotično, od upravnega sveta nasvetovano izpremembo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Poslanec dr. Lampe:

Pri § 30. predlagam, da se v prvem odstavku za 4. besedo v prvi vrstici »stvareh«, vse črta do besed »morajo vsi . . .«, tako da se bo torej prvi odstavek glasil (bere — liest): »O vseh uradnih stvareh morajo deželni uslužbenci strogo molčati proti vsakomur, ako mu niso dolžni uradno o stvari poročati. — Über alle Amtsgeschäfte haben die Landesbediensteten gegen jedermann, dem sie eine amtliche Mitteilung zu machen nicht verpflichtet sind, strenges Stillschweigen zu beobachten.«

Deželni glavar:

Najprej vprašam, ali se ta predlog podpira.

Gospodje, ki podpirate predlog tovariša dr. Lampeta, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Se pridružujem nasvetu gospoda tovariša dr. Lampeta.

Deželni glavar:

Torej bo najbolje, da glasujemo najprej o predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta. Če je ta predlog sprejet, kakor slove, potem itak odpade glasovanje o ostalem besedilu, kakor ga imate pri § 30. v prilogi 88.

Gospodje, ki hočete sprejeti § 30. z izpremembo gospoda poslanca dr. Lampeta, da se črtajo v njem dotične besede, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in torej odpade glasovanje o ostalem besedilu.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Povše:

Dalje predlaga upravni odsek k § 30. še 3. al., kakor je tiskana v prilogi 147. na drugi strani. O tem tudi še treba glasovati.

Deželni glavar:

Treba nam je torej glasovati še o novi 3. al., kakor jo nasvetuje upravni odsek. Želi kdo besede k temu novemu odstavku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki ste za ta tretji odstavek pri § 30., da izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§§ 31. do vštetega 49. predlagam, da se sprejmejo neizpremenjeni.

Deželni glavar:

Nasvet gospoda poročevalca meri na to, da se vsi ti paragrafi 31. do 49. sprejmejo neizpremenjeni.

Gospodje, ki pritrjujete temu predlogu, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Pri § 50. naj se v drugem odstavku beseda »Ein Drittel« popravi v »einen dreimonatlichen Gehalt«. Prosim, da se § 50. sprejme s to izpremembo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Dalje predlagam, da se §§ 51. do 57. sprejmejo neizpremenjeni.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda poročevalca, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Pri § 58. predlagam v imenu upravnega odseka, naj se beseda »grajanca« nadomesti z besedo »grajanega«. Nemški tekst ostane neizpremenjen.

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujete § 58. z ravnokar omenjeno izpremembo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§ 59. naj se v zadnjem odstavku glasi tako-le (bere — liest):

»Vendar pa se sme z ozirom na nedolžno rodbino le-ti dovoliti milostna podpora, ki se določi v razsodbi in ki ne sme presegati dveh tretjin normalne pokojnine odpuščenega nameščenca.«

»Es kann jedoch mit Rücksicht auf die unschuldige Familie dieser selbst eine Gnadengabe gewährt werden, welche in dem Erkenntnisse zu bestimmen ist, die über zwei Drittel des normalmäßigen Ruhegenusses nicht übersteigen darf.«

Predlagam, da se ta paragraf sprejme s to izpremembo.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlagam, da se k § 59. sprejme še en nov dostavek čisto na koncu, ki bi se glasil (bere — liest): »V tem slučaju določi deželni odbor v čegave roke se izplača pokojnina.« Ravno to predlagam tudi v nemškem tekstu.

Deželni glavar:

Stavljam vprašanje, kdo podpira ta predlog.

Gospodje, ki ga podpirate, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in pride na glasovanje.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Se pridružujem.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. In sicer prosim najprej glasovati o besedilu, kakoršno predlaga pri § 59. upravni odsek.

Gospodje, ki ste za to besedilo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj imamo še glasovati o dodatku gospoda tovariša dr. Šusteršiča.

Gospodje, ki se ž njim strinjate, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Poročevalec Povše:

§ 60. naj se sprejme neizpremenjen.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, da blagovolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

§ 60. je sprejet.

Poročevalec Povše:

§ 61. naj se glasi (bere — liest):

»Ne da bi bilo treba uvesti disciplinarno postopanje, je od dneva pravomočnosti razsodbe naprej smatrati za odpuščene one deželne uslužbence, ki so bili obsojeni radi zločina iz dobičkarije; smejo se pa za take smatrati tudi tisti deželni uslužbenci, ki so bili obsojeni radi kakega drugega zločina ali radi pregreška ali prestopka iz dobičkarije ali proti javni nravnosti, dalje oni, ki so prišli v konkurz in od obtožbe radi pregreška kride (§ 486. kaz. zak.) niso bili oproščeni, in oni, ki so prišli vsled zapravljanja pod skrbstvo.«

»Ohne Einleitung der Disziplinarverhandlung müssen alle jene Landesbedienstete, welche wegen eines Verbrechens aus Gewinnsucht schuldig erkannt worden sind, vom Tage der Rechtskraft des gerichtlichen Erkenntnisses als entlassen behandelt werden; als solche können auch jene Landesbedienstete behandelt werden, welche wegen eines anderen Vergehens oder Übertretung aus Gewinnsucht oder gegen die öffentliche Sittlichkeit schuldig erkannt worden sind, dann jene, welche in Konkurs verfielen und von der Anklage wegen Kridavergehens (§ 486 Str.-G.) nicht freigesprochen wurden, oder welche wegen Verschwendung unter Kuratel gestellt wurden.«

Predlagam, da se sprejme to besedilo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda poročevalca, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§§ 62. do 73. inkl., predlagam, da se sprejmejo neizpremenjeni.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki pritrjujete temu, da izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§ 74. naj se sprejme, kakor je tiskan. Dostavijo naj se pa k sklepu še besede (bere — liest):

»Dotične poizvedbe pa ima deželni odbor kar najhitreje dognati.«

»Die diesbezüglichen Erhebungen hat aber der Landesausschuß unverzüglich durchzuführen.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Končno predlagam, da se neizpremenjeni sprejmejo še §§ 75. do vštetega 81.

Deželni glavar:

Želi kdo besede:

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne — bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrjujete predlogu gospoda poročevalca, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Končno predlagam, da se še sprejmeta dodatek I. in II., kakor sta tiskana.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne — bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrjujete dodatku I. in II., blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

Predlagam, da se sedaj službena pragmatika za deželne uslužbence sprejme še v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Gospodje, ki pritrjujete ravnokar sprejeti službeni pragmatiki tudi v celoti, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

20. Priloga 153. **Poročilo upravnega odseka o načrtu novega poslovnika za deželni odbor** (k prilogi 87.).

20. Beilage 153. **Bericht des Verwaltungsausschusses über den Entwurf einer Geschäftsordnung für den Landesausschuß** (zur Beilage 87).

Poročevalec Povše:

Glede te točke imate tudi tiskano poročilo kot uvod k načrtu novega poslovnika za deželni odbor. Oproščen sem tedaj, ker sem podal pismeno poročilo od nadaljnega utemeljevanja. Predlagam pa v imenu upravnega odseka, naj se sprejmejo nasveti upravnega odseka, kakor so tiskani v prilogi 153. Izpremembe bom potem predlagal pri posameznih paragrafih. Za sedaj pa samo predlagam, da se prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Predlog je, da se o predloženem poslovniku za deželni odbor prestopi v nadrobno debato.

Gospodje, ki ste za prehod v specialno razpravo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Želi kdo besede v splošni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim gospoda poročevalca, da uvede nadrobno razpravo.

Poročevalec Povše:

§ 1. ostani neizpremenjen, samo da se mu doda nov odstavek, kakor je tiskan v prilogi 153. Prosim, da se sprejme.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujete § 1. in sicer kombinirano, kakor ga imate tiskanega v prilogi 87. in 153., izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Povše:

§ 2., predlagam, da ostane neizpremenjen.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 3. ostani prvi odstavek neizpremenjen. V drugem odstavku se ima v drugi vrsti za besedo »dobo« dostaviti, »ki je daljša od enega meseca«, in v tretjem odstavku je namesto besede »manjkajočega« vstaviti besedo »zadržanega«.

(Obvelja. — Angenommen.)

§§ 4., 5. in 6. naj se sprejmejo neizpremenjeni.

§ 7. naj se sprejme neizpremenjen, le tretjemu odstavku naj se pristavijo besede: »za toliko časa, dokler traja zadržek — für solange, als die Verhinderung andauert.«

(Obvelja. — Angenommen.)

§§ 8. do 17. izvolijo naj se sprejeti neizpremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 18. naj se sprejme s sledečim besedilom (bere — liest):

»Deželni odbor zastopa deželo v vseh pravnih stvareh (§ 28. d. r.). Kadar se poteguje za pravne zahteve, sme se, če treba, poslužiti pravne pomoči izvežbanega odvetnika.

Poravnave, ki ne priznavajo v polnem obsegu po deželnem odboru zahtevane pravice ali denarne terjatve, ako presega vrednost pravice ali znesek terjatve 1000 K, se smejo sklepati le s pridržkom, da jih deželni zbor odobri.

Za veljavnost pravnih opravil, s katerimi bi se odtujila, stalno obremenila ali zastavila osnovna imovina, potrebna je odobritev deželnega zbora, ki si izprosi za to cesarskega potrjenja (§ 20. d. r.).

§ 18. wird in folgendem Wortlaute beantragt:

Der Landesausschuß repräsentiert die Landesvertretung in allen Rechtsangelegenheiten (§ 28 L.-O.). Er ist ermächtigt, sich bei Durchsetzung von Rechtsansprüchen des Landes im Falle des Bedarfes des Amtsbeistandes eines geschäftskundigen Advokaten zu bedienen.

Vergleiche, welche nicht im vollen Umfange die vom Landesausschuße geforderten Rechte anerkennen, oder Geldforderungen, wenn diese den Wert von 1000 K überschreiten, dürfen nur mit dem Vorbehalte der nachfolgenden Genehmigung des Landtages geschlossen werden.

Rechtsgeschäfte, welche eine Veräußerung, bleibende Belastung oder eine Verpfändung des Stammvermögens zum Gegenstande haben, bedürfen zur Gültigkeit der Genehmigung des Lantages, welcher dafür die kaiserliche Genehmigung einholt (§ 20. L.-O.).«

(Obvelja. — Angenommen.)

Glede §§ 19. — 22. predlagam, naj se sprejmejo neizpremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

Istotako predlagam, da se neizpremenjen sprejme § 23.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Lampe se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Lampe:

Predlagam, da v tem paragrafu odpade tretji odstavek, ki se začne z besedami: »Pred vsako oddajo službe« in konča z besedami: »urada svoje mnenje« in ravnotako v nemškem tekstu.

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, kdo podpira ta predlog.

Gospodje, ki ga podpirate, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je dovolj podprt in je torej v razpravi.

Želi še kdo besede k § 23.?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za § 23., kakor ga imate tiskanega v prilogi 87. toda brez tretjega odstavka, izvolite obsedeti.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in sedaj nam je še glasovati o tiskanem tretjem odstavku, čegar črtanje predlaga gospod tovariš dr. Lampe.

Gospodje, ki ste za ta tiskani tretji odstavek, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina, torej odpade tretji odstavek.

Poročevalec Povše:

§§ 24., 25. in 26. predlagam, naj ostanejo neizpremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri § 27. je popraviti tiskovno pomoto v slovenskem tekstu. Besedo »dokladam« je popraviti v »doklade«. Predlagam, da se § 27. sprejme s to izpremembo.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje predlagam, da se neizpremenjeni sprejmejo §§ 28., 29. in 30.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 31. imajo odpasti zadnje besede (bere — liest):

»v kolikor bi se s tem ne kršila kakšna že pridobljena pravica — soweit dadurch nicht ein bereits erworbenes Recht verletzt würde.«

Predlagam, da se § 31. sprejme s to izpremembo.

(Obvelja. — Angenommen.)

§§ 32. in 33. predlagam, naj se sprejmeta neizpremenjena.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 34., ki ostani neizpremenjen, naj se v prvi vrsti beseda »referatu« popravi v »referentu«.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 35. predlagam, naj se sprejme z izpremembo, da se v zadnji vrsti drugega odstavka beseda »Referate« popravi v »Referenten«.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje predlagam, da se vsi nadaljni paragrafi do vštetega zadnjega, to je § 52., sprejmejo neizpremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno še predlagam, naj se poslovnik deželnega odbora odobri še v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Ako ni ugovora — se bo takoj izvršilo tretje branje.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Gospodje, ki hočete sprejeti poslovnik deželnega odbora v celoti, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

21. Priloga 121. **Poročilo odseka za reorganizacijo deželnih uradov o revidiranem pokojninskem štatutu za deželne uslužbence** (k prilogi 89.).

21. Beilage 121. **Bericht des Ausschusses für die Reorganisation der landschaftlichen Ämter über das revidierte Pensionsstatut für die landschaftlichen Ämter** (zur Beilage 89).

Poročevalec Jarc:

Deželni zbor je v seji 16. januarja t. l. naložil deželnemu odboru, da izdela v smislu določil dotičnega štatuta za drž. uslužbence nov pokojninski štatut za deželne uslužbence. Deželni odbor je ta štatut izdelal in odsek za reorganizacijo deželnih uradov ga je, ker odgovarja zahtevam sedanjega časa, odobril ter sklenil samo dve izpremembi in sicer v prvem odstavku § 2. in v § 5. kakoršni sta razvidni iz priloge 121. Predlagam:

»Deželni zbor blagovoli pritrditi predloženemu pokojninskemu štatutu za deželne uslužbence s sledečimi izpremembami:

§ 2., odstavek 1. se naj glasi: Všteven pri vpokojenju je ves pri deželi v kakoršnikoli lastnosti nepretrgoma dosluženi službeni čas, ako v tem oziru ni posebnih določil za posamezne kategorije deželnih uslužbencev.

Anrechenbar bei der Pensionierung ist die gesamte in was immer für einer Eigenschaft beim Lande ununterbrochen zugebrachte Dienstzeit, wenn in dieser Hinsicht nicht besondere Bestimmungen für einzelne Kategorien der Landesbediensteten bestehen.

§ 5. se naj glasi: Deželni uradniki, pisarniški oficijanti in pa služabniki, kateri so dovršil 60. leto življenja in pa 35. službeno leto, morejo na svojo prošnjo biti stalno vpokojeni tudi brez dokaza nesposobnosti za službo, ki ga je sicer treba.

Landesbeamten, Kanzleioffizianten und Diener, welche das 60. Lebensjahr und das 35. Dienstjahr zurückgelegt haben, können über eigenes Ansuchen ohne den sonst erforderlichen Nachweis der Dienstunfähigkeit in den dauernden Ruhestand versetzt werden.«

Deželni glavar:

Gosopd poročevalec predlaga, naj se pokojninski štatut za deželne uslužbence sprejme neizpremenjen kakor je tiskan v prilogi 89. izvzemši edino le dva popravka pri prvem odstavku § 2. in pa pri § 5. Otvarjam splošno razpravo. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali, in sicer bomo najpreje glasovali o vseh paragrafih kakor so tiskani v prilogi 89. izvzemši prvi odstavek § 2. in pa celi § 5.

Gospodje, ki pritrjujete vsem tem paragrafom izvzemši prvi odstavek § 2. in ves § 5., prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje prosim tiste gospode, ki ste za prvi odstavek § 2. kakor ga je nasvetoval gospod referent in kakor ga imate v prilogi 121. tiskanega pred seboj, da izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto. In sedaj prosim glasovati še o § 5. kakor ga imate pred seboj tiskanega v prilogi 121. Gospodje, ki pritrjujete § 5. v tej obliki, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se štatut sprejme še v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje. Ako ni ugovora, bomo takoj glasovali v celoti.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Gospodje, ki sprejmete pokojninski štatut za deželne uslužbence v celoti, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

22. Priloga 131. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Suhor za napravo vodovoda** (387/Pet.).

22. Beilage 131. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Suhor, betreffend den Bau der Wasserleitung** (387/Pet.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Občina Suhor je ponovno prosila toliko pri deželnem odboru, kakor pri deželnem zboru, da bi se ta pokrajina preskrbela

z zdravo pitno vodo. Jaz ne bom obširno utemeljeval predloga upravnega odseka, kajti že ime te občine »Suhor« samo kaže, zakaj se ravna, in tu moramo pač priznati, da če kateri kraj, zasluži gotovo ta kraj, da se oskrbi z vodo. Toda deželnega zastopa in odbora ne zadene nobena krivda, ako niso ti ljudje dosedaj še deležni postali dobrote zdrave pitne vode. Deželni odbor je poslal za več tednov deželnega tehnika v ta kraj, toda ni bilo mogoče dobiti dovolj vode, ki bi zadostovala, da bi se ž njo oskrbela ta pokrajina. Projektant je šel potem na hrvaško ozemlje in je tam res našel vode, toda treba je bilo obravnavati s Hrvati. Potem je obravnaval deželni odbor s posestnikom Gorianyjem, ki je pa toliko vsoto zahteval, da je bilo zopet onemogočeno, da bi se bila porabila ondotna voda. Deželni odbor pa ima že namero ne samo Suhor, ampak celo tamošnje pogorje do Metlike oskrbeti s pitno vodo in zato je upravni odsek, uvaževaje to in upoštevaje, da je deželni odbor že sam voljan storiti vse potrebno, da se oskrbe te pokrajine z vodo, sklenil predlagati visoki zbornici sledeče:

»Prošnja občine Suhor se odstopa deželnemu odboru z izrecnim naročilom, da brez odloga vse potrebno odredi, da se za Suhor in ondotno okolico pridobi vrelcev, iz katerih bo možno to pokrajino oskrbeti s toliko potrebno zdravo vodo.«

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! V dolžnost si štejem, da izpregovorim nekoliko besed v tej zadevi glede vodovoda za občino Suhor in okolico. Kolikor vem, je tudi nekaterim drugim gospodom že znano, da je res velika potreba tega vodovoda za dotično ljudstvo, katero tam biva in hrepeni v suši po vodi, katero morajo privažati po dve uri daleč iz Metlike in dostikrat še dalje od Kolpe, ker v Metliki tudi večkrat manjka vode. Ako vse to pomislite, koliko je trpljenje dotičnega ljudstva vsled pomanjkanja vode, katero potrebujejo bodisi kot pitno vodo bodisi v zdravstvenem oziru, potem morate priznati, da je zadeva vresnici silno nujna. Kolikokrat dobivajo županstva naloge v zdravstvenem oziru, da izčistijo grebenice, gnojne jame, pa kaj to pomaga, če morajo v slučajih bolezni požirati bolniki vodo, ki jo je groza gledati. S takimi sredstvi se bolezni ne dajo preprečiti. Dalje potrebuje pokrajina vodo tudi še v drugem oziru, namreč za kletarstvo. Kletarstvo potrebuje čisto zdravo vodo ne pa gnojnice. Če se posoda snaži z gnojnico, ali more potem vino tako biti, kakoršno bi biti moralo? Potem je pomisliti na slučaj požara. Ako nastane v Suhorju ali v okolici ob suhem času kak požar, morajo ljudje roke križem držati in gledati, kako jim ogenj uničuje imetje. Jaz torej predlagam, da se v tej zadevi stvar kolikor mogoče nemudoma pospeši in temu ljudstvu kakor hitro mogoče pripomore do potrebne pitne vode. (Odobravanje na levi — Beifall links).

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Tudi ne.

Deželni glavar:

Bomo torej glasovali. Gospodje, ki pritrjujete predlogu upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

23. Priloga 132. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Iška Loka za podporo k zgradbi mostu na občinski cesti** (21/Pet.).

23. Beilage 132. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Igglack um Subvention für den Bau einer Brücke an der Gemeindestraße** (21/Pet.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Občina Iška Loka je že leta 1897. vložila prošnjo za podporo k zgradbi mostu na občinski cesti. Deželni odbor je takrat s svojim odlokom županstvo obvestil, da hoče to zadevo priporočljivo izročiti deželnemu zboru v rešitev. Ker je stvar dobro izvršena in ima ta mala občina ne le za vzdrževanje te občinske ceste ampak tudi za druge občinske potrebe res veliko izvanrednih stroškov, smatral je upravni odsek, da je ta prošnja opravičena, in zato nasvetujem v imenu upravnega odseka, visoki deželni zbor skleni:

»Prošnja županstva občine Iška Loka se odstopi deželnemu odboru, da iz kredita za ceste podeli tej občini za prenovljenje mostu na Iškološki cesti primerno podporo.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

24. Priloga 133. **Poročilo upravnega odseka o poročilu deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščenja državnih kletarskih nadzornikov** (k prilogi 30.).

24. Beilage 133. **Bericht des Verwaltungsausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesetzes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereiinspektoren** (zur Beilage 30).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka imam čast poročati o poročilu deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave z dne 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščanja državnih kletarskih nadzornikov. Ko so se v državni zbornici po zahtevi vinorejcev namestili državni kletarski nadzorniki, katerih delokrog je visoki zbornici itak znan, se je zahtevalo, da naj imajo pri njih nameščanju besedo tudi deželni zastopi vseh kronovin, v katerih se razvija vinoreja. Tudi pri nas je nameščen kot provizoričen državni kletarski nadzornik bivši naš vinarski komisar, toda definitivno ne bo mogel biti nastavljen, dokler temu ne pritrdi deželni zbor po določilih dotičnega zakona. Za bodoče pa veljaj, da se ta pravica deželnega zastopa dá deželnemu odboru, ki mora potem v vseh slučajih pritrjevati nameščenju kletarskih nadzornikov. Zato predlagam v imenu upravnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblašča, da namesto deželnega zbora izvršuje pravico, pristoječo po § 13., zakona z dne 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, deželnemu zboru.«

Deželni glavar:

Gospodje, ste slišali predlog. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Daljnja točka je:

25. Priloga 134. **Poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 208 %, odnosno 133 % doklade na direktne davke od udeležencev vodovoda v Malih Vižmarjih** (k prilogi 103.).

25. Beilage 134. **Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 208%, resp. 133% Umlage auf alle direkten Steuern von den Interessenten der Wasserleitung in Klein-Vižmarje** (zur Beilage 103).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Poročilo deželnega odbora o tej zadevi ima visoka zbornica že davno v rokah. Ravna se tukaj samo za to, da se dovoli pobiranje nad 100 % znašajoče doklade, katero ima pravico dovoliti le deželni zbor. Vas Male Vižmarje je tudi želela biti priklopljena vodovodu. Dotični, nanjo odpadajoči stroški znašajo 693 K 65 vin., predpisanega direktnega davka pa ima samo 355 K 10 vin. Ravna se tedaj za to, da se občini Št. Vid dovoli, da sme leta 1909. pobirati od udeležencev vodovoda v Malih Vižmarjih 196% doklado, od onih udeležencev pa, ki so za leto 1906. odpadle prispevke že prostovoljno odrajtali, pa 121 % doklado. Ker se za občinske potrebščine pobira 12 % doklada, znaša torej skupna doklada 208 %, odnosno 133 %. Nasvetujem v imenu upravnega odseka:

»Občini Št. Vid se v svrho pokritja vzdrževalnih in amortizacijskih stroškov za vodovod v Vižmarjih dovoli l. 1909. pobirati od udeležencev vodovoda 196 % doklade, od onih udeležencev vodovoda, ki so za l. 1906. odpadle prispevke že prostovoljno odrajtali, pa 121 % doklado na vse direktne davke razun osebne dohodarine in plačarine.

Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjate s tem predlogom, izvolite obsedeti!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

26. Priloga 135. **Poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora glede zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preizkuševališče v Ljubljani** (k prilogi 38.).

26. Beilage 135. **Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchsstation in Laibach** (zur Beilage 38).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Finančnemu odseku se je izročilo poročilo deželnega odbora zaradi zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preizkuševališče v Ljubljani. Ravna se za sledeče: Kakor znano, služboval je na kmetijsko-kemiškem preizkuševališču v Ljubljani, na zavodu, katerega tudi dežela podpira, kot ravnatelj dr. E. Kramar do svoje smrti dne 21. decembra 1907. Zapustil je vdovo in sina. Vdova se je obrnila do kmetijsko-kemiškega preizkuševališča z navedbo, da so jej premoženjska sredstva vsled njene lastne dolgotrajne bolezni in vsled dolgotrajne bolezni njenega moža pošla in da se sedaj nahaja v stiski. Kuratorij iz svojih sredstev ni bil v položaju prositeljico še tako skromno preskrbeti, pač pa je prošnjo priporočilno predložil c. kr. deželni vladi v izposlovanje milostne pokojnine pri c. kr. poljedelskem ministrstvu. Poljedelsko ministrstvo je vdovi res hotelo dati nekaj izvanredne miloščine, pa finančno ministrstvo temu ni pritrdilo. Po raznih pogajanjih se je poljedelsko ministrstvo končno odločilo, dovoliti kuratoriju s pogojem, da isto stori tudi deželni odbor, od leta do leta izredni povišek vzdrževalnega prispevka za preizkuševališče, da bi potem kuratorij bil v položaju izplačevati vdovi podporo, dokler jo bo potrebovala.

Nasvetujem v imenu finančnega odseka: »Zviša se letna dotacija kmetijsko-kemičnemu preizkuševališču v Ljubljani za l. 1909. za 600 kron v svrho podpore vdovi umrlega ravnatelja dr. E. Kramerja, gospej Ivani Kramer, ter se obenem pooblasti deželni odbor, da tudi naslednja leta postavlja v proračun enako vsoto, dokler bo imenovana vdova potrebovala podpore.«

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Pegan ima besedo.

Poslanec dr. Pegan:

Iz podanega poročila jaz ne razvidim, koliko je dosedaj znašal letni prispevek dežele za preizkuševališče, in jaz bi torej prosil gospoda poročevalca za pojasnilo v tem oziru.

Poročevalec Povše:

Dosedaj je dežela prispevala 3000 K na leto, sedaj pa naj prispeva 600 K več, dokler je vdova Kramarjeva podpore potrebna.

Poslanec dr. Pegan:

Ali je odsek poizvedoval o premoženjskih razmerah njenih?

Poročevalec Povše:

Ne. Finančni odsek je imel pred seboj poročilo deželnega odbora in je prišel do svojega sklepa na podlagi razlogov deželnega odbora.

Poslanec dr. Pegan:

Jaz stavim predlog, da se stvar vrne finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, ali se predlog gospoda poslanca dr. Pegana podpira?

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Pegana, izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in pride torej na glasovanje.

Želi kdo besede in merito?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Jaz moram vzdrževati predlog finančnega odseka. Pripadajoč stranki, katera tvori večino v deželnem odboru in v finančnem odseku, pač ne morem zavzemati drugega stališča, nego stališče, katero je večina zavzela v deželnem odboru in v finančnem odseku. Prosim visoko zbornico še enkrat, da sprejme predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Glasovali bomo najprej o predlogu gospoda poslanca dr. Pegana, ki je odložilen.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je padel, in sedaj prosim gospode, ki pritrdite predlogu finančnega odseka, da izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

27. Priloga 136. **Poročilo upravnega odseka o izboljšanju Narinskih pašnikov** (k prilogi 50.).

27. Beilage 136. **Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden** (zur Beilage 50).

Poročevalec Piber:

Visoki zbor! Gospodje imate poročilo deželnega odbora v roki in ste se gotovo prepričali o potrebi izboljšanja Narinskih pašnikov v korist ondotnih prebivalcev. Torej samo kratko predlagam:

»Visoki deželni zbor skleni:

K melioracijskim stroškom za izboljšanje Narinskih pašnikov, kateri stroški so proračunjeni na 11.104 K 80 vin., dovoli se 25 % deželni prispevek.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjate s tem predlogom, izvolite obsedeti.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljnja točka je:

28. Priloga 141. **Poročilo upravnega odseka o deželni podpori za izboljšanje senožeških pašnikov** (k prilogi 49.).

28. Beilage 141. **Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Landessubvention für die Melioration der Senosetscher Hutweiden** (zur Beilage 49).

Poročevalec Piber:

Ravnotako predlagam brez daljnjega utemeljevanja tudi glede senožeških pašnikov:

»Visoki deželni zbor skleni:

K stroškom za umetna gnojila in semena v svrho izboljšanja senožeških pašnikov, kateri stroški so proračunjeni na 11.217 K 60 vin., se dovoli 25 % deželni prispevek v najvišji izmeri 2806 K 40 vin.«

Deželni glavar:

Gospodje ste slišali predlog. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za predlog, prosim blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Na vrsto pride točka:

29. Priloga 138. **Poročilo obrtnega odseka o prošnji »Društva rokodelskih mojstrov« v Ljubljani, da se javna zastopstva pri oddaji del ozirajo na domače obrtnike** (378/Pet.).

29. Beilage 138. **Bericht des Gewerbeausschusses über die Petition des »Vereines der Handwerker-Meister« in Laibach um Berücksichtigung der heimischen Gewerbetreibenden bei Vergebung von Arbeiten seitens der öffentlichen Vertretungen** (378/Pet.).

Poročevalec Bartol:

Visoka zbornica! Gospodje tovariši imate v rokah poročilo obrtnega odseka o prošnji »Društva rokodelskih mojstrov« v Ljubljani, da se javna zastopstva pri oddaji del ozirajo na domače obrtnike. Prošnja se sama priporoča, dolžnost naša je, da podpiramo domače rokodelce in vsled tega prosim, da sprejmete predlog odseka, ki se glasi:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja »Društva rokodelskih mojstrov« v Ljubljani se odstopa deželnemu odboru z naročilom, da se pri oddaji raznih del ozira na želje »Društva rokodelskih mojstrov« v Ljubljani.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjate s tem predlogom, izvolite obsedeti!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je ta točka rešena.

Ker sta na dnevnem redu še dve poročili obrtnega odseka, bi predlagal, da se takoj sedaj rešita še dotični točki, namreč 33. in 34.

Ker ni ugovora, pride torej na vrsto točka:

33. Priloga 142. **Poročilo obrtnega odseka o prošnji »Društva rokodelskih mojstrov« za ustanovitev obrtnega sveta, ki naj bi bil prideljen kot posvetovalni organ v obrtnih rečeh deželnemu odboru** (377/Pet.).

33. Beilage 142. **Bericht des Gewerbeausschusses über die Petition der »Handwerkermeister« um Errichtung eines Gewerberates, der als Beratungsorgan in gewerblichen Angelegenheiten dem Landesausschusse zugeteilt wäre** (377/Pet.).

Poročevalec dr. Zajc:

»Društvo rokodelskih mojstov« se je obrnilo do dež. zbora s prošnjo, da naj se ustanovi obrtni svet, ki naj bi bil prideljen deželnemu

nemu odboru kot posvetovalni organ v obrtnih rečeh. Obrtni odsek se je posvetoval o tej prošnji in prišel do zaključka, da je ustanovitev takega obrtnega odseka res nujno potrebna. Vsled tega predlagam, naj deželni zbor sklene:

»Deželnemu odboru se naroča:

1. Deželni odbor osnuj »Deželni obrtni svet«, ki mu bo namen podpirati s svojim svetom deželni odbor v zadevah, tičočih se male obrti in domače industrije.

2. Sestavljen bodi obrtni svet tako-le: a) iz predsednika in podpredsednika, ki ju imenuje deželni odbor, b) iz obrtnega referenta dež. odbora, c) iz c. kr. zadružnega instruktorja, d) iz enega zastopnika vlade, ki ga imenuje c. kr. deželna vlada, e) iz enega zastopnika trgovske in obrtne zbornice, f) iz 10 članov obrtnikov, ki jih imenuje deželni odbor, ki naj vpošteva različne obrtne kategorije in domačo industrijo, kakor tudi različne obrtniške zveze in različne dele dežele, g) iz ravnatelja zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem, h) obrtni svet sam pa ima pravico, poklicati še druge zastopnike in strokovnjake, ki pa imajo samo posvetovalen glas.

3. Deželni odbor naj izdela temu deželnemu obrtnemu svetu primeren štatut in poslovnik.

Štatuta ni treba predložiti deželnemu zboru, ampak obvelja, brž ko ga sklene deželni odbor.

4. Za režijske stroške deželnega obrtnega sveta se vstavi v proračun vsako leto znesek 1000 K.«

Deželni glavar:

Gospodje, ste slišali predlog. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Dalje pride točka:

34. Priloga 143. **Poročilo obrtnega odseka o organizacijskem štatutu »Zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani«** (k prilogi 98.).

34. Beilage 143. **Bericht des Gewerbeausschusses über das Organisationsstatut des »Gewerbeförderungsinstitutes für Krain in Laibach«** (zur Beilage 98).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoki zbor! V rokah imate poročilo obrtnega odseka o organizacijskem štatutu »Zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani«, kakršen je bil dogovorjen med deželnim odborom in vlado, oziroma zastopnikom ministrstva za javna dela. Jaz mislim, da pač nimamo nikakega povoda na tem štatutu kaj izpreminjati, razun to, da naj se v prilogi 98. predloženo organizacijsko ustanovilo v § 3. izpremeni v 2. točki v toliko, da se izreče, da zadružni instruktor in vodja zavoda imata samo posvetovalni glas, kakor se to predlaga v prilogi 143. Predlagam torej:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. V prilogi št. 88., predloženo organizacijsko ustanovilo zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem se odobri s sledečo izpremembo: § 3., točka 2. naj se glasi: »dalje:

2. iz vsakokratnega zadružnega instruktorja in iz vodje zavoda; oba imata le posvetovalen glas.

ferner:

2. aus dem jeweiligen Genossenschafts-Instruktor und aus dem Direktor des Institutes; beide nur mit beratender Stimme.

II. Deželni odbor se pooblašča za eventualne nebistvene izpremembe ustanovila, ki bi jih morda zahtevalo c. kr. ministrstvo za javna dela.

III. Deželnemu odboru se naroča, da izvrši vse potrebne priprave za otvoritev in vzdržavanje zavoda in o tem poroča deželnemu zboru v bodočem zasedanju.«

Ta tretji predlog namreč se nanaša na soglasni sklep visoke zbornice v VIII. seji dne 16. januarja 1909.

Po teh kratkih besedah prosim visoko zbornico, da sprejme predloge obrtnega odseka in pa organizacijski štatut ali ustanovilo ali osnovilo s kratko izpremembo vred, ki sem jo nasvetoval.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, — torej bomo glasovali o predlogih obrtnega odseka, kakor jih imate natiskane v prilogi 143.

Gospodje, ki pritrdite tem predlogom, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlogi so sprejeti in s tem je rešena ta točka dnevnega reda. Preidemo sedaj nazaj k točki:

30. Priloga 139. **Poročilo upravnega odseka glede odprave premij za pokončavanje zveri** (k prilogi 74.).

30. Beilage 139. **Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Abschaffung der Prämien für die Erlegung von Raubtieren** (zur Beilage 74).

Ich bitte den Herrn Berichterstatter das Wort zu ergreifen.

Berichterstatter Schollmayer:

Meine Herren! In Ihren Händen befindet sich ein ziemlich umfangreicher Bericht über diese Angelegenheit und ich kann mich deshalb darauf beschränken, auf diesen Bericht hinzuweisen. Wie schon aus dem Berichte ersichtlich ist, ist die Erlegung wütender Hunde, die seinerzeit durch die Kundmachung des Landesausschusses vom 12. Dezember 1869 mit Taglien bedacht worden ist, auch diesmal ausgenommen, für diese Hunde bleiben also die Taglien aufrecht. Der Antrag des Verwaltungsausschusses lautet (bere — liest):

»Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Die durch den Landtagsbeschluß vom 22. Oktober 1869 für die Erlegung von Raubtieren eingeführten Prämien werden abgeschafft;

2. dem Landesausschusse wird ein Kredit von 2000 K aus dem Landesfonds zu dem Zwecke bewilligt, daß aus diesem Kredite Prämien für die Vertilgung von Giftschlangen ausgezahlt werden.«

Zum zweiten Absatze möchte ich nur noch bemerken, daß wenn es dazu kommen wird, daß Prämien für Giftschlangen ausgeschrieben werden, die Bevölkerung darauf aufmerksam gemacht werden sollte, daß wir in Krain drei Arten von Kreuzottern und Vipern haben.

Ich bitte die Anträge des Verwaltungsausschusses anzunehmen.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlog upravnega odseka se nekoliko razlikuje od tozadevnega predloga deželnega odbora. V enem oziru je ta razlika hvale vredna, namreč ker je znesek povišan, v drugem oziru zopet manj hvale vredna, in sicer v tem oziru, da se premije zgolj omejujejo na pokončavanje gadov v predlogu upravnega odseka, med tem ko so v predlogu deželnega odbora zapopadene tudi premije za pokončavanje hroščev itd. Meni se vidi, da ne bo kazalo ostati samo pri premijah za pokončavanje gadov, ampak da kaže poseči nekoliko dalje in dati deželnemu odboru nek dalje segajoč pouvoir, da bo lahko dajal osobito v obliki podpor občinam nekoliko izdatnejše zneske v ta namen, da se pokončavajo ne samo gadi, ampak tudi druge škodljivke, hrošči, gosenice in potem tudi poljske vrane, srake itd. Zato bi jaz predlagal, da se točka 2. izpremeni in glasi tako-le:

2. Deželnemu odboru se dovoli kredit 4000 kron v ta namen, da iz tega kredita po svoji previdnosti priznava premije za pokončavanje gadov in drugih škodljivk, zlasti v obliki tozadevnih podpor občinam.«

Zadnji odstavek je potreben, ker vendar ne moremo zahtevati od deželnega odbora, da bo on dotične premije izplačeval, ampak občinam naj se dá denar in občine naj potem izplačujejo dotične zneske.

Torej prosim, da visoka zbornica namestu predloga upravnega odseka pod točko 2. sprejme moj izpreminjevalni predlog.

Deželni glavar:

Najprej moram vprašati, ali se podpira predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Gospodje, ki podpirate ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi. Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Temu ni tako in torej ima besedo gospod poročevalec.

Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Berichterstatter Schollmayer:

Der Antrag des Herrn Vorredners hat ja seine volle Begründung. Wir haben diese Frage im Verwaltungsausschusse auch gründlich besprochen, sind dort aber an der Summe, die ausgesetzt war, gestolpert. Wir dachten uns auch, daß ja onehin der Landeskulturfonds vorhanden ist, aus welchem solche Prämien gezahlt werden können. Denn die Summe von 2000 K ist selbst für Vipernköpfe allein sehr gering. In Steiermark wurden im Vorjahre über 3500 Kreuzotternköpfe eingeliefert, rechnet man eine Prämie von 50 Heller pro Kopf, kommen wir mit 2000 K kaum aus. Deshalb haben wir von der Einbeziehung der schädlichen Raupen und Insekten Umgang genommen, uns darauf beschränkt, eine Erhöhung des Betrages anzusprechen und diesen nur für Giftschlangen in Vorschlag zu bringen. In dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič ist aber, wie ja auch im Berichte des Landesausschusses ausgeführt ist, ein wirklich sehr gesunder Gedanke enthalten und es ist nur zu begrüßen, wenn möglichst viel Mittel aufgewendet werden, um alle landwirtschaftlichen Schädlinge zu vernichten. Der geehrte Herr Vorredner geht in seinem Antrage sogar über den Vorschlag des Landesausschusses hinaus, indem er auch für Krähen und ähnliche Schädlinge Prämien verlangt. Ich glaube nun im Sinne des Verwaltungsausschusses zu sprechen, wenn ich es für wirklich gut erkläre, wenn der Antrag des geehrten Herrn Vorredners angenommen wird, und ich als Referent schließe mich diesem Antrage auch an. Ich bitte die Herren, in diesem Sinne abzustimmen.

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali.

Mi imamo samo en predlog, to je predlog upravnega odseka modificiran po predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča v točki 2., kateri modifikaciji se je prilagodil gospod poročevalec.

Prosim torej gospode poslance, ki pritrjujejo predlogu upravnega odseka z modifikacijo gospoda poslanca dr. Šusteršiča, naj blagovolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

31. Priloga 140. **Poročilo upravnega odseka o prošnji mestne občine Postojna za podporo k stroškom preložitve ceste in zgradbe novega mostu čez Pivko pri Postojnski jami** (450/Pet.).

31. Beilage 140. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Stadtgemeinde Adelsberg um eine Subvention zu den Kosten für die Umlegung der Straße und den Neubau der Brücke über die Poik bei deren Einmündung in die Adelsberger Grotte** (450/Pet.).

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter den Bericht zu erstatten.

Berichterstater Schollmayer:

Auch diesen Bericht, der gedruckt vorliegt, habe ich so umfangreich als möglich gemacht, um den Herren sofort einen Einblick in die ganze Angelegenheit zu ermöglichen. Ich brauche mich daher über die Angelegenheit nicht weiter auszulassen und bitte nur, den Antrag des Verwaltungsausschusses anzunehmen, welcher lautet (bere — liest):

»Der Landtag anerkennt die Zweckmäßigkeit und Wichtigkeit der Umlegung der Straße und des Neubaues der Brücke über die Poik bei deren Einmündung in die Adelsberger Grotte.

Da diese Arbeiten von großem Vorteil für das Militärärar, für den Fremdenverkehr und für die Durchführung der agrarischen Operationen in der Gemeinde Adelsberg sind, wird der Landesausschuß beauftragt:

1. die beteiligten k. k. Ministerien u. zw.:

das hohe k. k. Ministerium für Landesverteidigung,

das hohe k. k. Ministerium für öffentliche Arbeiten, und

das hohe k. k. Ministerium für Ackerbau in geigneter Weise um Beiträge zu diesen Bauten anzugehen, und

2. sodann nach Maßgabe der Beiträge der k. k. Ministerien eine Subvention aus dem Meliorationsfonds für diese Bauten flüssig zu machen und der Stadtgemeinde Adelsberg auszuzahlen.«

Deželni glavar:

Gospodje, ste slišali predlog. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

In sedaj gospodje se meni skoro vidi, da bomo imeli zadosti za danes. (Klici na levi — Rufe links: »Ne, ne! Nadaljujmo! Rešimo vse do konca!«) Tudi prav, gospodje, bomo torej nadaljevali, toda le prilogo 185., poročila ustavnega odseka o načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu, ne bom danes dal na dnevni red, ker pokladam važnost na to, da so pri razpravi navzoči gospodje od manjšine. Preidemo torej k točki:

35. Priloga 114. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Vinica za uvrstitev ceste Vinica - Preloka med okr. ceste** (66/Pet.).

35. Beilage 114. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Weinitz um Einreihung der Straße Weinitz - Preloka unter die Bezirksstraßen** (66/Pet.).

Poročevalec Jaklič:

Predlagam v imenu upravnega odseka, naj visoki deželni zbor sklene:

»Prošnja županstva občine Vinica se odstopi deželnemu odboru in se mu naroča, da v prihodnjem zasedanju poroča o tej prošnji.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede? Gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Priporočam občino Vinica, da se jej v tej silno potrebni zadevi ustreže.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje pride točka:

36. Priloga 115. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Lužarje za uvrstitev občinske ceste Knej - Karlovce med okrajne ceste** (470/Pet.).

36. Beilage 115. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Lužarje um Einreihung der Gemeindestraße Knej - Karlovce unter die Bezirksstraßen** (470/Pet.).

Poročevalec Jaklič:

S to zadevo se je deželni zbor že velikokrat pečal a do končnega sklepa še ni prišlo. Občinska pot še sedaj ni sprejeta med okrajne ceste in zato se je občinski odbor obrnil z novo prošnjo na deželni zbor, da se vendar ta stvar uredi. Enkrat je bil že deželni odbor pozval cestni odbor velikolaški, da odda o stvari svoje mnenje, toda cestni odbor ni ničesar ukrenil in dež. odboru ni poročal. Upravni odsek predlaga:

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da povpraša cestni odbor velikolaški za njegovo mnenje in v prihodnjem zasedanju deželnemu zboru o tem poroča in stavi svoje predloge.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjate s predlogom, izvolite obsedeti.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

37. Priloga 116. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Stari Trg pri Črnomlju za zgradbo projektovanih cest čez Zagozdac do Predgrada na Dol ter iz Starega Trga čez Kot do prevoza čez Kolpo v Lučici** (335/Pet.).

37. Beilage 116. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Altenmarkt bei Tschernembl betreffend den Bau der projektierten Straße über Zagozdac bis Vornschloß nach Tal und von Altenmarkt über Winkel bis zur Kulpa-Überfuhr in Lučica** (335/Pet.).

Poročevalec Jaklič:

Poročati mi je dalje o prošnji občine Stari trg pri Črnomlju za zgradbo projektovanih cest čez Zagozdac do Predgrada na Dol ter iz Starega trga čez Kot do prevoza čez Kolpo v Lučici. Županstvo v Starem trgu popisuje, v koliki revščini se nahajajo ti kraji, kjer nimajo cestnih zvez. Deželni odbor in upravni odsek sta mnenja, da bo treba za ta okraj na vsak način kaj ukreniti in zaradi tega predlagam:

»Prošnja županstva občine Stari trg za denarno podporo k gradnji občinske ceste se odstopi deželnemu odboru, kateremu se naroča, da o prošnji poroča v prihodnjem zasedanju in stavi svoje predloge.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite obsedeti.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje imamo točko:

38. Priloga 117. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Struge za izpremembo nameravane cestne zgradbe Mala Gora-Polom** (460/Pet.).

38. Beilage 117. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Strug um Änderung des projektierten Straßenbaues Mala Gora-Polom** (460/Pet.).

Poročevalec Jaklič:

Dalje mi je poročati o prošnji občine Struge za izpremembo nameravane cestne zgradbe Mala Gora-Polom. Občina Polom je ena izmed tistih, ki nimajo nobene ceste. Že dolgo peticijonirajo, stvar je bila že večkrat v deželnem zboru in deželni odbor je dal cesto trasirati. Sedaj sta se vasi Kukovo in Vrbovec obrnila na deželni zbor in prosita, da bi se jim napravila cesta.

Upravni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja občine Struge se odstopi deželnemu odboru z naročilom, da povpraša cestni odbor kočevski, kaj misli ukreniti glede potrebne ceste preko Vrbovca in Kukovega, in nam v prihodnjem zasedanju o tem poroča.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

39. Priloga 129. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Krašnja v zadevi občinske ceste, ki veže dolino krašenjsko z moravško dolino** (390/Pet.).

39. Beilage 129. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Kraxen inbetreff der die Täler von Kraxen und Moräutsch verbindenden Gemeindestraße** (390/Pet.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Občina Krašnja prosi, da bi se dolina takozvani Črni graben z občino Krašnja zvezala s takoimenovano moravško dolino. Ti dolini imata veliko skupnih gospodarskih interesov. Posestniki v Črnem grabnu imajo svoja zemljišča tudi v moravški dolini, do katere pa imajo po sedaj obstoječi silno slabi občinski cesti nad dve uri. Dobra cesta bi se dala napraviti z malimi stroški in okrajšala bi se ž njo zveza na tri četrt ure. Županstvo krašensko prosi, da bi deželni odbor uvaževal te razmere in prilično odposlal inženirja, ki naj bi se prepričal o potrebi cestne preložitve in nasvetoval, kako naj bi se imela preložiti. Slučajno so mi ondotne razmere dobro znane, in jaz lahko rečem, da se cestni odbor brdski gotovo ne bo protivil uvrščenju ceste med okrajne ceste. Cesta je za promet gotovo največjega pomena in zato izvoli visoki deželni zbor sprejeti predlog upravnega odseka, ki se glasi:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva Krašnja se odstopi deželnemu odboru v primerno rešitev, da po izvršenem lokalnem ogledu te občinske, vsekako za zvezo doline krašenjske z moravško zelo važne ceste, za nje popravo občini podeli iz kredita za cestne zgradbe primerno podporo.«

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Podpiram seveda ta predlog, temu pa dodam, da bo kmalu potreba prišla pred visoko zbornico, to cesto iz Krašnje preko Zlatega polja in tuhinjske doline izpopolniti. Ako se nam to posreči, potem je neobhodno potrebno, da tudi zvežemo moravško dolino preko Krašnje s tuhinjsko dolino. To že naprej izrazim. Pri tej priliki izrazim svoje zadovoljstvo, da se je deželni odbor vendar enkrat začel zanimati za kamniški okraj, kar je bilo že nujno potrebno, kajti ni ga zlepa okraja, ki bi bil glede cest tako zanemarjen, kakor kamniški. (Klici na levi: — Rufe links: »Ni res!«) Opozarjam samo na ceste preko Zlatega polja, Čemšenika in zlasti preko Gotarda, ki so za vsakega psa preslabe. Torej sklep upravnega odseka smatram za majhen začetek izvrševanja tistih dolžnosti, ki jih ima dežela proti kamniškemu okraju.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Ne.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali: Gospodje, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

40. Priloga 130. **Poročilo upravnega odseka o prošnji okrajno-cestnega odbora kamniškega za uvrstitev okrajne ceste Kamnik-Črna - Štajerska meja med deželne ceste** (408/Pet.)

40. Beilage 130. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Bezirksstraßenausschusses Stein um Einreihung der Bezirksstraße Stein - Črna - Steiermärkische Grenze unter die Landesstraßen** (408/Pet.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Cestni odbor za kamniški okraj se obrača s prošnjo na deželni zbor za uvrstitev okrajne ceste Kamnik-Črna-Štajerska meja med deželne ceste. Cestni odbor utemeljuje svojo prošnjo s tem, da navaja veliki promet, ki se vrši po tej cesti, osobito, ker se nahajajo ob tej progi razne tovarne, industrijska podjetja, istotako je pa tudi velik promet z lesom, katerega gre mnogo na železnično postajo v Kamniku. Pa tudi v drugem oziru je želeti, da bi bila cesta dobro urejena, kar se bo le zgodilo, če se uvrsti med deželne ceste. Vkljub tem in še drugim razlogom — omenjam n. pr. naraščajoči tujski promet — pa upravni odsek vendar še ni mogel priti s predlogom, da bi se prošnji cestnega odbora kamniškega v polni meri ugodilo, ker jej manjka izkaz onih dejstev, na katerih podlagi bi se šele mogla utemeljiti uvrstitev ceste med deželne ceste. Deželni odbor je že svoj čas vršil obravnave s štajerskim deželnim odborom, toda temu ni bilo veliko na cesti ležeče — iz lahko umljivih razlogov, katerih ni

treba, da bi jih opisal. Istotako se dotični okrajni zastop štajerski ni čisto nič vnemal za stvar. Vendar pa menim, da bo pri sedanjih izpremenjenih razmerah mogoče, od teh faktorjev dobiti pritrditev, da se spravi cesta v dober stan in z ozirom na to, kar sem navedel, torej predlagam:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja cestnega odbora za okraj Kamnik se odstopa deželnemu odboru z naročilom, da ponovi obravnave radi te tudi za tujski promet zelo važne ceste z deželnim odborom štajerskim ter dožene, kolik je promet na tej cesti. Ako bodo ta pogajanja in poizvedbe ugodne, naj deželni odbor v prihodnjem zasedanju predloži zakonski načrt, s katerim se ta okrajna cesta uvrsti med deželne ceste.«

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod tovariš dekan Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

Uravnava okrajne ceste Kamnik - Črna-Štajerska meja je silno potrebna, in jaz bi le prosil, da se zadeva kolikor mogoče pospeši in deželni odbor stopi čimpreje v dogovor s štajerskim deželnim odborom.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Jarc ima besedo.

Poslanec Jarc:

Jaz nisem zavisten, ampak reči moram, da me je v srce zabolelo, ko vedno slišim govoriti samo o cestah enega okraja. Jaz bi le želel in prosim, da naj bi se visoka zbornica blagovolila z isto ljubeznijo ozirati tudi na kranjski in radovljiški okraj.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Povše:

Jaz sem vršil le svojo dolžnost kot poročevalec, ko sem tukaj zastopal predlog upravnega odseka. Kar pa drugo zadeva, je pa navada v zbornici, da vsak pravi: »Pri nas je najslabše.« Jaz zastopam ljubljanski okraj, ampak reči moram, da tisti zastopnik tega okraja, ki bi se ne potezal za ljubljanski okraj, ne vrši svoje dolžnosti, kajti tako zanemarjenega okraja kakor ljubljanskega, to se mora priznavati, v celi deželi ni. (Poslanec — Abgeordneter Matjašič: »Ni res, najbolj zanemarjena je Bela Krajina!«)

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Daljna točka je:

41. Priloga 144. **Poročilo upravnega odseka o deželni podpori za izboljšanje Kilovških pašnikov** (k prilogi 60.).

41. Beilage 144. **Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Landessubvention für die Melioration der Küllenberger Hutweiden** (zur Beilage 60.).

Poslanec Piber:

Kilovčani so prosili državne in deželne podpore v zadevi izboljšanja njihovih pašnikov. Poljedelsko ministrstvo je obljubilo prispevek pod tem pogojem, ako bo tudi dežela prispevala. Agrarska operacija je obljubila projekte in proračun in jih je predložila deželnemu odboru. Le-ta se je tudi pečal z zadevo in je obljubil 25%ni deželni prispevek, seveda pod pogojem, če bo deželni zbor v to privolil. Gospodje, imate pred seboj poročilo deželnega odbora in zato mi ni treba stvari nadalje utemeljevati, ampak samo predlagam v imenu upravnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

K stroškom za nabavo umetnih gnojil in semenja v skupnem znesku 6125 K 58 h v svrho izboljšanja kilovških pašnikov, ki so se razdelili na podlagi agrarskega postopanja, se dovoli 25%ni deželni prispevek.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrjujete predlogu gospoda poročevalca, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljna točka dnevnega reda je:

42. Priloga 146. **Poročilo upravnega odseka glede ustanovitve dveh novih provizoričnih mest deželnih živinozdravnikov** (k prilogi 91.).

42. Beilage 146. **Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Kreierung von zwei neuen provisorischen landschaftlichen Tierärztestellen** (zur Beilage 91.).

Poročevalec Jaklič:

Kmetijska podružnica v Kočevju je vložila prošnjo, da se nastavi deželni živinozdravnik v Kočevju. Navaja v prošnji število konj, govedi, ovac in prešičev in pravi, da imajo sicer v Kočevju že državnega živinozdravnika, ki se pa ne utegne v zadostni meri pečati s privatno prakso. Vsled tega prosijo, da naj bi se tam nastavil še en živinozdravnik. Deželni odbor je podal v prilogi 91. poročilo, v kateri nasvetuje, da naj bi se poleg obstoječih petih mest deželnih živinozdravnikov ustanovili še dve taki mesti in prosi, da se obenem dovolijo za dotacijo potrebna denarna sredstva. Če bi se ustanovili še dve novi mesti, bi se en živinozdravnik lahko nastavil za kočevski okraj. Ker je pa v Kočevju samem že en živinozdravnik in Kočevje ni središče političnega okraja, bil je upravni odsek mnenja, da naj bi se en živinozdravnik nastavil s sedežem v Ribnici, ker je to središče političnega okraja kočevskega. Upravni odsek je sklenil torej predlagati sledeče:

»Deželni zbor skleni:

1. Ustanove se dve novi mesti provizoričnih deželnih živinozdravnikov, od katerih se eden nastavi v Ribnici.

2. Redna potrebščina deželnega zaklada za dotacijo deželnih živinozdravnikov se zviša od letnih 3800 K na 6000 K.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Na vrsto pride točka:

43. Priloga 151. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Kandrše za uvrstitev občinske ceste od Pilpahove graščine do Vidrge med okrajne ceste** (471/Pet.).

43. Beilage 151. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Kandersche um Einreihung der Gemeindestraße vom Pilpachischen Schlosse bis Vidrga unter die Bezirksstraßen** (471/Pet.).

Poročevalec Košak:

V imenu upravnega odseka čast mi je poročati o prošnji županstva občine Kandrše za uvrstitev občinske ceste od Pilpahove graščine do Vidrge med okrajne ceste. V tej prošnji povdarjajo prosilci veliki promet na tej cesti in da nimajo nobene zveze z okrajno cesto litijskega okraja. Drugih podatkov prošnji ni priloženih in zato je odsek mnenja, da se jej za sedaj še ne more ugoditi, temveč predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva Kandrše za uvrstitev gori omenjene ceste med okrajne ceste se odstopi deželnemu odboru, da o njej po zaslišanju litijskega cestnega odbora deželnemu zboru poroča v prihodnjem zasedanju.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Nadaljna točka je:

44. Priloga 152. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Trebnje in cestnega odbora trebanjskega za uvrstitev občinske ceste Nemškavas - Lukovk - Ornuškavas - Trebelno med okrajne ceste** (393/Pet.).

44. Beilage 152. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Treffen und des Bezirksstraßenausschusses Treffen um Einreihung der Gemeindestraße Deutschdorf - Lukovek - Ornuškavas - Trebelno unter die Bezirksstraßen** (393/Pet.).

Poročevalec Košak:

Slavni zbor! V imenu upravnega odseka mi je poročati o prošnji občine Trebnje in cestnega odbora trebanjskega za uvrstitev občinske ceste Nemškavas - Lukovk - Ornuškavas-Trebelno med okrajne ceste.

V prošnji so vzroki za to dovolj pojasnjeni in kakor sem poizvedel, so pri tej cestni progi interesirani trije cestni odbori, in sicer novomeški, mokronoški in trebanjski, katerih zadnji je za to, prva dva pa imata pomisleke.

Zaraditega je upravni odsek mnenja in predlaga, da slavni deželni zbor skleni, da se sprejme cestna proga, kar jo spada pod trebanjski okraj, med okrajne ceste; glede onih prog pa, kar jih spada pod novomeški in mokronoški okraj, pa naj se odstopi deželnemu odboru s priporočilom, da zadevo preišče, stopi takoj v dogovor z omenjenima cestnima odboroma in poroča o tem v prihodnjem zasedanju deželnega zbora.

Nujnost in potreba je velika. Vzroki, kateri govore za to, so v Nemškivasi novosezidana šola, dalje so tam za kuhanje apna apnene jame, izvaža se veliko lesa na postajo Trebnje in v Lukovku so tudi dobro obiskovani sejmi.

Predlog upravnega odseka se glasi:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. V kolikor spadajo gori omenjene ceste pod trebanjski okraj, se uvrste med okrajne ceste.

2. Glede ostale cestne proge pa, ki spada v cestna okraja mokronoškega in novomeškega, odstopi se prošnja deželnemu odboru, da o njej po zaslišanju dotičnih cestnih odborov deželnemu zboru poroča v prihodnjem zasedanju.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec župnik Hladnik ima besedo.

Poslanec Hladnik:

Jaz bi predlog upravnega odseka prav toplo priporočil visoki zbornici, ker je potreba po tej cesti res nujna. Cesta je dolga 3·8 km, troški pa bi bili minimalni, znašajo samo 10.000 K, tako da deželni zaklad ne bo preveč zadet, občinam in prošnjikom bo pa gotovo ustreženo. Torej priporočam še enkrat, da se predlog sprejme.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda referenta, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

45. Priloga 167. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občin Čatež, Cerklje, Krško, Zakot in mestne občine Brežice ter občine Kalije na Hrvaškem za zgradbo nove ceste od okrajne ceste pri Malencah čez Malenški jarek do hrvatske meje** (52/Pet.).

45. Beilage 167. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Čatež, Zirkle, Gurkfeld, Zakot und der Stadtgemeinde Rann und der Gemeinde Kalije in Kroatien um Ausbau einer neuen Straße von der Bezirksstraße bei Malence über den Malence-Graben bis zur kroatischen Grenze** (52/Pet.).

Poročevalec Košak:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka čast mi je poročati o prošnji občin Čatež, Cerklje, Krško, Zakot, mestne občine Brežice in občine Kalije na Hrvaškem za zgradbo nove ceste.

Kakor je iz prošnje povzeti, bi bila ta cesta za prizadete, na prošnji podpisane občane velikega pomena, posebno še, ker namerava hrvaška vlada po podatkih prošnje zgraditi po svojem ozemlju cesto. Ker pa vendar še ni uradno dognano, v kolikor se strinjajo podatki te prošnje z dejanskimi razmerami, stavlja za sedaj upravni odsek samo predlog:

»Visoki deželni zbor odstopi prošnjo deželnemu odboru z naročilom, da primernim načinom to cestno zadevo prouči in da stopi s hrvaško zemaljsko vlado in s prizadetimi štajerskimi oblastvi v dogovor, če in kdaj nameravajo zgraditi na svojem ozemlju cesto. O uspehih poroča v deželnem zboru v prihodnjem zasedanju.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

46. Priloga 168. **Poročilo upravnega odseka o prošnji občine Medvode za uvrstitev občinske poti, ki se odcepi od državne ceste pri Seničici in pelje skozi Golobrdo v Babni dol, med okrajne ceste** (374/Pet.).

46. Beilage 168. **Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinde Zwischenwässern um Einreihung des bei Seničica von der Reichsstraße abzweigenden, über Golobrdo nach Babnidol führenden Gemeindeweges unter die Bezirksstraßen** (374/Pet.).

Poročevalec Košak:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka mi je čast poročati o prošnji občine Medvode za uvrstitev občinske poti, ki se odcepi od državne ceste pri Seničici in pelje skozi Golobrdo v Babnidol, med okrajne ceste. Ker ni nobenih podatkov o tej cesti in tudi cestni odbor ljubljanske okolice še ni sklepal o sprejemu te ceste, predlaga upravni odsek:

»Visoki deželni zbor skleni, da se odstopi ta prošnja deželnemu odboru v nadaljno obravnavanje in poročanje deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujete predlogu gospoda poročevalca, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Točki 47. in 48. sta že rešeni in torej pridemo sedaj do točke:

49. Priloga 150. **Poročilo finančnega odseka o deželni podpori za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica-Ravne** (k prilogi 97.).

49. Beilage 150. **Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Landessubvention für den Straßenbau Wocheiner Feistritz-Raune** (zur Beilage 97).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica je dobila poročilo deželnega odbora o deželni podpori za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica-Ravne. Ker se to poročilo, ki je dobro utemeljeno, že dalj časa nahaja v rokah gospodov poslancev, bom jaz lahko kratek. Že leta 1888. je deželni zbor dovolil za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica-Nemški Rovt-Stermne proti Sorici do okrajne meje deželno podporo v znesku 2000 K. Toda tekom časa so se začele dotične prizadete občine protiviti, ker je vsaka hotela imeti cesto izvršeno po svoji črti. Cesta do Nemškega Rovta se je zgradila še predno je deželni odbor nakazal omenjeno podporo. Glede ceste čez Stermne proti Sorici in do okrajne meje so pa zastopniki občine Bohinjska Bistrica povdarjali, da bi ta cesta bila boljša in cenejša, če bi se napravila čez Ravne na Stermne, ne pa od Nemškega Rovta na Stermne, kakor se je prvotno sklenilo. Ko je pa občinski odbor v Bohinjski Bistrici prosil za izplačilo te podpore, deželni odbor prošnji ni mogel ugoditi, ker se je bil deželni zbor leta 1886. izrekel za že prej omenjeno cestno progo. Sedaj se je pa lotil zadeve krajni komisar za agrarske operacije in je dotični načrt pustil predelati. Novi načrt je cenejši in bi znašala potrebščina le okroglo 10.500 K. Ker deželni odbor sam ne more dovoliti, da bi se dovoljena podpora porabila v druge namene, kakor je to bil določil deželni zbor, obrača se sedaj do deželnega zbora, od katerega želi izposlovati pooblaščenje, da zamore tistih 2000 K, ki so vsled obrestovanja od leta 1895. narastle na 3414 K 16 h, izplačati za preložitev ceste Bohinjska Bistrica-Ravne.

Predlagam v imenu finančnega odseka:

»Sklep z dne 11. januarja leta 1886., po katerem se je dovolila za zgradbo ceste Bohinjska Bistrica - Nemški Rovt proti Sorici do okrajne meje deželna podpora v znesku 2000 kron, se razveljavi ter sklene, da se sme ista podpora porabiti za preložitev ceste Bohinjska Bistrica-Ravne.«

Iz tega predloga se razvidi, da se je finančni odsek oziral tudi na potrebe radovljiškega okraja.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — bomo glasovali

Gospodje, ki se strinjate s predlogom finančnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet.

Gospodje, mi sedimo sedaj neprestano 17½ ure. Seja se je pričela ob 8. uri zjutraj in sedaj imamo poldrugo uro čez polnoč. Jaz mislim, da je to za nekaj časa dovolj. Rešili smo ves dnevni red, izvzemši eno zelo važno točko, to je občinski red in občinski volilni red, ali, gospodje, jaz imam rad snago, jaz sem zmirom za to, da nimamo nič zastanka. Za sedaj bom torej sejo prekinil in bom rekel, da jo bomo nadaljevali danes ob 12. uri opoldne. Na dnevnem redu bo to, kar nam je od dnevnega reda z današnje seje še preostalo.

Seja je prekinjena.

Seja prestane dne 12. oktobra 1909 ob 1. uri 30 minut zjutraj in se zopet nadaljuje dne 12. oktobra 1909 ob 12. uri 20 minut popoldne. — Die Sitzung wird am 12. Oktober 1909 um 1 Uhr 30 Minuten morgens unterbrochen und am 12. Oktober um 12. Uhr 20 Minuten nachmittags wieder aufgenommen.

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Prekinjena seja se zopet otvarja. Sklepčni smo.

Edini predmet te seje je točka:

32. Priloga 185. **Poročilo ustavnega odseka o načrtu novele k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu** (k prilogi 118.).

32. Beilage 185. **Bericht des Verfassungsausschusses über den Entwurf einer Novelle zur Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung** (zur Beilage 118).

Pozivljam gospoda poročevalca, da prične generalno razpravo.

Poročevalec Jarc:

Deželni zbor vojvodine Kranjske je v zadnjem zasedanju sklenil pritrditi nujnosti, kakor tudi meritorno predlogu gospodov poslancev dr. Pegana in tovarišev, ki se glasi (bere — liest):

»Naroča se deželnemu odboru, naj izdela zakonski načrt občinskega reda in občinskega

volilnega reda po načelih posplošenja volilne pravice, demokratizacije občinske uprave in onemogočenja obstrukcije.«

Temu predlogu so tudi pritrdili gospodje zastopniki narodno-napredne stranke, in gospod poslanec dr. Triller je takrat v njenem imenu izrazil nekatere posebne želje, ki so se nanašale zlasti na viriliste, častne občane in onemogočenje obstrukcije. Po načelih, ki jih je odobril deželni zbor, je potem deželni odbor izdelal načrt nekaterih izprememb občinskega reda in občinskega volilnega reda. Ustavni odsek je v glavnih potezah popolnoma pritrdil poročilu deželnega odbora in predlaga samo v nekaterih posameznostih izpremembe. O predlogu, katerega imamo zastopati, moram odkrito reči, da je samo provizoričen, in v tem smislu se tudi glasi predlog ustavnega odseka, s katerim se deželnemu odboru nalaga, da čimpreje, vsaj pa še v tej legislativni dobi, predloži deželnemu zboru celoten načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda, kakor ga zahtevajo današnje kulturne, socialne in gospodarske razmere. V načrtu, kakor ga imate pred seboj, so zastopana tista načela, ki jih zastopa zlasti naša stranka (Posl. — Abgeordneter dr. Tavčar: »To je res!«), načela, ki so se povdarjala takrat, ko se je predlogu tovariša dr. Pegana priznala nujnost, in ki so se povdarjala tudi v ustavnem odseku. Da ni bilo mogoče izvršiti popolnejše reforme občinskega volilnega reda, nas ovira člen XI. državne postave z dne 5. marca 1862. Ozirati se je bilo vsled te postave pri razdelitvi v posamezne razrede na davčno moč. Oziralo se je v tem oziru, kakor razvidite gospodje iz načrta, da je bila podlaga pač davčna moč, volilci pa so se aritmetično razdelili v posamezne razrede. Kar se tiče inteligenčnih volilcev, se je odstranila tista disharmonija, nad katero se je pritoževal ves čas gospod tovariš dr. Triller. Dogajalo se je pri nas dostikrat, da so inteligenčni volilci naravnost majorizirali davkoplačevalce. Dalje se je postavil odsek na stališče gospoda tovariša dr. Trillerja, tudi kar se tiče častnih občanov. Ti sploh nimajo volilne pravice in ravnotako predlaga ustavni odsek, da se popolnoma odpravijo virilisti.

Te izpremembe, kakor jih predlaga deželni odbor, ozir. ustavni odsek, so gotovo jako radikalne. Vendar je to šele začetek bodoče zakonodaje. Čimbolj se politično vzgojimo, tembolj bomo šli po tej poti naprej. Ustavni odsek predlaga (bere — liest):

1. Člen II., § 26., odstavek 1.: se besedica »izve« nadomesti z »dokaže«, v nemškem besedilu pa ustavi za »eintritt« pred »welcher«: »dargetan wird«.

2. Člen II., § 26., odstavek 2.: se nadomestita besedi »pod obtožbo«, »den Anklagezustand versetzt« z »v preiskavo«, »die Untersuchung gezogen«).

3. Člen II., § 42., odstavek 2.: se v nemškem besedilu besedica »von« pred »20 K« nadomesti z »bis«.

Prosim, da se preide v specialno razpravo.

Deželni glavar:

Najprej Vam moram naznaniti, da mislim imeti samo eno generalno razpravo, in sicer skupno o načrtu novele k občinskemu in k občinskemu volilnemu redu.

Dalje omenjam, da sem primoran nekoliko bolj strogo postopati glede nasvetov, ki se tičejo posameznih paragrafov, ki tedaj spadajo v nadrobno razpravo. Včeraj sem dopustil, ker so se dotični predlogi že signalizirali povsod v generalni debati, da so se že tedaj meritorno utemeljevali. To je bila prevelika popustljivost. Generalna debata se mora sukati zgolj okoli vodilnih načel. To je abusus, da se izpremembe posameznih paragrafov, katere spadajo očividno v nadrobno debato, na dolgo in široko utemeljujejo že v splošni razpravi, in da potem dotični govornik še drugič govori v specialni razpravi. Gospodje, če kdo želi že v generalni debati govoriti o takih konkretnih predlogih, ki spadajo očitno v specialno razpravo, morem mu to dopustiti le s tem pogojem, da se izrečno odpove pravici govoriti o dotični stvari še pozneje v specialni razpravi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Jaz sem samo naznanil svoje predloge v generalni debati!«) Torej prosim, gospodje, izvolite se tega držati. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Popolnoma nam usta zašite!«) Besedo podam najprej gospodu deželnemu predsedniku, ki se je že zanjo oglasil.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Glede zakonskega načrta, v katerega razpravo ravno sedaj ustopamo, sem v istotakem položaju, kakor glede novele lovskega zakona. Čas je bil namreč prekratek, da bi bila vlada mogla pred razpravo v tej visoki zbornici izjaviti, kakšno stališče zavzema napram načrtu zakona, in vlada mora torej pridržati si, to storiti šele po razpravi. Razpravi o današnjem načrtu v odseku sem prisostvoval. Moram se pač omejiti pri svojih izvajanjih na vprašanje formelnega značaja. Debate o principielnih vprašanjih se iz navedenega vzroka nisem mogel udeležiti in ne morem tega niti danes storiti.

Hohes Haus! So wie gestern anläßlich der Beratung über das Jagdgesetz bin ich auch heute zu meinem Bedauern nicht in der Lage, den Standpunkt der Regierung dem Entwurfe einer Novelle zur Gemeindeordnung

und Gemeindewahlordnung gegenüber zu kennzeichnen. Ich muß vielmehr diese Stellungnahme einem späteren Zeitpunkte vorbehalten.

Ich habe nicht verfehlt, die Gesetzentwürfe, sobald sie mir zugekommen sind, nach einer Durchsicht und Prüfung meinerseits der Zentralregierung vorzulegen, bei der Kürze der Zeit aber war es nicht möglich, eine Ermächtigung zu erhalten, in welchem Sinne ich den Standpunkt der Regierung in prinzipiellen Fragen zum Ausdrucke bringen soll.

Der Beratung der heute vorliegenden Entwürfe im Ausschusse habe ich beigewohnt, ich konnte mich aber aus den angegebenen Gründen in prinzipielle Fragen nicht einlassen, sondern ich mußte mich darauf beschränken, gewisse Bedenken gesetzestechnischer oder formeller Natur zum Ausdrucke zu bringen, denen auch fast durchwegs vom Ausschusse Rechnung getragen wurde. Ich kann also auch heute bei Verhandlung dieser Entwürfe in prinzipieller Hinsicht nichts sagen, was die Regierung binden würde. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Dobro! Izvrstno zakonodajstvo! Dr. Pegan je rekel v deželnem odboru, da imajo že predsankcijo!«)

Deželni glavar:

Gospod tovariš dr. Tavčar, Vi nimate besede. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: »Vem, vem, ampak ust še nimam zašitih!«) Torej, generalna razprava je otvorjena. Naznanjam, da imam dosedaj sledečo listo govornikov, in sicer so kot kontragovorniki vpisani gospodje poslanci: ekscelenca baron Schwegel, dr. Triller, Gangl, dr. Vilfan in dr. Eger. Med progovorniki nimam še nikogar. Pričakujem torej, da se bo kdo oglasil tekom debate.

Zum Worte gelangt der erste eingezeichnete Kontraredner Se. Exzellenz Frh. von Schwegel.

Abgeordneter Frh. v. Schwegel:

Hohes Haus! Wie schon der Herr Berichterstater hervorgehoben, ist der gegenwärtige Gesetzentwurf in Ausführung eines Beschlusses, den der hohe Landtag am 14. Jänner d. J. gefaßt hat, in Vorlage gebracht worden. Der Herr Berichterstatter hat auch darauf hingewiesen, daß dem Landesausschusse nicht nur die Ausarbeitung eines entsprechenden neuen Gesetzentwurfes über die Gemeindeordnung und die Gemeindewahlordnung von Seite des Landtages aufgetragen worden ist, sondern daß gleichzeitig auch gewisse Gesichtspunkte angedeutet wurden, denen in der Vorlage Rechnung getragen werden sollte. Der Herr Berichterstatter hat ferner darauf hingewiesen, daß der Landesausschuß bei Durchführung des ihm erteilten Auftrages auch tatsächlich an der Gemeindewahlordnung sehr einschneidende Änderungen vorgenommen und in Vorschlag gebracht hat, die die vollste Aufmerksamkeit und Beachtung des hohen Hauses verdienen. Er hat speziell auch auf die wichtigsten drei Punkte hingewiesen, denen im Entwurfe Rechnung getragen worden ist. Diese sind die Abschaffung der Virilisten, die Einreihung der Ehrenbürger in die betreffenden Wählerklassen und der Aufbau der Wahlkörper auf einer von der gegenwärtigen vollständig verschiedenen Grundlage.

Nach diesen Andeutungen brauche ich wohl nicht erst hervorzuheben, daß dieser Gesetzentwurf und die Beschlüsse, die das hohe Haus darüber zu fassen haben wird, von der allergrößten Tragweite sind, ich glaube nicht erst sagen zu müssen, daß tatsächlich das Gemeindegesetz, nach meiner Auffassung wenigstens, eines der allerwichtigsten Gesetze ist, die aus den Beratungen dieses hohen Hauses hervorgehen können. Wenn Sie die Geschichte unseres Gemeindegesetzes ins Auge fassen, werden Sie finden, daß der krainische Landtag nach seiner Konstituierung zuerst und mit einem großen Aufwande an geistigen Mitteln und Zeit das gegenwärtig geltende Gemeindegesetz ausarbeitete, daß er aber drei Legislaturperioden zur Fertigstellung desselben brauchte und daß trotzdem auch damals schon dem Gedanken Ausdruck gegeben wurde, das Gesetz sei nicht vollständig, es erheische stets auch mit Rücksicht auf die Wandlungen, die sich ja in der Gesellschafts- und Staatsordnung vollziehen, Änderungen.

In diesem Sinne kann ich auch nur erklären, daß ich ebenso den Beschluß unseres Landtages vom Jänner d. J. wie auch die heutige Vorlage vollständig gerechtfertigt finde, daß ich es billige, wenn Änderungen der bestehenden Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung vorgeschlagen werden. Unsere Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung sind in vielen Punkten veraltet und erheischen Reformen, und ich hätte diese Bemerkung nicht für notwendig gefunden, wenn ich nicht von vorneherein dem Mißverständnisse begegnen wollte, daß eben aus meiner Eintragung in die Liste der Kontraredner entstehen könnte, ich sei gegen Änderungen unserer Gemeidegesetzgebung. Im Gegenteil, ich stehe vollkommen auf dem Standpunkte, daß eine neue Gemeindeordnung und Gemeidewahlordnung notwendig sind, nur glaube ich, daß diese Angelegenheit sehr reiflich erwogen werden muß, daß, wenn für irgend ein Gesetz Überlegung und Ruhe notwendig ist, dies bei

den in Verhandlung stehenden im höchsten Grade der Fall ist. Es ist nicht nur notwendig, daß der Landesausschuß dazu genügend Zeit hat und daß der Landtag mit dieser Angelegenheit in aller Ruhe sich befassen kann, es ist auch wünschenswert, daß für eine Art Vorverständigung mit der Regierung Zeit gefunden werde, ehe definitive Beschlüsse gefaßt werden.

Aus den Mitteilungen des geehrten Herrn Landespräsidenten entnehme ich nun mit Bedauern, daß wir heute nicht in der Lage sind, die Anschauungen kennen zu lernen, welche von Seite der Zentralregierung diesem Gesetzentwurfe gegenüber zur Geltung gebracht werden, obwohl diese Anschauungen natürlich nach vielen Richtungen maßgebend und für die Sanktion des Entwurfes bestimmend sein werden.

Diese Umstände aber sind es nicht allein, sondern auch die Art und Weise, wie der Gesetzentwurf zustande gekommen ist, was mich bestimmt, schon in diesem Stadium der Verhandlung auf einzelne Gesichtspunkte hinzuweisen, die doch wohl eine größere Berücksichtigung verdienen, als sie tatsächlich gefunden haben, und auch Änderungen, die meiner Meinung nach notwendig sind, wenn dem Gesetze jene Geltung verschafft werden soll, die es verdient, in Vorschlag zu bringen.

Ich werde mich nur mit den Hauptgesichtspunkten beschäftigen, mit den prinzipiellen Auffassungen, welche in dem vorliegenden Entwurfe im Gegensatze zur bestehenden Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung zum Vorscheine kommen. Ich bedauere, daß man aus dem uns vorgelegten Entwurfe nicht sofort klar die Differenzen erkennen kann, die zwischen ihm und der geltenden Gesetzgebung obwalten. Es ist das vielleicht auch deshalb zu bedauern, weil tatsächlich auch aus dem slowenischen Texte des Entwurfes wesentliche Differenzen sich ergeben dürften gegenüber dem geltenden Gesetze, so daß daraus Konsequenzen erwachsen können, die nicht unbedeutend sind und volle Beachtung verdienen.

Das ist aber im großen Ganzen nebensächlich. Mir handelt es sich um die Sache, und ich möchte den verehrten Kollegen die Überzeugung beibringen, daß wir hier eines der wichtigsten Gesetze zu beraten haben, und daß deshalb dabei nur Rücksichten auf den Gegenstand selbst und gar keine andern Rücksichten maßgebend sein dürfen.

Ich weiß, das Land erwartet bald eine Gemeindeordnung, unseren Wählern ist das zugesichert worden, aber ich glaube nicht, daß wir den Wünschen und Bedürfnissen der Wähler Rechnung tragen, wenn wir ein nicht genügend vorbereitetes und durchdachtes Gesetz schaffen, umsoweniger als möglicherweise nachträglich Enttäuschungen sich ergeben könnten, die wahrlich in diesem Falle weniger denn in irgend einem anderen Falle zu wünschen sind.

Welches sind nun die wesentlichen Differenzen, die zwischen der heute geltenden Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung und dem Entwurfe bestehen? Ich will da nicht auf Einzelheiten eingehen, bei der Spezialdebatte wird sich ja da oder dort Gelegenheit finden, auf den einen oder andern Punkt aufmerksam zu machen.

Der wesentlichen Punkte dieser Art sind nicht viele, sie sind auch schon vom Herrn Berichterstatter angedeutet worden, so daß es mich keine Mühe kostet, sie kurz zusammen zu fassen.

Der erste Punkt, um den es sich bei dieser Frage handelt, ist die Art und Weise, wie die Wahlkörper zusammengesetzt werden. Die geltende Gemeindewahlordnung und die bisherige Zusammensetzung der Gemeindevertretung nach diesem Gesetze beruht auf einer Interessenvertretung. Ich glaube nun, daß die Interessenvertretung in einem entsprechenden, den heutigen Zeitverhältnissen angepaßten Maße, auch heute noch unbedingt notwendig ist, wenn die Hauptgrundlagen des Bestandes und der Wohlfahrt der Gemeinden nicht erschüttert werden sollen. Wenn in dem gegenwärtigen Entwurfe zum Teile scheinbare Anklänge zu finden sind, als ob einer derartigen Interessenvertretung auch in Hinkunft noch Rechnung getragen würde, so zeigt sich bei näherer Prüfung der Verhältnisse, daß dies doch nicht der Fall ist. Gegenwärtig werden drei Wahlkörper gebildet, und auf jeden der Wahlkörper entfalen soviele Wähler, als auf je ein Drittel der gesamten Steuerleistung entfallen. Das ist der oberste Grundsatz, abgesehen von den Zusätzen durch die Virilisten u. dgl. In Zukunft ist das — es hat schon der Herr Berichterstatter darauf hingewiesen — ganz anders. Von einer Zugrundelegung der Steuerleistung ist eigentlich nicht mehr die Rede. Es wird eine Liste der Wahlberechtigten aufgestellt und neben deren Namen wird allerdings auch die Höhe der entrichteten Steuer angegeben. Die Wähler werden aber nicht nach dieser Steuerleistung in die betreffenden Wahlkörper eingereiht, sondern nach der Kopfzahl. Während also nach der gegenwärtigen Wahlordnung eine Interessenvertretung auf Grundlage der Beiträge, die die einzelnen Mitglieder zur Gemeindeverwaltung leisten, also nach der Steuerleistung besteht, soll in Zukunft die Bildung der Wahlkörper nach der Kopfzahl erfolgen. Eine solche Zusammensetzung ist aber nach meiner Überzeugung mit einer Berücksichtigung

irgendwelcher Interessen der an der Gemeinde Beteiligten nicht recht vereinbar. Die Gemeindevertretung hat ja doch die Aufgabe, die Interessen ihrer Mitglieder vor allem in wirtschaftlicher, aber auch in jeder andern Hinsicht zu wahren. Wenn Sie nun diesen Standpunkt vertreten — und ich glaube, es wird niemand in unserer Mitte sein, der dem entgegentreten würde — so müssen Sie doch auch zugeben, daß die Interessen aller an dieser Gemeindeverwaltung Beteiligten entsprechend gewahrt werden müssen und daß eine besondere Sorgfalt und Wahrung die Interessen derjenigen verdienen, welche für die Erhaltung der Gemeinde nach ihrer wirtschaftlichen Lage das Meiste beizutragen verpflichtet sind. Nicht nur die Höhe der Lasten der einzelnen Gemeindemitglieder ist dafür maßgebend, sondern auch das höhere Interesse, welches diese Mitglider naturgemäß der Gemeindeverwaltung zuwenden. Ich kann mir nicht vorstellen, daß irgend Jemand heute die Behauptung aufstellen wird, es handle sich nur darum, daß die einzelnen Gemeindemitglieder nach Maßgabe ihrer Mittelsteuern zahlen, was aber mit dem, was gezahlt wird, geschieht, geht diese Mitglieder in keiner Weise etwas an, das geht nur die Kopfzahl an, das ist die Majorität derjenigen, die keine Steuern zahlen. Nach dem Vorschlage, wie er jetzt gemacht wird, würde es sich in den meisten oder in sehr vielen Fällen ereignen, daß über das Vermögen der Gemeinde und über die Beiträge, die für die Gemeindeverwaltung geleistet werden müssen, nicht diejenigen zu entscheiden haben, velche diese Beiträge leisten, sondern diejenigen, welche zu den Kosten der Gemeindeverwaltung nichts beitragen. Ich bitte diejenigen Gemeindemitglieder, welche die Interessen ihrer eigenen Gemeindewirtschaft vor Augen haben, sich diese Situation zu vergegenwärtigen. Ich brauche das nicht erst auszumalen. Ich kann aus der Erfahrung darauf hinweisen, daß tatsächlich in solchen Fällen sich Resultate ergeben haben, die geradezu erschreckend wirken. Es können möglicherweise Anordnungen von einer Gemeindevertretung getroffen, Verpflichtungen in einem Umfange übernommen werden, denen die Gemeinde nicht entsprechen kann. Die Beschlüsse werden nach der Kopfzahl gefaßt. Diejenigen, welche sie fassen, haben aber dafür keine Verantwortung, sie können sie leichten Herzens fassen, wer wird aber dann die Lasten tragen? Ist das die Wahrung der Interessen der Gemeindemitglieder? Ich glaube nicht. Ich glaube auch nicht, daß dadurch das Interesse an der Gemeindeverwaltung so lebhaft erweckt wird, als es möglich und wünschenswert wäre, und namentlich das Interesse der zahlungskräftigsten Gemeindemitglieder wird dadurch keineswegs gefesselt. Es ist das ein moralischer Faktor von viel größerer Bedeutung vielleicht, als die Steuerleistung.

Aus diesem Grunde kann ich mich mit der Auffassung des Entwurfes über die Zusammensetzung der Wahlkörper nicht einverstanden erklären, schon deshalb nicht, weil die bezüglichen Bestimmungen ein Unikum in Österreich bilden, weil keine Gemeinde in Österreich in irgend einem Kronlande auf dieser Basis aufgebaut ist. Ich glaube auch nicht, daß irgend eine Aussicht vorhanden ist, daß dieser Aufbau in irgend einem anderen Kronlande Nachahmung finden wird. Dieses Unikum ist aber außerdem auch so beschaffen, daß die ganze Sache denjenigen, die sie nicht gründlich studiert haben, nicht klar sein dürfte und daß man sich arg täuschen kann, wenn man die ganze Frage nicht gründlich untersucht.

Der Herr Berichterstatter hat bereits darauf hingewiesen, daß z. B. in den ersten Wahlkörper $^2/_5$ der Steuerzahler, die im Verzeichnisse der Wahlberechtigten nach der Höhe ihrer Steuerleistung sukzessive angeführt werden, aufzunehmen sind, $^2/_5$ der Zahl nach, nicht der Steuerleistung nach. Nun können Sie sich sehr leicht vorstellen, daß unter diesen Zweifünfteln vielleicht eine gewisse Anzahl, sagen wir z. B. fünf oder sechs unter 20 sich befinden, welche größere Steuerzahler sind, während die übrigen 15 Steuerzahler untergeordneter Kategorie sind. Was wird die Folge sein? Daß aus dem ersten Wahlkörper nicht ein Vertreter der stärkeren Steuerzahler, sondern einer der schwächeren Steuerzahler entsendet wird, eine Vertretung der größeren Steuerzahler ist also schon im ersten Wahlkörper nicht mehr gegeben. Daß dies im zweiten Wahlkörper noch weniger der Fall sein wird, ist evident. Schon der Herr Berichterstatter sagte, daß die Eeinreihung der Intelligenzwähler in den ersten Wahlkörper, wie dies bisher der Fall war, zur Folge hatte, daß die Steuerleistung in diesem Wahlkörper nicht entsprechend zum Ausdrucke kam. Wenn das also schon jetzt im ersten Wahlkörper der Fall ist, wird dies in Zukunft im zweiten Wahlkörper noch viel weniger der Fall sein, und der dritte Wahlkörper ist ja überhaupt auf der Grundlage der Nichtsteuerzahler basiert. Also wir haben da drei Wahlkörper, die — ich will da gewiß kein Schreckbild aufstellen — in der überwiegenden Anzahl ihrer Wähler aus Nichtsteuerzahlern oder nur aus sehr kleinen Steuerzahlern bestehen werden. Die Folge wird sein, daß in der Gemeindevertretung gewiß lauter ehrenwerte Männer sitzen werden, die aber ein Interesse daran haben werden, Institutionen zu schaffen,

die für die Menge von großem Nutzen sein mögen, wie Wasserleitungen, Spitäler, elektr. Anlagen und andere Dinge, die ungeheuer viel Geld kosten, die aber diejenigen, die das beschließen werden, nicht auch bezahlen, sondern die jene bezahlen werden, die sie nicht beschließen können. Diejenigen, welche in der Lage sind, die Gemeindeverwaltung aus der Praxis zu kennen, mögen sagen, ob ihnen eine solche Eventualität konveniert.

Diese Grundlage der Wahlkörper also entspricht den Interessen einer gesunden Politik auf diesem Gebiete keineswegs. Es ist ja die Frage, in welcher anderen Weise denn die Einreihung in die Wahlkörper zu geschehen habe, in diesem Momente noch nicht spruchreif, weil ja das im gewissen Sinne in die Spezialdebatte gehört. Nur möchte ich mir schon jetzt prinzipiell darauf hinzuweisen erlauben, daß dem Grundsatze, den der Landtag im Jänner d. J. aufgestellt hat, nämlich dem Grundsatze einer weitergehenden Beteiligung der Gemeindeangehörigen an der Verwaltung, dem Grundsatze der Demokratisierung, wie das genannt wurde, in anderer Weise entsprochen werden sollte. Ich bin kein Feind der Demokratisierung, ich bin nur der Meinung, daß diesem Grundsatze durch ein harmonisches Zusammenwirken aller Kreise Rechnung getragen werden soll. Es würde gewiß keinem Anstande unterliegen, wenn der dritte Wahlkörper aus jenen Gemeindeangehörigen gebildet wird, denen bisher eine Beteiligung an der Gemeindeverwaltung nicht möglich war, sei es, daß sie vom Wahlrechte ausgeschlossen waren, oder aus anderen Gründen. Zugegeben also, daß der dritte Wahlkörper eine derartige allgemeine Kurie sein soll, bin ich aber der Meinung, daß der erste und zweite Wahlkörper die Grundlage für eine ehrliche, offene Interessenvertretung bilden sollen, und in diesem Sinne ist eine prinzipielle Änderung des Entwurfes nach meiner Auffassung absolut wünschenswert und notwendig.

Es ist weiters schon im Jänner d. J. davon gesprochen worden, daß zwei Kategorien von Gemeindeangehörigen, welche heute ein bestimmtes Wahlrecht haben oder in die Gemeindevertretung eo ipso aufgenommen sind, beseitigt werden sollen. Der Herr Berichterstatter hat dies die Frage der Virilisten und Ehrenbürger genannt. Auch da sind wieder zwei Punkte, die cum grano salis mit aller Ruhe ins Auge zu fassen sind, und die meiner Ansicht nach eine befriedigende Erledigung finden können, aber nicht durch ein Schlagwort, sondern durch eine billige Berücksichtigung der bestehenden Verhältnisse.

Was die Virilisten betrifft, hat der Herr Berichterstatter darauf hingewiesen, daß ihm eine Gemeinde bekannt sei, in der die Anzahl der Virilisten so groß ist, daß sie die Gemeindeverwaltung vollständig in ihren Händen haben. Zugegeben! Ich habe ja schon im Ausschusse entschieden erklärt, daß ich die unbeschränkte Anzahl der Virilisten in einer Gemeindevertretung nicht für gerechtfertigt halte. Nach den heutigen Verhältnissen ist eine entsprechende Einschränkung wünschenswert. Es ist aber daraus noch nicht der Schluß zu ziehen, daß die Virilisten pure et simple auszuschalten seien. Nachdem die Interessenvertretung ohnehin wesentlich geschwächt wird, ist gerade in der Aufnahme der Virilisten in die Gemeindevertretung eine Garantie zu erblicken, durch welche zuweitgehende Ausschreitungen auf finanziellem Gebiete und auch auf manchen andern Gebieten hintangehalten oder wenigstens entsprechend beeinflußt werden können. Ich bin nicht der Meinung, daß der Virilist nur dazu da sei, Hindernisse zu bereiten. Ich bin im Gegenteile der Meinung, daß der Virilist die Aufgabe hat, in seiner Gemeinde führend und unterstützend zu wirken, daß die Beiziehung der Virilisten im wesentlichsten Interesse der Gemeinde selbst gelegen ist. Wenn Sie eine ernste Interessenvertretung haben wollen, müssen Sie denjenigen, die die größten Opfer für die Erhaltung des Gemeindehaushaltes zu bringen haben, welche die größten Lasten tragen müssen, auch eine Mitwirkung an der Gemeindeverwaltung unter allen Umständen sichern. Ich bin der Meinung, daß die Mitwirkung der Virilisten, die sie sich auf diese Weise sichern würden, viel mehr wert ist, als die geringen Opfer, die sie dadurch bringen, daß sie den Virilisten ihr bisheriges Recht nicht nehmen. Es ist natürlich in dem Falle, wenn das Prinzip der Zulassung der Virilisten akzeptiert, bezw. wenn deren Ausschließung nicht dekretiert wird, wünschenswert, die Grenzen und Bedingungen zu kennen und zu bestimmen, unter denen die Mitwirkung der Virilisten an der Gemeindeverwaltung auch in Zukunft erhalten bleiben soll. Ich bin der Meinung, daß ein Viertel der Mitglieder der Gemeindevertretung ungefähr der richtige Maßstab wäre, nach dem die Zuziehung der Virilisten in Höchstausmaße zulässig erscheinen könnte. Selbstverständlich wird, wo nicht soviele Virilisten vorhanden sind, auch dieses Viertel nicht erreicht werden, wenn aber mehr Virilisten vorhanden sind, wenn sie in solcher Zahl bestehen, daß sie die übrigen Gemeindeausschußmitglieder gewissermaßen majorisieren oder ganz unterdrücken, dann muß die Beschränkung in einem Umfange eintreten, der die Sicherheit bietet, daß aus der Anzahl der Virilisten keinerlei Hindernis für die regelmäßige Gebarung und Beschlussfassung des Gemeindeausschusses erwachsen kann.

Wie dieses Viertel aufzuteilen ist, wenn z. B. die Anzahl der Gemeindemitglieder durch vier nicht teilbar ist, wie die zulässige Anzahl der Virilisten aufgeteilt werden soll zwischen jenen Kategorien von Mitgliedern, die eine Steuer aus ihrem realen Besitze und denjenigen, die eine Steuer aus dem Gewerbebetriebe leisten, ist Sache der Spezialberatung, beziehungsweise der Anträge, die dann auf dieser Grundlage zu stellen sein werden. Nur möchte ich schon jetzt beifügen, daß ich glaube, daß die Summe der Steuerleistung jener Kategorie dieser Mitglieder, die durch ihre Stellung selbst schon zur Mitwirkung in einer Gemeindevertretung berufen erscheinen und die diese Stellung aus der Steuerleistung aus ihrem Gewerbebetriebe ableiten, den heutigen Verhältnissen entsprechend — sie beträgt gegenwärtig 400 K — erhöht werden könnte, während allerdings eine Erhöhung der Steuerleistung aus dem Realbesitze nach der Lage der heutigen Verhältnisse im Wesen nicht notwendig erschienen wird.

Das wäre der zweite größere Grundsatz, den ich der Beachtung des hohen Hauses empfehlen würde. Nur nebenbei möchte ich noch auf die Frage der Ehrenbürger hinweisen. Die Ehrenbürger sind bisher in die ersten Wahlkörper eingereiht worden. Ich bin auch in dieser Beziehung überzeugt, daß Mißbräuche bei der Wahl der Ehrenbürger auf der einen wie auf der anderen Seite erfolgt sind, erfolgen können, aber nicht erfolgen sollen. Andererseits bin ich aber der Anschauung, daß es füglich nicht angeht, erworbene Rechte, die diesen heute bestehenden Ehrenbürgern zustehen, einfach zu nehmen, und daß andererseits tatsächlich die Einreihung der Ehrenbürger in die erste Wählerklasse nach Analogie der gesetzlichen Bestimmungen in den übrigen Kronländern vollkommen gerechtfertigt erscheint, und daß es auffallen müßte, wenn in Krain allein den Ehrebürgern diese Ehre nicht erwiesen werden soll.

Das wären die allgemeinen Grundsätze, die ich in der Generaldebatte bereits der Erwägung des hohen Landtages empfehlen würde. Wenn sich eine Geneigtheit zur Berücksichtigung dieser Grundsätze zeigt oder wenn Umstände eintreten, die dies ermöglichen oder notwendig machen, behalte ich mir vor, in der Spezialdebatte entsprechend den Anregungen, die zu geben ich mir erlaubt habe, auch konkrete Anträge zu stellen.

Ich habe gesagt, wenn sich die Notwendigkeit dazu ergibt. Diese Bemerkung mache ich mit Bezug auf jenen Punkt der Anträge des Verfassungsausschusses, den der Herr Berichterstatter heute selbst besonders hervorgehoben hat, dem er also eine besondere Bedeutung zumißt. Der dritte Punkt der Anträge des Verfassungsausschusses geht nämlich dahin, den Landesausschuß zu beauftragen, so rasch als möglich und jedenfalls noch im Laufe der gegenwärtigen Legislaturperiode eine neue Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung vorzulegen, die den heutigen Verhältnissen in kultureller, sozialer und wirtschaftlicher Beziehung besser entspricht, als die gegenwärtig in Beratung stehenden Entwürfe.

Meine Herren! Dieser Antrag des Verfassungsausschusses bildet für mich die Richtlinie, in welcher sich meine Auffassung von der Frage bewegt. Darin erblicke ich den Weg, den wir wandeln sollen, wenn wir in dieser Frage zu einem befriedigenden Resultate gelangen wollen. Mir liegt gewiß nicht weniger als irgend jemandem in unserer Mitte daran, daß dieses Gesetz sobald als möglich zustande komme, weil ich die Mängel des geltenden Gesetzes voll anerkenne. Ich bin aber kein Freund von Novellen, insbesondere, wenn durch eine solche Novellierung, die ja tief einschneidender Natur ist, keineswegs eine grössere Klarheit, sondern nur eine größere Verwirrung erzeugt wird, und insbesondere auch deshalb, weil tatsächlich die zur Abänderung derzeit nicht vorgeschlagenen Bestimmungen der gegenwärtig geltenden Gesetzgebung Lücken aufweisen, die meine Bedenken nur noch gerechtfertigter erscheinen lassen. Eine Novelle ist in dieser Frage nach meiner Überzeugung nicht am Platze. Es scheint mir aber auch, daß auch der Verfassungsausschuss diese Ansicht teilt, denn wenn er sie nicht teilen würde, dann wäre der letzte Antrag des Ausschusses, denn der Herr Berichterstatter so besonders betonte, nicht gestellt worden und auch nicht zu verstehen. Wie können wir denn ein Gesetz beschließen und die Sanktion der Krone für dasselbe erbitten, wenn wir gleichzeitig den Beschluß fassen, den Landesausschuß aufzufordern, sofort eine neue Vorlage auszuarbeiten. Solche Gesetze sind ja keine Spielerei, die von heute auf morgen geändert werden kann. Sie sind ja nicht wie Handschuhe, die man beliebig wechselt. Das gegenwärtige Gesetz steht vierzig Jahre in Wirksamkeit, das Gesetz, das wir jetzt beschließen sollen, soll auch lange in Geltung bleiben, nicht aber ein oder zwei Jahre. Ein Gesetz, das für die Gemeinde geschaffen wird, muß auf einer genauen Kenntnis der Verhältnisse basieren und von dem Vertrauen und dem Verständnisse der Gemeindemitglieder getragen sein. Dieses Vertrauen kann aber nicht platzgreifen, wenn Sie schon nach einem Jahre sagen, das eben beschlossene Gesetz ist nicht brauchbar, wir müssen ein neues schaffen.

Auch das Verständnis für die Bestimmungen des Gesetzes kann da unmöglich sich bilden, wenn Sie von heute auf morgen wieder ein neues Gesetz beschließen. Die Gemeindemitglieder stehen nicht auf jener hohen Stufe der gesetzgeberischen Technik, um jede Bestimmung in der Gemeindeordnung oder Gemeindewahlordnung sofort zu erfassen. Welche Vorbereitungen müssen nach der Gemeindewahlordnung getroffen werden, um die Gemeindevorsteher auf dem Lande in die Lage zu versetzen, die Wählerlisten richtig zu verfaßen, die Wahlen richtig durchzuführen! Von allen Seiten ist gesagt worden, es koste unendliche Schwierigkeiten, bis man die Leute daran gewöhnt, die Bestimmungen eines Gesetzes zu handhaben, und wollen Sie Gesetze für die Dauer von einem oder zwei Jahren schaffen! Glauben Sie denn, daß irgend eine Regierung der Welt, wenn Sie hier ein Gesetz beschließen und damit gleichzeitig den Antrag verbinden, im nächsten Jahre bereits ein neues diesen Gegenstand betreffendes Gesetz vorzulegen, weil das heute zu beschließende nicht paßt, sich wird entschließen können, ein derartiges Gesetz dem Kaiser zur Sanktion zu unterbreiten?

Ich bitte Sie, sich die Verhältnisse doch ruhig und ohne Vorurteil anzusehen, und wenn Sie das tun, dann müssen Sie zur Erkenntnis kommen, daß es keinen anderen Weg gibt, als ein solches Gesetz mit Berücksichtigung aller jener Anregungen sorgfältig auszuarbeiten, die, wie dies in Ihrem eigenen Antrage gesagt wird, den kulturellen, intellektuellen, sozialen und wirtschaftlichen Verhältnissen der Gegenwart entsprechen. Auch ist es unbedingt notwendig, daß Sie sich vorher mit den maßgebenden Faktoren ins Einvernehmen setzen, um die Gefahr einer Mißbilligung ihrer Arbeit nicht überflüssigerweise heraufzubeschwören. Das ist der Weg, auf dem wir zu der von allen Seiten lebhaft gewünschten Reform der Gemeindegesetzgebung kommen werden. Ich wenigstens habe geglaubt, in diesem Antrage des Verfassungsausschusses den Weg erblicken zu können, den wir wandeln sollen, und in diesem Sinne möchte ich — wie ich glaube, im Geiste dieses Antrages — dem hohen Hause folgenden Antrag zur Beschlußfassung unterbreiten:

»Der vorliegende Gesetzentwurf wird an den Landesausschuß mit dem Auftrage zurück geleitet, mit tunlichster Beschleunigung und jedenfalls noch in der gegenwärtigen Legislaturperiode den vollständigen Entwurf einer neuen Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung, die den gegebenen Anregungen und den gegenwärtigen kulturellen, sozialen und wirtschaftlichen Verhältnissen entsprechend Rechnung tragen, dem Landtage vorzulegen.«

Meine Herren! Erblicken Sie in diesem Antrage nicht irgend eine Verschleppung, oder, was man gewöhnlich bei Zurückweisung eines Antrages an den Landesausschuß unter einem ehrenvollen Begräbnisse einer Vorlage versteht. Nein, dagegen spricht schon der Beisatz in meinem Antrage, indem ich darauf hinweise, daß der Landesausschuß alle Anregungen, die bezüglich des Gesetzes gegeben werden — sei es hier oder an anderen Orten — ebenso Rechnung tragen soll, wie jenen Bedürfnissen, die vom Verfassungsausschusse selbst schon als äußerst berücksichtigenswert bezeichnet werden und die in dem vorliegenden Entwurfe nicht berücksichtigt wurden, den kulturellen, sozialen und wirtschaftlichen Verhältnissen der Gegenwart. Wenn der Verfassungsausschuß anerkennt, daß diesen Rücksichten in der vorliegenden Novelle nicht entsprochen ist, dann weiß ich nicht, wer den Mut finden kann, einem solchen Gesetze ohne die Abänderungen, die der Ausschuß selbst als dringend bezeichnet, die Zustimmung zu erteilen.

Ich spreche hier, obwohl ich als Kontraredner eingetragen bin, nach meiner innersten Überzeugung nur pro, denn lebhafter, wärmer kann niemand das Zustandekommen eines guten Gemeindegesetzes wünschen, als ich, niemand kann weniger wünschen, daß diese Angelegenheit verschleppt werde, als ich. Sie werden mir aber nicht unrecht geben, wenn ich zugleich den Wunsch ausspreche, daß dieses Werk ein gutfundiertes, nach allen Richtungen wohl überlegtes, die Interessen aller Beteiligten entsprechend berücksichtigendes sei. In diesem Sinne empfehle ich meinen Antrag zur Annahme. (Živahno odobravanje in ploskanje. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Predno gremo dalje, bom dal konstatirati, ali je predlog, katerega je ravnokar stavil gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel, zadostno podprt, — ich ersuche jene Herren, welche den Antrag Seiner Exzellenz Baron Schwegel unterstützen, sich von den Sitzen zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Der Antrag ist hinlänglich unterstützt und steht in Verhandlung.

Ker se dosedaj ni oglasil še noben progovornik, dobi besedo drugi govornik „kontra“, gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Včeraj je večina našega deželnega parlamenta v tej zbornici z veliko vnemo pobijala tisto ponižno in plaho živalico, ki se stika

po naših hostah — zajca; danes pa je ta večina že postala pogumnejša, danes že strelja na plemenitejšo divjačino, v živo telo naprednega meščana in tržana! In pri tem ji tega priznanja nečem odrekati, da postopa stranka le dosledno in konsekventno. Pred 3 leti oropala je namreč meščana in tržana volilne pravice v državni zbor, preteklo soboto pa je vrgla vrv nasilnega strankarstva okrog vratu zastopnikom tega meščana in tržana v tej visoki zbornici. Le konsekventno je torej, da stopa ta večina na svoji poti naprej in sedaj predlaga zakonski načrt, ki naj oropa meščana in tržana volilne pravice tudi še v občinskem zastopu. Ta strankarska tendenca predloženega zakonskega načrta je bila popolnoma jasna že takoj od spočetka, ali vzlic temu smo se mi, napredni poslanci, tudi tukaj odločili za trnjevo pot, da smo se podali predvsem v ustavni odsek in tamkaj povzdignili svarilen glas zoper tako neznosno teroriziranje naših volilcev. Da je ta glas ostal glas upijočega v puščavi, je vzpričo taktike večine naravno, a vzlic temu šteje si narodnonapredna delegacija v tej zbornici v dolžnost, da tudi še v zadnjem hipu, takorekoč ob 12. uri povzdigne svoj glas, če že ne iz drugih razlogov, pa vsaj v to svrho, da bo spoznala javnost, kako smo do zadnjega trenotka izpolnovali svojo dolžnost napram svojim volilcem. Prav ta zavest naše dolžnosti je bila morda pravi povod, da smo te dni in to noč hladno in mirno prenašali vse tisto, kar smo v srcu občutevali kot nasilno oropanje vseh vzakonjenih parlamentarnih obrambnih sredstev. (Deželni glavar pozvoni. — Landeshauptmann gibt das Glockenzeichen.) Ne, gospodje, tistega veselja, da bi zborovali Vi in camera caritatis in da bi ne slišali našega svarilnega glasu, tistega veselja Vam ne bomo napravili, in zato jaz povem na ves glas, da boste vso odgovornost za to, kar boste danes sklenili, nosili sami in zlasti tudi odgovornost za to, če postanejo politične razmere v naši deželi vsled takega tendencijoznega zakonodajstva v prihodnje še bolj razdrapane, še bolj žalostne, kakor so bile dosedaj! Gospodje, vi ste v svoji prevzetnosti zgrešili tisto edino pravo pot, ki je mogoča v naših razmerah, da se namreč vsaka važna v kri in meso davkoplačevalcev segajoča predloga spravi v to zbornico le potom strankarskega kompromisa. Te poti nečete poznati, Vi ste vrgli na tehtnico Brenov meč in zapisali na svoje zakonske predloge geslo: vae victis! Mi pa bomo tudi to nasilstvo prenašali z ono mirnostjo, s katero smo prenesli že marsikaj. Vaša pretirana in nervozna naglica v zakonodajstvu nam navdaja prepričanje, da sami ne čutite, da sami niste posebno gotovi svoje pozicije. Vi čutite potrebo, da si jo očvrstite z nasilstvom in to nam dokazuje, da Vaša vest ni čista, da se bojite za svojo trdnjavo. Če bi Vi imeli pogum, izpolniti to, kar ste celi deželi kranjski obljubovali, bi danes ležala pred nami zakonska predloga za občinski volilni red na podlagi splošne in enake volilne pravice. To smo pričakovali, in potem bi se bili Vi prepričali, da smo mi vsaj tako resnični demokrati, kakoršne se Vi delate. Ali tega poguma niste imeli, in zato je Vaš demokratizem samo talmidemokratizem. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „Še slabši!“) Predležeča predloga pa je za nas v tej obliki absolutno izven vsake diskusije, in zato o njenem bistvu in celoti ne bom dalje govoril. Prosim pa gosp. deželnega glavarja, vzeti naznanje, da stavljam formalni predlog. Visoka zbornica naj preko prvega in drugega predloga ustavnega odseka preide na dnevni red; za tretji predlog, ki zahteva, da izdela deželni odbor današnjim razmeram primerno in celotno izpremembo občinskega reda in občinskega volilnega reda, pa bomo z veseljem glasovali.

Pa še nekega dejstva naj se končno dotaknem; stališča namreč, katero zavzema visoka vlada nasproti Vašemu zakonodajstvu! Izjava gospoda zastopnika deželne vlade, da nima nobene informacije, je li ta ali ona vaša zakonska predloga sposobna za predložitev v sankcijo ali ne, je popolnoma nenavadna. On ni rekel, da je sposobna, ampak tudi ni rekel, da ni sposobna, in iz tega dejstva jaz sklepam, da je naša centralna vlada modra, previdna in diplomatična. Jaz se bojim, da se bo iz cele stvari izcimila neka kravja kupčija (poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Na Dunaju!“), da na Dunaju, nikjer drugod! Plačilo za to ali ono uslugo vladi pa bo sankcija teh zakonskih načrtov; in jaz se le bojim da stroškov te kupčije ne bo nosil samo politični ponos gospoda tovariša dr. Šusteršiča, tudi ne samo bosanski kmet, ampak v prvi vrsti naš kranjski slovenski kmet brez razlike stranke. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Dobro, dobro!“) To je moj strah in zato dovolite, gospoda od večine, da Vam na tem Vašem demokratizmu in katonicizmu prav iskreno čestitam. (Odobravanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj tretji kontragovornik, gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Kot član ustavnega odseka bi rad dal glede preosnove občinskega reda in občinskega volilnega reda izraza svojemu mnenju in prepričanju. Že januarja meseca sem se odločno zavzel za to da je vsaka volilna reforma sprejemljiva le tedaj in da ima le tedaj trajno vrednost in veljavo, ako sloni ta volilna reforma na principih splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti. To splošno stališče sem zavzemal tudi tedaj, ko je v tej zbornici imel priti v razpravo načrt o volilni reformi za deželni zbor vojvodine Kranjske. Tedaj se je v ustavnem odseku, ko sem jaz zagovarjal to stališče, izrazilo mnenje, da bi volilna reforma za občine, ki bi bila zasnovana po principih splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti, ne dobila potrjenja vlade, ker se je vlada izrekla, da ne priznava take volilne reforme niti ne za deželne zbore. Da se volilni red za občine, vsaj za prvi početek, kolikor-

toliko podemokratizuje in posploši, torej da se postavi na temelj ki ga je zagovarjal tudi čestiti gospod poročevalec dr. Pegan, sem izjavil takrat, da bi bil končno tudi zadovoljen, ako se doslej veljavnim trem volitvenim razredom priklopi takozvana četrta kurija, ki pa naj se bi čista pustila, to se pravi, da bodo volili v nji samo tisti, ki nimajo nikjer drugod volilne pravice. Načrt, ki nam je predložen in je v razpravi, ne obsega volilne reforme, zasnovane na principih splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti in ne vsebuje tudi ne čistega četrtega razreda. Zategadelj je ta volilna reforma zame, za somišljenike moje in moje volilce nesprejemljiva. Zlasti se tiče to §§ 15.a do 17.

Dva nazora sta, ki veljata glede vse javne uprave. Eden nazor meri na to, da je vsak posameznik kot človek, občan in državljan najprej in najbolj zainteresovan na občinski upravi, ker mu je ta občinska uprava najbližje ležeča in jo najložje premotri. Potem pride šele deželni zbor in naposled državni zbor. Drugi nazor gre ravno v nasprotni smeri, da je namreč vsak državljan najbolj zainteresovan na delovanju državnega zbora. Potem šele pride deželni zbor in končno občinska uprava. Jaz mislim, da bi uvedba splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice v občinske zastope imela predvsem to dobro posledico, da bi v vsakem posameznem občinarju zbudila eno najlepših lastnosti: zamozavest in pa spoznanje, da je vsak posameznik enakovreden član človeške družbe. Iz razloga torej, da ta občinski volilni red ne obsega principa splošnosti, enakosti, direktnosti in tajnosti in ker niti ne obsega čistega četrtega volilnega razreda, moram izjavljati, da sem proti sprejetju take volilne reforme. Ako vzlic temu obvelja z večino glasov te visoke zbornice predloženi zakonski načrt, se bom pa usojal k posameznim paragrafom staviti predloge, ki naj, kolikor je sploh mogoče, to reformo izboljšajo. Priznati pa moram, da ima ta zakonski načrt tudi nekaj dobrega na sebi, in sicer to pred vsem, ker odpravlja viriliste in častne občane. Virilist je v tem srečnem položaju, da lahko plačuje določeno število davkov, in zaradi tega dobi obenem pravico sedeti v občinskem zastopu. Ampak resnica je obenem, da mu dohodke, od katerih izvira ta pravica virilistov, donašajo delavske moči, in zaradi tega je njegova pravica, da ima bogat človek, bodisi kot obrtnik ali trgovec, obenem tudi sedež v občinskem odboru, čisto neutemeljena. Ravno tisto je s častnimi občani. Vsak človek je dolžan, da po svojih močeh deluje za blagor splošnosti. Kdor ima več spretnosti, več zmožnosti, naj jih porabi v korist bližnjiku. Ako se to njegovo delovanje za blagor javnosti in splošnosti prizna, naj mu zadošča za to čast častnega občanstva, nikakor pa ni treba, da je s to častjo združena volilna pravica v občinski zastop, zlasti zaradi tega ne, ker se je premnogokrat zgodilo, da se je to častno občanstvo v mnogih krajih zlorabljalo v ta namen, da je marsikatera politiška stranka gledala na to, da pride do večine v prvem volilnem razredu.

Izjavljam torej, da za občinski volilni red in za občinski red, kakor je predložen, ne morem glasovati, usojam se pa naznanjati gospodu deželnemu glavarju, da bom pri posameznih paragrafih v špečialni debati stavil nekatere izpreminjalne predloge. (Odobravanje in Živio-klici v središču — Beifall und Živio-Rufe im Zentrum.)

Deželni glavar:

Predno dam besedo četrtemu vpisanemu govorniku, vprašati mi je, kateri gospodje podpirajo predlog gospoda tovariša dr. Trillerja.

Gospodje, ki podpirate predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je zadostno podprt in stoji v razpravi.

Besedo dobi sedaj četrti vpisani kontragovornik gospod poslanec dr. Vilfan.

Poslanec dr. Vilfan:

Visoka zbornica! Vsak član te zbornice, da vsak deželan je moral z veseljem pozdraviti oni sklep, s katerim se je naročilo deželnemu odboru, da izdela nov občinski red in občinski volilni red. Sedanji občinski red in občinski volilni red je tako zastarel, da v resnici ž njim ni nikakor več mogoče dalje delovati. Ta občinski red in občinski volilni red ima toliko nedostatnih določb, toliko nasprotujočih si določb, da je pri vsaki občinski zadevi in pri vsaki občinski volitvi vse polno pritožb mogočih, predno pride kaka stvar do konca, in da se je vsled tega v resnici pokazalo, da je nemogoče delovati uspešno na podlagi teh dveh zakonov. Ko sem pa dobil v roke to novelo k tema dvema zakonoma, sem bil vendar presenečen, ker vsekako sem bil pričakoval, če že ne popolne novele občinskega reda in občinskega volilnega reda pa vsaj vendarle, da se novela napravi nekoliko v širšem obsegu. Ali zdi se mi, da se je ta novela predložila, katera ima nekako namen samo občinske odbore nekoliko preustrojiti, da bi morda bolje prikrojeni bili eni stranki. Gospodje, to pa ni prav. Jaz mislim, da bi bile vsaj nekatere točke še lahko prišle v to novelo. Ako pogledamo mi na primer razmerje županov in razmerje občinskih starešinstev nasproti politični oblasti, tedaj vidimo, da tukaj ostaje nekaka negotovost, nekaka nejasnost, da niti župan, niti občinsko starešinstvo ne vedo prav, kake razmere imajo vladati nasproti političnemu oblastvu, in potem pride do tega, da nimajo župani in občinska zastopstva one samozavesti, katero bi morali imeti nasproti politični oblasti in da pridejo potem do tega, da mislijo, da je župan popolnoma odvisen od politične oblasti, da jej je nekako podrejen, sploh da on ni zastopnik politične občine. Potem pride tako daleč, da ljudje ne čislajo župana kot zastopnika politične občine, ker se župan sam sebe čuti nasproti politični oblasti nekako kot hlapca. Zaradi tega bi bil jaz jako želel, ako bi v tem oziru bilo kaj natančnejšega določeno v tej

noveli. V starem zakonu je le zapisano, da ako župan ne izpolnuje svojih dolžnosti, ga politično oblastvo lahko kaznuje, ampak da bi se precizirale natančneje županove dolžnosti nasproti političnemu oblastvu, tega ne najdete ne v starem zakonu, še manj pa v tej noveli. Jako važno bi bilo tudi, ako bi ta novela vsebovala kaj glede § 77. Vidite, s tem paragrafom zaveže občinski red roko občinskemu odboru, da ne more tako delovati v korist občine, kakor bi bilo sicer mogoče. Ako bi mi imeli to, kar imajo morebiti na Spodnjem Avstrijskem in morebiti tudi v Trstu za deželnozborske volitve, da bi moral vsak k volitvam hoditi, bi se morda dalo s tem paragrafom naprej priti, ali tako pa to ni mogoče. § 77. namreč zahteva, da za nove pridobitve, ki imajo v prvi vrsti namen, da bi se pomnožili občinski prihodki ali izplačali za take pridobitve narejeni dolgovi, sme odbor priklade k davkom skleniti le takrat, če temu pritrdijo vsaj tri četrtine takih volilcev, ki plačujejo vsaj tri četrtine vseh na občino pisanih pravih davkov. Sedaj Vas pa jaz vprašam kedaj je mogoče, te tri četrtine skupaj spraviti, posebno ako se pomisli, da je polno volilcev ravno v zadnjem volilnem razredu, ki plačujejo od kake majhne parcele ali od kakega majhnega obrta le malo davka. Tukaj je neko olajšanje potrebno posebno zato, ker imamo za dobro delovanje občinskega odbora še neko drugo garancijo, garancijo namreč, da je treba pri važnejših takih zadevah za njih izvršitev prositi deželni odbor za dovoljenje.

In tega olajšanja pogrešam v tem načrtu.

Preidem potem nekoliko k principom tega noveliranja. Glavni namen je neko demokratiziranje in v tem pogledu moram odločno reči: Stran z virilisti, stran s častnimi občani. Ali pri tem se je pa nekoliko ostalo na sredi pota. Kar se tiče žensk namreč, bi jim dal odločno to pravico, da smejo osebno voliti. To je princip, ki se pojavlja povsodi in jaz nikakor ne vem, zakaj bi morala ženska ravno voliti samo s pooblastilom. Usojal bi si navajati le to, da se vendar utegne zgoditi, da ima kak zbor sklepati o gospodinjskih stvareh in te bodo ženske gotovo najbolj zanimale. Jaz bi torej ničesar ne imel zoper to, da bi ženske osebno izvrševale svojo volilno pravico. Jaz mislim, da ženska nikakor ni v tem oziru potrebna jerobstva — moža.

Ker se tiče demokratiziranja, je ta predlog precej zaostal, ker je vezana volilna pravica na neko, po mojih mislih predolgo dobo bivanja v dotični občini. Če se določi doba dveh, treh let, to po mojih mislih ni razširjenje volilne pravice, ni demokratiziranje volilne pravice.

Jako zaostalo se mi nadalje to zdi, da se v drugih zadevah veže preveč roke občinskemu odboru. Jaz mislim da nikakor ni potrebno, da se še nadalje zahteva, da je občinski odbor le tedaj sklepčen, ako sta dve tretjini občinskih odbornikov navzoči. Mi vidimo vendar pri deželnem zboru in ravnotako pri državnem zboru, da zadostuje — izvzemši nekatere slučaje — za sklepčnost, navzočnost mnogo manj članov in opozoriti moram na to, da v praktičnem življenju povzroča tako določilo mnogokrat velike težkoče. Tudi tisto kaznovanje, tiste globe, ki se naj dajejo po postavi, so precej odiozne in sploh so tiste globe nekaj, kar je neprimerno. Občinski odbor naj bo sklepčen, če je navzoča samo polovica članov, za gotove slučaje je itak potrebna kvalificirana večina. In ravnotako je z volitvijo župana. Če ostane pri določilu načrta, potem se pride čisto lahko do tistega konca, kakor ga imamo na Jesenicah. Tri stranke so na primer, ena naj izostane, pa se ne more izvoliti župan. Zato pa imamo na Jesenicah že toliko časa take razmere. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Potem pa niste prebrali do konca načrta!“ — Poroč. Jarc: „Postave ne poznate!“) Jaz bi torej mislil, da dvetretjinska večina zadostuje za volitev župana in občinskega starešinstva. S tem bi se stvar olajšala in ne bi bilo več težav, da ne bi se mogel občinski odbor konštituirati.

In še ena točka se mi zdi neprimerna. Dosedaj je veljal princip, da so volili posamezni razredi posebej. Sedaj naj volijo vsi naenkrat. Po mojih mislih to ni prav. Lahko se zgodi, da je v dotični občini mož, ki je jako zmožen po starem, po dosedanjem zakonu voljen v drugem ali tretjem razredu tudi če je propadel v prvem oziroma v drugem razredu. Ta remedura sedaj ni več mogoča, in škoda bi bilo, ako bi na ta način morebiti ravno najboljši možje ne mogli priti do javnega delovanja.

To so po mojih mislih glavne stvari glede katerih bi morebiti kazalo pogovarjati se v špecijalni razpravi. Te stvari spadajo k podemokratiziranju občinske uprave in gotovo bi bilo v korist občinski upravi, da se kolikor mogoče ljudi pritegne občinskemu delovanju in da kolikor mogoče veliko ljudi doseže aktivno in pasivno volilno pravico.

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt der letzte eingetragene Kontra-Redner, der Herr Abgeordnete Dr. Eger. Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Zu Beginn der herbstlichen Tagung des Landtages wurde uns vom Landesausschusse eine ganze Reihe von Gesetzentwürfen vorgelegt, ein Bouquet, welches für uns — wir halten damit gar nicht hinter dem Berge — meistens Disteln enthält. Einer dieser Gesetzentwürfe ist die Novelle zur Gemeindeordnung und zur Gemeindewahlordnung, und diesen Gesetzentwurf muß ich speziell als eine sehr scharfe Distel bezeichnen. Wir sind daher gezwungen, gegen diesen Entwurf in seiner heutigen Fassung mit allen Mitteln und mit aller Kraft Stellung zu nehmen.

Diese Stellungnahme wird uns nicht schwer, nachdem der Entwurf, der heute uns vorliegt, einerseits gegen die Autonomie der Gemeinden, anderseits gegen das Reichsgemeindegesetz verstößt.

Bezüglich der Verletzung der Autonomie der Gemeinden möchte ich folgendes bemerken.

Schon die Reichsverfassung vom Jahre 1849 hat den Gemeinden eine gewisse Selbständigkeit in der Verwaltung ihrer Angelegenheiten gewährleistet und durch das provisorische Gemeindegesetz vom 17. März 1849 wurde den Gemeinden die volle Autonomie in ihrem natürlichen Wirkungskreise, d. h. in allen jenen Angelegenheiten zugesichert, welche das Interesse der Gemeinde zunächst berühren.

Diese Bestimmung wurde dann auch in das heute geltende Reichsgemeindegesetz vom Jahre 1862 aufgenommen; es ist auch dieses Gesetz auf dem Grundsatze aufgebaut, daß die Gemeindeautonomie geschützt werden müsse.

Es entsteht nun die Frage, worin eigentlich die Autonomie der Gemeinde besteht, welches die essentiellen Bestandteile dieser Autonomie sind.

Die Autonomie der Gemeinde besteht aus drei wesentlichen Bestandteilen: Erstens aus einem physisch abgegrenzten Gebiete, zweitens aus der Gemeindegenossenschaft, d. h aus der Gesamtheit jener Personen, welche der Gemeinde als Mitglieder angehören, und drittens aus den Gemeindeorganen, die aus freier Wahl hervorgehen.

Der vorliegende Entwurf greift nun in sehr scharfer Weise in die Gemeindeautonomie ein und zwar gerade in dem ersten essentiellen Bestandteile, nämlich in die räumlichen Grundlagen der Gemeinden.

In den §§ 2, 3 und 4 des Entwurfes der Gemeindewahlordnung finden wir die Bestimmung, daß vom Landesausschusse, beziehungsweise vom Landtage Gemeinden zusammengelegt, auseinandergerissen, daß ihre Ortsgrenzen geändert werden können und zwar auch gegen den Willen der beteiligten Gemeinden. Es ist klar, daß damit die Autonomie der Gemeinde bezüglich ihrer räumlichen Grundlage vollständig aufgehoben werden soll.

Diese Bestimmung verstößt aber auch gegen Artikel VII des Reichsgemeindegesetzes, der ausdrücklich die Bestimmung enthält, daß eine derartige Zusammenlegung nur dann stattfinden kann, wenn die Gemeinden die Mittel zur Erfüllung der ihnen aus dem übertragenen Wirkungskreise erwachsenen Verpflichtungen nicht besitzen.

In Übereinstimmung mit dieser reichsgesetzlichen Bestimmung finden wir auch in den Gemeindegesetzen von Kärnten und Salzburg Bestimmungen, durch welche die Autonomie der Gemeinden wenigstens soweit gedeckt wird, daß man bei einer Vereinigung nur dann gegen ihren Willen vorgehen darf, wenn sie ihren Verpflichtungen nicht nachkommen können. Alle anderen Landesgesetze schließen derartige Veränderungen des Gemeindegebietes ohne Zustimmung der beteiligten Gemeinden aus. In dem vorliegenden Entwurfe wird hingegen sans gêne festgestellt, daß man über die räumliche Ausdehnung der Gemeinden auch gegen ihren Willen verfügen kann.

Eine derartige Bestimmung wäre eine furchtbare Waffe in der Hand der jeweiligen Landtagsmehrheit, beziehungsweise eines parteimäßig zusammengesetzten Landesausschusses. Denn nach der Sanktionierung eines solchen Gesetzes dürfte sich keine Gemeinde mehr erlauben, einer selbständigen politischen oder wirtschaftlichen Ansicht zu sein, die Gemeinden müßten alle zu Dienern des Landesausschusses, beziehungsweise der Landtagsmehrheit herabsinken; jede Autonomie der Gemeinden würde dadurch vollständig untergraben werden. Eine derartige Norm wäre höchstens in einem Kronlande denkbar, in dem es weder parteipolitische, noch nationale Gegensätze gibt, wo der Landesausschuß und die Landesverwaltung das vollste Vertrauen aller Parteien genießen.

Nun, meine Herren, dieses Vertrauen zu erwerben, haben die Herren von der heutigen Mehrheit wenigstens bei der deutschen Bevölkerung sich wenig Mühe gegeben.

Ich will das nicht aussprechen, ohne diese Behauptung zu begründen, und möchte mir da erlauben, nur auf zwei Fälle aus der jüngsten Zeit hinzuweisen.

Der erste Fall betrifft die Gemeindewahlen in Suchen. Während die Wählerlisten auflagen, bekam der Bürgermeister vom Landesausschusse den Auftrag, die Wählerlisten vorzulegen. Der Bürgermeister kam diesem Auftrage nicht nach, er dürfte ihm auch nicht nachkommen, weil ja die Wählerlisten die ganze Zeit über aufliegen müssen. Überdies ist ja die Beschwerde und Aufsichtsbehörde in Wahlsachen die politische Behörde. Der Bürgermeister äußerte sich in dieser Weise und bekam als Antwort — eine Geldstrafe. Als er nun an den Landesausschuß das freundliche Ersuchen richtete, ihm den Paragraphen bekannt zu geben, auf Grund welches der Landesausschuß die Wählerlisten abverlange, bekam er eine noch höhere Geldstrafe zudiktiert, ohne daß ihm der Paragraph bekannt gegeben worden wäre. Schließlich ist dann die Geschichte eingeschlafen. Als dann die Gemeinde sah, daß man ihr bei Durchführung der Gemeindewahlen Schwierigkeiten mache, als sich zwei Reklamationskommissionen zerschlugen, wandte sie sich an die Bezirkshauptmannschaft Gottschee mit dem Ersuchen, ihr zur Erledigung der Reklamationen einen politischen Kommissär zur Verfügung zu stellen. Der Kommissär kam und brachte es zustande, daß die Reklamationskommission gewählt und die Reklamationen anstandslos in einem Tage erledigt wurden. Die Bezirkshauptmannschaft legte dann das Partikulare vor, der Gemeindevorsteher setzte es in die Gemeinderechnung ein, die Mehrheit des Gemeindeausschusses genehmigte diese Ausgabe. Ein Steuerträger beschwerte sich darüber und der Landesausschuß verfügte, daß diese Entsendung ganz überflüssig sei und daß diese Ausgabe in der Gemeinderechnung nicht bleiben dürfe. Ein derartiges Vorgehen ist ungerecht, unbillig und macht auch einen unendlich kleinlichen Eindruck. Denn als etwas anderes, als eine Revanche für die Nichteinsendung der Wählerlisten kann die Streichung dieser Post nicht angesehen werden!

Ein zweiter Fall, bezüglich dessen details Herr Dr. Pegan sehr genau informiert ist, ist die Neumarktler Ehrenbürger-Angelegenheit. Ich lege gar keinen Wert darauf, wie diese Sache im Landesausschusse entschieden wird, allein ausgetragen soll sie werden. Im Mai vorigen Jahres hat die Gemeindevorstehung Neumarktl einen Rekurs gegen die Ehrenbürger-Ernennung dem Landesausschusse vorgelegt. Heute noch, nach $1^1/_2$ Jahre hat der Landesausschuß diesen Rekurs in seinen Akten aufgehoben. Man kann es vom einseitigsten nationalen Standpunkte vollkommen begreiflich finden, wenn der Landesausschuß diese Ehrenbürger-Ernennung abändert. Er mag damit tun was er will, aber als Behörde hat er unbedingt die Verpflichtung, einen eingebrachten Rekurs zu erledigen. Denken wir uns nur, daß eine staatliche

Behörde sich das zuschulden kommen ließte, was für einen Sturm der Empörung würden wir in der Landstube zu hören bekommen, welche Epitheta ornantia bekäme diese Behörde! Aber es ist doch das Gleiche, ob eine staatliche oder eine Landesbehörde etwas derartiges macht!

Weiters ist die Gemeinde Mösel durch die Nichterledigung ihres Kollaudierungsprotokolles seitens des Landesausschusses direkt behindert, eine staatliche Subvention zu beheben, obwohl sie die Kosten für die Wasserleitung schon zur Gänze bezahlt hat!

All das sind Momente, die es begreiflich erscheinen lassen, daß wir kaum Lust haben können, dem Landesausschusse derartige weitgehende Rechte, wie sie in den §§ 2 bis 4 des Gemeindeordnungs-Entwurfes enthalten sind, einzuräumen.

Der Entwurf steht aber auch in anderer Hinsicht im Widerspruche zu dem Reichsgemeindegesetze. Artikel XI des Reichsgemeindegesetzes enthält ausdrücklich folgende Bestimmung: „Das Landesgesetz regelt die Bildung der Gemeindevertretung durch eine Wahlordnung mit gebührender Rücksichtnahme auf die Sicherung der Interessen der höher Besteuerten."

Den höher Besteuerten ist damit im Reichsgesetze eine entsprechende Berücksichtigung ihrer Interessen gewährleistet. Nicht genug nun an dem, daß die Viriliſten gestrichen worden sind, soll der erste Wahlkörper nach dem § 15 der Novelle eine Zusammensetzung erfahren, bei der man mit absoluter Sicherheit erklären kann, daß die höher und höchst Besteuerten keine Vertretung ihrer Interessen finden können. Es ist klar, daß dieser Paragraph dazu führen muß, daß, wie schon Exzellenz Schwegel hervorgehoben hat, diejenigen, die nichts oder weniger zahlen, bestimmen werden, wie viel die anderen zahlen dürfen. Das steht in Widerspruch mit dem Reichsgemeindegesetze und deshalb geben wir uns der Erwartung hin, daß, wenn auch die Regierung heute nicht erklären konnte, welche Stellung sie zu diesem Entwurfe einnimmt, die Zentralregierung ein derartiges Gesetz nicht genehmigen kann, solange sie auf dem Standpunkte des doch noch geltenden Reichsgemeindegesetzes steht. Damit schließe ich. (Odobravanje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar

Naznanjam slavni zbornici, da se je kot progovornik vpisal za besedo gospod poslanec dr. Šusteršič.

Podam mu besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, da kolikormogoče kratko na razna izvajanja gospodov govornikov manjšine označim stališče stranke, ki tvori večino te visoke zbornice in ki ne tvori tukaj kake umetne večine, temveč o kateri je znano, da zastopa ogromno večino ljudstva naše dežele. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je, res je!")

Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel se je pritoževal, da je ta reforma nekam prenagljena, češ, to je treba silno dobro in temeljito premisliti (Poslanec — Abgeordneter prof. Jarc: „Na dolgo!"), predno se taka reforma napravi; ali častiti gospod voditelj nemške stranke je obenem v eni sapi povdarjal, da so člani te visoke zbornice že takrat, ko so delali sedaj veljavni občinski red in občinski volilni red, pred 40 leti, že povdarjali, da je to pomanjkljivo, kar so napravili in da je treba kakor hitro mogoče to izpopolniti. Od tistega časa je preteklo 40 let in jaz mislim gospoda moja, da je to že ena doba, v kateri je precej časa bilo za premišljanje in uglabljanje v to vprašanje. (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall links.) Seveda, gospoda moja, v teh 40 letih so se razmere izpremenile povsod, v vsej Evropi, v naši širni državi in v naši ožji domovini in zaradi tega nikakor ni slučaj, da vidimo obe stranki manjšine v tej zadevi nastopati nekam enotno proti tej volilni preosnovi. To je dano po okoliščinah samih, po razmerah samih. Tukaj smo prišli, gospoda moja, do razpravnega predmeta, glede katerega nas loči prepad in glede katerega je silno težko najti katerikoli kompromis med Vašim in našim naziranjem. Mi stojimo na stališču demokratiziranja javnih zastopov (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Mi tudi!"), mi smo za demokratično preosnovo javnih zastopov, mi hočemo, da pride ljudstvo do veljave v javnih zastopih, mi smo zastopniki, reprezentanti demokratičnega napredka (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Mi tudi!"), ali gospoda moja, drugi del zbornice, ki je v manjšini, ta del zbornice, visoka zbornica, zastopa, če se izrazim v čisto mili obliki, ta del zastopa nek konservativen živelj, neko konservativno strujo, ki hoče ustave našega javnega življenja kolikor mogoče ohranjevati še nadalje, — in tukaj gremo narazen. Gospoda moja, tako kakor je naša stranka skozi leta in leta borila se za preosnovo volilne pravice v državnem in deželnem zboru, in bila glavna nositeljica demokratičnega napredka tako je nositeljica demokratičnega napredka tudi glede preosnove volilnega reda za občinske zastope. Gospoda moja, to je bilo vendar iz vsega početka naravno in vsakemu jasno, da v tistem hipu, ko bomo dobili večino v zbornici, bomo mirno in dosledno izvrševali naš program v deželni zakonodaji in upravi, v kolikor nam bo to sploh mogoče, in tako je prišlo do tega, da smo januarja meseca letos zahtevali noveliranje, preosnovo občinskega reda in občinskega volil. reda, tako preosnovo, ki bi odgovarjala sedanjim razmeram, ki bi odgovarjala današnjemu javnemu duhu naše dežele, našega naroda. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!")

Gospoda moja, kaj se ugovarja pravzaprav zoper temeljna načela tega načrta? Gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel je s posebnim povdarkom v ospredje potisnil interesno zastopstvo. Gotovo, mi imamo računati z državnim okvirnim zakonom in zato ne moremo tukaj z najboljšo voljo preko državnega okvirnega zakona preiti na dnevni red. Mi moramo z državnim okvirnim zakonom računati, katerega v tej zbornici izpremeniti ne moremo in to bodi tudi v pomirjenje gospodu tovarišu

Ganglu. Ali, častiti gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel tudi v tem načrtu ne najde varovanega interesnega zastopstva, in zakaj ne? Zaradi tega, ker se bo bistveno zmanjšal velikanski vpliv, katerega ima danes v vsaki občini pri nas kakih 5—6 velikih davkoplačevalcev. Gospoda, imamo občine, o katerih se lahko reče, da en sam veliki davkoplačevalec odločuje v dotični občini. (Klici na levi: — Rufe links: „Res je!“) Po sedanjem načinu interesnega zastopstva, — ki pa ni pravzaprav interesno zastopstvo, kajti gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel očividno zamenjava debelo mošnjo z interesom, kar je majhna razlika, ker mošnja nima nič opraviti z interesom, ki pride tukaj v poštev — interes ni žep, interes na svojem lastnem, dobro založenem žepu in interes na občinskem blagru, to sta dve reči, ki nista zmirom identični. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“) Po tem sedanjem načinu interesnega zastopstva imamo mi občine, kjer en sam veliki davkoplačevalec odločuje. Po našem sedanjem občinskem redu se lahko zgodi, da imate, če kdo — in to se dogaja v nekaterih občinah — plača prvo tretjino celega davka sam, na podlagi davka enega samega volilca v prvem razredu. (Poslanec — Abgeordneter: Pirc: „Vsaj jih mora šest biti!“) Potem imate na podlagi davka enega samega volilca v prvem razredu, ki odločuje tretjini občinskih odbornikov.

Tudi to ni res, kar povdarja gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel, da bi po našem občinskem zakonu odločevali tisti maloštevilni veliki davkoplačevalci v prvem razredu. Res je, in to stoji, da po sedanjem volilnem redu večinoma ali vsaj pogostoma odločujejo taki, ki sploh nobenega davka ne plačajo: uradniki, učitelji, sploh javni uslužbenci, duhovniki tudi, torej ravno tisti, ki niti enega vinarja občinskih doklad ne plačujejo. In potem pridejo še razun tega častni občani. Gospoda moja, bodimo odkritosrčni; to je žalostno poglavje, to vsi odkrito priznavajmo: Peccatur intra et extra muros. Če gospod tovariš ekscel. baron Schwegel pravi: „Samo tukaj na Kranjskem bomo častnim občanom to čast vzeli“, gospoda moja, jaz moram odkrito priznati, da tam, koder se častni občani na klaftre fabricirajo (Klic na levi: — Ruf links: „Tržič!“), da si stranka zavaruje prvi volilni razred, tam je častno občanstvo (Poslanec — Abgeordneter: Dr. Lampe: „Ni več čast!“), tam je častno občanstvo zares komaj še čast in kadar je treba strankarsko nastopiti je to za častnega občana, ki ima le nekoliko občutka za dostojnost, silno mučen položaj in prav zadnji čas je, da se častni občani rešijo iz tega neprijetnega položaja in da postanejo res samo častni občani in nič druzega. Ako jim hoče občina izkazati čast, naj jim izroči kako lepo diplomo; nikari pa naj se jih ne tira v lokalne strankarske boje dotične občine. Častni član naj bo tisti, ki si je res stekel zasluge za celo občino ne pa zaradi tega, ker pripada k tej ali oni stranki. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „V tem smo popolnoma edini!“)

Ali, gospoda moja, jaz moram gospodu tovarišu baronu Schweglu še nekoliko več odgovoriti zaradi interesnega zastopstva. Častiti gospodje, v mnogih slučajih — in vsakdo, kdor pozna razmere v občinah, mi mora to potrditi — je ravno tista občinska plutokracija — si licet parva componere magnis — so ravno občinski magnati tisti faktor, ki zadržuje vsak napredek občine. Čisto naravno, ker vsako povišanje občinskih doklad zadene v večji meri bogatejšega in dotičnik si precej izračuni: Po mojih imovinskih razmerah bom moral sto ali dvesto kron več občinske doklade plačati, in ta misel vpliva tako močno ravno na bogatejšega, da zadržuje vsak napredek občine. Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel sam je v eni sapi povdarjal: Poglejte, če se bo razširila občinska volilna pravica, potem bodo prišli mali davkoplačevalci in tisti, ki nič davka ne plačujejo, pa bodo sklenili v občinskem zastopu bolnico, ceste, električno napravo, vodovod! — Ja, gospodje, to so vendar same stvari, ki so za napredek občine največjega pomena, in če se gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel na to sklicuje, podal nam je ravno s tem najmočnejši argument za razširjenje volilne pravice. In potem pa predležeči načrt pri tistih, ki nič davka ne plačujejo, kolikor mogoče zasigura, da morajo biti interesirani za občino, ker je volilna pravica pri njih vezana na najmanj triletno bivanje v občini. Gospoda, kdor v občini z delom svojih rok leta in leta pošteno služi kruh, ta ima večji interes na občinski upravi, kakor pa recimo uradnik, ki je danes tukaj, jutri tam.

Toliko, gospoda moja, bodi odgovorjeno gospodu poslancu ekscelenci baronu Schweglu. Pa še nekaj imam v posameznih podrobnostih omeniti, kar je pa bolj formalnega značaja. Ekscelenca baron Schwegel pravi: „Vi predlagate tukaj novelo k občinskemu redu in občinskemu volilnemu redu, v eni sapi pa pozivljete deželni odbor, da naj sestavi definitivno sistematično reformo celega občinskega volilnega reda in občinskega reda! Češ, to je neko protislovje; Vi napravite en zakon samo za dve leti, potem ga boste zopet ovrgli in hočete napraviti nov zakon, — ja ali mislite, da se bo našla kaka vlada, ki bo v sankcijo predložila tako delo? No, če je ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel tako pomirjen, da se ne bo nobena vlada našla, ki bi to predložila v sankcijo, potem se pa ni treba tako ešofirati, potem je on lahko čisto miren s svojega stališča. Toda, gospoda moja, recimo, da bi se šlo tukaj za provizorij. Provizorij je vsaka volilna postava brez izjeme, ker življenje napreduje. Vsaka volilna postava zastara in ko zastara, treba jo je izpremeniti, treba napraviti novo volilno postavo. Ali treba ekscelenci gospodu baronu Schweglu predočevati, da ravno v Avstriji je res silno nehvaležno zaletavati se v provizorije, kajti v Avstriji ni nič definitivnega kakor provizorij, mi v Avstriji od provizorijev politično živimo. Mi smo sklenili volilno reformo za deželni zbor in tudi takrat soglasno povdarjali: To je pro-

vizorij, mi bomo morali priti do nekaj definitivnega. (Poročevalec — Berichterstatter Dr. Pegan: „Šolski zakon ravno tako!“) Jaz sem uverjen, kakor je ta volilna reforma za deželni zbor, katero smo lansko leto sklenili predestinirana, biti nekaj dalje časa v veljavi, kakor bi na primer naša stranka želela, ki si želi v tem pogledu še marsikateri velik korak naprej, ravnotako bo tudi ta novela še jako dolgo ostala v veljavi, kadar bo enkrat razglašena kot postava.

Gospoda moja, ta novela, kakor jo predlaga ustavni odsek se nanaša na gotove partije volilnega reda in občinskega reda. To je neka omejena reforma, in če govori resolucija o zistematični reformi celega občinskega reda in občinskega volilnega reda, potem le misli, da se imajo potem na tej podlagi, katero smo sklenili sedaj in v soglasju ž njo novelirati tudi še nadaljne določbe občinskega reda in občinskega volilnega reda. To tedaj ni nobeno protislovje in mi bomo skoraj gotovo šli naprej samo od novele do novele, ena novela bo drugi sledila toliko časa, da bomo prišli z vsemi preosnovami v soglasje s kulturnimi, političnimi in gospodarskimi razmerami v naši deželi.

Končno, gospoda moja, vsaj se je tudi deželni volilni red in deželni red vendar vedno noveliral. Od leta 1861. naprej je komaj preteklo desetletje, v katerem ne bi se bile sklepale novele bodisi k deželnemu redu, bodisi k deželnemu volilnemu redu. V ustavnem življenju — in tukaj se gre, kakor je Njega ekscelenca pravilno povdarjal pravzaprav za enega najvažnejših temeljev ustavnega življenja — v ustavnem življenju je sploh pot zakonodaje pot noveliranja. To najdete v vseh deželah, osobito tudi v klasični deželi konstitucijonalizma in samouprave, v Angleški, kjer se vedno novelira in korakoma napreduje. In gotovo je: tisti napredek, ki se doseže korakoma, je veliko bolj zdrav, kakor pa napredek, ki naenkrat vse prenavlja in postavi na novo podlago. Gospoda moja, preteklo je že ne vem koliko let, odkar je vladal v deželi sedaj že skoraj pozabljeni deželni predsednik baron Winkler, ki pa si je stekel velike zasluge za našo deželo. Ko je vladal v deželi baron Andrej Winkler, bila je že zistematična reforma občinskega prava v zbornici na dnevnem redu, ali zbornica se ni mogla odločiti za rešitev te stvari, zaradi tega, ker bi to bilo preveč naenkrat izpremenilo razmere v občinskem in ustavnem življenju dežele. To pa se mora napraviti, kar nujno zahtevajo razmere, kar nujno zahteva ljudstvo, in to se mora odpraviti, kar je anahronističnega v našem občinskem pravu, osobito ako vpoštevamo volilni red za državni zbor in deželni volilni red! In ako gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel pravi, da je ta reforma unicum, nekaj prav posebnega, ki nima nobenega vzgleda drugod, bodimo vendar ponosni, da napravimo nekaj originalnega, nekaj česar na Štajerskem, na Koroškem nimajo. Naj se enkrat druge dežele od nas učijo. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

In sedaj, gospoda moja, dovolite, da nekoliko odgovorim tudi gospodu tovarišu dr. Trillerju, ki se je sicer zelo malo poglobil v podrobnosti (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Predsednik mi je prepovedal!“) in niti ni omenjal temeljnih načel te reforme, kakor bi bil jaz pričakoval, temveč je samo rekel, da povzdigne svoj svarilni glas, le da ni bilo popolnoma jasno z o p e r k a j. Tovariš dr. Triller je našel strankarsko tendenco v tej preosnovi. Ja, gospoda moja, vsak lahko strankarsko tendenco najde v takih zakonskih načrtih, kjer se gre v efektu za razdelitev politične moči. Efekt je jasen, ampak to je efekt vsake volilne reforme, ta pa ni odvisen od naše hudobije ampak odvisen od tega, ker ljudstvo hoče druge zastopnike. Sicer pa je Vam tudi pot do ljudstva ravno tako odprta kakor nam; pojdite med ljudstvo, obrazložite jim svoja načela, pa naj potem ljudstvo odloči med Vami in nami, in če danes ali jutri pridobite ljudstvo zase, boste pa Vi strankarski dobiček imeli od naše reforme. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Gospode bi morali imeti na naši strani, lece!“) Gospoda moja, tovariš dr. Triller pravi te gospode (duhovne) bi morali imeti. Pa jih izkušajte pridobiti! Seveda s tem, če boste vedno zabavljali čez nje in jih psovali, jih ne boste nikoli pridobili. (Veselost — Heiterkeit.) A pot Vam je prosta k njim, vsaj so prijazni gospodje. Pojdite v župnišča, pa jih obdelujte, naj se Vam približajo. (Živahna veselost na levi. — Lebhafte Heiterkeit links.) Jaz Vas gotovo pri tem delu ne bom motil.

Gospod tovariš dr. Triller je tudi zvračal odgovornost za to refermo na našo stranko. Gotovo, če bo samo z našimi glasovi sklenjena, bomo odgovornost nasproti našim volilcem le mi sami nosili in če bo ljudstvo našlo, da smo kaj slabega sklenili — naše ljudstvo je jako resolutno — potem bo ljudstvo z nami tako govorilo, da bo tovariš dr. Triller vesel. (Veselost na levi. — Heiterkeit links.) Sedaj zaenkrat pa ljudstvo to reformo želi, se strinja s to reformo (Klic v središču: — Ruf im Zentrum: „Vsaj ni res!“), in naša dolžnost je, da tukaj izpolnimo voljo ljudstva. (Klici na levi. — Rufe links: „Tako je!“)

Gospod tovariš dr. Triller se tudi pritožuje, da ne sklepamo mi z njegovo stranko nobenega kompromisa, v eni sapi je pa izjavil tovariš dr. Triller, da je ta predloga za njegovo stranko absolutno izven vsake diskusije. Ja gospodje, kako pa naj govorimo z Vami o kompromisu, če pravite, da se niti ne menite o tej stvari z nami? Sicer je pa, kakor sem že povdarjal, razlika med našim naziranjem o ljudskem zastopstvu in med Vašim naziranjem o reformi ljudskega zastopstva tako velika, da je žalibog silno težko z Vami o tej stvari pogajati se. Vi pravite, da ste za splošno in enako volilno pravico. Torej potem ne vem, vsaj imate zastopnike v državnem zboru, zakaj niste nikdar predlagali, da se reformira državni občinski zakon, ki mora najprej biti izpremenjen, ako hočete za

občine vpeljati splošno volilno pravico. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Vi imate moč!“).

Gospod tovariš dr. Triller se je, in v tem oziru je soglašal ž njim in podobno stališče zavzemal ekscelenca gospod baron Schwegel, tudi spodtikal na tem, da ustvarimo nek zakon, glede katerega se vlada niti izjavila ni, ali je v stanu predložiti ga v sankcijo ali ne. Ja gospoda moja, ali poznate deželno avtonomijo, ali imate kaj razuma zanjo? Mi bomo sklenili to, kar se nam prav zdi, kar smatramo za svojo dolžnost. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Dr. Pegan je rekel, da ste šli vprašat na Dunaj!“ — Poročevalec — Berichterstatter Dr. Pegan: Pejte no pejte!“). — O tem vprašajte brata, kar je brat govoril, jaz se v to ne bom spuščal. — Torej mi sklenemo to, kar mi smatramo za pravo, stvar vlade pa je, ali bo rešpektirala deželno avtonomijo ali ne. To je drugo vprašanje, katero pa danes ni aktuelno, ker se gre danes samo za to, da sklenemo, kar mi smatramo za prav in kar je ljudstvu prav. Kar je pa govoril tovariš dr. Triller o kravjih kupčijah, bi res raje videl, da tega ne bi bil izpregovoril; kajti to ni ravno ena vljudnost; to bo tovariš dr. Triller sam izprevidel, — sicer naj se pa glede kravj h kupčij obrne na veliko kompetentnejšo adreso (Klic na levi: — Ruf links: „Na Hribarja!“), ki njemu stoji veliko bližje kakor pa naša stranka.

Gospoda moja, mi glasujemo zoper vsak predlog, ki pomeja zavlačevanje te silno nujne reforme in naj se zavlačevanje izrečno predlaga ali ne. Nam se ne gre za kak postranski namen, ampak za stvar samo Zakon je absolutno potreben, se mora skleniti, mi moramo napraviti ta korak naprej, to se mora izvršiti, in se bo izvršilo! Prosim, da visoka zbornica p eide o predloženem zakonskem načrtu v podrobno debato (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil še enkrat kot kontragovornik gospod poslanec baron Schwegel.

Zum Worte hat sich nochmals gemeldet Seine Exzellenz Baron Schwegel. Ich erteile Sr. Exzellenz das Wort.

Abgeordneter Freiherr v. Schwegel:

Ich habe mir das Wort nur zu einer kurzen Berichtigung verschiedener Ausführungen erbeten, die von Seite des geehrten Herrn Vorredners auf meine früheren Darlegungen vorgebracht wurden.

Zuerst möchte ich da die Frage der Novellierung zur Sprache bringen. Ich habe früher betont, daß nach der Auffassung, wie ich sie gerade aus dem Antrage des Verfassungsausschusses selbst gewonnen habe, gerade der Verfassungsausschuß nicht eine Novellierung sondern die Ausarbeitung eines vollständig neuen Entwurfes einer Gemeindeordnung und Gemeindewahlordnung verlangt. Tatsächlich ist das auch im Verfassungsausschusse betont und in Aussicht gestellt worden, so daß ich meine Auffassung gerade in diesem Beschlusse des Verfassungsausschusses selbst begründet erachtete, daß es nämlich mit einer Novellierung nicht geht, sondern ein vollständig neues Gesetz gemacht werden muß. Daß mir aber eine solche Novellierung noch aus einem besonderen Grunde ganz außerordentlich bedenklich erscheinen muß, wird wohl begreiflich erscheinen, da doch der Antrag des Verfassungsausschusses ausdrücklich betont, daß so rasch als möglich und jedenfalls noch in der gegenwärtigen Legislaturperiode ein solcher Entwurf eines ganz neuen Gesetzes vorgelegt werden muß. Wenn ich dabei dem Wunsche oder der Hoffnung Ausdruck gegeben habe, daß es dem Landesausschusse möglich sein werde, bevor er dem Landtage diesen Entwurf vorlegt, mit allen kompetenten Kreisen eine Verständigung zu erzielen, daß es ihm insbesondere gelingen möge, mit der Regierung darüber Fühlung zu nehmen, so glaube ich, daß das nur im Interresse der Sache gelegen sein kann. Ich glaube aber nicht, daß darin irgend eine zuweitgehende Konnivenz oder Nachgiebigkeit der Regierung gegenüber gelegen sein kann. Ich glaubte vielmehr, damit nur dem Zustandekommen des Gesetzes zu dienen, und in diesem Glauben muß ich auch gegenwärtig noch verharren.

Es hat mir der Herr Vorredner aber auch gewisse Auffassungen imputiert, die mit meinen früheren Darlegungen im vollsten Widerspruche stehen. Es bezieht sich das auf meine Bemerkung über die Vertretung der Interessen. Es gibt Interessen persönlicher, es gibt aber auch Interessen öffentlicher Natur. Ich habe aber in meinen Ausführungen auf das schärfste betont, daß die Interessenvertretung so aufzufassen ist, daß dadurch die Interessen aller Gemeindemitglieder auf das nachdrücklichste, auf das beste gewahrt werden. Ich habe selbstverständlich die Interessen der Gemeinde im Auge gehabt, und nicht die Interessen der einzelnen Personen oder diese nur, insoferne verhütet werden muß, daß durch mich entsprechende Beschlüsse die Interessen einzelner Kategorien von Gemeindemitgliedern in unbilliger Weise beeinträchtigt werden. Daß aber solche Beschlüsse vorkommen, und daß sich aus den Beispielen, die ich anführte, nicht das Gegenteil ableiten läßt, wie es der Herr Vorredner getan hat, wenn ich sagte, daß Beschlüsse über Wasserleitungen oder Elektrizitätswerke gefaßt werden, so möge es mir der Herr Vorredner zugute halten, daß ich diese Sache nicht im Detail ausführte. Zwischen den Zeilen aber konnte und mußte jedermann lesen, daß ich dabei Anlagen meinte, die unzweckmäßig und den Interessen der Gemeinde schädlich sind. Ich könnte da auf Wasserleitungen hinweisen, bei denen Gelder der Gemeinde nutzlos verschwendet wurden, auf Projekte von Elektrizitätswerken, aus denen sich für die Gemeinden freilich keine elektrischen Anlagen, wohl aber so große Lasten ergeben werden, daß die Gemeindemitglieder darunter zusammenbrechen werden. Ähnliche Beispiele könnte ich aus meiner Erfahrung genug vorbringen. Ich wollte aber auf die Details nicht eingehen, ich hätte aber doch geglaubt, daß der verehrte Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič mir die Geschmacklosigkeit nicht zumuten werde, daß ich unter Interessenpolitik etwas verstehe, was sich ausschließlich auf die Interessen eines einzelnen bezieht. Ich trete ein für die Interessen der Gesamtheit, nicht aber der einzelnen, daß aber in der Gesamtheit auch die ein-

zelnen mit inbegriffen sind, deren Interessen nicht auf leichtsinnige, ungerechte Weise geschädigt werden dürfen, wird Herr Dr. Susteršič wohl auch zugeben

Daß ich es aber nicht unterlassen habe, darauf hinzuweisen, daß die Virilisten in unbeschränkter Anzahl den gegenwärtigen Verhältnissen nicht entsprechen, daß da Mißbräuche und Ungehörigkeiten vorgekommen sind, daß ich bezüglich der Ernennung der Ehrenbürger genau auf dem Standpunkte stehe, den Herr Dr. Šusteršič einnimmt, kann mir wohl nicht zum Vorwurfe gemacht werden. Ich habe auch einer Einschränkung der Zahl der Virilisten auf ein solches Mindestmaß zugestimmt, daß daraus nur eine Wahrung der Interessen der Gemeinden selbst abgeleitet werden kann Ich habe dabei auch nicht etwas gesagt, was sich auf zukünftige Rechte bezieht, ich bin genau so wie er überzeugt, daß auf der einen, wie auf der anderen Seite in dieser Richtung gesündigt wurde, ich habe nur erklärt, daß ich es sonderbar finde, daß bestehende Rechte entzogen werden sollen, woraus ja nur der Schluß abgeleitet werden könnte, daß man den zukünftigen Ehrenbürgern diese Rechte vielleicht nicht mehr erteilen möge. Die Rechte aber, die man den gegenwärtigen Ehrenbürgern eingeräumt hat, kann man nicht oder soll man nicht ohne Grund einfach wiederrufen oder zurücknehmen.

Ich hebe das aus dem Grunde hervor, weil ich nicht wünsche, daß mir Anschauungen imputiert werden, die als veraltet und dem Zeitgeiste nicht entsprechend angesehen werden. Ich glaube, daß ich in meinen Anschauungen über Fortschritt und Zeitgeist hinter meinem Kollegen von der anderen Seite des Hauses auch nicht um einen halben Schritt zurückstehe, ich vertrete vielmehr jeden Fortschritt mit derselben Wärme, derselben Aufrichtigkeit und demselben Interesse wie er.

Diese Berichtigungen vorzubringen, glaubte ich der Sache schuldig zu sein, ohne daran weiter eine Polemik knüpfen zu wollen. (Živahno odobravanje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil g. poslanec dr. Vilfan k stvarnemu popravku.

Poslanec dr. Vilfan:

Jaz sem prej govoril o volitvi župana, prezrl sem pa pri dotičnem paragrafu odstavek tretji, kar se mi pač ne sme zameriti, ker v tako kratkem času se tak zakon ne more v vseh podrobnostih preštudirati. Ta odstavek tretji govori popolnoma določno in jasno glede volitve župana in odstranjuje vse tiste posledice nezadostne določbe, ki smo jo imeli v prejšnjem zakonu.

V tem oziru lojalno popravljam prejšnje svoje besede.

Deželni glavar:

Ker ni vpisan noben govornik več, je splošna razprava končana, ter ima besedo gospod tovariš profesor Jarc.

Poročevalec Jarc:

Gospoda moja! V enem oziru so bili vsi govorniki iz desne in leve strani i iz središča edini, namreč v kritiki obstoj čega občinskega reda in občinskega volilnega reda Razkovali pa so se gospodje govorniki nam nasprotnih strnk v kritiki predstoječega načrta deželnega odbora oziroma ustavnega odseka. Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel je očital načrtu prenagljenost. Jaz bi ekscelenco opomnil na neki prizor, ki se je vršil v tej zbornici, ko so l. 1878. Nemci imeli večino v deželnem zboru. Takrat je dasiravno je bila šolska postava šele od l. 1870., popolnoma nepričakovano in nenadoma predlagal Vestenek, naj se šolski zakon izpremeni v tem smislu, da se šolsko nadzorstvo popolnoma na milost in nemilost izroči nemški večini odnosno centralistični vladi. Slovenski poslanci so takrat rekli, da je tu treba najti soglasja raznih faktorjev, občin, dežele itd. Ali gospodom se je silno mudilo in načrt je bil sprejet. Naj torej ne govore gospodje o prenagljenosti, ki imate v tem oziru jako veliko grehov na svoji duši.

Kakor je bilo pričakovati, so se največji ugovori proti predležečemu načrtu slišali od strani govornikov narodno-napredne stranke. Ti gospodje so se čudili, da nismo prišli na dan s splošno in enako volilno pravico za občinske zastope. V tem oziru moram gospodom samo reči: Pojdite nam z dobrim vzgledom naprej, dajte splošni in enaki volilni pravici mesto v občinskem svetu ljubljanskem. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Leži načrt že 4 leta pri deželnem odboru!“) in mi Vam sledimo. Ali gospoda moja, ta radikalizem je samo nekaka zanjka, v katero naj bi si zapletli mi noge, kar se pa ne bo zgodilo, ker ne hodimo v temi, ampak v političnem dnevu. Gospodje bi radi videli, da bi napravili tak zakonski načrt, ki bi potem ne mogel stopiti v veljavo. Jaz nisem jurist, ampak gospodje juristi poznate postave in zatorej bi Vam moral biti dobro znan člen XI. državne občinske postave, katera pravi (bere — liest):

„Das Landesgesetz regelt die Bildung der Gemeindevertretung durch eine Wahlordnung mit gebührender Rücksichtnahme auf die Sicherung der Interessen der höher Besteuerten.“

Gospoda moja, dokler je v veljavi člen državne občinske postave, bi pomenjalo vodo nositi v Ljubljanico, če bi hoteli delati občinsko postavo na podlagi splošne in enake volilne pravice. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Kar manjka, pa Vi naredite!“)

Od gospodov govornikov nasprotne stranke se je načrt zakona kritikoval jako različno. Gospod tovariš Gangl je priznal, da je nekaj dobrega na tem načrtu, gospod poslanec Višnikar pa je kopiral dr. Žerjava in se je povzpel do trditve, češ da je ves načrt neko skrpucalo. Sodba o načrtu je torej jako različna. Jaz zase mislim, dasi je vsaj toliko gotovo vredna, da se sploh o njej govori in tega ji tudi gospodje ne odrekajo.

Gospod poslanec dr. Vilfan je popolnoma pozabil, da se gre pri tej noveli samo za nekaj provizoričnega, in jaz glede § 77. lahko mirno rečem, da bo tudi še na vrsto prišel. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Pri Vaših elektrarnah bo posebno dober!“) Gospod tovariš Gangl pogreša čisto četrto kurijo. Ali ta čista kurija se je na Štajerskem izkazala kot nekaj silno nepripravnega. V tej kuriji volijo, zlasti če je volilna pravica navezana na kratko dobo bivanja, delavci, ki nimajo nobenega interesa pri občinskem gospodarstvu, in užitkarji, ki so svoje gospodarstvo že izročili svojim sinovom. To je tista takozvana čista kurija, ki si jo želi gospod tovariš Gangl. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj imajo ti ljudje tudi enako pravico!“) Poleg tega pa ustvarja taka čista četrta kurija le nek nov privilegij. Naša pot gre korakoma, stopnjema naprej, dokler ne pridemo bodisi za deželni zbor, bodisi za občinske odbore konsekventno do splošne in enake volilne pravice, kakršna se je dosegla za državni zbor. Za sedaj pa smo se morali držati tiste volilne pravice, katera bo po gotovem ključu upoštevala interese vsega ljudstva.

Kar se tiče izvajanj ekscelence gospoda barona Schwegla glede interesov zastopstva, nimam besedam gospoda načelnika naše stranke ničesar pripomniti.

Pečati se moram še z izvajanji gospoda poslanca dr. Egra. On ni navzoč, ali če je govoril nekam strastno v zadevi častnih občanov na Jesenicah, je on lahko miren. Razsodba v tej stvari se še ni izdala. Odločno smo seveda proti temu, da bi se na tak način podpirala kaka vsenemška propaganda. Gospod poslanec dr. Eger je tudi — vedoma ali nevedoma — zamenjaval gotove paragrafe. On je zamenjaval člen VII. državne občinske postave in naša §§ 2. in 3. Ta člen VII. državne okvirne postave govori samo o združenju občin v skupno poslovanje glede zadeve samosvojega in prenešenega delokroga, ne govori pa o razširjenju ali zoženju občinskih mej. Tisto govori pri nas § 88. v splošnem z državno postavo.

Kar se tiče izvajanj gospoda poslanca dr. Vilfana, je eno očitanje že sam popravil, in jaz bi izpopolnil njegov popravek še v tem oziru, da velja ravno tisto glede drugega paragrafa, glede § 42. Občinski odbor bo po tej postavi v bodoče sklepčen, če bosta pri volitvah navzoči dve tretjini odbornikov, pri drugih stvareh pa, če bo navzoča samo polovica odbornikov. Jaz mislim, da je to tudi dobra in potrebna korektura.

Gospod poslanec dr. Eger je dejal: Dokler stoji vlada na podlagi postave, je nemogoča sankcija. Jaz pa nasprotno pravim: Če stoji na podlagi pravičnosti, mora biti zakon sankcijoniran.

Častite gospode manjšine pa prosim, naj se ne prenaglijo, naj ne obsojajo prenagljeno in naj ne predstavljajo v naši zbornici coklje napredku.

Predlagam, da se preide v specialno razpravo.

Deželni glavar:

Predlagan je prehod na dnevni red preko točke prve in druge predloga ustavnega odseka. Najprej bomo glasovali o kombiniranem predlogu gospodov poslancev ekscelence barona Schwegla in dr. Trillerja. Ako bo ta predlog odklonjen, se bo potem glasovalo o prehodu v nadrobno razpravo na podlagi predloženega načrta, katerega zastopa gospod poročevalec ustavnega odseka prof. Jarc.

Abgeordneter Exz. Freiherr von Schwegel:

Ich bitte ums Wort zur Abstimmung!

Ich möchte bitten über meinen Antrag abgesondert vom andern abzustimmen, weil die Anträge sich nicht ganz decken.

Landeshauptmann:

Die Anträge decken sich allerdings nicht im dritten Punkte.

Legen also Exzellenz Wert darauf, daß besonders abgestimmt wird?

Abgeordneter Exz. Freiherr von Schwegel:

Ja, ich bitte!

Deželni glavar:

Dobro, bom želji ustregel.

Najprej bomo glasovali o predlogu gospoda poslanca ekscelence barona Schwegla.

Ali se želi, da se predlog še enkrat prečita? — Wird die nochmalige Verlesung des Antrages gewünscht?

(Klici: — Rufe: „Ne!“ „Nein!“)

Torej prosim gospode, ki so za predlog gospoda poslanca ekscelence barona Schwegla — Die Herren, welche für diesen Antrag stimmen wollen, bitte ich, sich zu erheben — da blagovolijo vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina. — Der Antrag ist abgelehnt.

Sedaj bomo glasovali o predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja, naj se preko predlogov 1. in 2. ustavnega odseka preide na dnevni red.

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina.

In sedaj bomo glasovali o prehodu v nadrobno debato, kakor jo nasvetuje gospod poročevalec. — Gospodje, ki ste za prehod v nadrobno razpravo predloženega zakonskega načrta, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht)

Predlog na prehod v nadrobno debato je sprejet.

Gospoda, sedaj pa prekinem sejo do 4. ure, ker se mi je od ene strani javila želja po takem odmoru. Prosil bi pa, da stopi skupaj — recimo čez 3/4 ure finančni odsek, ker mi je izrazil gospod načelnik finančnega odseka nujno željo, da bi se rešili dve majhni predlogici, ki sta pa važni.

Prekinem sedaj sejo, katero bomo ob 4. uri nadaljevali.

(Seja prestane ob 2. uri 50 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri 5 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 50 Minuten nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr 5 Minuten nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prekinjena seja se nadaljuje — sklepčni smo.

Mi pričnemo sedaj z nadrobno razpravo in jaz bom najprej gospodom povedal, kako jo mislim urediti. Pričel bi s členom III. priloge 118. in obenem bi šla nadrobna razprava o občinskem volilnem redu – torej člen III. s paragrafi, ki se tičejo občinskega volilnega reda. Kadar smo to absolvirali, bi jaz prestopil k členu II. in — v zvezi ž njim – k dotičnim paragrafom občinskega reda. Potem pride na vrsto člen I. in četrta nadrobna razprava bi bila o resulucijah.

Prvi dve resoluciji sta sprejeti, ako bo zakonski načrt sprejet. O tretji resoluciji se bo posebej glasovalo. Mi bomo torej imeli 4 nadrobne razprave.

Sedaj bomo prestopili v nadrobno razpravo o členu III. in tistih določbah, ki se tičejo občinskega volilnega reda.

Prosim gospoda poročevalca, da hoče uvesti razpravo, in prosim dotične gospode, ki hočejo govoriti, da se prijavijo pri meni.

Dosedaj je oglašen kontra gospod poslanec dr. Triller.

Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec Jarc:

Izjavljam, da si kot poročevalec prilastim načrt zakona, kakor je tiskan v prilogi 118., pa tudi dotične izpreminjalne predloge v prilogi 185. Tega mi ni treba posebej povdarjati.

Velik napredek, ki ga pomenja ta naša volilna reforma, je ta, da pridejo do volilne pravice — to je izraženo zlasti v § 15. — ljudje, ki je doslej niso imeli.

Nadalje opozarjam na popravo nerodnega volilneda aparata. Da bo volila kranjska dežela kot prva z listki, s tem bo volilno postopanje silno olajšano. To bo za naše ljudstvo neprimerna gospodarska olajšava. Volilci ne bodo več volili po abecednem redu, ampak podobno, kakor pri državnozborskih ali deželnozborskih volitvah.

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj prvi priglašeni kontra-govornik, gospod tovariš dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! V splošni debati se mi je očitalo od strani častite večine predrakonično in prenagljeno obsodbo tega zakonskega načrta. Jaz pa izjavljam, da moj odpor ni bil toliko naperjen proti občinskemu volilnemu redu, marveč proti občinskemu redu, pri katerem bom opozarjal na posamezne točke, ki so nesprejemljive. Glede občinskega volilnega reda pa priznavam, da obsega v marsičem remeduro in melius in zato se bo naša stranka drage volje vdeleževala specialne debate, da poizkuša v zakon spraviti nekatere predloge, s katerimi mislim, da se bo stvari objektivno koristilo.

Pri § 1. občinskega volilnega reda stavim predlog, naj se v prvem odstavku črtajo besede: „kateri so 24. leto dovršili — welche das 24. Lebensjahr vollstreckt haben".

V konsekvenci seveda predlagam k § 2. a primeren amendement, da naj se prvi odstavek glasi: „Aktivne volivne pravice ne morejo izvrševati osebno vsi oni, ki so pod očetovsko oblastjo, pod varstvom ali skrbstvom, sploh pa ne oni . . ." — in nemški: „Ausgenommen von der persönlichen Ausübung des aktiven Wahlrechtes sind ferner alle Personen, welche unter väterlichen Gewalt, unter Vormundschaft, unter Kuratel, überhaupt aber . . ."

Ta dva predloga se usojam na kratko utemeljiti sledeče . . .

Deželni glavar:

Najprej bom stavil vprašanje glede podpore.

Gospodje, ki podpirate ravnokar stavljena predloga, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predloga sta zadosti podprta in sta torej v razpravi.

Poslanec dr. Triller:

(nadaljuje — fortfahrend):

Kakor je gospod poročevalec sam naglašal v generalni debati, je podložen tej volilni reformi princip interesnega zastopstva in to je tudi v državnem okvirnem zakonu opravičeno. Na občinski upravi so v prvi vrsti oni interesirani, ki v gospodarskem oziru največ žrtvujejo. Vsled tega se da volivna pravica v občinske zastope tako konstruirati, da nima oseba državljana kot taka posebnega interesa na izvrševanju občinske volilne pravice, ampak ono posestvo, ona obrt, katero zastopa dotična oseba, kot njen zastopnik želeč jo braniti prevelikih bremen. Zato se prav lahko reče, da je volilna pravica v občinske zastope kolikor toliko realna pravica. Zaradi tega ne vem, zakaj naj bi bili izključeni od občinske volilne pravice davkoplačevalci, ki so mladoletni, ki stoje pod očetovsko oblastjo, pod varstvom ali skrbstvom. Če imam jaz kot mladoletnik veliko hišo v občini, imam velike občinske doklade plačevati in imam prav tisti interes na občinski upravi, kakor polnoletniki. Zato bi bilo le pravično, ako smejo tudi mladoletniki izvrševati občinsko volilno pravico po svojih zakonitih zastopnikih. Seveda se mi bo ugovarjalo, — in na ta ugovor sem pripravljen —, da zna to dovajati do čudnih anomalij; volil bo oče ali varuh morda drugače, kot bi odgovarjalo političnemu prepričanju že

doraslega mladoletnika. Jaz pa mislim, da politično prepričanje v občinskem gospodarstvu samoposebi ne igra posebno velike vloge, na drugi strani se pa tudi ni treba ozirati na politično prepričanje mladoletnika, in če imata oče ali varuh mladoletnika pravico zastopati ga v veliko važnejših stvareh, zakaj naj bi potem zanj ne izvrševala tudi volilne pravice. Zaradi tega priporočam, da sprejmete ta dva predloga, katera nimata prav nobene politične primesi.

Nadalje se usojam staviti k § 4., odstavek I., izpreminjevalni predlog. Tu je rečeno, da imajo polnoletne davkoplačevalke ženskega spola volilno pravico, katero pa smejo izvrševati le po soprogu, oziroma zamorejo drugi moški zanje voliti le s posebnim pooblastilom. Priznavam, da obsega novela v tem oziru nekaj modernega jedra, ampak zdi se mi nepopolna; morda nobeno novodobno stremljenje ne odgovarja toliko razmeram sedanjega časa, kakor hrepenenje zrelega ženskega spola po sodelovanju v javnem življenju. Vsled tega mislim, da bi zavedne ženske, gospodinje vseh političnih strank z veseljem pozdravile določilo, da imajo ženske tudi pravico osebno voliti. Siliti k osebnemu izvrševanju volilne pravice jih seveda ne kaže. Če bodo volitve posebno burne, potem bo ženskam težko osebno izvrševati volilno pravico in zato jim bodi na prosto voljo dano ali jo hočejo izvrševati po soprogu ali pooblaščencih. Na vsak način pa jim bodi svobodno, izvrševati jo tudi osebno, če se na nikogar nečejo zanesti, da bo dal pravega izraza njihovemu osebnemu prepričanju. Zato stavim k § 4. sledeči amendement (bere — lieſt):

„Ženske volijo osebno, ali pa, ako tega nečejo, zakonska žena po soprogu, druge pa po pooblaščencu. — Frauen üben das Wahlrecht perſönlich, oder die Ehegattin durch den Ehegatten, andere aber durch einen Bevollmächtigten aus."

(Se podpre. — Wird unterſtützt.)

K § 34. sem se usodil staviti v ustavnem odseku predlog, katerega tu ponavljam.

§ 38. ima čisto novo določbo, katero ne glede na strankarsko stališče absolutno odobravam. Po dosedanjem zakonu je bilo lahko mogoče, da je vsaka stranka, ki je imela znatno manjšino, izkušala preprečiti izvolitev župana s tem, da se ni udeležila volitve; po starem zakonu je bila mogoča obstrukcija na ta način, da manjšinska stranka ni prišla k seji in da župana sploh ni hotela voliti. Spravila je večino v zadrego, kar pa je bilo vedno v škodo celi občini, kajti dokler ni rednega gospodarstva, stvari ne morejo tako napredovati, kakor bi bilo želeti, in zato pozdravljam določbo novega zakona z veseljem. § 38. namreč pravi, če prvo zborovanje ni sklepčno, se določi drugo, za katero je zadostna navzočnost polovice odbornikov. S tem je obstrukcija ubita, in druge določbe ni treba. Dosedanji zakon je imel določbo, da so se oni, ki so obstruirali izvolitev župana, kaznovali z globami. Deželni odbor je imel v takih slučajih težko stališče, kajti tudi za večino ni posebno prijetno nalagati globe, kajti s temi globami se le širi prepad med dotičnimi strankami v občini in to gotovo ni na korist skupnemu blagru. Sedaj pa, ko je nemogoča obstrukcija, ta kazenska sankcija nima več pravega smisla, kajti če večina lahko sama izvoli župana, ne vem zakaj bi se manjšina tirala tja, kjer mora igrati često poniževalno vlogo. Naj se manjšini pusti na prosto, da izostane od volitve in na ta način demonstrira; ni je pa treba siliti k udeležbi in jo kaznovati. Zato predlagam, da naj se pri § 34. občinskega volilnega reda, drugi odstavek, ki se prične z besedo „odbornike" do konca črta.

(Se podpre. — Wird unterſtützt.)

Vse druge izpreminjevalne predloge k občinskemu volilnemu redu prepustim svojim tovarišem, pridržujem si pa pravico, da bom k občinskemu redu stavil tudi nekaj izpreminjevalnih predlogov.

Deželni glavar:

K besedi pride prvi oglašeni progovornik gosp. tovariš Jaklič.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica! Ta zakonski načrt ima predvsem namen razširjati volilno pravico, ampak če prečitam § 15. c) v katerem so našteti vsi, ki imajo volilno pravico v občinske zastope, pogrešam nekatere osebe, ki so to volilno pravico imele že dosedaj, in to so pred vsem učiteljice, in dalje pogrešam tudi vpokojene duhovnike in učitelje. Zaraditega si usojam staviti dva predloga in sicer naj se k točki 2. c) pristavi na koncu: „Vpokojeni duhovniki iz dušnega pastirstva in učitelji. — Seelſorger und Lehrer im Ruheſtande", potem naj se pa po točki 1 e) kot novi odstavek 3. vstavi: 3. stalno nameščene učiteljice na ljudskih in meščanski šolah v občini; — „die definitiv angeſtellten Lehrerinnen an Volks- und Bürgerſchulen in der Gemeinde."

Prosim, da visoka zbornica glasuje za ta predloga.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate ta dva predloga, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Predloga sta zadostno podprta in prideta na glasovanje.

Naznanjam, da se je kot kontragovornik oglasil dalje gospod poslanec Gangl. Preje pride do besede še gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel.

Zum Worte gelangt jetzt Seine Exzellenz Freiherr von Schwegel.

Abgeordneter Freiherr v. Schwegel:

Ich kann mich ganz kurz faſſen. Im Artikel III des Entwurfes ſind die Paragraphen der Gemeindewahlordnung bezeichnet, welche entweder ganz aufgehoben oder abgeändert werden ſollen. Ich kann mich nun darauf beſchränken, folgende Anträge zu ſtellen.

Ich beantrage in erster Reihe, daß der entsprechende Teil des § 14 der in Kraft stehenden Gemeindewahlordnung nicht abgeändert wird.

Zum Verständnisse erlaube ich mir nur beizufügen, daß § 14 der gegenwärtigen Gemeindewahlordnung lautet: „Die Ehrenbürger und Ehrenmitglieder gehören in den ersten Wahlkörper".

Zweitens beantrage ich: „Die §§ 13 und 15 der in Kraft stehenden Wahlordnung werden unter Aufrechthaltung des Prinzipes der Bildung der Wählkörper nur in der Richtung abgeändert, daß jene Gemeindemitglieder, die bisher kein Wahlrecht genossen und denen durch die vorliegende Novelle das Wahlrecht eingeräumt wird, in den dritten Wahlkörper einzureihen sind".

Es ist kaum notwendig beizufügen, daß die Artikel 13, 14 und 15 der bestehenden Wahlordnung, die durch die gegenwärtige Vorlage abgeändert werden sollen, die Grundlagen der Bildung der Wahlkörper nach jenen Prinzipien enthalten, die ich schon früher auseinanderzusetzen die Ehre hatte und nun wohl nicht mehr zu wiederholen brauche. Da eine Redaktion dieser Grundsätze angesichts der Erklärungen, die von der Majorität des hohen Hauses abgegeben wurden, in diesem Augenblicke keine Aussicht auf Annahme hat, enthalte ich mich, um keine Zeit zu verlieren, der Vorlage eines ausgearbeiteten Antrages, und beschränke mich darauf zu erklären, daß ich diese Bemerkungen bezüglich der §§ 13 und 15, beziehungsweise 13, 14 und 15 des Entwurfes der neuen Wahlordnung als solche Anregungen betrachte, welche in Erwägung zu ziehen sein werden, falls wir in die Lage kommen sollten, über die vorliegenden Entwürfe noch weitere Verhandlungen zu führen. Ich erlaube mir die beiden Anträge zur Annahme zu empfehlen, welche lauten:

1. „§ 14 der in Kraft stehenden Ordnung wird nicht abgeändert."

2. „Die §§ 13 und 15 dieser Wahlordnung werden unter Aufrechthaltung des Prinzipes der Bildung der Wahlkörper nur in der Richtung abgeändert, daß jene Gemeindemitglieder, die bisher kein Wahlrecht genossen und denen durch die vorliegende Novelle das Wahlrecht eingeräumt wird, in den dritten Wahlkörper einzureihen sind."

Landeshauptmann:

Ich stelle die Unterstützungsfrage und ersuche jene Herren, welche die soeben gehörten Anträge unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Anträge sind genügend unterstützt und stehen in Verhandlung.

Do besede pride sedaj drugi vpisani progovornik gospod tovariš župnik Piber.

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! V dolžnost si štejem kot poslanec pete kurije, tedaj tudi delavstva, zglasiti se pri tem paragrafu k besedi. § 1. ima določilo, da imajo občinsko volilno pravico vsi avstrijski državljani, kateri so 24. leto dovršili, torej vsi državljani, med njimi tudi delavci. Visoka zbornica! Delavci so bili dosedaj glede občinske uprave popolnoma brezpravni in niso imeli nanjo čisto nič ingerence, dasiravno mnogokrat plačujejo veliko indirektnih davkov in s tem, da plačujejo indirektne davke, tudi množe občinski blagor ravnotako, kakor drugi, ki plačujejo direktne in indirektne davke. Delavcem se je torej v tem oziru godila velika krivica. Pomislite, da imamo v naših industrijskih krajih na primer na Jesenicah, v Kropi, Kamni gorici itd. na stotine delavstva, ki hrepeni po vstopu do občinske uprave, in že iz demokratičnega stališča je samoposebi umevno, da se moramo z vso vnemo za to potezati, da ta zakon stopi čimprej v veljavo, in da doslej brezpravnemu delavstvu odpremo vrata v občinske odbore. Pripomnim le, da si je delavec s tem, da plačuje indirektne davke že pridobil pravico v samoupravi občine. Visoka zbornica, temu brezpravnemu delavstvu smo mi dolžni dati, kar mu gre. Zato smo zbrani tukaj, delamo tu postave, da ljudem, ki že leta in leta trkajo na naše duri, damo, kar jim gre, in zaradi tega priporočam visoki zbornici najtopleje, da sprejme ta zakon, po katerem delavstvo tako silno hrepeni.

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj tretji vpisani kontragovornik gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, ker sem slišal danes očitanje, da uradniki ne plačujejo davka ali vsaj ne doklad in da mnogokrat odločujejo v občinskih zastopih uradniki, ki ne plačujejo niti krajcarja direktnega davka. Jaz moram to očitanje odločno zavrniti. Že častiti gospod predgovornik je omenil, da plačujejo delavci indirektni davek. Ta indirektni davek pa posebno zadeva uradnike, kajti le pomislite, kako drago je življenje, koliko plačujejo za stanovanja. Vsak grižljej takorekoč je obdačen. Po mojem mnenju le tisti ne plačujejo davka, ki hodijo od hiše do hiše in beračijo, vsak drugi pa, ki je prisiljen nakupovati si za življenje potrebnih stvari, pa plačuje davek. Od česa pa živi dežela? Poglejte računske sklepe, pa boste videli, od kod ima glavne svoje dohodke, namreč od indirektnih davkov. Opozarjam Vas le nato, da je indirektni davek mnogokrat veliko višji nego direktni. Direktni davek je včasih tako nizek, da niti v poštev ne pride. Opozarjam Vas na tisti majhni davek, ki ga plačujejo zemljiški posestniki od tako zvanih gredic ali pašnikov itd. in vendar ravno ti mnogokrat odločujejo v III. razredu.

Gospodje, jaz tudi nisem s tem zadovoljen, da se interesno zastopstvo popolnoma odpravi. Priznavam pa, da je v marsikaterem oziru dosedanji volilni red krivičen. Jaz nikakor nisem za to, da bi se častni občani pridržali, ker častno občanstvo, to je dandanes politična stvar postala. Kjer se boji večina za nadvlado, pa se napravijo v I. razredu

taki častni občani. Glede virilistov bi omenil, da je pač večkrat tudi neumestno, da jih preveč pride v občinske zastope, krivično pa je posebno tudi to, da se davek njihov uvažuje pri vpisu v volilne liste. Ako pridejo v zastop, se ne sme upoštevati davek. Dalje se mi tudi to ne zdi umestno, da uradniki vsi od prvega do zadnjega volijo v I. razredu. Vendar se mi, gospoda moja, ne zdi pravično, da se kar odpravi vsa inteligenca. Zaradi tega bi jaz predlagal k § 15. b), da se uvrste v I. volilni razred vsi akademično izobraženi uradniki, potem voditelji šol in pa predstojniki cerkve in c. kr. uradov, drugi uradniki pa naj volijo v II. razredu. Glede davka je tukaj v § 15. b) določeno, da voli v I. volilnem razredu $^2/_5$ vseh upravičencev. Gospodje, jaz na to opozarjam, ako se to sprejme, da bodo v nekaterih občinah prišli že v I. razred pravi kočarji, tisti mali zemljiški posestniki iz tujih občin. Ako sprejmete vmes še to inteligenco, o kateri sem govoril, kaj pa je na tem? Koliko pa imamo sodnih okrajev, in če vzamete vse duhovnike, akademično izobražene ljudi in v kaki občini po tri, štiri uradnike, to ne izda veliko. Torej jaz se usojam k § 15. b) predlagati sledečo izpremembo (bere — lieſt):

„V imenik prvega volilnega razreda se sprejmo najvišji davkoplačevalci, ki plačujejo vsaj tri petine vsega občinskim nakladam podvrženega davka. Število teh volilcev mora pa znašati vsaj eno desetino vseh volilnih upravičencev.

Poleg tega je uvrstiti v ta volilni razred predstojnike cerkve in c. kr. uradov, voditelje šol in vse akademično izobražene uradnike.

In die Liſte des erſten Wahlkörpers ſind die Höchſtbeſteuerten aufzunehmen, auf welche mindeſtens drei Fünftel der geſamten den Gemeindeumlagen unterliegenden Steuer entfallen. Die Anzahl dieſer Wähler muß mindeſtens ein Zehntel aller Wahlberechtigten betragen.

Außerdem ſind in dieſen Wahlkörper die Vorſteher der Kirche und der k. k. Ämter, die Schulleiter und alle Beamten mit akademiſcher Bildung aufzunehmen.

Odvetnikov in notarjev nisem sprejel, ker so že tako zaradi visokega davka uvrščeni v I. volilni razred.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirate predlog gospoda poslanca Višnikarja, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Sedaj dobi besedo nadaljni progovornik gospod tovariš dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoki zbor! Jaz imam le prav malo omeniti. Oglasil sem se k besedi zato, ker moram, potem ko se je že toliko debatiralo o predloženem zakonskem načrtu, z velikim zadovoljstvom pozdraviti izjavo gospoda tovariša dr. Trillerja, ki priznava, da ima ta zakon vendar precej remedure in melius. Pri tej priliki moram ugovarjati njegovemu predlogu, da naj se v § 1. črta odstavek, ki določa, da bi volilno pravico imeli samo tisti avstrijski državljani, kateri so izpolnili 24. leto, da se torej volilna pravica ne delaj odvisna od fizične polnoletnosti. Jaz mislim, da je ta določba utemeljena v stvari sami. Volilna pravica se lahko imenuje nek juristično personalissimum, s katerim hoče volilec pokazati svoje gogospodarsko, socialno in politično prepričanje. Popolnoma napačno je tisto mnenje, da se pri občinskih volitvah ne gre čisto nič za politično prepričanje. Če bi načelo gospoda tovariša dr. Trillerja obveljalo v Ljubljani in bi pri volitvah ne odločevalo politično prepričanje, potem bi najbrže ne bila na krmilu tista stranka, katera je danes na krmilu faktično. Opozarjal bi pri tej priliki še na to, da se je ta določba zakona sprejela v moderne načrte tudi po drugih kronovinah. Nižjeavstrijski zakon že ima to določbo ter se je nje sprejem utemeljil na ravno tisti način.

Kar se tiče po gospodu tovarišu dr. Trillerju predlaganega črtanja drugega odstavka § 34. moram povedati, da se predlogu prilagodim. Imel sem sicer precej tehtne razloge zato, da bi odstavek 2. ostal, toda končno nimam ničesar proti temu, če odpade.

Ob koncu naj še nekoliko ugovarjam izvajanjem gospoda poslanca Višnikarja, kateri silno rad povdarja, kako da je naša stranka nasprotna uradništvu. (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: „Slabemu!“) Slabemu da, dobremu pa ne, kakor se to že pokaže iz načrta volilnega reda. Opozarjam na to, da pridejo splošno volilni upravičenci po veliki večini v tretji razred in le tisti, ki plačujejo direktnega davka od 30 K naprej, pridejo v višje volilne razrede, medtem ko je po novem volilnem redu vse uradništvo uvrščeno v drugi volilni razred. Uvrstiti uradnike v prvi razred je po mojem mnenju že zaraditega nedopustno, ker pridemo potem zopet v konflikt z državnim okvirnim zakonom, ker se je, kakor jaz stvar razumevam, hotelo s členom enajstim varovati tiste, ki plačujejo davke. Jaz torej odklanjam očitanje kakor da bi bila naša stranka nasprotnica uradništva, ona je prijateljica dobrega uradništva, nasproti slabemu pa bo kakor doslej nadaljevala boj.

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj nadaljni vpisani kontragovornik gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Svoje in svojih somišljenikov načelno stališče sem imel priliko prijaviti v generalni debati. V nadrobni razpravi imam omeniti samo nekatere izpremembe, ki jih hočem predlagati, ker je moja želja, da bi se zakonski načrt, kakor je predložen, kolikor mogoče izboljšal.

Tako se usojam k § 2. a) predlagati, da se v prvem odstavku za besedama „ne morejo“ vstavi beseda „osebno“, kar bo odgovarjalo predlogu go-

spoda tovariša dr. Trillerja — in nadalje predlagam, da se v istem odstavku črtajo besede „ali so jo...“ in naprej do besede „volitvami“.

V utemeljitev navajam to, da se mi zdi poniževalno za prizadete osebe, ko bi morale celo leto čutiti posledico, da so v zadnjem letu uživale kako podporo.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

K § 4., prvi odstavek, imam tu pripravljen izpreminjalni predlog, ki ga je stavil tudi gospod tovariš dr. Triller, da se da ženskam prilika, da osebno izvršujejo volilno pravico. Ne stavljam tega predloga, kakor da bi hotel napravljati komplimente ženskam, „welche flechten und weben himmlische Rosen in's irdische Leben“, ampak storim to zaraditega, ker stojim tudi v tem oziru na demokratiškem stališču, da pripadajo tudi v javnosti ženskam enake pravice kakor moškim.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

Nadalje predlagam k § 10., da se črta tretji odstavek, ki pravi, da voljeni ne morejo biti posli ali dninarji, ki nimajo samostojnega pridobitka.

Meni se zdi ta določba jako nedemokratiška. Posli in dninarji imajo ravnotako interes na občini kakor drugi občani, kar se pa tiče razločka med posli in dninarji, pa ni mogoče natančno določiti meje, kje se neha posel in začne dninar. Torej bi z demokratiškega stališča priporočal, da se črta ta odstavek.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

Nadalje predlagam k § 13.: Prvi odstavek naj se glasi: „V vsaki občini je napraviti štiri volilne razrede“.

Tega svojega predloga sedaj ne bom utemeljeval, ker sem to že storil zjutraj v začetku generalne razprave. Predlagam samo, da se ga sprejme.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

Dalje sem nameraval k § 15. c) staviti predlog (bere — liest): Začetek drugega odstavka naj se glasi: „sledeče osebe moškega in ženskega spola“; točka e) pa naj se glasi: „stalno nameščeni voditelji, voditeljice, nadučitelji, nadučiteljice, učitelji in učiteljice ... itd., kot zadnja beseda tega odstavka pride beseda: „učiteljice“.“

To je sličen predlog, kakor ga je stavil že gospod tovariš Jaklič in zategadelj samo izjavljam, da se strinjam s predlogom gospoda poslanca Jakliča.

Nadalje pride § 15. c) in 15. d). Predlagam (bere — liest):

„§ 15. c) in 15. d) naj se izpremeni v toliko, da se dveletno, oziroma triletno bivanje zniža na enoletno, oziroma dveletno.“

To predlagam zaraditega, ker kdor biva v občini eno, oziroma dve leti, ima isti interes v občini, kakor tisti, ki biva o občini že več časa.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

Pri § 15. d) se usojam stavljati sledečo resolucijo:

„Ustanovi naj se četrta (čista) kurija za vse one, ki nimajo doslej volilne pravice.“ To predlagam zaraditega, ker je v § 15 b) obsežen pluralni zistem.

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

In končno predlagam še k § 27. sledeče (bere — liest):

„§ 27. naj se glasi: ko poteče čas, ki je bil za oddajo glasovnic odločen, izreče predsednik volilne komisije glasovanje za sklenjeno. Volijo pa še tisti volilci, ki so še na volišču ... itd.“

To predlagam zaradi jasnosti in točnosti.

Deželni glavar:

Gospodje ki podpirate zadnji predlog gospoda poslanca Gangla, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Do besede pride zadnji vpisani progovornik, gospod tovariš dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Izprosil sem si besedo za par načelnih opazk glede na predloge, ki so se stavili po gospodih predgovornikih od nasprotne strani.

Gospod tovariš dr. Triller je glede § 1. predlagal, naj bi se dala volilna pravica tudi vsem tistim, ki je dosedaj ne morejo izvrševati, ker so mladoletni, ali so pod skrbstvom, ali sicer nimajo pravice, da bi sami upravljali svoje premoženje. Načelo, na katerem stoji ta zahtevek, je pravično. Na vsak način ima varuh dolžnost in mora imeti tudi zaraditega pravico, vse interese varovanca čuvati, in to so tudi interesi, ki jih ima varovanec z ozirom na javnost, na občino, deželo in državo. Ako bi se to dalo izvesti, bi bilo to na vsak način pravično in vsledtega morala bi se volilna pravica v širšem pomenu raztegniti tudi glede na druge javne zastope. Toda proti temu, da bi se sprejel zahtevek gospoda poslanca dr. Trillerja, govore praktični razlogi, to ni izpeljivo, ne da bi uvedli s tem nek koruptiven element. Posamezen bogatejši posestnik bi imel priložnost razdeliti svoje posestvo v majhne parcele, ki jih razdeli med svoje otroke, da dobi zase veliko število glasov. To so že prakticirali ponekod nekateri posestniki, veleposestniki. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Vojnik na Štajerskem!“) in zaraditega, da tega koruptivnega elementa ne uvedemo, moramo stati na stališču, da ta § 1. ostane, kakoršen je.

Kar se tiče ženske volilne pravice, so tukaj mnenja različna. Jaz stojim — to izjavljam v lastnem imenu — odločno na stališču, da se mora razširiti volilna pravica tudi na ženstvo. Ženstvo zavzema v naših časih nasproti javnosti čisto drugo stališče, kakor prej, — kolikorbolj se razvija kultura, oziroma kolikorbolj orijentalskim nazorom nasproti napredujemo, tolikobolj raste pomen ženstva. Toda vprašanje je, ali storimo s tem, kar pred-

laga gospod poslanec dr. Triller, v resnici korak naprej. Moja misel je, da ne, in sicer zaraditega ne, ker splošne in enake volilne pravice nimamo, in vsledtega bi davkoplačevalke, ki bi mogle osebno izvrševati volilno pravico, dobile nasproti drugim ženskam nek poseben privilegij. Meni se zdi, da ta določba ne bi spadala v okvir celega zistema.

Deželni glavar:

Ker ni oglašen noben govornik več, je debata sklenjena in ima le še gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Jarc:

Na ugovore raznih gospodov od nasprotne strani so že odgovarjali predgovorniki s te strani in zato se lahko omejim le na par opazk.

Po mojem mnenju bi bilo to, kar je gospod poslanec dr. Triller predlagal glede volilne pravice mladoletnih, povod korupciji. Žalibog je pri nas danes navada, da imajo že mladoletni politiki veliko besedo. Sicer bi se pa šlo samo za nek nov privilegij, če bi se za I. in II. razred napravila taka izjema. Kaj bi pa bilo s III. razredom? (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Interesno zastopstvo! Samo tam!“)

Glede ženskih volilk se popolnoma pridružujem gospodu tovarišu dr. Kreku. Sicer se pa vsa zadeva nahaja v nekakem prehodnem štadiju.

Čuli so se tudi ugovori proti kaznim. Mi bomo s tem, da uvedemo dotična določila, jako demokratizirali politično življenje po občinah, ali demokratizacija ne obstoji v tem, da se samo pravice dadó ljudstvu, ampak vzbuditi se mora v ljudstvu tudi zavest, da so s tem združene veliko večje dolžnosti, kakor jih je imelo prej, in da dovedemo ljudstvo do te zavesti, zato je potrebna kazenska sankcija.

Glede predloga gospoda poslanca Gangla, ki se tiče volilcev, ki so na volišču ob sklepu oddajanja glasov, bi jaz predlagal, da se sprejme določilo v isti obliki, kakor ga ima zakon za državnozborske volitve.

Predlagam torej, da se k § 21. sprejme sledeči dostavek:

„Oddajanje glasov se mora skleniti ob določeni uri. Vendar se volilci, ki so prišli še pred potekom določene sklepne ure volit v volilnico in v čakalnico, ki jo je volilna komisija določila za volilce ali neposrednje pred volilnico, ne smejo izključiti od glasovanja.

Die Abgabe der Stimmen ist zur bestimmten Stunde zu schließen. Es dürfen jedoch Wähler, welche noch vor Ablauf der bestimmten Schlußstunde in dem Wahllokale und in dem von der Wahlkommission für die Wähler bestimmten Warteraum oder unmittelbar vor dem Wahllokale erschienen sind, von der Stimmgebung nicht ausgeschlossen werden.“

Pred tem odstavkom pa bi zase predlagal še, da se predenj ustavijo še sledeči trije odstavki:

„Volitvi je na željo potezajočih se strank pritegniti izmed volilnih upravičencev dva do pet zaupnikov, ki imajo pravico biti navzoči pri volitvi dotlej, da se naznani izid štetja glasov.

Te zaupnike imenujejo potezajoče se stranke pred volitvijo političnemu okrajnemu oblastvu, ki določi primerno število izmed predlagancev, kolikor se da, oziraje se na vse potezajoče se stranke.

Zaupniki morajo poslovati zgolj za priče volilnega opravila in nimajo nobenega nadaljnega vpliva na tek volitve.

Dem Wahlakte sind über Wunsch der wahlberechtigten Parteien zwei bis fünf Vertrauensmänner aus der Mitte der Wahlberechtigten beizuziehen, welche dem Wahlakte bis zur Verkündigung des Ergebnisses der Stimmenzählung anzuwohnen berechtigt sind.

Diese Vertrauensmänner werden vor der Wahl von den wahlwerbenden Parteien der politischen Bezirksbehörde namhaft gemacht, welche die entsprechende Anzahl aus der Mitte der Vorgeschlagenen unter tunlichster Berücksichtigung aller wahlwerbenden Parteien bestimmt.

Die Vertrauensmänner haben lediglich als Zeugen der Wahlhandlung zu fungieren und steht ihnen kein weiterer Einfluß auf den Gang der Wahlhandlung zu.“

Deželni glavar:

Sedaj bomo torej glasovali in sicer za vsak paragraf posebej povsod tam, koder se je stavil kak izpreminjevalni predlog.

Tiste paragrafe, ki niso oporekani, tiste bom potem združil v skupno glasovanje, v kolikor je to mogoče.

K § 1. je stavil izpreminjevalni predlog gospod tovariš dr. Triller, ki hoče črtati v 1. odstavku v drugi vrsti besede „kateri so 24. leto dovršili“.

Jaz bom torej tako dal glasovati, da se bo najprej glasovalo o besedilu § 1. brez teh besed.

Gospodje, ki se strinjate z besedilom, predlaganim po ustavnem odseku, izpustivši te besede, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Tisti gospodje, ki ste sedaj tudi za te besede: „kateri so 24. leto dovršili“ — izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Tudi sprejeto in torej je sprejet § 1. po predlogu ustavnega odseka.

Sedaj pride § 2., proti kateremu ni bilo ugovora.

Gospodje, ki ste za § 2., blagovolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

K § 2. a) stavila sta izpreminjevalne predloge gospoda poslanca dr. Triller in Gangl. Ker je padel predlog gospoda poslanca dr. Trillerja pri § 1. in ker je s predlogom tovariša dr. Trillerja identičen predlog gospoda poslanca Gangla, torej odpade glasovanje o teh dveh predlogih.

Imamo torej glasovati samo o § 2. a) po predlogu ustavnega odseka.

Tisti gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Proti § 3. ni bilo ugovora. Gospodje, ki ste za predlog ustavnega odseka, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Pride § 4. — Tukaj imamo zopet izpreminjevalna predloga gospodov tovarišev dr. Trillerja in Gangla. Predlog gospoda poslanca Gangla je že zapopaden v predlogu gospoda dr. Trillerja, ki je podal tudi nemško tekstacijo.

Jaz mislim, da ustrežem tovarišu gospodu Ganglu, ako dam na glasovanje samo predlog dr. Trillerjev, ki se glasi (bere — lieſt):

„Ženske volijo osebno ali pa, ako tega nečejo, zakonska žena po soprogu, drugi pa po pooblaščencu.

Frauen üben das Wahlrecht perſönlich oder die Ehegattin durch den Ehegatten, andere aber durch einen Bevollmächtigten aus."

Ker ni ugovora, se bo torej tako glasovalo.

Gospodje, ki ste za izpreminjevalni predlog gospoda tovariša dr. Trillerja k § 4. točki 1. — prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Predlog je padel.

Sedaj bomo glasovali o besedilu ustavnega odseka. Tisti gospodje, ki ste za to tekstacijo, katero zastopa gospod poročevalec, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Proti §§ 5., 6. in 8. ni bilo ugovora — bomo torej skupno glasovali o njih po besedilu prilog.

Gospodje, ki se strinjate s predlogom ustavnegu odseka, blagovolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

K § 10. stavil je gospod tovariš Gangl predlog, naj se črta točka 3., torej besede: „posli ali dninarji, ki nimajo posebnega pridobitka".

Mi bomo torej najprej glasovali o vseh točkah § 10., oziroma o celem § 10., izvzemši pa točko 3.

Gospodje, ki ste za § 10, z izjemo št. 3, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

In sedaj izvolite vstati tisti gospodje, ki ste tudi za točko 3., katere črtanje predlaga tovariš Gangl!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Je tudi sprejeta.

§§ 11. in 12. sta neoporekana, ni bilo proti njima nobenega ugovora in torej ju dam skupno na glasovanje po besedilu priloge 118. Gospodje, ki ste za to besedilo, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj bo pa glasovanje nekoliko težje. Gospod tovariš ekscelenca baron Schwegel izročil je predloge, ki se tičejo § 13. in § 15. in je obenem predlagal, da se ohrani stari § 14. v dosedanjem besedilu.

Mislim, da je najbolje, da še enkrat prečitam celi predlog.

Der Antrag Sr. Exzellenz lautet (bere — lieſt):

„1. § 14 der in Kraft ſtehenden Ordnung wird nicht abgeändert.

2. Die §§ 13 und 15 dieſer Wahlordnung werden unter Aufrechthaltung des Prinzipes der Bildung der Wahlkörper nur in der Richtung abgeändert, daß jene Gemeindemitglieder, die bisher kein Wahlrecht genoſſen und denen durch die vorliegende Novelle das Wahlrecht eingeräumt wird, in den dritten Wahlkörper einzureihen ſind."

Gospodje, tu bo treba principijelno glasovati in sicer najprej o tem, da ostane § 14. starega zakona, in potem pa o principu, ki zadeva nova §§ 13. in 15.

Potem se bomo bavili z drugimi, §§ 13. in 15. zadevajočimi predlogi.

Tisti gospodje, ki ste za to, da naj se obdrži § 14., starega občinskega volilnega reda, — die Herren, welche für die unveränderte Beibehaltung des § 14 der alten Gemeindewahlordnung ſind, bitte ich, ſich zu erheben — prosim, da vstanete!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Iſt in der Minorität und ſomit abgelehnt.

Nun bitte ich diejenigen Herren, welche für das von Sr. Exzellenz in den §§ 13 und 15 ausgedrückte Prinzip ſind, ſich von den Sitzen zu erheben.

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Iſt ebenfalls in der Minderheit, ſomit abgelehnt.

Sedaj bomo glasovali še o nekem principijelnem predlogu — tu ni nobene tekstacije — ki ga je stavil gospod tovariš Gangl k § 13. Njegov predlog se glasi (bere — lieſt):

„1. odstavek naj se glasi: V vsaki občini je napraviti štiri volilne razrede."

Gospodje, ki ste za ta princip, za to načelo, katero zastopa v tem svojem predlogu tovariš gospod Gangl, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchiet.)

Je manjšina, je odklonjeno.

In sedaj pride precej komplicirano glasovanje o izpreminjevalnih predlogih stavljenih k §§ 15., 15. a), 15. b), 15. c), 15. d).

Tukaj se nam je najprej baviti s predlogom gospoda poslanca Višnikarja k § 15. b), kateri se glasi (bere — lieſt):

„V imenik prvega volilnega razreda se sprejmo najvišji davkoplačevalci, ki plačujejo vsaj $^3/_5$ vsega občinskim nakladam podvrženega davka. Število teh volilcev mora pa znašati vsaj $^1/_{10}$ vseh volilnih upravičencev.

Poleg tega je uvrstiti v ta volilni razred predstojnike cerkve in c. kr. uradov, voditelje šol in vse akademično izobražene uradnike.

In die Liste des ersten Wahlkörpers sind die Höchstbesteuerten aufzunehmen, auf welche mindestens $^3/_5$ der gesamten, den Gemeindeumlagen unterliegenden Steuer entfallen. Die Anzahl dieser Wähler muß mindestens $^1/_{10}$ aller Wahlberechtigten betragen.

Außerdem sind in diesen Wahlkörper die Vorsteher der Kirche und der k. k. Ämter, die Schulleiter und alle Beamten mit akademischer Bildung aufzunehmen."

Torej o tem predlogu bomo glasovali najprej. Tisti gospodje, ki ste za to načelno spremembo § 15. b), prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Manjšina, odklonjen.

In sedaj imamo mi k § 15. c) tri ali pravzaprav štiri predloge in sicer dva Ganglova in dva Jakličeva.

Jaz mislim, da se bo dalo to združiti. K § 15. c) nasvetuje gospod poslanec Jaklič določbo glede volilne pravice stalno nameščenih učiteljic, katera naj se glasi in vstavi kot nova točka: 3. „stalno nameščene učiteljice na ljudskih in meščanskih šolah v občini. — Die definitiv angestellten Lehrerinnen an Volks- und Bürgerschulen in der Gemeinde".

Isto je nasvetoval gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Sem izjavil, da se strinjam s predlogom tovariša Jakliča.

Deželni glavar:

Potem odpade predlog gospoda tovariša Gangla in mi imamo glasovati samo o načelu, nasvetovanem po gospodu tovarišu Jakliču.

Gospodje, ki ste za predlog gospoda tovariša Jakliča, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto skoraj enoglasno.

Dalje pa nasvetuje gospod tovariš Jaklič še k § 15. c) in sicer k točki 2. lit. d), naj se tam pristavi: „upokojeni duhovniki iz dušnega pastirstva in učitelji. — Seelsorger und Lehrer im Ruhestande."

Gospodje, ki ste načeloma tudi za ta predlog, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejeto.

In sedaj imamo še eno glasovanje k § 15. d) o nasvetu gospoda tovariša Gangla, ki se glasi: „Ustanovi naj se četrta (čista) kurija za vse one, ki nimajo doslej volilne pravice".

Gospodje, ki ste za načelo, izraženo v tej resoluciji gospoda poslanca Gangla, prosim, vstanite?

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina.

In sedaj imamo še en predlog gospoda tovariša Gangla k § 15. c) in 15. d), ki se glasi: „§ 15. c) in 15. d) naj se izpremeni v toliko, da se dveletno, oziroma triletno bivanje zniža na enoletno, oziroma dveletno".

Gospodje, ki ste za načelo, ki ga Vam tu nasvetuje gospod tovariš Gangl, prosim, ustanite!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina — torej odklonjeno.

In sedaj, gospodje, ko smo določili mnenje visoke zbornice glede vseh teh izpreminjevalnih predlogov, bomo glasovali še o odsekovih predlogih glede besedila in sicer najprej §§ 13. in 14.

Tisti gospodje, ki ste za besedilo ustavnega odseka pri §§ 13. in 14., kakor ga zastopa gospod poročevalec, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj bom dal skupno glasovati o besedilu §§ 15., 15. a), 15. b), 15. c) — in sicer je tu pri § 15. c) obsežena že sprejeta izpremememba gospoda tovariša Jakliča — dalje o § 15. d) in § 15. e) po predlogih ustavnega odseka, oziroma gospoda poročevalca.

Gospodje, ki pritrdite besedilu teh paragrafov po odsekovem poročilu, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina, torej sprejeto in stem so rešeni paragrafi do § 17.

Pri §§ 17., 17. a), 17. b), 17. c) in 18. ni bilo nobenega ugovora, torej prosim o njih glasovati skupno. Gospodje, ki ste za odsekovo besedilo pri teh paragrafih, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Pri § 21. je predlagal gospod poročevalec dva pristavka. Najprej bomo glasovali o besedilu, kakoršno je tiskano v prilogi 118. Gospodje, ki ste za to tiskano besedilo, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride na glasovanje prvi pristavek gospoda poročevalca, obstoječ iz treh odstavkov, ki se glasi (bere — liest):

„Volitvi je na željo potezajočih se strank pritegniti izmed volilnih upravičencev dva do pet zaupnikov, ki imajo pravico biti navzoči pri volitvi dotlej, da se naznani izid štetja glasov.

Te zaupnike imenujejo potezajoče se stranke pred volitvijo političnemu okrajnemu oblastvu, ki določi primerno število izmed predlagancev, kolikor se da, oziraje se na vse potezajoče se stranke.

Zaupniki morajo poslovati zgolj za priče volilnega opravila in nimajo nobenega nadaljnega vpliva na tek volitve.

Dem Wahlakte sind über Wunsch der wahlwerbenden Parteien zwei bis fünf Vertrauensmänner aus der Mitte der Wahlberechtigten beizuziehen, welche dem Wahlakte bis zur Verkündigung des Ergebnisses der Stimmenzählung anzuwohnen berechtigt sind.

Diese Vertrauensmänner werden vor der Wahl von den wahlwerbenden Parteien der politischen Bezirksbehörde namhaft gemacht, welche die entsprechende Anzahl aus der Mitte der Vorgeschlagenen unter tunlichlister Berücksichtigung aller wahlwerbenden Parteien bestimmt.

Die Vertrauensmänner haben lediglich als Zeugen der Wahlhandlung zu fungieren und steht ihnen kein weiterer Einfluß auf den Gang der Wahlhandlung zu."

Gospodje, ki pritrjujete temu pristavku, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

In sedaj pride še en dostavek gospoda poročevalca, glaseč se (bere — liest):

„Oddajanje glasov se mora skleniti ob določeni uri. Vendar se volilci, ki so prišli še pred potekom določene sklepne ure volit v volilnico in v čakalnico, ki jo je volilna komisija določila za volilce ali neposrednje pred volilnico, ne smejo izključiti od glasovanja.

Die Abgabe der Stimmen ist zur bestimmten Stunde zu schließen. Es dürfen jedoch Wähler, welche noch vor Ablauf der bestimmten Schlußstunde in dem Wahllokale und in dem von der Wahlkommission für die Wähler bestimmten Warteraum oder unmittelbar vor dem Wahllokale zur Wahl erschienen sind, von der Stimmgebung nicht ausgeschlossen werden.

Gospodje, ki ste tudi za ta dostavek, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geschieht).

Sprejeto — in s tem je rešen § 21.

Proti §§ 23., 24., 25., 25. a) in 26. ni bilo nobenega ugovora, torej se bo o njih skupno glasovalo. Gospodje, ki pritrjujete tem paragrafom kakor jih predlaga ustavni odsek, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht).

Sprejeto.

In sedaj pri § 27. imamo zopet izpreminjevalni predlog gospoda poslanca Gangla.

Poslanec Gangl:

Se ujema s predlogom gospoda poročevalca že sprejetim pri § 21. Umaknem torej svoj predlog k § 27.

Deželni glavar:

Torej imamo samo en predlog gospoda poročevalca. Gospodje, ki ste za § 27. po odsekovem predlogu, prosim ustanite!

(Zgodi se. — Geschieht).

Sprejeto.

Pri paragrafih počenši od § 27. a.) do § 31. inklusivno ni bilo nasvetovane nobene izpremembe, torej se bo o njih glasovalo skupno. Gospodje, ki ste za te paragrafe po predlogih ustavnega odseka, prosim vstanite!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

K § 34. imamo izpreminjevalni predlog gospoda tovariša dr. Trillerja, da naj se drugi odstavek, obsegajoč tisto kazensko sankcijo, črta.

Torej o tem bomo tako-le glasovali. Najprej bomo glasovali o prvem odstavku.

Gospodje, ki se ž njim strinjate, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet..

In sedaj pride drugi odstavek, čegar črtanje predlaga gospod dr. Triller. Ker negativno glasovanje ni mogoče, bomo glasovali pozitivno. Gospodje, ki ste tudi za drugi odstavek po odsekovem predlogu, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Proti §§ 36., 38., 43. in 43. a) ni bilo ugovora. Gospodje, ki pritrdite tem paragrafom, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem so rešeni paragrafi občinskega volilnega reda, oziroma ves člen III., in mi prestopimo sedaj na drugo skupino, v drugo specialno debato, namreč na razgovor o členu II. in potem o vseh paragrafih, ki se tičejo občinskega reda.

Otvarjam debato. Besedo ima gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Pri §§ 1. in 2. se nahajajo nekatere izpremembe nasproti dosedanjim določilom. Kadar se je doslej hotelo več občin združiti, je bilo treba, če temu ni ugovarjala deželna vlada iz javnih ozirov, dovoljenja deželnega odbora in soglasja občin, in kadar so se hotele razdružiti, je bilo treba posebnega deželnega zakona in soglasja občin. Po predležečem načrtu to odpade. Sedaj je treba sklepa deželnega zbora v obeh slučajih, pa tudi Najvišjega odobrenja. Ta paragrafa sta jako umestna, ker sta zmožna omejiti različne lokalne prepire. Danes imamo večne lokalne prepire, po tem načrtu jih pa bo mogoče preprečiti na ta način, da se dotične občine ločijo ali združijo.

Vem, da imajo gospodje jako veliko pomislekov proti temu, ali upoštevati je treba, da je v obeh slučajih potrebno Najvišje odobrenje in v teh slučajih bo vlada, oziroma najvišja inštanca gotovo postopala jako previdno.

Deželni glavar:

Predno otvorim debato, moram omeniti, da bo gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel v svojem predlogu se tudi oziral na tista §§ 17. in 18.

Zaraditega mislim, da je primerno, da v eni debati združimo člen I. in člen II.

Do besede pride najprej prvi vpisani kontragovornik, gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! K členu I. in II. nimam ničesar pripomniti, pač pa k §§ 2., 3. in 4.

§§ 2., 3. in 4. vsebujejo tisti grenki strankarski strup, katerega mi pod nobenim pogojem ne moremo pogoltniti, in zaraditega konštatujem, da je bila naperjena zoper te določbe ost mojih izvajanj v generalni debati.

Izpremembe obstoje v tem, da za združenje in razdruženje občin ni treba več njih soglasja, kakoršno je bilo dosedaj potrebno. Isto velja o § 4. glede trganja občinskih mej, ali arondiranja in komasiranja. Tudi tukaj se je določilo, da za izpremembe občinskih mej ni potrebno sporazumljenja prizadetih občin.

Po mojem mnenju tukaj absolutno ne kaže, karkoli izpreminjati na obstoječih določilih. Priznavam, da so mogoči slučaji, v katerih se ta ali ona občina neopravičeno ustavlja združenju ali ločenju, ampak če izpremenite določbe §§ 2. in 3., kakor to predlaga ustavni odsek, potem odpirate na stežaj vrata zlorabi zakona od strani vsake vladajoče stranke. Vsaka vladajoča stranka bo imela moč, poljubno družiti in razdruževati občine, seveda ne iz stvarnih, ampak iz strankarskih razlogov. Zaraditega je tu absolutno potreben trden zapah, ki naj zapira vhod vsakemu strankarstvu, in jaz predlagam k §§ 2. in 3. soglasna dodatka, ki naj se glasita:

„Za veljavnost sklepa deželnega zbora po smislu 1. odstavka potreba je, kadar prizadeti občini niste soglasni, kvalifikovane večine po § 46., 1. odstavek deželnega reda.

Zur Gültigkeit des im Absatze 1 erwähnten Landtagsbeschlusses ist die qualifizierte Mehrheit im Sinne des § 46. 1. Absatz L.-O. erforderlich."

(Predlog se podpre. — Der Antrag wird unterstützt.)

§ 4. se mi pa zdi take remedure še veliko bolj potreben. Tukaj je na prosto voljo dano deželnemu odboru, da soglasno z vlado izpremeni poljubno občinske meje. Nihče naj si ne prikriva, da deželni odbor, pa naj vlada v njem kdor hoče, ni samo uraden kolegij, ampak tudi politična strankarska korporacija, in na dlani roke leži, da bo tista stranka, ki je na krmilu, uporabljala svojo moč v to, da si bo občine na ta umeten način prikrojevala, kakor bo to služilo njeni koristi. Prosim, visoka zbornica, če taka zakonita določba ni — rekel bi naravnost — sankcija korupcije, potem ne vem, kaj je drugega; lasje se Vam morajo ježiti, gospodje, če pomislite, kakšne posledice lahko nastanejo iz takega strankarskega trganja občin. Občine imajo različne dolgove, različne naklade, in če jih sedaj trgate na dele, potem jaz ne vem poti, ki bi bila zanesljiva v to, da se gospodarski interesi posameznih raztrganih kosov pravično urede. Ta paragraf je torej še bolj potreben previdne določbe v to svrho, da se za vse večne čase zabrani vsaka zloraba premoči bodisi katerekoli politične stranke. To je pa le na ta način mogoče, da naj bodo take izpremembe občinskih mej vezane na sklep deželnega zbora, za čegar veljavnost je zopet potrebna kvalifikovana večina. V slučajih resnične gospodarske potrebe se bomo gotovo našli, če pa gospodarski interesi govore proti izpremembi mej, je pa le pravično, če je manjšini dana možnost, zabraniti gospodarsko škodo in korupcijo.

Zaraditega jaz — brez upa zmage sicer in samo da dam duška svojemu in prepričanju svojih volilcev — predlagam, naj se v § 4. namestu besed „odrediti po sklepu deželnega odbora . . ." itd. do konca — in nemški: „durch einen Beschluß des Landesausschusses . . ." usw. — vstavijo besede: „ . . . odrediti po sklepu deželnega zbora, za čigar veljavnost pa je potrebna kvalifikovana večina po § 46., prvi odstavek deželnega reda" — in nemški: „ . . . durch einen Beschluß des Landtages, für dessen Gültigkeit die qualifizierte Mehrheit im Sinne des § 46, I. Abs. L.-O. erforderlich ist.

To je vse, kar sem hotel povedati.

Deželni glavar:

Gospodje, kateri podpirate ta predlog, prosim, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in pride torej na glasovanje.

Do besede pride sedaj drugi vpisani kontragovornik, gospod tovariš dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Oglašam se k besedi k § 88. K temu me vodijo nekoliko znani razlogi, katere čitam v neoficijoznem glasilu — ne gospoda deželnega glavarja in ne deželnega odbora, ampak gospodov tovarišev dr. Lampeta in dr. Žitnika, da sem jaz danes zjutraj v zbornici nasproti gospodu deželnemu glavarju pripoznal, da imam zamašena usta. Zaraditega sem si pa izprosil besedo k § 88., da dejansko dokažem, da dotično žurnalistično poročilo ne izvira iz resnice in ne odgovarja resnici.

Proti § 88. imam pa sledeče pomisleke. Ta paragraf se ne razlikuje bistveno od zakonske določbe, ki je v tem pogledu dosedaj bila v veljavi. Samo ena beseda se je dostavila, in sicer se je izjema prejšnjega paragrafa razširila tudi na samosvoje področje občine.

Gospoda, pripoznavam, da je umestna tista ratio legis, ki se je v tem pogledu rodila v državnem okvirnem zakonu. Zategadelj prevzelo se je tudi v deželni zakon dotično določilo, da se v slučaju, če bi se bilo bati, da bi izročeno področje škodo trpelo, lahko dve občini združita v eno. To načelo je sedaj ustavni odsek prenesel tudi na samosvoje področje. Jaz imam proti temu sledeči, predvsem stvarni pomislek, ker je, če se to določilo vzame v zakon, s tem odprta pot različnim sekaturam, ki se bodo lahko izvršile nad to ali ono občino, katera tej ali oni stranki ne bo všeč. Častiti gospod poročevalec Jarc seveda stoji na stališču negacije, trdil bo, da zakon sploh nima ničesar opraviti s strankarstvom. Ali pri nas je mogoče vse, in ker je mogoče, da bo kedaj kaka politična stranka izkoriščala to določilo v sekature občin, sem proti temu določilu.

To je stvaren razlog, ali imam še veliko večje formalne pomisleke, ki so pa taki po mojih mislih, da naravnost stavljajo sankcijo tega zakonskega na-

črta v veliko nevarnost. Gospoda, načelo velja, je izraženo v državnem okvirnem zakonu, da bodi občina avtonomna. Torej, če jej sedaj vzamete gospodarstvo, je to najhujše kršenje avtonomije, in okvir, ki je dan po državnem zakonu, je skrajna meja, čez katero deželna legislativa ne more stopiti. Državni okvirni zakon dopušča to kretanje avtonomije samo za izročeno področje. Ako Vi razširite to kretanje tudi na samosvoje področje, prestopate mejo, ki je dana v okvirnem državnem zakonu.

Zato mislim, da je to popolnoma izključeno in po sedanjem stanju državne zakonodaje, popolnoma nedopustno. Kot deželni zastop nimate pravice segati čez meje državnega zakona!

Ravnotako se mi zdi, da ste formalno prekoračili državni zakon, če delate združitev občin odvisno samo od sklepa deželnega odbora, četudi bi bil potrjen od deželnega zbora. Državni zakon zahteva izrečno izdajo zakona, kar pa čisto gotovo ni identično s sklepom deželnega odbora. Torej je tudi ta paragraf v nasprotju z državnim občinskim zakonom.

Landeshauptmann:

Das Wort hat Seine Exzellenz Baron Schwegel.

Abgeordneter Freiherr v. Schwegel:

Unter Beziehung auf die Ausführungen, die ich in der Generaldebatte bezüglich der wahlberechtigten Gemeindemitglieder, die infolge ihrer Steuerleistung in den Gemeindeausschuß zu berufen sind, vorgetragen habe, erlaube ich mir nun die entsprechenden Anträge in Anwendung auf die vorliegenden Gesetzentwürfe zu stellen.

Ich beantrage zunächst: „Artikel I. des Gesetzentwurfes, betreffend die Novelle zur Gemeideordnung hat zu entfallen, und im Artikel II ist der § 17 als abänderbar beizufügen."

Ferner beantrage ich:

„Den bestehenden § 17 der Gemeindeordnung ist als 2. alinea folgende Bestimmung beizufügen:

„Die Anzahl dieser Mitglieder soll den vierten Teil der gewählten Ausschußmitglieder nicht überschreiten. Ist die Anzahl der gewählten Ausschußmitglieder durch vier nicht teilbar, so soll sie zum Zwecke der Ermittelung der entsprechenden Anzahl der Mitglieder dieser Kategorie auf die nächste hiedurch teilbare Zahl erhöht werden. Die Hälfte davon soll auf die wahlberechtigten Gemeindemitglieder nach der Höhe ihrer Steuerleistung von ihrem in der Gemeinde gelegenen Realbesitze, die andere Hälfte auf die Mitglieder dieser Kategorie nach der entsprechenden Steuerleistung aus dem Gewerbebetriebe mit der Maßgabe entfallen, daß der eventuell sich ergebende Rest der ersten Hälfte zufallen soll. Auf den Staat, das Land und ihre Anstalten und Unternehmungen, sowie auf Stiftungen und öffentliche Fonds finden die Bestimmungen dieses Artikels keine Anwendung."

Im übrigen sind die Bestimmungen des bestehenden § 17 aufrecht zu erhalten. Diese Anträge empfehle ich mit Beziehung auf die früher gegebenen Erklärungen und Ausführungen dem hohen Hause zur Annahme.

Landeshauptmann:

Ich stelle sofort die Unterstützungsfrage.

Jene Herren, welche diese Anträge Seiner Exzellenz unterstützen, bitte ich sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Anträge sind unterstützt und stehen in Verhandlung.

Vprašam sedaj, ali želi morda še kdo besede? — Progovornika ni sploh nobenega.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata sklenjena in ima le še gospod poročevalec sklepčno besedo.

Poročevalec Jarc:

Govoril bi le še o pomisleku, ki ga je izrazil gospod tovariš dr. Triller glede izpremembe občinskih mej.

Jaz bi gospoda poslanca dr. Trillerja opozoril, da se glasi n. pr. § 4. občinskega reda za Češko: (bere — liest):

„Zu Änderungen in den Grenzen einer Ortsgemeinde, wodurch diese als solche zu bestehen nicht aufhört, ist nebst der Erklärung der politischen Landesstelle (Statthalterei), daß dagegen aus öffentlichen Rücksichten kein Anstand obwaltet, die Bewilligung der Bezirksvertretung (Landesausschuß) erforderlich."

Na Kranjskem okrajnih zastopov nimamo, ampak to, kar spada drugod v področje okrajnih zastopov, spada pri nas v področje deželnega odbora. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Vsaj Vam je gospod deželni predsednik v odseku povedal, da mora biti soglasje občin!")

Prosim — naprej se glasi (bere — liest):

„Sind nicht alle beteiligten Gemeinden mit diesen Änderungen in den Grenzen einverstanden, so entscheidet darüber der Landesausschuß im Einverständnisse mit der Statthalterei."

Torej ne more biti pomisleka glede našega besedila.

Deželni glavar:

Jaz bom skupno dal glasovati o §§ 2., 3. in 4.

K §§ 2. in 3. predlaga gospod tovariš dr. Triller dodatek:

„Za veljavnost sklepa deželnega odbora po smislu 1. odstavka potrebna je, kadar prizadeti občini niste soglasni, kvalifikovana večina po § 46., 1. odstavku deželnega reda" — in k § 4. predlaga ravnoisto.

K §§ 2., 3. in 4. mi je gospod poslanec dr. Eger izročil nastopni izpreminjevalni predlog (bere — liest):

„Die §§ 2, 3 und 4 der Gemeindeordnung vom 17. Februar 1868 werden nicht abgeändert und bleiben in ihrer gegenwärtigen Fassung in Kraft."

Gospod poslanec dr. Eger zahteva, da ostanejo v veljavi sedanje določbe §§ 2., 3. in 4., tovariš gospod dr. Triller pa koncedira izpremembo teh paragrafov, samo da zahteva deželnozborske sklepe in kvalificirano večino.

Najprej bomo glasovali o načelnem predlogu gospoda poslanca dr. Egerja kot o dalje segajočem. Tisti gospodje, ki ste za ta predlog — die Herren, welche für den prinzipiellen Antrag des Herren Abgeordneten dr. Eger ſtimmen wollen, bitte ich, ſich zu erheben — izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Predlog je padel.

Sedaj bomo glasovali o predlogih gospoda tovariša dr. Trillerja k §§ 2., 3. in 4. zaradi tiste kvalificirane večine.

Gospodje, ki se strinjate s tem načelom, oziroma s temi predlogi, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Je tudi manjšina, torej odklonjeno.

In sedaj bomo skupno po besedilu ustavnega odseka glasovali o §§ 2., 3. in 4.

Tisti gospodje, ki ste za to besedilo, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj pridejo na vrsto §§ 7., 13. in 14. Pri teh ni bilo nobenega izpreminjevalnega predloga, jih dam torej skupno na glasovanje po besedilu ustavnega odseka, kakor so tiskani v prilogi 118.

Gospodje, ki ste za ta predlog gospoda poročevalca, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Predno preidemo do § 20., nam bo glasovati o tistem načelnem predlogu ki ga je stavil glede § 17. gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel. Mislim, da mi ga ni treba še enkrat prečitati. (Klici: — Rufe: „Ne!“)

Torej prosim gospode, ki se strinjate s tem predlogom — die Herren, welche dem Antrage Sr. Exzellenz zuſtimmen, wollen ſich erheben — da vstanete!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Je manjšina, torej je odklonjen.

In sedaj bomo glasovali o §§ 20. in 26. po predlogih gospoda poročevalca.

Gospodje, ki ste za besedilo gospoda poročevalca pri teh paragrafih, prosim, vstanite!

(Zgodi se. – Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o §§ 39., 42., 88. in 99, in sicer skupno, ker se nikjer ni stavil kak izpreminjevalni predlog.

Gospodje, ki ste za te paragrafe po nasvetu gospoda poročevalca, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto in stem sta meritorno rešena tudi člen I. in II. — Bomo torej samo še formelno glasovali o teh dveh členih. Gospodje, ki se ž njima strinjate, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Ravnotako prosim sedaj še gospode, ki pritrjujete členu IV., V. in VI.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede!

Jaz se usojam gospoda deželnega glavarja opozoriti na to, da člen IV. in V. nista samo formalnega pomena, ampak da ima še biti specialna debata o členu IV. in V.

Deželni glavar:

Ta opazka je popolnoma opravičena in torej otvarjam najprej specialno debato tudi o tej skupini.

Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec Jarc:

Nimam nič omeniti, predlagam le sprejetje.

Deželni glavar:

Želi kdo drugi gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet ſich.)

Ker ne, bomo glasovali skupno o teh dveh členih IV. in V. in ravnotako o členu VI, ki je samo formalnega pomena.

Gospodje, ki hočete sprejeti člen IV., V. in VI., kakor jih nasvetuje ustavni odsek, izvolite vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj prideta še uvod in naslov.

Gospodje, ki ste tudi za uvod in naslov načrtanega zakona, prosim, vstanite!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeto.

Sedaj nam je glasovati še o neki resoluciji, ki je bila predlagana k zakonu, to je o resoluciji gospoda poslanca Bartola, s katero se osrednja vlada pozivlje, da predloži državnemu zboru načrt zakona, v katerem se naj odloči primerna odškodnina občinam za opravljanje poslov izročenega delokroga.

Želi kdo besede k tej resoluciji?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet ſich.)

Ne, — torej prosim glasovati.

Gospodje, ki so za to resolucijo, izvolijo naj vstati!

(Zgodi se. — Geſchieht.)

Sprejeta enoglasno. (Klici na levi: — Rufe links: „Dobro dobro!“)

Sedaj nam je glasovati še o resolucijah ustavnega odseka.

Resolucija pod št. 1. je že rešena s sprejetjem zakona.

Pride torej 2. resolucija, katera slove (bere — lieſt):

„Deželnemu odboru se naroča, da sklepu deželnega zbora izposluje Najvišje potrjenje.“

Gospodje, ki ste za to resolucijo, blagovolite vstati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

Otvarjam sedaj razpravo o 3. resoluciji. Glasi se (bere — liest):

„3. Deželnemu odboru se naroča, da čimprej, vsaj pa v tej legislativni dobi, predloži deželnemu zboru načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda, kakor ga zahtevajo današnje kulturne, socialne in gospodarske razmere."

Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec Jarc:

Današnja debata je pokazala, da vsi gospodje soglašajo v tem, da je sedanji občinski red in občinski volilni red nedostaten in potreben remedure, in stvarna debata, ki se je završila o predloženih načrtih občinskega reda in občinskega volilnega reda je dokazala nadalje, da tudi predloga ustavnega odseka in deželnega odbora še ne odgovarja popolnoma vsem zahtevam modernega demokratičnega časa. Resolucija se je pa od ene strani interpretirala tako, kakor da bi ta novela imela služiti samo kot kak provizorij, in bi to nazadnje res oviralo sankcijo. Zato bi jaz, ker je vsa debata pokazala, da ste gospodje za to, da se reformira ves občinski red in občinski volilni red, in ker je zbornica v tem oziru že izrekla svoje prepričanje v tisti seji, ko je sprejela predlog gospoda tovariša dr. Pegana glede preosnove občinskega reda in občinskega volilnega reda, — mislil, da ta 3. resolucija lahko odpade, kar tudi predlagam.

Landeshauptmann:

Se. Exzellenz Baron Schwegel hat das Wort.

Ageordneter Exz. Freiherr von Schwegel:

Ich weiß nicht, ob der Herr Berichterstatter berechtigt ist, im Namen des Ausschusses diesen Antrag zurückzuziehen. Meines Wissens — da auch ich Mitglied dieses Ausschusses bin — ist er dazu nicht berechtigt und ich wäre für eine Aufklärung darüber dankbar. Ich glaube aber, über den Antrag muß, wenn der Ausschuß nicht anders beschließt, abgestimmt werden. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Glasovati se mora!")

Deželni glavar:

Ekscelenca gospod baron Schwegel ima prav, — glasovati se mora.

Glasujmo torej o predlogu ustavnega odseka, glede katerega je gospod poročevalec sam dejal, da bi bilo najbolje, ako bi odpadel.

Gospodje, ki pritrjujete 3. resoluciji ustavnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina, torej je ta resolucija odklonjena.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se zakon sprejme v celoti s poročilom ustavnega odseka vred.

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede k glasovanju!

Jaz bi prosil, da bi se natanko konštatovalo razmerje glasov, s katerimi se je zakon v celoti sprejel.

Deželni glavar:

Jaz bi bil to itak sam storil.

Torej prosim gospode, ki ste za predlog gospoda poročevalca, da se sprejme zakon s poročilom ustavnega odseka vred takoj še v celoti, da izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Zakon je v celoti sprejet in sicer s 26 glasovi proti 20 glasovom.

(Ploskanje in živioklici na levi. — Händeklatschen und „Živio"-Rufe links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „6 glasov ima „ljudstvo" večine za sebe!")

Dnevni red je absolviran in jaz bi torej za danes sejo zaključil in odredil prihodnjo sejo na jutri ob 11. uri dopoldne.

Dnevni red bi bil sledeč:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Naznaniti mi je še, da sta bili izročeni dve interpelaciji, ki jih naj gospod zapisnikar izvoli prečitati.

Zapisnikar Škarja:

(bere — liest):

„Ljubljana, dne 12. oktobra 1909.

Interpelacija.

Uravnava „Kamniške Bistrice" je nujno potrebna. Višji državni stavbeni tehnik se je pred kratkim v zasebnem pismu izjavil: „Naj se ponovi slična povodenj, kakor je bila l. 1908., povzroči sigurno na stotisoče škode".

Visoki deželni odbor je predložil doslej visokemu deželnemu zboru dolgo vrsto predlogov, a o predlogi za uravnavo „Kamniške Bistrice" ni ne duha ne sluha.

Preblagorodni gospod deželni glavar se prosi, da blagovoli odgovoriti kaj je vzrok, da še ni predloge o uravnavi „Kamniške Bistrice".

Iv. Lavrenčič
deželni poslanec."

Deželni glavar:

Na to interpelacijo odgovorim v eni prihodnjih sej.

Prosim prečitati še drugo interpelacijo!

Zapisnikar Škarja:

(bere — lieſt):

„Interpelacija

poslanca Dularja in tovarišev na gospoda deželnega glavarja glede stavbe novega mostu čez Krko v Valtivasi—Straži.

Deželni cesti, ki vodite iz Kandije na Žužemberk oziroma iz Straže na Toplice—Črnomelj imate silno mnogo prometa.

Ker je stari most za tako narasli promet po svoji konstrukciji prešibek in tudi sploh v slabem stanu, je naprava novega mostu neodložljivo nujna potreba.

Deželni odbor je, kolikor meni znano, že napravil prve korake za napravo novega mostu.

Z ozirom na popisane razmere se usojam staviti na gospoda deželnega glavarja sledeče vprašanje:

1. ali so gospodu glavarju znane popisane razmere;

2. ako so mu znane, jeli pripravljen ukreniti, da se stavba deželnega mostu čez Krko v Valtivasi kar mogoče pospeši.

V Ljubljani, 12. oktobra 1909.

Dular, F. Košak, J. Mandelj, Matjašič, Drobnič, Jaklič, Kobi, M. Dimnik, dr. Pegan, Bartol, Fr. Demšar, dr. Šusteršič, J. Hladnik, dr. Krek, B M. Perhavc.“

Deželni glavar:

Na to interpelacijo bom odgovoril v eni prihodnjih sej.

Kar se tiče prve interpelacije — gospoda tovariša Lavrenčiča, — si je izprosil besedo gospod deželni odbornik dr. Lampe, ki bo takoj nanjo odgovoril.

Poslanec dr. Lampe:

Glede na to interpelacijo dajem sledeče pojasnilo. Od strani deželnega odbora in politične oblasti se je vse storilo, da se regulacija Kamniške Bistrice spravi takoj v tek. Potrebščina je proračunjena na 1.200.000 K in k tej svoti je država zagotovila 50% prispevek, dežela 30%, tako da pride na interesente samo 20%. So pa interesenti še v drugem oziru v jako ugodnem položaju ker prispevata tudi še vojni in cestni erar, tako da bi prišlo na neposredne udeležence samo 8%. Kar se tiče teh neposrednih udeležencev jih je med njimi veliko imovitih, ki bi lahko plačali na nje odpadajoče zneske. Na zemljiške posestnike pripada 44.000 K, drugo pa pride na posestnike vodnih sil, ki bi tudi lahko utrpeli dotične malenkostne prispevke. Kljub temu ne pride do nobenega sporazuma, akoravno se je, kar moram pripoznati, politična oblast mnogo trudila, se nekateri še vedno upirajo. Jaz moram reči, da je to trma, ki nikakor ni na mestu, kajti če se komu da 1.200.000 K in ima on plačati samo 96.000 K — je to darilo, katero naj se vzame. Poleg tega treba pomisliti, da nekateri udeleženci pri stvari sami lahko tudi še veliko zaslužijo ker lahko prevzamejo gotova dela. Jaz obžalujem, da še ni prišlo do končne rešitve, ampak če se ljudje ne bodo sporazumeli, se bo moral napraviti deželni zakon, da se tako zakonitim potom prisilijo prispevanju tisti, ki se stvari še vedno upirajo.

Deželni glavar:

Prosim naznanje vzeti ta odgovor.

Dalje moram še naznaniti, da so mi došle nekatere peticije, ki jih bom — ako ni ugovora — odkazal dotičnim odsekom, in sicer so to sledeče peticije:

„Glasbena Matica“ v Ljubljani prosi za ustanovitev deželnega glasbenega zavoda, ki bi se polagoma razširil v popolni konservatorij in za podporo.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Vodstvo kmetijske šole na Grmu predloži prošnje viničarja Planinška, opravnika Bratine, sadjarja Mrvarja, vrtnarja Valentiča in hišnika Podbevška za stalno nameščenje.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Dacar Frančiška na Glincah, občina Vič, prosi podpore za izobrazbo svojih otrok.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Občina Ježica prosi za sprejetje nekaterih občinskih cest med okrajne ceste.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausſchuſſe zugewieſen.

Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v metliškem sodnem okraju prosi podpore.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Vrančič Valentin, prov. paznik deželne prisilne delavnice, prosi rešitve svoje prošnje za zvišanje provizije, oziroma miloščine.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Dr. Ivan Robida, prov. ordinarij, prosi za priznanje definitivnosti, za odškodnino in za primerno službo na deželni bolnici v Ljubljani.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Prošnja primarijev deželne bolnice za ureditev plač in službenega razmerja.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Alojzij Poljanec, ravnatelj deželne prisilne delavnice, prosi za vštevanje delovršbene provizije v stalno plačo ter urejevanje službenih prejemkov.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausſchuſſe zugewieſen.

Prošnja občine vrhniške za dovolitev prispevkov k vzdrževanju obrtne nadaljevalne šole na Vrhniki.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Zastop zdravstvenega okrožja v Železnikih prosi za definitivno imenovanje dr. Konstantina Hiersche okrožnim zdravnikom.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Mihael Podbevšek, hišnik deželne kmetijske šole na Grmu prosi za podporo.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Mlekarska zadruga v Št. Lovrencu prosi podpore.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Ana Šetina, posestnica v Tacnu, prosi podpore za popravo hleva.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Občine Konj, Št. Lambert, Polšnik prosijo podpore za napravo mostu čez Savo.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Občine kamniškega okraja in zasebniki prosijo za zgradbo električne normalnotirne železnice iz Kamnika skozi Komendo in Cerklje v Kranj.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnem okraju Ljubljana prosi za redno letno podporo.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Dijaška kuhinja v Kranju prosi za podporo.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Okrajni cestni odbor vrhniški prosi za pokritje primanjkljaja pri cestni zgradbi Polhov Gradec—Zalog in Vrzdenec—Št. Jošt v znesku 38.000 K iz deželnih sredstev.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Kongregacija šolskih sester v Marijanišču v Ljubljani prosi, da dežela prevzame oskrbovalne stroške za šolske sestre v deželni bolnišnici.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Petkovšek Franja, učiteljeva vdova v Kranju, prosi za zvišanje pokojnine in vzgojevalnine.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Zupančič Franc, Jerič Alojzij in drugi v Starem Trgu pri Kočevju prosijo, da se odstavi župan te občine in oblast izroči c. kr. komisarju.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

„Odbor za lovsko razstavo na Dunaju 1910“ v Ljubljani prosi podpore za udeležitev dežele Kranjske na tej razstavi.

Se izroči finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Županstvo občine Brusnice prosi za uvrstitev občinske ceste iz Velikih Brusnic do vasi Gaberje med okrajne ceste.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Slov. katol. politično društvo za radovljiški okraj prosi za ustanovitev gospodinjske šole v Radovljici.

Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Čast mi je še naznaniti, da ima odsek za deželna podjetja sejo jutri ob 10. uri dopoldne, torej pred javno sejo, ki bode ob 11. uri.

Gospodje, seja je zaključena!

Konec seje ob 6. uri 30 minut zvečer. — **Schluß der Sitzung um 6 Uhr 30 Minuten abends.**